

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİMDALI

VITA CONSTANTINI
KUTSAL İMPARATOR CONSTANTINUS'UN HAYATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÖZÇELİK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Turhan KAÇAR

Balıkesir, 2008

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİMDALI

VITA CONSTANTINI
KUTSAL İMPARATOR CONSTANTINUS'UN HAYATI

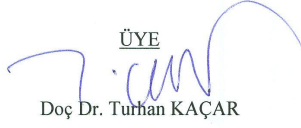
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÖZÇELİK
200512517007

Balıkesir, 2008

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih
Ana Bilim Dalında hazırlanan Yüksek Lisans / Doktora tezi jürimiz tarafından incelenerek, aday
Fatih Özçelik 12/09/2008 tarihinde tez savunma sınavına alınmış ve
yapılan sınav sonucunda sunulan Vefa Constantine
Kutsal İmparator Constantinus'un Hayatı
başlıklı tezin ile karar verilmiştir.

ÜYE

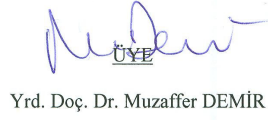

Doç Dr. Turhan KAÇAR

ÜYE

Doç Dr. Bülent ÖZDEMİR

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Muzaffer DEMİR

ÜYE

ÜYE

ÖZET

Vita Constantini
Constantinus'un Hayatı

ÖZÇELİK, Fatih
Yüksek Lisans, Tarih Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Turhan KAÇAR
2008, 164 sayfa

Kaesareia piskopos'u ve tarihçi Eusebios (Lat. Eusebius) Pamphilos'un Constantinus'un hayatını *Vita Constantini* (Constantinus'un Hayatı) adlı eserinde anlatmıştır. Bu eserin bir çevirisi olan bu çalışmada Constantinus'un Kilise tarihinde önemli bir dönüm noktası oluşturduğu görülebilmektedir. Diocletianus'un kurduğu dörtler erki'ne bir son verip tek başına bütün Roma İmparatorluğu'na hükmeden Constantinus'un özellikle dini kişiliğine dikkat çekilmiştir. Bu dini kişilik anlatılırken siyasi olaylara da değinilmiştir. Constantinus'un Hıristiyanlığı seçmesine sebep olan olayı etraflıca anlatan Eusebios, Constantinus'un tiranlarla olan ilişkisini de ayrıntılı olarak anlatmıştır.

İmparator Constantinus, Batı kilisesinin aksine Ortodoks kilisesinde bir aziz olarak kutsanır. Onun bir Hıristiyan bakış açısından büyük meziyeti Hıristiyanlığı yasallaştırmaktı. Diğer alanlardaki kişisel etkinlikleri daha az çekici geliyordu. 4 kitaptan oluşan *Vita Constantini*'nin *Son* bölümlerde ise Hıristiyanların hizmetine sunmak için inşa ettirdiği kiliselerden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Constantinus, Eusebios, Hıristiyanlık, Roma İmparatorluğu

ABSTRACT

Vita Constantini
The Life of Constantine

ÖZÇELİK, Fatih
Master, Department of History
Institute of Social Studies of Balıkesir University
Adviser: Associate Professor Turhan KAÇAR
2008, 164 pages

Eusebios of Caesareia wrote the life of Constantine in four books, which is conventionally called as *Vita Constantini*. This work has an important place both in Church History and in the Byzantine history. Bringing the *Tetrarchy created by Diocletian* to an end, and controlling the whole Roman empire by himself, Constantine attracted serious attention in the western scholarship. In the presentation of Eusebios he was also an important figure of piety. Eusebios did not only point out the religiosity of the emperor but he also gave the details of historical events. Eusebios also discussed the reason behind the conversion of Constantine. The information presented by Eusebios allows us to distinguish between a just ruler and a tyrant.

The emperor Constantine is celebrated as a saint in the Orthodox Church, although not in the Western Church, because he was the key figure in the expansion of Christianity in the fourth century, as his edict of toleration allowed Christians to act freely. His personal activities in other areas are less appealing. In the last chapters of *vita Constantini*, Eusebios tells us the churches constructed by Constantine.

Key Words: Constantine, Eusebios, Christianity, The Roman empire.

ÖNSÖZ

Constantinus'un hayatı gerek Bizans Tarihi açısından gerekse de Kilise Tarihi açısından hayati önem taşımaktadır. Bundan dolayı Constantinus'un hayatını anlatan ve aynı zamanda onun yakın bir arkadaşı olan Eusebios, bu konuda en çok başvurulması gereken birkaç kaynaktan birisidir. Bu değerli kaynağın dilimizde olmaması büyük bir eksikliktir. Burada yüksek lisans tezi olarak sunulan çalışma, orijinali Yunanca olan Eusebios'un Constantinus'un hayatını konu alan eseri, Hartford İlahiyat Fakültesinden Doç. Dr. Ernest Cushing Richardson'ın İngilizce çevirisinden yararlanılarak dilimize çevrilmiştir. Bu çalışmada yer ve şahıs isimlerinin yazımında bazı değişiklikler söz konusudur. İmparator ve bazı şahıs isimleri aslına sadık kalmak için Latince yazılmıştır. Çünkü söz konusu edilen şahısların dilleri ve Roma İmparatorluğu'nun resmi dili Latince'dir. Yunanca formları da olan bu isimlerin Latince dilinde yazılması daha uygun düşmektedir. Aynı şekilde, bazı şahıs ve yer isimlerinde ise Yunan kökenleri dikkate alınarak Yunanca asıllarına sadık kalınarak Yunanca okunuşları Latin alfabesiyle yazılarak dilimize aktarılmıştır. Bazı yer ve şahıs isimlerinde orijinaline sadık kalmak için Yunanca metninden de faydalandığım eserin çevirisinde gözden kaçan hata ve eksiklikler için bütün kusurlar bana aittir. Bu çalışmada ayrıca, bir taslak oluşturulabilmesi amacıyla faydalanılmış kaynaklar da kaynakça bölümünün dahilindedir.

Öncelikle sadece bu değerli çalışmayı almama teşvik etmeyip aynı zamanda yapım aşamasında benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, büyük bir titizlikle çalışmamı inceleyip önemli hatalardan kurtaran, sabırla dinleyip değerli vaktini bana ayıran, benim için özel bir yere sahip olan değerli hocam Doç. Dr. Turhan Kaçar'ın acizane teşekkürlerimi kabul etmesini istiyorum. Bunun yanı sıra çeviride bana bir takım önerilerde bulunan arkadaşlarıma, zor durumlarımda beni teşvik edip manevi destek sağlayan yakınlarıma, ev arkadaşlarıma ve metni imla kurallarına göre gözden geçirip düzeltmeler yapan değerli dostum Onur Bozkurt'a teşekkür ediyorum. Bunun yanı sıra benden maddi, manevi desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Abdullah Üstün'e gerek önerileri ve gerekse de araştırmalarımda yardımları için teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak yanlarında olmadığım halde yanımda olduklarını hissettiren aileme özellikle anneme sonsuz teşekkürlerimin yeterli olmasını ümit ediyorum.

Fatih ÖZÇELİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	23
KUTSAL İMPARATOR CONSTANTINUS'UN HAYATI	23
1.1. I. KİTAP	23
1.2. II. KİTAP	54
1.3. III. KİTAP	87
1.4. IV. KİTAP	122
BÖLÜM II	153
KRONOLOJİ	153
2.1. İlk dörtler erki	153
2.2. İkinci dörtler erki	154
2.3. Constantinus'un Ölümünden Carnuntum toplantısına kadar (Kasım 308) ...	154
2.4. Carnuntum toplantısından Galerius'un ölümüne kadar	155
2.5. Galerius'un ölümünden Maximinus'un ölümüne kadar	155
2.6. Maximinus'un ölümünden Licinius'un yenilgisine kadar	156
2.7. Constantinus'un tek Augustus olduğu dönem	156
2.8. Constantinus'un oğulları	157
SONUÇ	158
KAYNAKÇA	159
ÖZGEÇMİŞ	164

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
C.H.	Church History (Kilise Tarihi)
C.	Caius
ç.n.	Çevirenin notu
Doç.	Doçent
Der.	Dergi
Dr.	Doktor
Fak.	Fakülte
Hız.	Hazret
İ.S.	İsa'dan Sonra
Lat.	Latince
Ö.T.	Ölüm Tarihi
P.L.R.E.	The Prosopography of The Later Roman Empire
V.C.	Vita Constantini
v.d.	ve devamı
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

İ.S. III yy.dan IV. yy.a geçerken, meydana gelen kültürel ve dini krizler dünya tarihinin en önemli konularından birisidir (Vasiliev, 1952). Roma devlet tarzı, Grek kültürü ve Hıristiyan inancı, Bizans gelişmesinin ana kaynaklarıdır. Bu unsurlardan biri çıkarılırsa Bizans'ın varlığı düşünülemez. Ancak *Helenistik* kültür ve Hıristiyan dininin Roma devlet şekli ile bir sentez haline gelmesi bizim Bizans İmparatorluğu diye adlandırdığımız tarihi oluşumu meydana getirmiştir. Aslında Bizans İmparatorluğu eski *Imperium Romanum*'un sadece bir devamıdır. Bizans, bizim Bizanslı dediğimiz kişilerin bilmedikleri, daha sonraki devrin bir terimidir. Bunlar kendilerini her zaman Romalı olarak adlandırmışlardır (Ostrogorsky, 1986). Bizans dediğimiz Doğu Roma İmparatorluğu'nun şekillenmesinin yapı taşlarından olan Hıristiyanlığın meşrulaştırılması, kaçınılmaz olarak köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Yasal olarak Hıristiyanlığı serbest bırakan Constantinus'un (306–337) Bizans Tarihinin şekillenmesindeki rolü oldukça fazladır. Constantinus'un Hıristiyanlığı meşrulaştırması ve bunun getirdiği köklü değişimlere geçmeden önce Roma İmparatorluğunun III. ve IV. yy.daki genel durumunu incelemek faydalı olacaktır.

Roma'da İ.S. 96 dan 192'ye kadar hüküm süren imparator hanedanı Antoniuslar'ın parlak döneminden sonra Roma İmparatorluğu korkunç ve neredeyse yıkılmasına yol açacak olan bir iç bunalım geçirmiştir. Askerlerin açgözlülüklerine bağlı olarak İmparatorlar başa geçirilmiş ve tahttan indirilmiştir. Hatta bazıları birkaç gün saltanat sürebilmiştir. Bunun yanı sıra ekonomik bunalım da söz konusudur. Ticaret durmuş, para değerini yitirmiş ve vergiler gelmez olmuştur. *Pagan* inançlar vicdanları artık hoşnut etmemeye başlamış tek tanrılı dinler cazip bir şekle bürünmüştür. Bu arada Hıristiyanlık da artık kendine bir dogma verme işini sessizce sona erdirmektedir

(Lemerle, 1994). Bu karışıklıklar ve gerileme dönemine karşı tedbirler için Diocletianus'u¹ (*C. Aurelius Valerius Diocletianus*) beklemek gerekecektir.

Yaşam öyküsü bakımından hakkında en az bilgiye sahip olduğumuz İmparator Diocletianus (Gibbon, 1987–1989) ile ilgili bilgiyi Cock, Adcock ve Baynes (1971) şu şekilde açıklamıştır. Diocletianus tahta geldiğinde olgun bir yaşta idi. İmparatorluğun birliğinin güvenliği için amaçları vardı. Öncelikle imparatorluk gücü ordunun müdahalelerinden korunmalıydı. Hemen hemen bütün tecrübeler göstermişti ki imparatorun bulunmadığı zamanda zafer kazanan bir general tahta geçebiliyordu. Diocletianus Bir yandan bu sorunlarla ilgilenirken diğer yandan ülkenin uçsuz bucaksız topraklarını savunmaya çalışmıştır. Fakat bunun tek bir imparatorun yapabileceği bir iş olmadığını anladığı için kendisine Maximianus'u (*M. Aurelius Valerius Maximianus*) *Augustus* olarak ortak etmiştir. Kendisi Doğu'nun, ortağı ise Batının Savunmasını yapacaktır. Cock ve diğerleri (1971) *Augustus* ünvanı'nın bir veraset hakkı tanıdığını fakat *Augustus* adıyla bilinen bir imparator naipliği sağlamadığını bildirmiştir. Daha sonraları Diocletianus yeni problemlerle karşılaştığında bir sonraki adım olarak Bu iki *Augustus*'a yardımcı ve tahtın varisleri olmaları amacıyla birer *Caesar* tayin edilmiştir. İki *Augustus*'un yanı sıra iki *Caesar* atayarak 4'ler erki diye bilinen *Tetrarchy*'i getirmiştir. Yani bu ikililerini dörtlererkine dönüştürmüştür. 295'te Galerius (*C. Galerius Valerius Maximianus*) Diocletianus'un; Constantius (*M. Flavius Valerius Constantius*) ise Maximianus'un Yardımcısı (*Caesar*) olmuştur. Böylece İmparatorluk 4 İmparator tarafından yönetilmiştir. Diocletianus imparatorluk yönetimini bölerken bir yandan da doğum yeri salona'nın yakınlarına bir saray yaptırarak dinlenmeye çekilmiştir (Brothers, 1972). Diocletianus daha öncesinden Maximianus'u kendine ortak ettiğinde eğer tahttan feragat ederse kendisinin de feragat etmesini şart koştuğu için, Diocletianus 305'de tahttan feragat ettiğinde Maximianus da feragat etmiştir. Böylece 305'de *Caesarlar*, yani Constantius ve Galerius *Augustus* olmuşlardır.

Constantius ve Galerius *caesar*larını birlikte seçmişlerdir. Böylece İtalya *Caesar* Severus'a (*Flavius Valerius Severus*) Doğu eyaletleri de Galerius'un kız kardeşinin oğlu olan *Caesar* Maximinus'a (*Caius Galerius Valerius Maximinus*) verilmiştir (Zosimos,

¹ Diocletianus İ.S. 284 Augustus, İ.S. 305 Tahttan feragat.

2:8). Constantius 305'te *Augustus* olur ancak onun, ertesi yıl yani 306'da ölmesi karışıklık döneminin başlangıcı olacaktır.

Zosimos Constantinus'un hayatını anlatmaya başlamadan önce Constantinus'tan önceki dönemleri Diocletianustan sonra başlayarak ayrıntılı bir biçimde anlatmaktadır. Hatta Diocletianus'a kadar olan bölümleri de Persler'e kadar uzatarak kısa bir özet halinde sunmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir konu vardır ki, o da Zosimos'un *pagan* bakış açısıyla anlattığı hikâyelerle Eusebiosun *dindar* kişiliğiyle anlattığı olaylar arasında yorum farklılıklarının apaçık ortada olmasıdır. Eusebios Constantinus'tan önceki imparatorları *tiran* zorba olarak yorumlarken Zosimos Constantinus'u *tiran* imparatorlar arasına sokmaktadır. Hatta Constantinus'un annesi Helena'yı bir hayat kadını olarak tasvir ederken² Eusebios bu kadın için birçok övgüde bulunmuştur.³ Zosimos bu gayri meşru çocuğun imparatorluğu hak etmediğini düşünürken, Eusebios onun adeta seçilmiş bir kişi olduğunu vurgulamaktadır. Zosimos daha çok siyasi olayları anlatırken, Eusebios her fırsatta Constantinus'a övgüler sunmaktadır. Eusebios Constantinus'un verdiği cezaların yerinde olduğunu savunurken, Zosimos bunu haklı bulmamaktadır.

Zosimos'a göre Constantius'un bir hayat kadınından olma oğlu Constantinus'un, Severus ve Maximinus'un *Caesarlık* unvanı almalarından ötürü bulunduğu yeri terk etmeye ve Alplerin ötesinde Britanya'da yaşayan babası Constantius'un yanına gitmeye karar verir. Aynı zamanda halk onun ne kadar çok imparator olmak istediğini bildiği için firari olarak yakalanacağından korkar. Bu yüzden yakalanmamak için yol üzerinde belirli yerlerden geçerken oradaki atların hepsini sakatlayıp, güçlü olanı kendisi alıp yoluna devam eder. Böylece peşine düşenlerin ilerlemesini engellemiş olur. İşte Constantius o sırada ölür ve bir dizi karışıklıklar, çatışmalar patlak verir.

Constantius'un *Praetorian muhafızları* hiçbir meşru olarak doğmuş çocuklarının mor kaftan'a uygun olmayacağını düşünürler ve bu Roma'da hemen duyulur. Diocletianus'un kendine ortak ettiği kişi olan Maximianus'un⁴ oğlu Maxentius Constantinus'un bir şeye karışmamasını, gücün layık olan doğru soydan gelenin olması gerektiğini düşünür. O İmparatorluk ordusu olan *Praetorianlar* sayesinde İmparatorluk

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Zosimos *Nea Historia* 2.9

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eusebios *Vita Constantini* 3.44

⁴ Maximianus Herculius (Zosimos)

tahtına oturur. Bunu yaparken birçok ödül vaatlerinde de bulunmuştur. Kendine karşı gelenleri ise öldürür.

Galerius bunu öğrenince *Caesar*'ı Severus'u bu işle ilgilenmesi için gönderir çünkü bu bölge Severus'un sorumluluğu altındadır. Severus *Mediolanum*'dan lejyonlarla yola çıkar, fakat Maxentius Rüşvetle ordusunu yoldan çevirir hatta *Praetorian Prefect* olan Anullinus'u da kandırır. Böylece kolayca Severus'u yener o da tedbirli bir yer olan *Ravenna*'ya kaçar. Bu haberleri alan Maximianus Herculus, oğlu Maxentius için endişelenir ve o anda bulunduğu yer olan *Lucania*'yı terk edip *Ravenna*'ya gelir. Ancak Severus'un gücü ve aldığı tedbirlerle onu zorla bu şehirden atamayacağını anlar. Onu Roma'ya gelmesi konusunda bir takım sözlerle ikna eder. Fakat üç tavern denilen yere geldiklerinde Maxentius tarafından kurulmuş olan bir pusuyla Severus yakalanır ve asılır. Galerius bunları duyunca çok sinirlenir, Roma'ya yürümeye ve Maxentius'u cezalandırmaya karar verir. Fakat İtalya'ya geldiğinde askerlerinin güvenilir olmadıklarını fark eder ve tekrar Doğu'ya hiçbir savaş ve mücadele yapmadan geri döner.

Bu arada Maximianus Herculus o zamanlar *Carnutum*'da oturan Diocletianus'a saldırır ama istediğini alamaz. Bu başarısızlığından sonra Maximianus Herculus *Ravenna*'ya geri döner ve sonra Alpler'e Constantinus'la karşılaşmaya gider ona kızı Fausta'yı vereceği sözünü verir ve o sırada İtalya'ya giden Galerius'un peşine düşmesi için kandırmaya çalışır, ancak başarılı olmayacaktır. Maxentius'a karşılık komploya çalışır. Şunu umut etmiştir: Damadı Constantinus ile oğlu Maxentius'u zor bir işin içine sokmak (Zosimos, 2,10).

Bu entrikalar devam ederken Galerius, eski bir arkadaşı olan Licinius'u (*Valerius Licinianus Licinius*) ortağı olarak İmparator ilan eder ve Maxentius'a karşı onu görevlendirir. Fakat o bunları planlarken amansız bir hastalığa yakalanır ve ölür. Licinius böylece bütün egemenliği almayı başarmış olur. Maximianus Herculus Constantinus'a karşı askerlerinin yardımıyla bir komplo hazırlar fakat Fausta bunu fark eder ve Constantinus'a söyler böylece Maximianus Herculus'un tüm planları suya düşer daha sonra hastalanıp *Tarsus*'da ölür (Zosimos, 2,11).

Galerius'un komplosundan kurtulan ve güvenilebilir bir kontrole sahip olduğunu düşünen Maxentius Afrika ve Kartaca'ya kendisini öven propagandacıları gönderir, fakat oradaki askerler buna Maxentius'a boyun eğmeye karşı çıkarlar. Onlar da böylece

İskenderiye'ye gider fakat orada ise kendilerinden ciddi anlamda daha üstün bir güçle karşılaştıkları için tekrar gemiyle Kartaca'ya dönerler. Bu olaydan dolayı Maxentius derhal Afrika'ya doğru yelken açar ve bunları cezalandırmak ister. Maxentius vardığında Afrika'dan sorumlu olan Alexandros'a oğlunu rehin vermesini isteyen görevliler gönderir. O, Maxentius'un tehlikesinden ötürü bu isteği reddeder. Maxentius bunu haber alınca onu öldürmeleri için askerler gönderir. Fakat ihanet baş gösterir ve askerler başkaldırı için uygun bir fırsat olduğunu düşünerek *Frigyalı* olmasına rağmen Mor'u (Kaftan –ç.n.) Alexandros'a verirler (Zosimos, 2,12).

Bilinmeyen bir sebepten ötürü Roma'da bir yangın olur ve Kader Tapınağı yanar. Halk onu söndürmek için uğraşır. Bu sırada dine karşı küfreden bir askeri kalabalık öldürür. Bu olay askerlerin isyan etmesine sebep olur ve Maxentius öfkesini hemen dizginleyemediği için neredeyse bütün şehir yok edilir (Zosimos, 2,13).

Maxentius Constantinus'un babasının ölümünden acı çekiyormuş gibi yapıp, yanına gidip, ona saldırmayı düşünerek *Raetia*'ya gitmeyi planlar. Burası *Gaul* ve *Illyricum*'a yakındır. Böylece *Dalmatia* ve *Illyrian*'lıları, orada bulunan komutanlar ve Licinius'un yardımıyla alacağını düşünmüştür. Ancak öncelikle Afrika'daki sorunları halletmesi gerekecektir.

Maxentius, bir *Praetorian Prefect* ve de yetenekli birisi olan Rufius Volusianus'u ordunun komutanı olarak gönderir. Kendisi ise Alexandros'u yener ve boğarak öldürür. Neredeyse tüm Afrika savaştan sonra suçlu bulunup cezalandırılır. Maxentius'un yaptığı katliamlar birçok antik yazar tarafından da kabul edilmektedir. Roma'da bile acımasız ve vahşidir (Zosimos, 2,14).

Constantinus tüm bunlardan şüphelenerek savaş hazırlığı yapar. Barbarlardan asker toplar Germenleri ve diğer bölgeleri ele geçirir. Bunlarla birlikte Britanyalılardan topladığı 90 bin piyade, 8 bin süvari ile Alpler'den İtalya'ya doğru ilerler. Geçtiği yerlerde kendisine karşı gelmeyenlere karışmaz fakat karşı gelenleri ise bastırır. Maxentius buna karşı daha güçlü bir ordu hazırlar. Bu ordu: 80 bin Romalı ve İtalyalı ve hepsi müttefik kıyılarda yaşayan *Tyrrhenia*'lılardan oluşmaktadır. Kartaca 40 bin kişilik ordu sağlar ve Sicilyalılar da vardır. Böylece Maxentius'un toplam gücü 170 bin piyade 18 bin atlı asker idi (Zosimos, 2,15).

İkisi de ordularını hazırladıktan sonra Maxentius, *Tiber* Irmağı üzerine bir köprü inşa ettirir. Bu köprü, bir kıyıdan diğerine tek parçadan oluşmaz. İki parçaya

bölünmüştür. Böylece nehrin ortasında köprünün her iki yarısının uçları demir perçinlerle birbirlerine tutturulmuştur. Birisi köprüyü yok etmek istediğinde bu perçinlerin çekilmesi yeterli olacaktır. Constantinus'un ordusunun köprüye girdiğini görür görmez, köprüyü yıkarak üzerindeki herkesin nehre düşmesini sağlamak için işçilerine perçinleri çekmeleri yönünde talimat verir. Bu Maxentius'un planıdır.

Constantinus Roma'nın önünde ordusuyla kamp kurar Maxentius ise tanrılara kurbanlar sunarak onlara danışır. Bunların ışığında saldırmaya karar vererek köprüyü geçer fakat yenemeyeceğini anlayıp geri dönerken köprü ağırlığa dayanamayıp yıkılır. Maxentius ve birçok asker akıntıya kapılarak ölür (Zosimos, 2,16).

Constantinus'un bu savaştan önce yaşadığı harikulade olayları *Vita Constantini*'de ayrıntılı olarak görmek mümkündür. Kendisinden önce hiç bir imparator Hıristiyanlığı benimsemediği için Constantinus'un bu dini seçmesindeki etkenler Bizans tarihçiliğinin önemli konularından birisi olmuştur. Tarih bilimi uzun bir müddet Constantinus'un dine karşı takındığı tavrı üzerinde yoğunlaşmıştır. Tarihçilerin üzerinde en çok tartıştıkları konu Constantinus'un İ.S. 312'de yeni dini kabul edip etmediği, ettiyse de, ne şekilde ettiğiydi (Vogt, 1961). Constantinus'un Hıristiyanlığa 'samimiyeti' konusunda sorulması gereken tek soru gerçekten kilisenin dindar bir oğlu mu olduğu, yoksa isteklerini gerçekleştirebilmek için bu iyi bir hiyerarşiye ve doktrine sahip dini destekleyerek kendisine güç sağlama politikası mı olduğudur (Drake, 2006). Maxentius'un bu vahim ölümünden sonra zafer haberi şehre ulaştığında kimse sevinmeye cesaret edemez çünkü bazıları bilginin yanlış olabileceğini düşünür. Fakat Maxentius'un kellesi mızrağa saplı bir şekilde getirildiğinde hüznün yerini neşe alır. Constantinus Sadece Maxentius'un en yakınlarından birkaçını cezalandırır. Fakat *Praetorian* muhafızlarını dağıtır ve kaleleri yok eder.

Constantinus ilk önce bir politikacıdır. Roma'daki kendi halkının desteğini sağlamak için Hıristiyanlar, kazanma ihtiyacı hissetmiştir (Maxentius'a karşı zaferi için) (Leadbetter, 2002) ve bu şehri ondan almayı başarır; ancak, Hıristiyanlığı sadece politik nedenlerden ötürü seçmediği de görülebilir. Sadece politik amaçlardan dolayı Hıristiyanlığı seçtiğini düşünmek onun aslında Hıristiyan olmadığına bir göstergesi olur. Dolayısıyla Constantinus'un Hıristiyan öğretilerini kabul ettiğini düşünmek hatalıysa, o zaman onun politik amaçlarından ötürü kiliseyi kullandığını düşünmek daha büyük bir hatadır. Çünkü Hıristiyan olanların dışında 'kilise' düşüncesi söz konusu

değildi. Bu sebepten ötürü dinden politik yararlar sağlamaya çalışmak Constantinus gibi bir hükümdarın başarısızlığına sebep olurdu (Drake, 2006). Tüm bunların yanı sıra Hıristiyanlığı seçmesini de yalnızca dini sebeplere bağlamak da hatalı olur. Bu yüzden erken dönem bilimcilerinin Constantinus'un davranışlarını teolojik sebeplere bağlamalarının hatalı olduğu söylenebilir (Drake, 2006).

Constantinus, Roma'daki işlerini hallettikten sonra Gaul'a doğru yola çıkar. Licinius Constantinus'un kız kardeşi Constantia'yı nişanlısı yapmıştı.⁵ Licinius *Mediolanum*'a çağırılır. *Illyricum*'da Licinius ve Maximinus (Daia) arasında iç savaş patlak verir. İlk başta Licinius yenilmiş gibi görünmektedir fakat daha sonra toparlanıp saldırınca Maximinus kaçır. Daha sonra Mısır'a yeterli asker toplayıp savaşı yineleme umuduyla yola çıkar fakat *Tarsus*'ta ölür (Zosimos, 2,17).

Böylece İmparatorluk Licinius ve Constantinus'a kalır. Ancak Licinius'la aralarında kısa sürede düşmanlık baş gösterir ve bir savaşa neden olur. Bu savaşta Licinius askerlerinin bir kısmını dağın sağ yamacına koyarak kanatları korumak ister. Constantinus ise bu dağın önüne kamp kurar. Constantinus süvarilere sahip olmanın avantajlı olacağını düşünür. Çünkü düşmanın piyadesi bu koşullarda yavaş ilerleyecektir ve coğrafi durum da piyadeler için iyi değildir. Savaş çok şiddetli geçer. Her iki taraf da uzun süre savaşır. Sabah başlayan savaş geceye kadar devam eder. Licinius *Sirmium*'a doğru giderek bu savaştan kaçır. Buradan geçerken takip edilmemek için nehir üzerindeki köprüyü yıkar (Zosimos, 2,18).

Constantinus, *Cibalis Sirmium* ve Licinius'un kaçmak için gittiği diğer şehirleri ele geçirir ve onu yakalamaları için 5 bin kişilik asker gönderir. Fakat bunlar Licinius'u yakalayamaz. Constantinus Licinius'un yok ettiği *Savus* üzerindeki köprüyü tekrar inşa eder ve onu ordusuyla birlikte takip eder. *Thrace*'dan geçerek Licinius'un konuşlandığı düzlüğe gelir. Gece buraya vardıklarında ordusundan savaş için hazır olmasını ister. Gündüz olduğunda Licinius Constantinus'un ordusunun kendisine doğru geldiğini görür. Önce oklarla birbirlerine saldırırlar, bunlar tükendiğinde mızrak ve kılıçlarla saldırıya devam ederler. İlk gün her iki taraf ağır kayıplar verir (Zosimos, 2,19).

Ertesi gün bir ateşkes imzalanır. Buna göre, Constantinus *Illyricum* ve altındaki diğer şehirleri yönetecek; Licinius ise *Thrace*'yi alacaktır. Licinius Valens'i *Caesar*

⁵ Constantinus, Licinius'tan Maxentius'a karşı ittifak olmasını istediğinde ona kız kardeşini vereceğine söz vermişti.

olarak seçer Constantinus ise Minervina'dan olma oğlu Crispus'u ve oğlu Constantinus'u Caesar olarak atar. Aynı anda Licinius'un oğlu Licinianus (Constantinus'un oğlu Constantinus'tan sadece 20 ay daha büyük) *Caesar* olarak atanır. Bu II. Savaşın sonucudur (Zosimos, 2,20).

Constantinus *Maeotis* gölü yakınlarındaki *Sarmatyalı*ların yelken açıp kendi bölgesini yağmaladıklarını duyunca ordusunu onlara karşı gönderdi. Barbarlar kralları Rausimodus komutası altında ilk olarak garnizon kasabasına saldırdılar ki bu şehrin duvarları tahta olan bir kısmının üstü hariç hepsi taştandır. Sarmatyalılar bu tahta yeri yakıp şehri ele geçireceklerini umarlar. Burayı yakarlar fakat savunanlar taşlar atarak etkili olmaktadır. Constantinus buraya geldiğinde bunlara yandan saldırır. Birçoğunu öldürür, daha fazlasını tutsak eder ve bir kısmı da kaçar. Rausimodus ordusunun çoğunu kaybetmiştir ve tekrar *Danube* üzerinden yelken açar, fakat onları takip eden Constantinus, Rausimodus da dahil olmak üzere çoğunu öldürür ve merhamet isteyen bir çoğunun da canını bağışlar, sonra birçok esirle birlikte geri döner (Zosimos, 2,21).

Bunları yaptıktan sonra *Thessalonica*'ya gelir ve bir liman inşa eder. Licinius'a karşı tekrar bir savaş için hazırlanır. Licinius, Constantinus'un hazırlandığını öğrenince savaş hazırlığı için elçiler gönderir. *Mısır*'lılar hemen biraz yardım gönderir, *Phoenicia*'lılar daha fazla gönderir. Diğer yardım gönderen kentler ise gönderdikleri yardımın çoğunluğuna göre sırasıyla şöyledir: *Ionian* ve *Dorian*, *Afrika*, *Bithynia*, *Cyprian*, *Kayra*. Piyadesi 150 bin kişiden oluşmaktadır. *Frigya* ve *Kappadokia*'dan sağladığı süvariler ise 15 bindir.

Licinius, *Thracea*'da *Hadrianople*'de konuşlanır. Constantinus çoğu yunan gemileri olan donanmasını Licinius'un üstüne gönderir. *Thessalonica* Constantinus için avantajlı bir bölgedir. Çünkü *Hadrianople*'nin solundan geçen *Herbus* nehrine konuşlanmışlardır. Licinius da savaş düzeni alınca iki ordu da birbirleriyle birkaç gün savaşır ta ki Constantinus nehrin en sığ yerini fark edene kadar. Sonra şunu yapmaya karar verir: Constantinus askerlerine sanki nehrin karşısına geçmek için bir köprü yapacakmış gibi ormandan ağaçları getirip halatlarla birbirlerine bağlamalarını emreder. Bu şekilde düşmanı aldatarak kalın odunlarla arkasında insanların gizlenebileceği şekilde bir yükselti oluşturur ve 5 bin 800 süvari buraya yerleştirir. Sonra 12 biniciyi alarak nehrin en sığ yerinden *Herbus* nehrinin karşısına geçer. Düşman fark etmeden birden karşıya geçmiş olurlar. Sonuç: bazıları öldürüldü, bazıları kaçtı, bazıları bu ani

olay karşısında şaşırıp kalır. Sonra geri kalan piyade ve bütün ordu emin bir şekilde karşıya geçerler ve büyük bir kıyım yaşanır. Yaklaşık 34 bin kişi ölür. Gün batımında Constantinus düşmanın konuşlandığı yere saldırır. Licinius birçok birliği yanına alarak *Thrace*'den donanmasına ulaşmak için acele eder (Zosimos, 2,22).

Licinius *Byzantium*'a (Bizans) kaçar ancak Constantinus'un orayı da alacağını görünce *Chalcedon*⁶'a geçer. Constantinus *Chalcedon*'un güvenilir olmadığını düşünüp *Chalcedon*'dan uzak bir yerden karaya ordusunu çıkartır. Licinius orada toparlanıp savaşmak için şehirden ayrılır *Chrysopolis*⁷'te çok şiddetli bir çarpışma yaşanır. O kadar şiddetli saldırır ki düşmanın yaklaşık 130 bin kişiden 30 bin'i kaçar. Bizans'ta bu olay duyulur duyulmaz şehir kapılarını Constantinus'a açar. *Chalcedon* da aynısını yapar. Licinius ise kurtulan süvari ve birkaç kişilik piyadesiyle *Nicomedia*'ya çekilir.

Licinius Constantinus tarafından *Nicomedia*'da da kuşatılır. Savaşacak yeri olmadığı için şehri ve İmparatorluğunu ona verir. Onun İmparator ve Lord olduğunu ilan eder ve yaşama umuduyla ondan özür diler. Kabul edeceğinden emindir çünkü karısı onun kız kardeşidir. Constantinus Licinius'u güvende yaşaması için *Thessalonica*'ya gönderir. Fakat sonra Zosimos'a göre sözünden dönerek âdeti olduğu üzere onu öldürür. Bütün imparatorluk artık sadece Constantinus'a aittir.

Eusebios onun Hıristiyanlık için bu savaşları yaptığını kaydetmiştir. 312 yılında İmparator Constantinus Hıristiyanlığa karşı tamamen yabancısıdır. O çağdaki, diğer hükümdarlar gibi, iktidar kavgasında Hıristiyanlığı siyasi bir kuvvet olarak kullandığı yönünde yorumlar vardır. İmparatorluğun Doğu bölgelerini ele geçirmek isteyen bütün imparatorlar Hıristiyanlığı korumuşlardır. Çünkü bu yeni din Doğu'da çok yayılmıştır. 313 yılında İmparator Licinius Hıristiyanlığı, doğuyu kazanmak için himayesi altına almıştır. İmparator Constantinus ise 324'de Doğu hükümdarlarına karşı savaş açtıktan sonra bakışlarını Hıristiyanlığa çevirmiştir. *Chrysopolis*'te Licinius'u yendikten sonradır ki Constantinus için Hıristiyanlık, siyasetin önemli bir aracı olmuştur (Vogt, 1961).

Licinius Probleminden kurtulduktan sonra Constantinus, Fausta'dan dolayı oğlu Crispus'tan şüphelenir ve onu öldürtür ardından Fausta için de aşırı ısıtılmış bir banyo hazırlar ve onu ölene kadar içinde tutar (Zosimos, 2,29). Zosimos'a göre Constantinus

⁶ Chalcedon: Kadıköy

⁷ Chrysopolis: Üsküdar

bu işlediği suçlardan ötürü kendini affettirebileceği bir din aramasından dolayı Hıristiyanlığı seçtiğini söyler, Eusebios ise bunun daha önceden beri içinde var olduğunu daha Maxentius'la yapılan *Milvius* köprüsü savaşındaki olağan üstü olaylar ve Licinius'la savaştan önce dualar etmesiyle onun daha önceden Hıristiyan olduğunu belirtmektedir.

Constantinus'un Hıristiyanlığı kadar bu din için yaptığı faaliyetler de dikkate alınması gereken bir konudur. Hıristiyanlığın siyasi tarihini, "Constantinus'tan önce ve Constantinus'tan sonra" diye ikiye ayırabiliriz. Sadece bu sınıflandırma bile Constantinus'un Hıristiyan dünyasında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu konusunda bize ipucu verebilir. Constantinus'tan önce Hıristiyanlar⁸ dini ritüellerini yerine getirebilmek için türlü baskı ve cezalara katlanmışlardır. Hatta bazı dönemlerde Hıristiyan birine yardım etmek bile ölüm cezasını getirebilmektedir. O zamana kadar varlığını sürdürebilmiş ve hala devam eden, binlerce yıllık temelleri olan *pagan* inançlarla taban tabana zıt bir inancı yaşamak veya buna teşvik etmek haliyle toplumun ve devletin tepkisini çekmiştir ve sonrasında süregelecek olan sürgünler, cezalar, katliamlar bunu takip etmiştir. Bu zor şartlar altında Hıristiyanlar inançlarının gerektirdiklerini yaşamaya çalışmışlardır. Constantinus'tan sonra ise Hıristiyanlar rahat bir nefes alırken Hıristiyanlık bir meşruiyet kazanıp büyük bir hızla yayılmıştır. Her ne kadar Hıristiyanlık, neredeyse birkaç kuşak sonra, büyük Theodosius zamanında Roma'nın resmi devlet dini olacak ise de, Hıristiyanlığın imparatorluk dahilinde kabul edilip desteklenmesi Constantinus zamanında olmuştur (Tekin, 2008). Babasının ılımlı yaklaşımları ve ilk kez kendisinin Hıristiyanlığı meşrulaştırması yani devlet dinlerinden birisi yapması ve daha öncesinde ise Hıristiyanların dini ritüellerini yerine getirebilmeleri için köşe bucak kaçmalarına artık bir son vermesi, Hıristiyanlık tarihini böyle bir tasnife tabi tutmanın yerinde olacağını göstermektedir. Constantinus'un Hıristiyanlara ve özellikle *paganlara* karşı tutumlarını Bradbury (1994) ayrıntılı olarak bizlere açıklamaktadır. Kısacası, Hıristiyanlık tarihinde bir dönüm noktası oluşturmasından ötürü bu imparator'un hayatı kilise tarihinde de önemli bir yere sahiptir.

⁸ Erken dönem Hristiyanlık ve Apologeticler için bkz. R. L. Wilkeln, *Toward a Social Interpretation of Early Christian Apologetics*, C.H., Vol.39, no.4 (Dec.,1970), 437-458

Yeni şehri kurduğunda da Constantinus'un Hıristiyanlar lehine yaptığı faaliyetleri görebiliriz. Eski bazı festivaller ordu için kutlanması zorunlu olduğundan Constantinus bunları yapmak istemez bu yüzden halkın ve senatonun tepkisini çekmemek için karşı da çıkmaz. Fakat daha sonra içinde İmparatorluk sarayının da bulunduğu yeni bir şehir kurmaya karar verir. Hellespond'da doğru giderken *Troad*'daki yerleşme girişiminden sonra buranın uygun olmadığını düşünüp *Byzantium*'a gider. Şehrin tepe üzerindeki konumu Constantinus'u memnun eder ve onu bir İmparator'un yaşadığı yere uygun bir hale getirmek için surların kapsadığı alanı büyüterek, şehri olabildiğince genişletir. Orijinal şehri büyüttükten sonra Roma'dakinden hiç de aşağıda olmayan bir saray inşa ettirir. Bundan sonra şehrin süslenmesiyle ilgili faaliyetleri görürüz. Burada dikkat edilmesi gereken antik yazarların bize kendi bağlı oldukları inanca göre bilgiler veriyor olmasıdır. Zosimos Constantinus'un yaptığı bu imar işlerinden bahsederken sürekli süslemede kullandığı heykeller, tanrı figürleri ve pagan inancı yansıtan yapıtlarından söz ederken; Hıristiyan olan Eusebios ise bize Constantinus'un inşa ettiği kiliseler ile ilgili etraflıca bilgiler sunmaktadır ve gene Zosimos'a göre hazinenin büyük bir bölümü çok gereksiz imar işlerine harcanmıştır.

Constantinus artık barış ve huzur içinde yaşayacağına inanarak sürekli hayır işlerinde bulunmuş, karışık bir düzene sahip olan Magistratlığı (memurluk) yeniden düzene sokmuştur. Önceden birlikte görev yapan *Praetorian Prefect*'in sayısını dörde çıkarmış ve imparatorluğu dört bölgeye ayırarak her birine sorumlu olduğu bölge verilmiştir. Bunun dışında Constantinus'un *Magistri Militum*'u kurduğu bilinir. Constantinus tüm imparatorluğun güvenliği için yaptığı köklü değişimlerle sınır kasabalarını daha içeriye çekerek barbarların saldırılarını durdurmuştur fakat Zosimos'a göre bu imparatorluğun yok olmasının temelleridir.⁹

Constantinus tüm bunların yanında imparatorluğun yönetim yükünü hafifletmek amacıyla oğlu (II.) Constantinus'u *Caesar* ilan eder (317). Daha sonra oğulları Constantius (324) ve Constans'ı (333) *Caesar* yapar. Constantinus'un kendi adını verdiği şehir Constantinopolis imparatorların artık burada yaşamalarından ve göçlerden ötürü şimdiye kadar gelmiş en büyük şehir olur. Dolayısıyla yeni şehir duvarları inşa etmek gereksinimi ortaya çıkar. Yapılan harcamalar vergilere yansımıştır. Zosimos'a

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zosimos *Nea Historia* 2.34

göre Constantinus'un 4 yılda bir aldığı altın ve gümüş ile ödenen vergiler o kadar ağırdır ki anneler oğullarını satmak babalar da kızlarını kötü yola meyletmek zorunda kalmışlardır.¹⁰ Constantinus bu vergi sorununu çözmek için bir düzenlemeye gitmiştir.

Tüm bunları yaptıktan sonra Constantinus ömrünün sonlarına doğru hastalanarak yatağında ölmüştür ve imparatorluk 3 oğlu arasında paylaşılmıştır. Bunların en büyüğü Constantinus ile en küçüğü Constans, Alp dağlarının alt bölgelerinin, İtalya'nın, Illyricum'un, Kara deniz civarının ve Kartaca Afrikasının güvenliğinden; Constantius ise Asya'nın, Doğu'daki kenler'in ve Mısır'ın güvenliğinden sorumlu olmuşlardır. Daha sonra Dalmatius, Constantius (I. Constantius'un Theodora'dan olma oğlu ve I. Constantinus'un üvey kardeşi), ve Hannibalianus (Dalmatius'un Kardeşi) tıpkı diğer meslektaşları gibi Mor Kaftan'ı giymiştir ve bir takım problemler yeniden başlamıştır.

Constantinus'un hayatıyla ilgili geniş bilgiyi Kilise Tarihçisi ve Kaesareia¹¹ piskopos'u olan ve daha çok Eusebios¹² Pamphilios (Pamphili, Eusebios'un hocasıdır) diye adlandırılan Eusebios'un (Lat. Eusebius) Constantinus'un hayatını anlatan "*Vita Constantini*" (Constantinus'un Hayatı) adlı eserinde görürüz.

260'larda doğduğu tahmin edilen Eusebios'un erken dönem hayatıyla ilgili bilgiler elimizde yoktur. Adeta karanlıktan birden ortaya çıkmış gibidir. Büyük Origenes'in *Alexandria*'da sürgünde olduğu sürede ve onun adanmış yandaşı olan Pamphilus tarafından devam ettirilen *Kaesareia*'da kurduğu okulda Eusebios öğrenci olarak ortaya çıkar. Varlıklı bir cemiyetin üyesi olan Pamphilus büyük zulüm döneminde hapsedilip sonunda da şehit edilir. Eusebios bu kaderden kaçmayı başarır ve bu zulüm döneminin sona ermesiyle muhtemelen İ.S. 314 civarında *Kaesareia* Piskopos'u olmuştur (Drake, 2000). Ostrogorsky'nin 1986'da Yayınlanan kitabında Bizans tarih yazıcılığının Eusebios'la başladığı vurgulanmıştır.

Constantinus'un çağdaşı olan Eusebios, zamanının, Hz. İsa'nın tanrısallığını kabul etmeyen, O'nun yalnızca Tanrı'nın "en seçkin bir yaratığı" olarak gören *Arius*'çuluk (=Arianizm) konusundaki tartışmalarında aracı olmaya çalışmış ve bu gayreti ile İmparator Constantinus'un lütfunu kazanmıştır. Eusebios'un, Constantinus'un sevip saydığı bir insan olduğu bilinir. Constantinus ona yazdığı bir

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zosimos *Nea Historia* 2.38

¹¹ Kaesareia: Filistin'de bir kent

¹² Eusebios: Yunancada dindar adam anlamına gelmektedir.

mektupta övgülere de yer vermiştir. Eusebios bir kilise tarihçisi olmanın yanı sıra imparator'un da yakın bir arkadaşıdır. Barnes'in (1993) Constantinus ve Eusebius'u ve bunların ilişkilerini anlatan kitabında aralarındaki muhabbeti ayrıntılı bir şekilde incelemek mümkündür. Ayrıca Eusebios'a birçok tarihçiden farklı bir gözle bakan Grant'ın 1980'de yayınlanan kitabında bir Eusebios profili çizmek mümkündür. Reginald Pecoock ve Edward Gibbon gibi bilginler Eusebios'un yalnızca Constantinus'un yakın arkadaşı olmadığını aynı zamanda onun politikasını da etkilediğini söylerler (Drake, 2000). Antiokheia'daki Hıristiyan cemaat İ.S. 328'de Eusebios'un Antiokheia piskoposu olması yönündeki dilekleri üzerine, Constantinus'un yazdığı mektup¹³ bu dostluğu göstermektedir (Drake, 2000). Eusebios da bu dostluğa karşılık olarak *Vita Constantini*'de elinden geldiğince edebi iltifatlar sunmuştur. Piskopos kalemini öylesine beceri ve heyecanla imparator'un emrine verir ki, hiçbir geleneksel Grek hatip, Constantinus'un eski dönemde yaşamış öncüleri olan Diocletianus ve Galerius için kalemini böyle oynatmamıştır (Brown, 2000).

Hıristiyanlığı *Pagan* felsefeye karşı savunan ve dogmatik nitelikli yazılarının yanı sıra 10 kitaplık ilk kilise tarihini de (*Ekklesiastike Historia*) kaleme alan Eusebios'un –elyazmaları 9.yy'a kadar geri giden- kilise tarihine ilişkin eseri, 400'lerde Aquileia'lı Rufinus tarafından Latince'ye çevrilmiş ve bu metinle geniş bir popülerite kazanmıştır. *Vita Constantini* adıyla da bilinen, Constantinus'un yaşamıyla ilgili yazısı ise, imparator'un bir vaz'ını da ilişişinde bulundurmakta ve modern tarihçiler tarafından genellikle “tek taraflı” olmakla eleştirilmektedir. Eusebios'un Eskidoğu kavimlerinin yanı sıra Helenler ve Romalılara ilişkin bilgileri de içeren, kronolojik liste biçiminde düzenlenmiş *Khronikoi Kanones* adlı eserinin Hellence orijinalinden ise günümüze yalnızca bazı fragmanlar ulaşmış olup; bu eser, yazarın ölümünden sonra da devam ettirilmiş ve Hieronymus tarafından Latinceye çevrilerek 378 yılına kadar getirilmiştir. Hydatius da bu Latince kroniği 468 yılına kadar devam ettirmiştir (İplikçioğlu, 1997).

Constantinus'un hayatının anlatıldığı ve bu çalışmayla da Türkçe tercümesi sunulan *Vita Constantini* 4 kitaptan oluşmaktadır. Eusebios birinci kitabına Constantinus'un ölümüyle başlar. Burada söz konusu olan imparator'un hayatını üç dönemde incelemek mümkündür. İ.S. 312 yılına kadar geçen süre 312 den sonraki devir

¹³ Eusebios v.c. 3.60

(312–324) ve son olarak imparator'un kendi şehri Constantinopolis'te geçirdiği son devir (324–337) (Vogt, 1961). Eusebios, Birinci kitabında Constantinus ile ilgili kutsanmışlığına dair bilgiler vererek onun yaşamını bir takım tarihi kişiliklere benzetir ki bu benzetmeler veya benzemeler antik yazarlarda sık görülen bir şeydir. Eusebios da Constantinus'u Pers kralı Kyros'a, Makedonya kralı İskender'e ve Musa Peygamber'le kıyaslamıştır. Kyros'un başarısının ardından nasıl onursuzca öldüğünü örnek gösterir. İskender'in ise öldüğü yaşa (32) dikkat çekerek, onun öldüğü yaşta Constantinus'un saltanatına başlamasına ve böylece onun ömrünü ve saltanatını iki katına çıkarmış olduğuna dikkat çekmektedir. (Constantinus'un saltanat dönemi 306–337). Peygamber Musa'nın kralların saraylarında yetişmesi ve sonra onları yenmesi gibi Constantinus da pagan bir dünyada yetişip sonunda Hıristiyanlığı meşrulaştırdığını belirtmiştir. Sık sık Constantinus'un dini bütünlüğünü vurgulayan Eusebios bu çalışmasının zaten Tanrı'ya hoşnut etmek amacıyla olduğunu da vurgulamıştır.

Constantinus'un dini kişiliğiyle ilgili etraflıca bilgi verdikten sonra kronolojik olarak onun hayatını anlatmaya başlar. Önce babasının Hıristiyanlığa karşı ılımlı tutumundan söz eder ve onları diğer *tiran* (zorba) diye adlandırdığı Diocletianus, Maxentius ve Maximianus gibi imparatorlarla kıyaslar. Aslında Eusebios olumlu Hıristiyan düşüncesine sahip olmayan diğer tüm İmparatorları *tiran* olarak değerlendirmiştir ve onların yaptığı zulümlere de en az Constantinus'un faziletleri kadar değinmiştir. Zosimos kadar siyasi olayları ayrıntılı anlatmamıştır sadece bu siyasi olaylardan Hıristiyanlıkla ilgili olan kısımları kaleme almıştır.

Maxentius'tan Roma'yı almaya karar vermesi, gökyüzünde ışıktan bir haçın belirlenmesi, İsa'nın ilk iki harflerinin savaş malzemelerine kazınması ki bundan sonra devam edecek olan bir gelenek haline gelmiştir, bütün bunlar ve savaş ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Licinius'un Hıristiyanlara zulümleri ve Constantinus'un yaptığı hayırlı işler aynı zamanda Maximinus Daia'nın sürgün edilmesi ve ölüm döşeginde çıkardığı bir hoşgörü fermanının anlatımıyla birinci kitap sona erer.

İkinci kitap gene Licinius'un zulümlerinin ayrıntılı bir anlatımıyla başlar. Daha sonra Constantinus ve Licinius'un yaptığı savaş hazırlıklarına dikkat çekerek birinin tek ve gerçek Tanrı'ya yakardığını diğerinin ise faydasız şeylere tapındığına özellikle dikkat çeker. Licinius'un yenilgisi ve ölümünden çok kısa bahseden Eusebios daha çok bu zaferden sonra yapılan kutlamaları ve hayır işlerinden bahsederek ileriki sayfalarda

da karşımıza çıkacak olan Constantinus'un mektuplarına eserinde yer vermeye başlar ve ilk yer verdiği mektup Constantinus'un Filistin eyaletine yazdığı mektuptur. Bu mektubunda Constantinus insanları doğru dine davet etmekle kalmaz bu dinin doğru olduğunu kendini örnek ve bir ispat olarak göstererek ikna etmeye çalışır. Bu mektupta ayrıca bunca yıldır yapılmış olan yanlışlıkların, haksızlıkların ve hataların ortadan kaldırılması için çözümler de sunar.

Hıristiyanlar lehine alınan birçok kararın yanı sıra pagan ve Hıristiyan olmayanların aleyhine de bir takım kararlar ve kısıtlamalara da değinilmiştir. Yaklaşık olarak İ.S. 320 yılından sonra Constantinus paganlara karşı gittikçe artan sert davranışlar benimsemiştir (Alföldi, 1984). Constantinus İ.S. 323 başlarında sert cezalarla *paganların* dinsel ritüellerini yapmalarını yasaklamıştır(Alföldi, 1948). Yüzyılın bitiminden önce geleneksel ama yasa dışı adaklar, eski heykeller, kültler yasaklamıştır. Fakat Constantinus'un bu durumu tersine çevirmedeki rolü daha problemlili olduğu gözlenmektedir (Drake, 2006). Kilise inşaları ve ahlak üzerine yazdığı mektuplarına yer veren Eusebios ikinci kitaba Constantinus'un, aralarında sonradan devasa boyutlara ulaşacak olan bir tartışmaya son vermek amacıyla Arius ve Aleksandros'a yazdığı mektupla son vermektedir.

Üçüncü kitabında bu anlaşmazlığın çözülememesinden ve paskalya yortusu sorunundan ötürü İznik'te bir konsil toplanmasını emrettiği belirtilmektedir. Konsil ile ilgili konsildeki tartışmalar ve alınan nihai karar ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Daha sonra, imar işlerine devam ederken Constantinus Kudüs'te kutsal mezarın keşfiyle oraya bir kilisenin yapılmasını emreden ve bu kilisenin nasıl olması gerektiğini ayrıntılı bir şekilde anlatan mektubuna yer verilir. Bunun akabinde Zosimos'un yerdiği fakat Eusebios'un yücelttiği Constantinus'un annesi Helena'nın yaptığı hayır işlerinden ve onun ölümünden bahsedilir ve tekrar tapınakların yıkılması yerine kiliselerin inşasına devam edilir. Eusebios Constantinus'la aralarındaki bağı göstermek için Constantinus'un kendisiyle ilgili ve kendisine yazdığı mektubu da kitabına eklemiştir ve son olarak doğru yolda olmayanlarla ilgili Constantinus'un mektubuna yer verir.

Dördüncü kitabına Eusebios Constantinus'un, Hıristiyanlık adına yaptığı bunca hizmetin yanı sıra dünya işleri için de özveride bulunduğuna dikkat çeker. Vergiler konusunda düzenlemeler halkın refahı için değişiklikler yaptığına değindikten hemen sonra önceki imparatorların vergi vermek zorunda oldukları İskitlerin artık

İmparatorluğa bağlı olduğunu ve sarmatların nasıl ele geçirildiğini kısaca anlatmaktadır. Constantinus'un politik gücünden de bahseden Eusebios diğer milletlerin de onun büyüklüğünü kabul ettiğini vurgulayarak ülkesindeki Hıristiyanlar adına bir elçi gönderen Pers kralına yazdığı Hıristiyanların rahat yaşamalarına dair bir mektubu da kitabına ekler.

Constantinus'un paralarda kendini dua eder halde bastırması, genel bir ibadet gününün olması gerektiğine karar vermesi, pagan askerlerine bile Pazar günü ibadet etmesini emretmesi haç işaretini askerlerin kalkanlarına kazınmasını emretmesi, pagan ayinleri yasaklaması, kendine kilise işlerine karışma yetkisi çıkarması, yürürlükteki kanunlarla ilgili düzenlemeleri yaparak haksızlıkları ortadan kaldırılması, Hıristiyanlara ayrıcalık tanıyarak Hıristiyanlığı seçmeye teşviki, yaptığı türlü türlü bağışları anlatıldıktan sonra her fırsatta olduğu gibi gene Constantinus'un faaliyetlerini mantıklı bir neden sonuç ilişkisi içerisinde anlatarak makul sonucun Hıristiyanlık olduğu yönünde açıklamalarda bulunur. Maxentius'un Hıristiyanlara karşı uyguladığı cezalar ve sürgünler bilinmektedir. Ancak çok sonraları, Hıristiyanlara zulmetmeyi ertelemiştir fakat yine de bu el açıklığına rağmen sonradan 2 papa'yı sürgüne göndermiştir. Constantinus'un çözümü ise pragmatiktir. Dikkatlice hazırlanmış bağış programı vardır. Onun cömertliği daha erken başlamış, Şehirde yeni bir bazilika yaptırıp bağışlarda bulunan bir politika izlemiştir (Leadbetter, 2002). Bunların yanı sıra Constantinus Hıristiyanların lehine fakat Paganların aleyhine yasalar çıkarmasına rağmen İ.S. 312'den sonra uzun bir müddet paraların üzerinde pagan tasvirlerinin yer almıştır. Bu olay hoş görülerek onun eski kültlere izin verdiği ve hatta himaye ettiğinin bir kanıtı olduğu düşünülmüştür (Drake, 2006).

Constantinus'u üstün bir Hıristiyan olarak anlattıktan sonra saltanatının ilk on yılında bir oğluna ikinci on yılda ikinci oğluna ve üçüncü ve son on yılında ise üçüncü oğluna *Caesarlık* unvanı vererek adeta bu zamanların tesadüf olmadığını vurgulamıştır. Bu sırada Mısır'da ki çıkan bir anlaşmazlığın çözümü için bir konsilin toplanmasını emreder ve bu konsile yön vermek amacıyla yazdığı mektup buraya eklenir. Bu konsilden hemen sonra konsile katılan piskoposların acilen Kudüs'e gitmeleri gerektiğini söyleyen bir haberci gelir. Giderler ve 30. yıl kutlamaları yapılır bu sırada ikinci oğlu Constantius da evlenir.

İmparatorluğu üç oğlu arasında paylaşıldığını kaydeden Eusebios babalarının geldiği yaşa rağmen hala dinç olduğunu belirtmektedir. Nitekim Persler'in ayaklandığını duyunca derhal hazırlanıp sefere çıkar. Bu seferde yanına Tanrı'ya dua etmeleri için piskoposları ve kilise şeklinde yaptığı kiliseyi götürür. Ancak Persler barış ister ve barış sağlanır. Bunun akabinde Constantinopolis'te havariler anısına bir kilise yaptırdığını söyleyen Eusebios bu kilisenin yapılışının başka bir amacının daha olduğunu Constantinus'un kendi anıt mezarının da içinde bulunduğu böylece havarilerle aynı unvanı taşıyacağını umduğunu belirtir.

Ölümün yaklaştığını hissedip hazırlıklara başlar ve ölüm döşeğindeyken vaftiz edilir. Vaftiziyle ilgili eklenen bir konuşmasına göre onun aslında İsa'nın vaftiz edildiği yer olan Ürdün nehrinde vaftiz edilmek arzulamış ancak Tanrı böyle olmasını istemiştir. Vaftizden kısa süre sonra Hamsin yortusunda ölümü askerlerini üzüntüden kendilerini nasıl kaybettikleri anlatılır. Üzüntünün boyutlarına değinen Eusebios dördüncü kitabının son bölümlerinde Constantinus'un paralarda gökyüzüne yükselir halde resmedilmesini, aslında ölmediğini çocukları aracılığıyla yaşamaya devam ettiğini, Tanrı'nın onu kutsadığını ve diğer bütün İmparatorlardan yüce olduğunu vurgular.

Constantinus'un etrafında bulunanlar daha çok Hıristiyanlardı. Constantinus'un dönemindeki Hıristiyanlar önceki inançlardan daha organizeli bir yapıya sahip oldukları için Constantinus, birlikte çalışabilmek için etrafında bu insanları tutuyordu. Bazıları eski tanrılara karşı kararlı bir savaş açmak isteği içindeyken, bazıları da pagan komşularıyla iyi bir harmoni oluşturabileceklerine inanıyorlardı (Drake, 2006). Constantinus'un bu konularda neler yaptığını *Vita Constantini*'de açık bir şekilde görebilmekteyiz. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir konu vardır ki o da Eusebios'un Constantinus'un bir dostu olmasıdır. Bundan ötürü anlatımının objektif olduğunu söylemek tartışmalı bir konudur. Çünkü Constantinus'un hayatını anlatan diğer kaynaklara başvurduğumuzda daha farklı bir Constantinus profili çizildiği dikkat çekmektedir. *Pagan* bir tarihçi olan Zosimos¹⁴ buna örnek gösterilebilir.

¹⁴ Zosimos, (İ.S. 5./6 yy.) Doğu Roma İmparatoru II. Theodosius (408-450) zamanında yüksek devlet memurluğunda bulunmuştur. 500 yıllarında 6 kitaplık bir Roma tarihi *Nea Historia*'yı (Yeni Tarih) kaleme almıştır. İyi kaynakların kullanıldığı ve tarihsel yorumların yapıldığı eserde Augustus'tan Diocletianus'a kadar olan dönem kısa bir özet halinde, Diocletianus'tan 410 yılına kadar olan süre ise ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Kendisi

Constantinus'un dini hayatının bir özeti olan *Vita Constantini* gerek kendi içindeki tutarlılık konusunda gerekse güvenilirliği açısından yıllardır üzerinde tartışılan bir eserdir. En çok tartışılan yönü daha çok dogmatik bir üslupla ele alınan eserin güvenilirliği konusunda olmuştur. Eseri objektif bir şekilde yorumlayabilmek için en çok tartışılan konu ve araştırmaların gözden geçirilmesi faydalı olacaktır.

Lemerle'nin 1994'te yayınlanan kitabında Eusebios'un yazdığı düşünülen *Vita Constantini*'nin aslında kendisine ait olmadığı bir 4. yy. ya da 5. yy. başı ihtilalcisinin işi olduğunu söylemektedir. Bunun bir teyidi olarak da *Vita Constantini*'de anlatılan Maxentius'a karşı yapılan *Milvius* köprüsü savaşına dayandırmaktadır. Bu savaşta Constantinus'un "ışıkta bir haç" gördüğünü "bununla yeneceksin" yazısının belirttiği şeklindeki geleneksel öykünün sadece Eusebios tarafından anlatıldığını ancak Constantinus'un aynı dönemdeki başka hiçbir metinde olmadığını haliyle Eusebios'un uydurduğu bir hikâye olarak yorumlayıp eserin gerçekliği yönündeki şüphelerini dile getirerek bu konuda çalışmaları bulunan Henri Gregoire'yi desteklemiştir. İmparator Diocletianus zamanında Nikomedia'da (Bithynia) hitabet öğretmenliği yapan Lactantius (İplikçioğlu, 1997)'a atıfta bulunarak onun eseri olan *De Mortibus Persecutorum*'da (Zalimlerin Ölümü Üzerine) gerçekçi hikâyelerin anlatıldığını vurgulayarak burada anlatılan bilgilerin kesin değil ama daha güvenilir olduğunu belirtmiştir. Lactantinos aynı zamanda Constantinus'un en büyük oğlunun (Crispus) hocasıdır (Drake, 2006). Eseri olan *De Mortibus Persecutorum*'a bakıldığında, onun Eusebios'un anlattığı hikâyeye çok yakın bir hikâyeye anlattığı kolayca görülebilmektedir.¹⁵ Eusebios'un kitabına sonradan eklentiler yapıldığı iddialarından biri de Gregoire'nin iddiasıdır. Gregoire *Vita Constantini* (1, 37)'de geçen monogram ile ilgili metnin çok sonraları ilave edildiğini iddia etmektedir bunun sebebi olarak da, Eusebios'un kilise tarihinde bu görüntüden hiç bahsetmeyişini göstermektedir. Gene Gregoire'ye göre 4. yüzyıl diğer yazarların bundan haberi yoktur (Vogt, 1961).

Hıristiyan inançlarına bağlı olmayan yazar, Roma devletinin çöküşünden Hıristiyan imparatorları sorumlu tutmuş; devletin yıkılmasını eski Roma inançlarından uzaklaşmanın bir cezası olarak görmüştür. Bu bağlamda imparator Iulianus övülmekte, Constantinus ise (Eusebios'un tam tersine) her türlü uğursuzluğun nedeni olarak gösterilmektedir. Eserin en eski el yazması 10. yüzyıla aittir (İplikçioğlu, 1997).

¹⁵ Lactantius *De Mortibus Persecutorum* bölüm 44 ile Eusebios *V.C.* 1.27

Bütün bunların yanı sıra Constantinus monogramı'nın daha 315 yılında bir Constantinus sikkesi üzerinde bulunduğu ortaya çıkmıştır. İşaret muzaffer imparator'un miğferinin üstündedir. Burada monogramın 'X' şeklinde olduğu gayet açıktır. Aynı şekilde Eusebios rivayetinin 4. yüzyıl yazarlarınca bilindiği gösterilmiştir. Lactantius ve Eusebios metinlerinin çevirileri farklı olayları anlatmalarına rağmen her iki yazarın esas noktada birleştikleri sonucunu vermiştir (Vogt, 1961).

Eusebios Constantinus'un Nicomedia'dan (İzmit) kaçarak babasına gitmesini Constantius Cholorus'un hastalığıyla açıklamakta, ancak Origo baba ve oğlunun birlikte Britannia'daki barbar kavimlere karşı savaşa gittiklerini belirterek Eusebios'un inandırıcılığına şüphe düşürmektedir (Kaçar, 2008). Eusebios'un yazdıklarını olduğu gibi kabul etmek yanlış olacağı gibi daha önceki tartışmalara da konu olan gerçekçiliği ispatlanan olaylara tümüyle karşı olmak da yanlış olacaktır.

Eusebios'un güvenilirliği yapılan her yeni araştırmayla güçlenmeye devam etmektedir. Henri Gregoire, *Vita Constantini*'de Constantinus'un Arius ve taraftarları hakkında yazdığı mektup ve emirnamelerin daha sonradan ilave edildiğini iddia etmektedir, fakat Ivar Heikel ve Norman Baynes vesikaların asıllığını filolojik verilere dayanarak ispatlamıştır (Vogt, 1961). İmparator'a ait bir vesikanın sahte olmadığı şaşırtıcı bir şekilde bir papirüs buluntusu ile ispat edilmiştir. İngiliz bilgini A.H.M. Jones, Constantinus zamanında yazılan, Londra'da bulunan bir papirüsün üstünde Constantinus'un 324 zaferinden sonra doğudakilere gönderdiği emirnamenin bir parçasının bulunduğunu açıklamıştır. Bu buluşun verdiği sevinçle bu papirüs buluntusunun Constantinus araştırmalarında bir dönüm noktası olduğu görülmüştür (Vogt, 1961).

Vita Constantini üzerinde müzakere edilen konu yalnızca onun güvenilirliği değildir. Onun içeriği, bölümlerinin birbiriyle tutarlı olması gerektiği de söz konusudur. Bölümlerin birbiriyle olan ilişkisini ayrıntılarıyla bizlere sunan Barnes (1984) erken dönem Hıristiyanlık üzerine yaptığı çalışma kapsamında bu konuya da değinmiştir. Bu çalışmasında Eusebios'un 4 kitaptan oluşan *Vita Constantini*'sini geleneksel olarak hep tek bir başlık altında toplandığını ancak bu metinlerin geleneksel olarak numaralandırılmış ilk 10 bölümü ile daha erken zamanlara ait olan son 8 bölümü arasında açık bir tarihsel farklılık olduğunu vurgulamıştır. Ancak gene de yazarların bunun hepsinin tek bir konuşmamış gibi davrandıklarını da eklemiştir. Barnes'in bu

konudaki fikirlerine başvurulduğunda görülmektedir ki, İlk on bölümde Constantinus övgülerle göklere çıkarılmıştır. Son sekiz bölümde yaptırdığı kiliseler özellikle kutsal mezar üzerine diktiği kiliseden bahsetmektedir. Bunun yanı sıra bazı bölümlerin farklı zamanlarda ve mekânlarda yazıldığı da fark edilebilir. Constantinus 30. yıl kutlamalarını 25 Haziran 335 ve 25 Haziran 336 arası bütün bir yıl boyunca kutlamıştır. V.C. 4.46'da Eusebios'un bu törenlerin birinde imparator'un huzurunda olduğu bilinmektedir. Burada Eusebios Constantinus'a övgüler sunan bir konuşma yapar. Bu tarihin 25 Haziran 335 hatta Eylül 335 başları olduğu düşünülmektedir aslında bu tarihin 25 Haziran 336 olması gerekmektedir (Barnes, 1984).

Bunun yanı sıra bilimsel araştırmalar Kudüs'teki kutsal mezar üzerinde bulunan kilise verileriyle orada 13 Eylül 335'te bir piskopos konsilinin toplantısıyla bu kilise için bir açılış töreni yapıldığı konusunda araştırmacılar hemfikirdirler. Bundan dolayı Eusebios'un eserini Eylül 335'te Kudüs'te yazdığı ve daha sonra aynı senenin sonbaharında teslim ettiği ve zaten yazmış olduğu övgü metinleriyle birleştirdiği düşüncesi kronolojik olarak mümkün olmayan bir durumdur. Eğer övgü metinleri 336'ya aitse tez çalışması da sadece ayrı bir çalışma değil aynı zamanda daha erken bir döneme ait bir çalışma olması gerekir (Barnes, 1984).¹⁶

Hıristiyanlık tarihinin yeni çalışmaları bu eski tartışmaları artık modası geçmiş olarak düşünüyor. Constantinus'un içinde bulunduğu Hıristiyanlık tek tipti yani farklılıklar yoktu bu yüzden kilise de toleranslı değil aksine baskıcıydı. İşte bu Constantinus'un diğer inançlara '*samimiyeti*' noktasında değerlendirilme nedenidir (Drake, 2006). Constantinus yavaş fakat sağlam adımlarla eski yönetim sınıfını ortadan kaldırıyordu. İ.S. 324'te Doğu'da zafer kazandığında yönetici ve görevlilerinin büyük çoğunluğunu Hıristiyanlardan seçti. Büyük olasılıkla aynı emirleri Batı'daki yüksek rütbeli görevlilere de gönderdi.¹⁷ Fakat Batı, Licinius'a yapıldığı gibi olamazdı. Yani Doğu'da *pagan* olanlar yargılanıp yerlerine Hıristiyanların geçmesi gibi, Batı bir gecede Hıristiyanların yönetimine geçemezdi. Batı'nın dindar olmayan devlet görevlileri İ.S. 306'da Batı Avrupa'da, İ.S. 312'de İtalya ve Afrika'da onun bölgesini ellerine

¹⁶ Bu konuyu ayrıntılı bir şekilde inceleyen Barnes'in sadece özet olarak anlatmak istediği düşünce buraya eklenmiştir.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eusebios V.C. 2.44 v.d.

almışlardı. Bundan dolayı Constantinus ellerinin hem daha önceki hoşgörü siyasetiyle hem de bu görevliler tarafından bağlı olduğunu gördü (Alföldi, 1984).

Constantinus'un 30 yıllık egemenliği süresince Hıristiyanlık üzerindeki etkisine bakıldığında bu dönemde Constantinus'tan önceki dönemden daha belirgin değişiklikler gözlemlenmiştir. İ.S. 306'ya kadar babasının birlikleri tarafından terfi ettirildiğinde Hıristiyan varlığının etkilerini imparatorluktan kaldırma savaşı içindeydi. 337'de öldüğünde Hıristiyan liderler rütbeleri ve eski elit tabakanın görevlerini üstlendiler (Drake, 2006). Roma İmparatorları da din işlerine karışmak için kendilerine bir unvan sağladılar bu unvan *Pontifex Maximus*'dur. Roma İmparatorları *Pontifex Maximus* olarak dini işlerini kontrol altında tutuyorlardı. Başrahiplik anlamına gelen bu unvan devlet işlerinde *Augustus*un dini işlerde sembolik bir karşılığı gibidir (Drake, 2006). Constantinus'un Hıristiyanlık üzerine etkileri o kadar kalıcıydı ki onun etkilerini V. yy.'da bile kolaylıkla görmek mümkündür.¹⁸

İmparatorluğun son yıllarına gelindiğinde Constantinus'un yeni şehrin inşası ile karşılaşyoruz (Vogt, 1961). Yeni başkenti Roma'ya eş duruma getirme arzusu ile birçok yeni yapı inşa ettirdi. Zaten Constantinus'tan önceki Roma imparatorlarında da devletin merkezini Doğu'ya taşıma isteği vardı. Hatta bu Iulius Cesar döneminden beri görülür (Levtchenko, 1999). Bu yüzden Constantinus bu başarıyı elde etmenin gururuyla başkentte büyük değişiklikler yapmıştır. Yeni şehir'de inşa ettirdiği kiliseler arasında Havariler adına yaptırdığı basilika en çok ilgimizi çekmektedir. Burada imparator'un Hıristiyanlığa karşı aldığı durum açıktır. Çünkü Constantinus bu kilise münasebetiyle kendi mezar yerini de hazırlamıştır. Yani şu şekilde: 'Yuvarlak binanın ortasında kendi lahdı duracaktı. Lahdın her iki yanında havarilere ait altışar hatıra (boş tabutlar) levhası bulunacaktı. Eusebios bu şekilde Constantinus'un ölümünden sonra havariler adına yapılacak ayinlere¹⁹ kendisinin de katılmasını istediğini söyler. Yalnız havari kilisesi hakkında bir monografi hazırlayan Glanville Downey, bu kilisenin ve mausoleium'un²⁰ ancak Constantinus'un oğlu Constantius tarafından inşa ettirildiği

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Michael Grant, *Roma'dan Bizans'a*, Jean-Claude Cheynet, *Bizans Tarihi*

¹⁹ Ayrıntısı bilgi için bkz. Eusebios *V.C.* 4.60

²⁰ Mausoleium: Batı dillerinde anıt mezar karşılığı olarak kullanılan bu kelime genellikle Antik Çağ için kullanılır. M.Ö. IV. yy.'da yaşamış Karia kralı Mausolos ve karısı için Bodrumda yapılan anıt mezarın adı olan mausoleium sözcüğü, bu yapının büyük ünlü ve ilk çağda dünyanın yedi

iddiasını ileri sürmektedir (Vogt, 1961). Constantinus'un hayatıyla ilgili en çok tartışılan konulardan biri belki de en garibi olan onun vaftiz olayıdır. Üstelik ölüm döşeğindeyken Constantinus, Arius²¹ taraftarlığı nedeniyle sürgüne gönderdiği Nikomedia piskopos'u Eusebios tarafından vaftiz edilmiştir (Kaçar, 2008). Ölmek üzereyken vaftiz edilmesi çok değişik yorumlara sebep olmuştur ancak Hıristiyanlıkta vaftiz şarttır fakat belirli bir zamanı yoktur. Constantinus işlediği tüm günahlarından arınmak için vaftiz'ini ömrünün sonuna ertelemesi makul görünür ki o dönem de hayatın sonlarına doğru vaftiz olmak (daha az günahla gitmek için) bir gelenektir.

harikasından biri sayılması nedeniyle, daha sonra bu tür yapıların genel adı haline gelmiştir (Saltuk, 1989).

²¹ Arius, bu günkü Antakya kilisesinde eğitim almış bir Kuzey Afrikalıdır. Tek Tanrının mutlaklığına vurgu yapan Arius, İsa'nın tanrısallığının ezeli-ebedi olmadığını, bilhassa bunun kendisine Baba Tanrı tarafından bahşedildiğini savunur. Ariusçuluk için bkz. T. Kaçar, *Ebioniteler'den Arius'a: Eskiçağ doğu Hıristiyanlığında İsa teolojisi tartışmaları*, İlahiyat Fak.Der, c.XLIV sayı:2, 2003

W. P. Haugaard, *Arius: Twice a Heretic? Arius and the Human Soul of Jesus Christ*, C. H, vol.29, no3 (sep.,1960), 251-263

Harry A. Wolfson, *Philosophical Implications of Arianism and Apollinarianism*, Dumbarton Oaks Papers, v.12

BÖLÜM I

KUTSAL İMPARATOR CONSTANTINUS'UN HAYATI

1.1. I. KİTAP

1. Önsöz –*Constantinus'un Ölümü*

Bütün insanlık, bu büyük imparatorun saltanatının yirminci ve otuzuncu yıl dönümünün tamamlanmasından dolayı eğlenceli etkinliklerle kutlama yapmak için bir araya geldi. Bizler, onu Tanrı'nın başkanlığındaki mecliste başarılı bir *fatih* olarak kabul ettik ve onu, saltanatının yirminci yıl dönümünde övgüyle selamladık. Onu çok yakın bir geçmişte, adeta övgülerden oluşan çelenklerle dokuduğumuz gibi, kendi sarayında, otuzuncu yıl dönümünde, onun kutsanmış başını kuşatarak hala dokuyoruz.

Fakat şimdi, alışlagelmiş duygularla ifade etmeyi arzularken, huzurumdaki bu sıra dışı törende, bu harikaların içinde tamamıyla kaybolarak hangi yola dönmesi gerektiği konusunda tereddütlü ve şaşkın bir şekilde duruyorum. Doğuya, Batıya, bütün dünya üzerine ya da cennete doğru hangi yöne bakışımı çevirirsem çevireyim, her zaman ve her yerde hala imparatorluğunu yöneten o kutsal kişiyi görüyorum. Yeryüzünde onun parlaklığının yeni yansıtıcıları olan, babalarına münhasır ışıltıyı her yere yayan oğullarını gözlemliyorum ve kendisi hala yaşıyor ve güçlüdür ve çocuklarıyla başarısını arttırarak, insanların bütün sorunlarıyla daha önce olandan çok

daha fazla ilgileniyor. Doğrusu onlar, önceleri *Caesarlar*'ın saygınlığına sahip olmuşlardı, fakat şimdi, onun sayesinde kendilerine sorumluluk verilerek ve onun başarılarıyla onurlandırılarak, dindarlıklarında da üstün oldukları için Hükümdar, Augustus, Dindar ve İmparator unvanlarıyla ilan edildi.

2. Önsöz devam ediyor

Ve ben, eskiden var olan fakat sonraları görülebilen ve şuanda ise cansız bedeniyle bizim aramızda bulunan kişinin hala, ölümünden sonra bile, sıra dışı olan her şey reddedilirken; aynı imparatorluk konutuyla ve onuruyla, şimdiye kadar yapılan övgülerle onun, kendisine en harika bağış yapılan kişi olduğunu düşündüğüm zaman gerçekten hayret ediyorum. Fakat daha da ötesinde, düşüncelerimi cennetin sınırına kadar yükselttiğim zaman ve orada onun üç kere bizzat Tanrı'nın kendisiyle kutsanmış ruhunu, bütün fani ve dünyevi işlerden uzak ve ışıktan bir cübbenin içinde parlayarak gördüğümde ve onun fani fakat sonsuzluk tacıyla onurlandırılmış olduğunu, hayatın akıp giden dönemleri ve meşgaleleriyle artık bağlantılı olmadığını, sonsuz yani kutsanmış bir varlığın ölümsüzlüğünü fark ettiğim zaman, daha önce olduğu gibi ben konuşma ve düşünmede güçlük yaşayarak ve tek bir cümle bile dile getiremeden fakat aynı zamanda kendi güçsüzlüğümü de kınayarak, kendimi sessizliğe zorlayarak öylece dururum. Onunla ilgili övülmeye değer konuşma görevini daha iyi konuşabilen birine hatta kendi sözlerini tek başına onaylama gücüne sahip ölümsüz Tanrı ve gerçek söze emanet ederim.

3. Tanrı'nın Dindar Prensleri Onurlandırıp Tiranlar'ı Yok Etmesi

Kendisini²² yücelten ve onurlandıranlara onun elinden birçok hediyeyle ödüllendirme garantisi verilirken rakip ya da düşman olarak ona karşı çıkanlara ise harabe olmuş kendi topraklarında sınırlı bırakacaktı. O zaten kendi beyanıyla bunların doğruluğunu, bir taraftan kendisini reddeden ve ona karşı gelen *Tiranlar*'ın korkunç sonlarını göstererek ve aynı zamanda kendi hizmetkârlarının yaşamlarının yanında ölümlerinin bile takdire ve övgüye değer olduğunu ve haklı olarak bir anıt

²² Tanrı (ç.n.)

isteyebileceklerini açıkça belirtmiştir. Bunun sadece zamanla eskiyen, dayanıksız değil de ölümsüz bir anıt olması gerektiğini istemiştir.

Beşeriyet, insan hayatının zayıf ve güvenilmez sürekliliği için bir takım teselli aktiviteleri tertipleyerek, atalarının hatıralarını sonsuz onurlarla yüceltmek için anıtlar dikmeyi düşünmüşlerdir. Kimisi etkili betimlemeyi ve boyanın türlü renklerini kullanmıştır, kimisi odunun cansız parçalarını oyarak heykel yapmıştır; kimisi ise, yazılarını tabletler ve anıtların üzerine oyarak, ebedi hatıra diye onurlandırılan bu faziletleri iletmeyi, yaymayı düşünmüşlerdir. Doğrusu bunların hepsi dayanıksızdır. İstendiği gibi şekillenen beden tasviri olan ve ölümsüz ruhun görüntüsünü yansıtmayan bu anıtlar zaman geçtikçe yok oluyorlar. Ve hala bunlar, bu ölümlü hayatın bitmesinden sonra, sağlam bir zemine dayanmayan mutluluk umutları olan kişilere yeterli görünüyor. Fakat Tanrı, o Tanrı, -diyorum çünkü o herkesin ortak kurtarıcısıdır- Tanrı yolundan gitmeyi sevenler için kendi biriktirdiği hazineyi insan aklının aldığından daha büyük bir kutsamayla, ölümlü gözlere ölümsüz türden umutlar temin ederek, ödül olan geleceğin ilk meyvelerini burada bile verebilir. Peygamberlerin eski kehanetleri kutsal yazılardan bize ulaşmıştır. Onlar şunu bildiriyordu: Eskiden her faziletli işte parlamış olan dindar adamların hayatları, aynı tür gelecek kuşakların olacağına kanıttır. Tek başına bütün Roma kuvvetini kullanan ve hepsinin egemeni ‘Tanrı’nın arkadaşı olan, Constantinus’un bütün insanoğluna dindar bir hayatın çok açık bir örneği olarak görünmesiyle günümüzde bile bunun doğruluğu kanıtlanmıştır.

4. *Tanrı’nın Constantinus’u Kutsaması*

Ve Constantinus’un taptığı ‘tanrı’, açık ve net bir alametle, başlangıçta onun izlediği yol boyunca, daha sonra saltanatının sonunda ona yardıma hazır ve kendi çizgisinde giden yol gösterici bir örnek oluşturmasıyla onu insan neslinin üzerinde tutup bu gerçeği onaylamıştır. Bundan dolayı Tanrı, çeşitli takdislerle ona ihsanda bulunmuştur. Tanrı onu tek başına, güçlü bir önder ve hakiki dindarlığın en açık sözlü hatibi olarak daha önce duyduğumuz bütün hükümdarlardan ayırmıştır.

5. Otuz Yılın Üstünde Saltanat Sürmesi ve Altmış Yaşın Üzerine Kadar Yaşamış Olması

Saltanat süresi açısından bakıldığında, Tanrı ona 10 yıllık 3 dönem vererek onurlandırdı ve dahası ölümlü yaşamının tüm süresini, verilen bu yılları iki katına çıkartarak uzattı. Ve kendi hükümdarlık gücünün bir temsilcisi yapmaktan memnun olarak onu, bütün *tiran* neslinin *fatihi* ve çılginca Tanrı'ya karşı gelen, bütün kralların en üstününe karşı saygısızca silahlarını kaldıran yeryüzündeki devlerin yok edicisi olarak gösterdi. Onlar konuşmak için bir anda ortaya çıktılar ve yok oldular. Tek ve gerçek olan Tanrı, hizmetçisine ilahi zırhlarını giydirerek birçok düşmana karşı tek başına durması için ona olanak sağladığında ve insanoğlunu Tanrı'yı inkâr eden kalabalıktan kurtarmasıyla gerçek Tanrı'yı kabul edenlerin ve Tanrı yoktur şeklindeki hatalarından büyük bir nefret duyup dönenlerin duyacağı şekilde yüksek bir sesle şahadette bulunması için bütün milletlere onu, kendine tapmak için bir öğretmen olarak atadı.

6. Tanrı'nın Hizmetçisi ve Milletlerin Fatihi Olması

Böylelikle kendisini, en büyük kralın itaatkâr elçisi olarak açıkça beyan edip günah çıkartarak, tıpkı sadık ve iyi bir hizmetkâr gibi davrandı ve ona tanıklık etti. Ve Tanrı bütün hükümdarların arasında tek başına ve sürekli olarak zaferler kazanan bu kişiyi, egemen ve hükümdar mertebesine yükselterek ödüllendirdi. O kontrol altına alınamayandı ve yenilmezdi ve önceki yazılan kayıtlardaki idarecilerden daha büyük bir idareciydi. Tanrı'nın katında o kadar değerli ve o kadar kutsanmıştı ve o kadar mütedeyyin ve üzerine aldığı bütün işlerde o kadar başarılıydı ki, çok kolay bir şekilde kendinden üstün olanları aşp, daha çok ulusun üzerinde otorite sağladı ve yine de kısa yaşamında rahat bir şekilde gücünü devam ettirdi.

7. Pers Kralı Kyros ve Makedonya Kralı Aleksandros'la Karşılaştırma

Eskiçağ tarihçileri Pers Kralı Kyros'u²³ günümüze kadar gelen en meşhur kral olarak değerlendiriyorlar. Ancak yine de onun son günlerini göz önünde

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Herodot Tarihi (ç.n.)

bulundurduğumuzda, bir kadın eliyle, yüz kızartıcı ve onursuzca öldürülmesinden dolayı bunun geçmişteki başarılarına çok az uyduğunu görüyoruz.

Gene Yunanlılar, Makedonyalı Aleksandros'u birçok farklı ulusların *fatih*'i olarak tanımlarlar ancak biliyoruz ki o eğlenceler ve sarhoşlukları nedeniyle olgunluk dönemine erişmeden, ani bir ölümle yok oldu. Bütün yaşamı 32 yıllık bir süre ve saltanatı, bu sürenin üçte birinden fazla olmayan bir dönemi kapsadı. Yıldırım gibi geçip kan dolu nehirler boyunca ilerleyip, tüm ulusları, şehirleri ve genç ve yaşlıları köleliğe sokmuştu. Fakat sonra, neredeyse ömrünün olgunluk dönemine geldiği vakit ve gençlik lezzetlerinin kaybolmasından üzüntü duyduğu bir anda ölüm korkunç bir darbeye üzerine çöktü ve yabancı, düşman topraklarında, evlat sahibi olamadan, bir halefi olmadan ve evsizken önu kesildi böylece artık insanlara öfkelenemeyecekti. Krallığı derhal parçalandı. Memurlarının her biri kendilerine bir pay biçip bunları aldılar. Ancak bu adam yaptığı işlerden dolayı hala övülmektedir.

8. Neredeyse Bütün Dünyayı Fethetmesi

Fakat bizim imparator Makedonyalı'nın öldüğü yaşta saltanatına başlamıştır ve böylece onun ömrünü iki katına çıkarıp saltanatını da 3 katına uzatmıştır. Ve ordularını ılımlı ve ahlaki dini kurallara göre eğiterek, onları Britanya'ya ve Batı Okyanusu'nun sinesinde bile ikamet eden uluslara kadar götürmüştür. O, kuzeyin ücra yerlerinde oturan İskitler'e yaptığı gibi onları sayısız ve çok çeşitli barbar kabilelerine bölerek kontrol altına almıştır. Dikkatini çekmeyen Güney ve Doğu uluslarını elde etme düşüncesinde olmadığı için zaferlerini, Blemmiaslar'a ve Etiyopyalılar'a kadar götürmüştür. Kısacası kutsal ışığının dünyanın sonuna, en uzakta olan Hintliler'e, etraflarında hiç kimsenin olmadığı uluslara kadar ulaşmasıyla o, bütün hükümdarların, valilerin ve onu coşkulu bir şekilde karşılayan ve selamlayan, ona elçiler ve hediyeler gönderen ve onunla en değerli olan şeyi, arkadaşlığı ve dostluğu kuran o kadar ki kendi yurtlarında bile onu heykeller ve resimlerle onurlandıran barbar ulusların satraplarının boyun eğmelerini kabul etmiştir. Ayrıca Constantinus tek başına bütün imparatorlar tarafından kabul ve tebrik edilmiştir. Yine de bu uzak milletlerin arasında bile bütün cesaretiyle krallık fermanında Tanrı'sının adını ilan etmiştir.

9. *Dindar Bir İmparatorun Oğlu Olması ve Kraliyet Çocuklarına Miras Bırakılan Gücün Sahibi Olması*

Kendi uygulamasındaki başarısızlıkları göstererek, bu şahadetini yalnızca kelimelerle sunmadı, aynı zamanda erdeme giden her yolu takip etti ve Tanrı'nın çok çeşitli meyveleriyle zengin oldu. Çok geniş özgürlükler sunarak dostlarının sevgisini kazandı ve insanlık ilkelerini belirlediği için kendi kurallarının olmasını sağladı ve bu her sınıftan vatandaşa makul geldi. Uzun yıllar geçtikten sonra sonuna kadar sürdürdüğü dini işlerden bitkin olduğu zaman, onurlandırdığı Tanrı ölümsüz bir hediyeyle onu taçlandırdı ve onu, gücünü başarılı bir şekilde sürdüreceği 3 erkek çocuğu büyütmesini sağladıktan sonra fani bir krallıktan azizlerinin ruhlarını topladığı yere, sonsuz bir hayata kavuşturdu. O zaman, imparatorluk tahtı babasından ona kaldığı için yasal ve doğal olarak taht onun çocuklarına ve torunlarına ve babadan kalma bir miras gibi sonsuza kadar gelecek nesillere bırakıldı. Ve O, büyük küçük başarılarını ilahi anıtlara kaydettiği için hakikaten, burada hala yanımızda bulunmasına rağmen kutsanmış bu prensi tanrısal şereflerle diğerlerinden ayıran ve kendi elinden onun ölümünü seçkin takdislerle süsleyen Tanrı'nın kendisi, onun eylemlerinin yazarı olmalıdır.

10. *Bu Tarihin Gereği ve Bu Büyük Yapının Değeri*

Bu kutsanmış kişiliğın değerinin anlatılması zor olmasına rağmen ve ses kalmak daha güvenilir ve daha az tehlikeli olmasına rağmen, bir insan sanatı olan betimlemeyi seçme yoluyla bu dindar prensin hatıralarından yola çıkarak, sözlü bir portre gibi bunları yazmak için eğer ben ihmalkârlık ve tembellikle sorumluluktan kaçsam bile, yine de bu yapmam gereken bir görevdir. Zayıf ve değeri az olan bütün gayretimi, böyle emsalsiz bir bağlılıkla Tanrı'yı onurlandıran birinin övülmesi işine vermediğim için kendimden utanmalıyım. Çalışmam, mutlak egemen olan Tanrı'yı hoşnut edecek, krallığa mahsus ve asil eylemlerin bir tanımlamasını içereceği için, eğitici ve gerekli olan diğer alanlarda da olacağını düşünüyorum. Neron'un geçmişi ve ondan çok daha kötü olan, Tanrı'ya karşı saygısız ve dinsiz diğer *tiranlar* gibi yüz kızartıcı olmaması için, zarif bir dille kıymetsiz eylemlerin anlatımını süslemek için, özenle çalışan müellifler bunları yazmalı ve çok miktarda tarihi kayıtlar yapmalılardır ve Tanrı kendisi

bütün tarihi kayıtlarda olmayan böyle bir İmparator lütfetti ve bana onun huzuruna çıkmama ve onun tanıdıkları ve toplumundan ötürü haz duymama izin veren Tanrı'ya karşı sessiz kalmalıyım.

Bundan dolayı eğer bu herhangi birinin göreviyse, Tanrı sevgisini ilham etme gücüne sahip, onun asil eylemleri içeren örneklerin bulunduğu faziletlerinin geniş kapsamlı bir ilanını yapmak bu kişi için kesinlikle ben olurdum. Kıymetsiz karakterlerin yaşamlarını ve dostluk ya da düşmanlık gibi kişisel motiflerle ahlakın gelişmesinde çok az bir katkıda bulunan, bazı durumlarda kendi bildiklerini göstermekten daha iyi bir nesne bulmaması olası olan, olaylar tarihi yazan bazı insanlar, arıtma ve sözcük seçimindeki zarafetle özde temel teşkil edecek olayları betimlemelerini aşırı derecede abartmışlardır. Ve böylece onlar ilahi bir iltimasla, kayıtsız bir durumdayken ve karanlıkta susturulması gereken, iyi olmayanın öğretmeni olan Şeytan'dan ayrı tutulanlardan olmuşlardır. Fakat benim hikâyem, betimlenmesi gereken hakikatlerin büyüklüğüne her ne kadar eşit olmasa da, parıltısını asilce vuku bulmuş olayların açık anlatımından sağlayacaktır. Ve muhakkak Tanrı'yı memnun edecek hareketlerin kaydedilmesi, iyi yerleşmiş zihinlere sahip insanlarda, kazançsız olmaktan ziyade gerçekten çok eğitici bir çalışma sağlayacaktır.

11. Şu An ki Amacının Constantinus'un Dinle İlgili Eylemlerini Kaydetmesi

O yüzden maksadım, üç kez kutsanmış bu prensin krallıkla ilgili örneğin: onun anlaşmazlıkları ve çarpışmaları, kişisel cesareti ve düşmana karşı zafer ve başarıları gibi eylemlerinin büyük bir bölümüne, bireylerin ilgisini çekmeyi sağlayan bir takım koşullar ve vatandaşlarının sosyal yaşamları için koyduğu kanunlar gibi ve herkesin hafızasında taze olan imparatorluğun çok sayıda diğer görevlileri ile ilgili elde ettiği birçok galibiyete göz yummak ve onun sadece dindar kişiliğinden bahsedip, üstlendiğim bu proje'yi yazmak ve söylemektir.

Ve bunların kendisi neredeyse sonsuz denecek kadar fazla olduğu için bana en uygun gelen ve kaydetmeye değer gördüğüm gerçeklerden seçmem ve onları olabildiğince kısa öykülemek için gayret sarfetmem gerekecek. Hayatın belirsiz iniş-çıkışları yüzünden yeryüzünde bizlere, birine ölümünden önce kutsal diye hüküm

vermek yasaklandığından dolayı, bundan sonra gerçekten kutsanmış prene, şimdiye kadar yapmadığımız övgülerde bulunmak için her yoldan bir sürü fırsat vardır. O zaman bırakın da Tanrı'nın yardımını dileyeyim ve belki ilahi söz'ün esin veren yardımını, onun yaşamının çok erken dönemlerinden oluşan tarihime başlarken benimle birlikte olur.

12. Musa Gibi, [Constantinus'un da]Kralların Saraylarında Yetiştirilmesi²⁴

Eskiçağ tarihi, İbraniler'e baskı yapan *tiranlar*'ın acımasız akınlarını anlatır ve verdikleri acıyı kibarca izleyen Tanrı, o zamanlar küçük bir çocuk olarak gönderdiği Peygamber Musa'yı, çok iyi saraylarda ve zalimlerin koynunda yetiştirilmiş ve sahip oldukları bütün bilgeliğe ona öğretilmiş olmalıdır. Ve yetişkinliğe ulaştığı zaman ve acılı insanlara yapılan yanlışların intikamını almak için ilahi adalet zamanı geldiğinde, işte o zaman Tanrı'nın Peygamberi daha güçlü bir efendinin isteğine itaat ederek kraliyet sarayını terk etti ve kendini, onun gerçek kardeşliğini ve akrabalığını açıkça kabul eden ve yetiştirildiği *tiranlar*'dan soğuttu ve soyutladı. Sonra Tanrı onu bütün ulusların lideri olması için yücelterek İbraniler'i düşmanlarının köleliğinden kurtardı ve kendi bir takım araçlarıyla *tiranlar*'ı ilahi intikama maruz bıraktı. Bu antik hikâye çoğu kişi tarafından efsane diye reddedilmesine rağmen hepimizin kulaklarına kadar ulaşmıştır. Fakat şimdi aynı Tanrı, masallardan daha harika olan, gözlerimizin şahit olduğu ve en son ortaya çıkışıyla bütün anlatılanlardan daha gerçek olan mucizeler verdi. Günümüzdeki *tiranlar* en yüce olan Tanrı'ya karşı savaşarak tehlikeye atıldılar ve kötü bir şekilde kiliseye acı verdiler. Ve bunların ortasında, kısa bir zaman içinde, gelecekte onların yok edicisi olan Constantinus, kritik zamanlardayken, gençliğinin baharında Tanrı'nın diğer hizmetçilerinin daha önce yaptıkları gibi *tiranlar*'ın yurdunda ikamet etti, fakat Tanrı'yı inkâr eden bir yaşamı paylaşmayan bir gençti. Bu erken dönemde ilahi ruhun önderliği altında onun soylu doğası, onu dindarlığa ve Tanrı'yı kabul eden bir yaşama yöneltti. Ayrıca, babasını taklit etmesi yönündeki bir istek, çocuğun erdemli bir yönetim tarzına teşvik edilmesinde etkili olmuştur. Onun babası çağımızın en ünlü imparatoru Constantius'tu. (ve onun anılarını şu anda yeniden gözden geçirmeliyiz). Onun hayatıyla ilgili, oğlunun onurunu anlatan birkaç maddeye kısaca değinmek gerekir.

²⁴ Eusebios'un Constantinus'u tarihi kişiliklerle karşılaştırması için bkz. Hollerich, M.J. *Myth and History in Eusebius's "De Vita Constantini": "Vit. Const. 1.12" in its Contemporary Setting*, The Harvard Theological Review, Vol. 82, No.4 (Oct., 1989) 421-445 (ç.n.)

13. Hıristiyanlar'a Yaptıkları Zulümlerle Diocletianus, Maximianus ve Maxentius'u Örnek Almayı Reddeden Babası Constantius

Dört imparatorun, Roma İmparatorluğunun yönetimini paylaştığı zamanlarda, Constantius tek başına, ortaklarından farklı bir yönetim tarzını takip ederek en yüce olan Tanrı'nın dostluğunu kazandı.

Onlar, uzun bir müddet Tanrı'nın kiliselerini kuşatıp heba ederlerken, oraları yerle bir ederlerken ve dua için tahsis edilen evleri yok ederlerken o, onların Tanrı'ya karşı yaptıkları menfur saygısızlıktan ellerini temiz tuttu ve asla hiç bir açıdan onlara benzemedi. Onlar, dindar kadın ve erkekleri gelişigüzel katlederek eyaletlerini kirlettiler, fakat o, bu cinayetin lekesinden ruhunu özgür tuttu. Onlar Tanrı'ya karşı saygısız olan putperestliğin çıkmazına girdiler, önce kendilerini ve sonra otoritesi altında bulunan herkesi şeytani bir kölelik altında büyülerlerken, aynı zaman dilimi içerisinde ise o, egemenliği altındaki her yerde en büyük barışı yaratıp, vatandaşlarının Tanrı'ya tapmalarını engellemeksizin kutlama imtiyazlarının güvenliğini sağladı. Kısa bir zaman içinde, onun ortakları çok ağır işlerle bütün insanlara zulmederken ve onların hayatlarını çekilmez kılarken ve hatta ölümden beter yaparken, Constantius tek başına, halkını ılımlı ve sakin bir yönetimle idare edip, onlara gerçek bir ebeveynlik ilgisi gösteriyordu. Hakikaten bu adamın sayısız, hepsinde övgü teması olan bir sürü faziletleri de vardır. Sessizce yanından geçmem gereken örneklerin büyüklüklerinin birer numuneleri olarak bunlardan bir ya da iki tanesini yazacağım ve daha sonra kendi işim olan hikâyeme döneceğim.

14. Babası Constantius'un, Diocletianus Tarafından Fakirlikten Sitem Ettirilmesi, Hazinesini Doldurması ve Sonradan Parayı Bağışta Bulunanlara İade Etmesi

Bu prence hürmet gösteren, onun merhametli ve ince ruhlu karakterini, içinde sadakatin de bulunduğu dindarlığını fevkalade yüceltmesini tarif eden birçok rivayetin sonucu olarak, vatandaşlarına aşırı müsamaha göstermesi sebebiyle hazinesinde bir miktar bile para yoktu. O zamanlarda imparator, halkın refahına aldırılmamasını azarlamak için gönderdiği üstün güçleriyle meşgul olurken aynı zamanda ona yoksulluktan sitem ediyordu ve boş olan hazinesini dolduracağı garantisıyla ona

sadakatte bulunuyordu. Bunun üzerine imparatorun elçilerinin bir süre yanında kalmasını istedi ve birlikte hâkimiyeti altındaki bütün ulusların en zenginlerini çağırarak, onlara parasız olduğunu bildirdi ve bu onların hepsi için prenslerine sevgilerinin kendi isteklerine bağlı bir delil sunma zamanıydı.

Bunu duyar duymaz (sanki iyi niyetlerinin içtenliğini göstermek için bir fırsatı bekliyorlarmış gibi) hararetli bir şevkle hazineyi altın, gümüş ve diğer değerli şeylerle doldurdular; her biri yaptıkları bağışın miktarıyla diğerlerini geride bırakma hevesi içindelerdi. Bunu neşeli ve eğlenceli yüz ifadelerinde okumak mümkündü. Ve şimdi Constantius, mevcut zamanda bu parayı kendi ellerine aldığını fakat sahiplerinin gözetimi altında, sadık haznedarın göreviymiş gibi güven içerisinde uzun bir süre kendi kullanımı için tuttuğunu da ekleyerek büyük imparator'un elçilerinden hazineyi şahsen teftiş etmelerini ve gördüklerini doğru bir şekilde bildirmeleri için onları denetlemelerini istedi. Büyük elçiler tanık oldukları şey üzerinde büyük bir şaşkınlığa uğratıldılar ve onlar ayrıldıklarında hakikaten cömert olan prensin, malların sahiplerini çağıracağı ve onları itaatleri ve gerçek sadakatleri için birkaç kez övdükten sonra onların hepsini yeniden iade ettiği ve evlerine dönmelerini emrettiği söylenir.

O halde bu bir olay, resmetmeye çalıştığımız karakterin cömertliğinin bir kanıtını nakleder. Diğer olay ise dindarlığının en açık delilini içerir.

15. Meslektaşlarının Zulümleri

İmparatorun en üst düzey yetkililerin emriyle, bazı eyalet yöneticileri, dindarlara karşı zulümler başlattılar. Aslında, ilk dindar şehitler, din çatışmalarından geçen, ateşe ve kılıca, denizin derinliklerine, kısacası ölümün her şekline seve seve katlanan imparatorluk çevresinden kişilerdi. Böylece çok kısa bir süre içinde kraliyet saraylarında inançlı kimse kalmadı. Sonuçta, bu kötülüğü yapanlar, Tanrı'nın şefkatinden tamamen mahrum kaldılar, çünkü ona inananlara zulmetmekle, kendileri için yapılan duaları da susturmuş oldular.

16. Constantius Putperestmiş Gibi Davranarak Kurban Sunmayı Kabul Edenleri Kovarken İsa'ya İnanmaya İstekli Olanları Kendi Sarayında Bırakması

Diğer bir taraftan Constantius, son derece zekâ ürünü olan, çelişkili görünen ancak aslında takdir edilecek bir şey yaptı.

Saraydaki en yüksek makamdakiler de dahil, memurlara şu seçenekleri sunarak bir öneride bulundu: Ya şeytanlara kurbanlar sunacaklar, böylece onunla birlikte kalmalarına izin verilecek ve her zamanki ayrıcalıklarını koruyacaklar; ya da bunu reddetmeleri halinde kendisine ulaşmaları engellenecek ve onunla her türlü ilişki ve irtibatı kesilecek. Buna göre kişisel tercihlerini yaptıklarında –bazıları birinci seçeneği, bazıları da diğerini seçerek– ve her birinin kararları kesinleştiğinde, bu takdire değer prens, ortaya attığı çözümün gerçek anlamını açıkladı ve bir tarafın korkaklığını ve bencilliğini lanetlerken, diğer tarafı Tanrı'ya olan içten bağlılıkları nedeniyle övdü. Tanrılara karşı vefasız olanların, prenslerinin güvenine layık olmadıklarını söyledi. Çünkü daha üstün bir güce sadakatsiz olan kişilerin, kendisine bağlı kalmaları nasıl mümkün olacaktı? Bu nedenle böyle insanların saraydan atılmaları gerektiğine karar verirken, diğer taraftan dürüstlikle Tanrı'ya sadık hizmetkârlar olduklarını kanıtlayanların, imparatorları'na da aynı sadakati gösterebileceklerini söyledi. Böyle insanlara en yakınları ve en değerli arkadaşları olarak özel bir saygısı olacağını ve en büyük hazineden bile çok daha fazla saygı göstereceğini söyleyerek onları kendisinin ve imparatorluğu'nun gözetiminden sorumlu kıldı.

17. Hıristiyan Yaşam Tarzı

Constantinus'un babası kısaca bahsettiğimiz gibi bir karaktere sahipti. Tanrı'ya olan böyle bir sadakatin sonucunda nasıl bir ölümle şerefendirildiği ve imparatorluktaki meslektaşlarından farklı olması için Tanrı'nın bahsettiği bu şansı ne kadar kullandığını, olayların şartlarını dikkatle gözlemleyecek herkes bilebilir. Sadece Tanrı'yı kabul ederek ve inançsızların çok tanrılığını lanetleyerek, imparatorluk faziletini pek çok defa kanıtladı ve ailesini kutsal kişilerin dualarıyla güçlendirdikten sonra hayatının geri kalanını kutsal sayılan mutluluğun huzur ve sükûneti içinde geçirdi – ne başkalarını rahatsız ederek ne de bizlerin rahatsız edilmemize izin vererek.

Sakin ve huzur içinde sürdürdüğü imparatorluğu sırasında, tüm ailesini, çocuklarını, karısını ve evin diğer sakinlerini, yüce Tanrı'ya adadı. Böylece saray duvarları içindeki durum Tanrı'nın kilisesinden hiçbir şekilde farklı değildi ki, bu kiliselerde de prensleri için yakaran elçileri vardı ve bunlar, çoğunlukla Tanrı'ya ibadet edenlerle herhangi bir ilişki içinde olmaya, hatta tek bir kelime dahi konuşmaya izin verilmediği zamanlarda gerçekleşmişti.

18. Diocletianus ve Maximianus Tahtını Bıraktıktan Sonra Constantius Baş Augustus Oldu ve Pek çok Evlatla Ödüllendirildi

Bu davranışın sonucu olarak Tanrı'nın verdiği bir ödül vardı ki, bu ödülle imparatorluğun en üst yetkili kişisi oldu. Bazı bilinmeyen nedenlerden dolayı daha yaşlı imparatorlar görevlerinden istifa ettiler ve bu değişiklikler kiliseye yapılan zulümlerden sonraki ilk bir yılda gerçekleşti.

O zamandan sonra yalnızca Constantius, daha önceki imparatorlar *Caesar* tacıyla ayırt edilirken, aralarında ilk sırayı alarak Baş *Augustusluk*'la onurlandırıldı, ancak bu görevi yapabilecek kapasitesi kanıtlandıktan sonra Roma İmparatorluğu'nun en yüksek unvanıyla şereflendirildi ve daha sonra bu göreve seçilecek olan dört kişinin Baş *Augustus*'u unvanı verildi. Dahası hem kız hem de erkeklerle etrafında geniş bir daire olan büyük bir aileyle de çoğu imparator'u geride bıraktı. Ve sonunda mutlu ve ihtiyarlık yaşına erişip dünyaya olan borcunu ödemek ve dünyadan göç etmek üzereyken en büyük oğlu olan Constantinus'un son anlarını yaşarken yanında ve imparatorluk yetkisini ondan devralması için hazır bulunmasını sağlayarak Tanrı, gücünü onun ardına bir kez daha göstermiş oldu.

19. Constantius'un Oğlu Constantinus'un Gençliğinde, Filistin Yolculuğunda Diocletianus'a Eşlik Etmesi

Söylemiş olduğumuz gibi, Constantinus, Tanrı'nın önceki bir peygamberi gibi, babasının imparatorluktaki meslektaşlarının yanında bulunmuş ve yaşamını onların arasında geçirmişti. Daha gençliğinin ilk yıllarında en yüksek unvana layık olduğuna inanılmıştı. Bunun bir örneğine, büyük imparator'un sağ kolu olarak Filistin'den geçtiklerinde yanında olduğuna ve asalet dolu yücelik göstergesiyle kendisine

bakanların hayranlığını kazandığına kendimiz şahit olduk. İncelik ve güzelliği, heybetiyle hiç kimseyle kıyaslanamazdı. Hatta fizik gücünde yaşlılarını geride bırakıyordu ki, bu güç onlara korku salıyordu. Ancak zekâsal niteliklerin mükemmelliği, Tanrı vergisi üstün fiziksel özelliklerinden çok daha fazla göze çarpıyordu. Öncelikle akıllıca karar verebilme yetisini ve iyi bir eğitimin de avantajlarını kullanarak hem doğuştan gelen zekâsı hem de Tanrı'nın bahsettiği erdemle sıradan insanlardan ayırt edilebiliyordu.

20. Diocletianus'un Entrikaları nedeniyle Constantinus'un Babasına Kaçışı

Onun güçlü, erkekçe yapısını ve üstün zekâsını gören, o zamanın güç sahibi imparatorları kıskançlık ve korkuyla doldular, daha sonra da onun karakterine yüz karası bir leke sürmek için fırsat kolladılar. Ancak, Tanrı'nın inayetiyle ayrıntıları birkaç defa kendisine ulaşan planların farkında olan genç adam, çareyi kaçmakta aradı. Bu açıdan büyük peygamber Musa'ya olan benzerliğini yeniden gösterdi. Aslında Tanrı her açıdan onun yardımcısıydı ve babasının görevini sürdürmesi için hazır bulunmasını önceden emretmişti.

21. Oğlu Constantinus'u İmparator Olarak Bırakan Constantius'un Ölümü

Onun için sinsice hazırlanan entrikalardan kaçışıyla birlikte babasına ulaşmak için hızla yol aldı ve babasının ölümün kıyısında olduğu bir zamanda kısa bir süre içerisinde onun yanına gitti. Beklemediği bir anda oğlunu karşısında gören Constantius yerinden fırladı, şefkatle kucakladı ve ölüm ihtimalinin olduğu bir sırada, oğlunun yokluğundan duyduğu endişenin artık kalmadığını söyledi ve ölümünün uzun bir hayattan sonra iyi olduğunu söyleyerek Tanrı'ya şükranlarını sundu ve şahsi işlerini düzene soktu. Daha sonra, kendisini çevreleyen kızlarına ve oğullarına son kez veda ederek, kendi sarayında, imparatorluk tahtında, imparatorluğu en büyük oğluna miras bıraktı ve tabiat kanunlarına göre son nefesini verdi.

22. Constantius Gümüldükten Sonra, Constantinus'un Ordu Tarafından Augustus İlan Edilmesi

Ancak taht uzun süre boş kalmadı. Constantinus kendisini babasının görevini sürdürmeye adadı ve sanki babası hala yaşıyormuş ve hükümranlığını sürdürüyormuş gibi davranarak, sarayda ilerlemeye başladı. Cenaze alayını, bazılarının önde olduğu bazılarının kafileyi takip ettiği babasının arkadaşlarıyla birlikte yürüttü ve dindar olan bu insan için son görevlerini mükemmel bir şekilde yerine getirdiler. Hepsi de bu üç kez kutsanan Prens'i övgü ve alkışlarla onurlandırmakta birleştiler ve hep bir ağızdan, merhum Constantius'un tekrar can bulduğu oğlunun iktidarını yücelterek neşeli haykırışlarla yeni hükümdarlarını "*İmparator ve Dindar Augustus*" unvanlarıyla selamlamak için sabırsızlandılar. Böylece oğluna sunulan övgülerle merhum imparator onurlandırıldı. Constantinus'un böyle bir babanın halefi olmakla kutsandığı söylendi. Egemenliği altındaki uluslar da bir an olsun iyi bir yönetimin nimetlerinden mahrum kalmadıkları için neşe ve tarif edilmez bir mutlulukla doldular.

İmparator Constantius örneğinde Tanrı, yaşamları boyunca kendisini seven ve yüceltenlerin sonlarının nasıl olduğunu bizim kuşağa açıkça göstermiştir.

23. Tiranlar'ın Yıkımlarıyla İlgili Kısa Bir Not

Tanrı'nın evlerine karşı savaşan diğer Prenslerle ilgili, şu anki çalışmada ne onların çöküşlerinin bir hesabını vermenin ne de iyinin hatırasını böyle zıt karakterlerle ilişkilendirerek kirlenmenin doğru olacağını düşünüyorum. Yalnızca gerçekleri bilmek bile, birkaç defa başlarına gelen kötülüklere şahit olan ya da onları duyanların uyarıları için yetecektir.

24. Constantinus Tanrı'nın İsteğiyle İmparatorluğun Sahibi Olması

Tüm evrenin ulu yöneticisi Tanrı, kendi buyruğuyla şanlı bir atanın soyundan gelen Constantinus'u prens ve hükümdar olarak tayin etti. Böylece diğerleri bu üstünlüğe yandaşlarının seçimleriyle erişirken, Constantinus, yükselmesinde katkıda bulunan hiçbir ölümünün övünemeyeceği tek kişidir.

25. *Constantinus'un Barbarlara ve Britanyalılar'a Karşı Zaferleri*

Tahta geçer geçmez Constantinus babasından kalan işlerle ilgilenmeye başladı ve daha önce babasının yönetimi altında olan eyaletleri büyük bir nezaketle ziyaret etti. İsyanı cüret edip Ren Nehri kenarları ile Batıdaki okyanus kıyılarına yerleşen bazı barbar kavimlerini dize getirdi ve onlara yabancı tavırlarını bıraktırıp nezaketle davranmalarını sağladı. Diğerlerinin akınlarını durdurmayı başardı ve yerleşik medeni bir yaşam şekli kuramayacaklarına inandığı kişileri vahşi hayvanları sürer gibi sürdü. Bunları kendi istediği düzene göre ayarladıktan sonra, dikkatini dünyanın diğer yörelerine çevirdi ve önce okyanusun koynunda olan Britanya uluslarının üstünden geçti. Buraları teslim aldı ve sonra imparatorluğun geri kalan taraflarını düşünmeye başladı, böylece olası şartlar gerektirdiğinde oralara yardım etmeye hazır olabilirdi.

26. *Roma'yı Maxentius'tan Almaya Karar Vermesi*

Tüm dünyayı, büyük ve tek bir vücut olarak düşünüyordu ve Roma İmparatorluğunun kraliyet şehrini de bu vücudun başı olarak değerlendiriyordu. Burası zorbaca bir baskıya boyun eğmişti. Öncelikle, yaşça kendisinden büyükleri olarak, özgürlüklerini kazanma işini imparatorluğun diğer bölümlerini yöneten kişilere bıraktı. Ancak bunların hiç biri refahı sağlayamayınca ve bunu deneyenlerin girişimlerinin feci sonlarını gördüğünde imparatorluk şehrinin bu şekilde acı çektiğini bildiği sürece hayatın anlamsız olduğunu söyledi ve kendini zorbalığı yok etmek için hazırladı.

27. *Putlara Tapanların Düşüşlerini Gördükten Sonra Hıristiyanlığı Seçti*

Ancak, zorba hükümdarın özenle kullandığı kötü ve büyümlü şeyler nedeniyle askeri kuvvetlerin sağlayabileceğinden daha fazla yardıma ihtiyacı olduğunu anlayınca, silahlara ve askerlere sahip olmanın daha az önemli olduğunu düşünerek ve Tanrı'yla işbirliği içinde olan gücün yenilmezliğine inanarak ilahi bir yardım çağırmak istedi. Bu nedenle koruma ve yardım için hangi Tanrı'ya güvenebileceğini düşündü. Bu merak içindeyken, aklına kendisinden önce gelen, umutlarını pek çok Tanrı'ya bağlayan ve onlara kurbanlar ve adaklar sunan birçok imparator geldi. Başlarda pohpohlayıcı varsayımlar ve zenginlikler vaat eden kehanetlerle aldatılmış, sonunda da hüsrana uğramışlardı. Bu sırada Tanrı'lardan hiç birisi Tanrı'nın olası gazabına karşı onları

uyarmamıştı. Ancak tek başına tamamen farklı bir yol izleyen, onların hatalarını lanetleyen ve tüm yaşamı boyunca tek yüce Tanrı'ya inanan kişi, Tanrı'yı imparatorluğunun kurtarıcısı ve koruyucusu ve her şeyin başlayıcısı olarak düşünüyordu. Bunun üzerinde düşündükten sonra ve çok sayıda Tanrı'ya inananların arkalarında ne aile ne evlat, soy, isim ne de insanlar arasında bir hatıra bırakmadan çeşitli ölüm şekilleriyle karşılaştıklarını, ancak diğer bir yandan babasının Tanrı'sının ona, gücün simgesini ve pek çok hatıra verdiği gerçeğini iyice tartarak ve dahası, zorba hükümdara karşı savaşa hazırlanmış ve pek çok Tanrının koruması altında savaş meydanına yürüyenlerin utanç verici bir sonla karşılaştıklarını (bunlardan bir tanesi hiç vuruşmadan yüz kızartıcı bir şekilde mücadeleden çekilmesi diğeri kendi askerlerinin arasında öldürülerek, ölümün yalnızca oyuncağı olmasıdır.) da düşündüğünde, Tanrı olmayana ibadet etmenin ve böyle ikna edici bir delilin ardından, hakikatten sapmanın aptallık olacağı yargısına vardı ve böylece yalnızca babasının Tanrı'sına inanmanın üzerine bir vazife olduğunu hissetti.

28. *Dua Ederken Tanrı Onu Gün Ortasında, Onunla Fetih Yapmasını Tembihleyen Bir Yazı ile Bir Haç Görüntüsü Göstermesi*

Constantinus Tanrı'dan, onun kim olduğunu kendisine açıklanmasını ve şimdiki zorluklarıyla baş etmesini en içten dua ve yakarılarla istiyordu. Böylesi arzulu bir yakarıyla dua ederken, -bu başka biriyle ilgili olsaydı inanması güç olabilirdi-gökyüzünden olağanüstü bir ışık görüldü. Ancak, muzaffer imparator bu olayı, çok sonraları onu ahablığı ve dostluğuyla şereflendirildiğinde bu hikâyenin yazarına anlattı ve söylediklerini yemin ederek onayladığından ve özellikle de daha sonra doğruluğu kanıtlandığından kim bu anlatımı aktarmaya tereddüt edebilirdi? Kendi gözleriyle güneşin üzerinde "*BUNUNLA FETHET*" yazılı, ışıktan bir haç şeklini güneş alçalmaya başladığı sırada gördüğünü anlattı. Bu manzara karşısında kendisi ve bu yolda onunla birlikte olup mucizeye şahit olan tüm ordusu şaşkınlık içinde kaldı.

29. Tanrı'nın Mesih'i Uykusunda Ona Nasıl Görüldüğü ve Haç Şeklinde Yapılan Bir Bayrağı Savaşlarında Kullanmasını Ona Buyurması

Ayrıca, bu garip şeyin görünmesinin anlamının ne olabileceğinden kendisinin de şüpheye düştüğünü söyledi. Ve o, bunun anlamını zihninde tartıp muhakeme etmeye devam ederken çabucak gece oldu, sonra rüyasında, gökyüzünde görmüş olduğu aynı işaretle Tanrı'nın Mesih'i ona göründü ve gökyüzünde gördüğü bu işaretin bir benzerini yapmasını ve düşmanlarıyla bütün çarpışmalarında bir koruyucu olarak bunu kullanmasını emretti.

30. Haç Bayrağını Yapması

Günün tan vaktinde kalktı ve mucizeyi arkadaşlarına bildirdi ve sonra altın ve değerli taşlar üzerine çalışan işçileri bir araya toplayarak, onların ortasına oturdu ve gördüğü işaretin şeklini onlara tarif etti ve onlara, bunu altın ve değerli taşlarla tasvir etmelerini emretti. Ve ben kendim, bu simgelemeyi görme şansını elde ettim.

31. Romalılar'ın Şimdi Labarum Dedikleri²⁵ Haçtan Bayrağın Bir Tasviri

Bu, aşağıdaki yolla yapıldı. Altınla kaplı uzun bir mızrak, üzerine yatırılan çapraz çubuklar yoluyla bir haç şekli biçimlendirildi. Hepsinin tepesine altın ve değerli taşlardan bir halka tutturuldu ve bunun içine kurtarıcının adının sembolü yani baş harfleriyle "*Mesih*"²⁶in adını gösteren iki harf olan "X" ortasında "P" ile kesişti ve İmparator daha sonraki bir dönemde bu harfleri miğferinde bulundurmaya alışkanlık haline getirdi. Mızrağın demirini görene anlatılmaz derecede bir güzellik sunan, altınla zengince birbirine geçirilmiş olan en parlak değerli taşlardan bol nakışlarla kaplanmış kraliyet parçası bir kumaş asıldı. Bu büyük sancak kare biçimindeydi ve alt kısmı dikey olarak çok uzun üst kısmında Haç'ın altında ve işlemeli bayrağın hemen üstünde, dindar imparator ve çocuklarının yarım boy portreleri altından oyuldu. İmparator daima bu

²⁵ İsa'nın 'Mesih' sıfatının Yunanca ilk iki harfinin monogramı taşıyan sancaktır. Henri Gregorie Lactantius'un tarif ettiği işaretin aslında Romalılar'ın 'X' rakamından başka bir şey olmadığını, yani bunun yalnızca 10 İmparatorluk yılının -vota decennialia'nın bir ifadesi olduğunu sanmaktadır. Gregorie'nin dediğine göre Hıristiyanlar, bu işaretin ortasına yunanca bir jota ilave ederek, Tanrıların adını gösteren işareti meydana getirmişlerdir (Vogt 1961 s. 4).

²⁶ İsa Mesih=xpıst=Christ (ç.n.)

kurtuluş işaretini her kötülüğe ve düşmanca güce karşı bir koruyucu olarak kullandı ve buna benzer diğerlerini bütün orduların başında taşınması gerektiğini emretti.

32. Constantinus'un Öğrenmesi ve Kutsal Yazıları Okuması

Bunlar çok kısa zamanda yapıldı. Fakat yukarıda belirtildiği gibi sıra dışı bir görüntüyle şaşkına dönerek ve başkalarına değil de ona görünen, onu kurtaran Tanrı'ya tapmaya karar vererek, onun doktrinlerinin gizemlerini ve bu Tanrı'nın kim olduğunu bilenlere göndererek, gördüğü bu işaretle ne denilmek istediğini öğrenmek istedi. Onlar, onun Tanrı olduğunu, bir ve tek Tanrı'nın yaratılan tek oğlu olduğunu görünen işaretin ölümsüzlüğün sembolü olduğunu ve geçmişte yeryüzünde olduğu zaman ölüme karşı kazandığı bu zaferin madalyası olduğunu tasdik ettiler. Ona, belirmesinin nedenlerini de öğretiler ve onun yeniden canlanmasının önemini ona açıkladılar. Böylece bu konularda bilgilendirildi ve onun görünüşüyle sunulan ilahi alametteki mucizeden etkilendi. Bu yüzden yapılan yorumla ilahi görüntüyü kıyaslayarak, kararının onaylandığını anladı ve bu tür şeyler hakkında bilgilerinin, ona kutsal öğretilerle bildirilmiş olduğuna kanaat getirerek, kendini vahiy alınan yazıları okumaya adamaya karar verdi.

Üstelik Tanrı'nın rahiplerini kendi yardımcılarını²⁷ yaptı ve ona belirmiş olan Tanrı'yı bütün bağlılığıyla onurlandırmak için, bunun ona düşen bir görev olduğunu farz etti.

Ve bundan sonra, içindeki sağlam temelli ümitlerle güçlenerek, zorbalığın korkutucu ateşini söndürmek için elini çabuk tuttu.

33. Maxentius'un Roma'daki Ahlaki Olmayan Yönetimi

İmparatorluk şehrinin kendisine zalimlikle sahip olan her rezil ve ahlaksız harekete tereddütsüz cesaret ettiği için Tanrı'ya karşı saygısızlığı ve dinsizliği büyük ölçülerde sürdürdü.

Örneğin: kadınları kocalarından ayıracaktı ve bir süre sonra onlara geri

²⁷ Counselor (ç.n.)

gönderecekti ve bu aşığılamaları önemsiz ve sıradan adamlara değil, Roma senatosunda ilk yerleri alanlara teklif etti.

Üstelik utanmadan neredeyse sayısız özgür kadının onurunu lekelediğı halde, kontrolsüz ve taşkın arzularını doyumaktan acizdi. Ama Hıristiyan kadınları da doğru yoldan saptırmayı denediğı zaman, kadınların şahsiyetlerinin onun tarafından lekelenmesindenense hayatlarını ölüme teslim etmeyi seçtikleri için planlarını artık gerçekleştiremiyordu.

34. Bir Praefectus²⁸'un karısının iffeti uğruna kendini öldürmesi

Şimdi, belli bir kadın, *Praefectus* yetkisini elinde bulunduran senatörlerden birinin karısı, zorba hükümdara böyle konularda hizmet edenlerin evinin önünde durduklarını anladığında (o bir Hıristiyandı) ve kocasının korkudan, onu alıp götürmelerini teklif ettiğini bildiğinden, her zamanki elbisesini giymek için onlardan biraz zaman diledi ve odasına girdi. Orada, yalnız kalarak, kendi göğsüne bir kılıç sapladı ve bütün insanlığa, hem şu anki hem de gelecekteki nesillere, bütün sözlerden daha yüksek bir sesle, Hıristiyanlar'ın sayesinde tanındığı iffetin yenilmez ve yok edilemez tek şey olduğunu duyurarak o kadın tüccarlarına ölü bedenini bırakarak oracıkta öldü. İşte kadın tarafından yapılan hareket böyleydi.

35. Maxentius Tarafından Roma Halkına Yapılan Katliam

Herkes, yani alt ya da üst derecelerden hem halk hem de *Magistratus*lar ve acı ıstıraplarla zulmedilenler daha önce de bahsettiğim gibi cesaret ettiği günahları olanın korkusundan titrediler. Hatta usulca boyun eğmelerine ve ağır köleliği çekmelerine karşın *tiran*'ın kana susamış zulmünden henüz kaçış yoktu. Bir keresinde, bazı önemsiz yalanlarla, halkın kendi muhafızlarınca öldürüleceğini duyurdu. İskitliler veya barbarları değil kendi vatandaşlarını, Roma halkının sayısız kalabalığını, mızrak ve silahlarla şehrin tam ortasında katletti. Ve bunun yanında, farklı zamanlarda ve türlü türlü düzmece vergilerle, şahsi mülklerine el koymanın yanı sıra kanı dökülen senatörlerin sayısını hesaplamak zordur, bunların çok büyük bir bölümü ölüm acısı

²⁸ Eski Roma'da Yüksek rütbeli bir memur(ç.n.)

çekmiştir.

36. *Constantinus'a Karşı Maxentius'un Büyülü Hileleri ve Roma'da Kıtık*

Ama *tiran*'ın kötülüğünün en yüksek noktası, büyücülükten medet ummasıydı. Bazen büyü amacıyla çocuklu kadınların karnını yarardı, diğer vakitlerde yeni doğmuş bebeklerin bağırsaklarını deşerdi. Aslanları bile öldürdü ve kötü ruhları harekete geçirmek için ve yaklaşan savaşı engellemek için bu yollarla zaferi kazanmayı umarak korkunç şeyler uyguladı. Kısaca, Roma'nın bu zorba hükümdarının tebaasını esir etmesiyle, eziyetin türlü türlü biçimlerini tanımlamak imkânsızdır. Böylece bu zamana kadar çağdaşlarımızın hatırlamadıkları, daha önce Roma'da ortaya çıkan aşırı bir yoksulluk, kıtlık ve gerekli yiyeceklerin azaltılması söz konusuydu.

37. *Maxentius'un Ordularının İtalya'daki Yenilgisi*

Constantinus bütün bu sefillik yüzünden merhamete geldi, zorbalığa karşı bütün savaş hazırlıklarıyla kendini silahlandırmaya başladı. Yüce Tanrı'yı kendi koruyucusu olduğunu düşünerek ve onun Meshi'nin koruyucusu ve yardımcısı olması için yakararak ve hayırlı bir sembol olan zafer simgesini hazırlayıp askerlerinin ve muhafızların önüne koyarak, atalarından miras aldıkları özgürlüğü Romalılar için yeniden elde etmeye çalışmak için bütün güçleriyle ilerledi.

Ve Maxentius ise yaptığı büyülere, tebaasının bağlılığından daha çok inanarak, şehir kapılarının dışına bile ilerlemeye kalkışmadı. Fakat çok sayıda askerle zulmüne maruz kalan her yeri, her bölgeyi ve her şehri korumuştur. İmparator, Tanrı'nın yardımına güvenerek, *tiran*'ın kuvvetlerinin 1. 2. ve 3. bölüklerine karşı ilerledi, ilk saldırıda hepsini kolaylıkla hezimete uğrattı ve İtalya'nın içlerine doğru kendilerine yol açtı.

38. *Maxentius'un Tiber Köprüsü'nde Ölümü*

Ve *tiran*'ın yanında olan bütün Romalılar'la dövüşme zorunluluğundan onu kurtarmak için Tanrı kendisi, *tiran*'ı sanki gizli iperle çekiyormuş gibi kapıların dışına sürüklediği zaman o, Roma'ya iyice yaklaşıyordu. Ve şimdi, eskiden Tanrı'nın kâfirlere karşı yaptığı bu mucizeler kutsal kitaba kaydedildi, (çoğu kişi tarafından masal diye

itibar edilmedi ancak inançlı insanlar buna inandı) ve o, mucizelere gözleriyle şahit olan inananlar ve inanmayanları herkesi kabul etti. Tanrı'ya tapan Musa ve İbrani ulusunun yaşadığı dönemlerden birinde bir defa, *“Firavun’un 2 tekerlekli savaş arabaları ve onun mihmandarını denize attı ve seçilmiş araba kaptanları Kızıl Denizde boğuldular.”* Şimdi ise Maxentius, askerleri ve muhafızları onunlaydı. *“taş gibi derinliklerin dibine gittiler.”* Constantinus’un ilahi olarak yardım gören kuvvetlerinin önünde geri çekildiğinde, üzerine güçlü bir köprü yaparak yolunda bulunan nehri geçmeyi denedi, fakat Tanrı tarafından sevilen Constantinus’u bu yolla tuzağına düşürme umuduyla tamamen kendisine karşı bir yok etme düzeneği yapmıştı. Diğerleri tanrısızken, onun Tanrı’sı onu korumak için yanında idi, kendi sonuna sebep olan bu gizli hilelerin sefil bir tertipleycisi olduğunu kanıtladı. Bu yüzden şöyle söylenebilir *“bir çukur yaptı ve onu kazdı ve kendi kazdığı çukura düştü, kötülüğü kendi kafasında patladı.”* Böylece, bu olayda, ilahi yönetim altında, belirtilen zamandan önce beklenmeyen bir şekilde orada gizlenen tuzak ile düzenek, köprünün üzerinde dik duruma geldi, köprü batmaya başladı ve kayıklar, içindeki adamlarla birlikte bütünüyle dibe gittiler. Ve ilk önce zavallı biri olan kendisi, sonra koruyucuları, hatta kutsal kâhin bile daha önce tanımlandığı gibi *“güçlü sular da kurşun gibi battılar.”* Böylece Tanrı’dan zafer edinecek olan bu kişiler, aynı sözlerle değilse bile, gerçekte aynı ruh halinde büyük hizmetkârı Musa’nın insanları gibi, eski dinsiz *tiran* hakkında şarkılar söylediler. *“Son derece yüceltilmiş olan efendi için şarkı söyleyelim: At ve süvarisi denize atıldı. O, kurtuluştaki benim yardımcım ve kalkanım olur.”* Ve tekrar *“ Ey Tanrım, tanrılar arasında kim sana benzer? Kim kutsallıkla muhteşem, övgüde olağanüstü, mucizeler yaparak sana benzer?”*

39. Constantinus’un Roma’ya girişi

Bu sırada, büyük hizmetkâr Musa örneğinden sonra zaferin yaratıcısı ve hepsinin hükümdarı olan Constantinus, Tanrı’ya bunları ve buna benzer övgüleri söyleyerek, imparatorluk şehrine zafer içinde girdi. Ve burada, bir hapishanede tutulduklarından senatonun tümü ve şehirdeki diğer rütbeliler ve ayrıcalıklılar, tüm Roma halkı, serbest bırakıldı. Kalplerindeki mutluluğunu anlatan yüz ifadeleri, tezahürat ve sevinçle dolu bir şekilde onu karşıladılar. Sayısız hizmetkârlar kalabalığı olan erkek, kadın ve

çocuklar, ardı arkası kesilmeyen coşkularla onu, kurtarıcı kişi, koruyucu ve yardımsever olarak selamladılar. Ama o, Tanrı'ya karşı içindeki hürmete sahip olarak, ne bu alkışlarla mağrurlaştı, ne de duyduğu övgülerle kendini yükseklerde gördü, tam tersine Tanrı'dan yardım almış olduğu bilinciyle, bu zaferin yaratıcısı olana şükran borcunu sundu.

40. Bir Haç ve Üzerindeki Yazıtı Tutan Constantinus Heykeli

Ayrıca duyurular ve anıtsal yazıtlarla düşmanlarına karşı kazandığı büyük zafer anıtını imparatorluk şehrinin ortasına dikti ve unutulmaz şahsiyetlerin özellikle kazanmasını sağlayarak, etkileyici sembolün Roma yönetimi ve tüm imparatorluğun koruyucusu olduğunu bütün insanlara bildirdi. Bu yüzden, Roma'nın en işlek yerinde, kendini gösteren bir heykelin ve bunun elinin altına yerleştirecek bir haç şeklindeki uzun bir mızrağın derhal yapılmasını emretti ve üzerine aşağıdaki kitabenin Latin dilinde kazınmasını istedi: *KAHRAMANLIĞIN GERÇEK SINAVI OLAN BU ETKİLİ İŞARETİN ERDEMİYLE, ŞEHRİNİZİ ZORBALIKTAN KURTARDIM VE ÖZGÜR BIRAKTIM. ROMA SENATOSU VE HALKINA DA ÖZGÜRLÜĞÜ GETİRDİM VE ESKİ ÜSTÜNLÜKLERİ VE İHTİŞAMLARINI ONLARA TEKRAR İADE ETTİM.*

41. Vilayetlerin Her Yerindeki Sevinç Gösterileri ve Constantinus'un İnce Davranışları

Böylece dini bütün imparator, muzaffer haçın imanıyla şereflendirilerek, büyük bir yüreklilikle şahadet edip Romalılar'a Tanrı'nın oğlunu duyurdu. Ve herkes, şehrin sakinleri, senato ve halk, acı ve *tiran* hâkimiyetinin baskısından sonra ışığın daha parlak olan bu yansımasından memnun göründüler ve taze, yeni bir hayatta yeniden başladılar. Batı okyanusunun sınırına kadar bütün uluslar, şimdiye kadar onlara dört bir yandan saldıran, felaketlerden özgür bırakılarak ve keyifli kutlamalarla sevindirilerek, muzaffer, dini bütün, hayırsever olan o kişiyi övmeye son vermediler. Hepsi gerçekten, tek bir ses ve tek bir ağızla, insanlığa bir kutsanma sembolü olarak Constantinus'un Tanrı'nın inayetiyle ortaya çıkmış olduğunu ilan ettiler. İmparatorluk emri her yerde yayınlandı. Bununla mülklerinden haksız şekilde mahrum bırakılmış olanlar onlara yeniden sahip oldu ve haksız olarak sürgün acısı çekmiş olanlar evlerine geri çağırılması sağlandı. Ayrıca o, *tiran*'ın zalimliği yüzünden bu acılara maruz bırakılanları, hapsedilenleri her

türlü tehlike ve korkudan kurtardı.

42. Piskoposlara Onur Vermesi ve Kiliselerin Dikilmesi

İmparator Tanrı'nın elçilerini şahsen de davet etti, Tanrı'nın hizmetine adanan kişiler olarak onlara davranış ve hareketlerle lütuf göstererek mümkün olan en yüksek saygı ve onurla onları farklı kıldı. Dolayısıyla, kıyafet ve dış görünüşlerindeki yoksulluğa rağmen, onun masasına kabul edildiler. Onları edebe aykırı gözlerle değil, içlerinde Tanrı olduğunu bilen gözlerle görüldüğü için o fikirde değildi. O'nun hizmetkârları olduğuna inanarak kendisine yardım edeceklerini düşündüğü için onları yolculukta bile yoldaşları yaptı. Bunun yanı sıra, kendi özel kaynaklarından, pahalıya mal olan yardımlar yaparak, hem kutsal yapıları büyütüp sayılarını arttırdı hem de Tanrı'nın kiliselerinin görkemli kutsal bölümlerini bol bağışlarla güzelleştirdi.

43. Constantinus'un Fakirlere Cömertliği

Aynı biçimde, ihtiyacı olanlara büyük ölçüde para dağıttı ve bunun yanı sıra kendinden bir şey istemeyen kâfirlere bile kendini hayırsever ve bağışçı gösterdi ve meydandaki berbat ve miskin dilencilere bile, sadece para ve gerekli yiyeceği değil, temiz giysiler de sağladı. Fakat bir zamanlar zengin olan ve hayat şartlarının tersine dönmesini yaşamış olanlara yardımı daha da fazlaydı. Böyle kişilere gerçekten krallara yaraşır bir ruhla, bazılarına arazi bağışları yaparak, bazılarına da farklı farklı saygınlıklarla onurlandırarak muhteşem bağışlar ihсан etti. Muhtaç dul kadınlara yardım ederken bir yandan da şansız öksüzlere baba gibi ihtimam gösterdi. Yalnız bu değil, ailelerin ölümleriyle korunmasız bırakılan bakireleri, şahsen tanıdığı varlıklı adamlarla evlendirdi. Ama bunu, evliliğin getirmek zorunda olduklarına uyararak payları ilk önce gelinlere bağışladıktan sonra yaptı. Kısaca o yeryüzünde güneş gibi yükselirken kendi ışığını cömertlikle herkese yayarken imparatorluk sarayında seherin erken vakitlerinde ilerleyip sanki ilahi ışıkla yükseliyormuş gibi, onun varlığına gelenlerin hepsine kendi lütfunun parıltılarını yaydı. Ne bir takım faydalar sağlayamadan onun yanında olabilmek, ne de onun yardımını elde etmeyi uman herhangi birinin ümitlerinde hayal kırıklığına uğraması mümkündü.

44. *Piskoposların Sinodlarında²⁹ Bulunması*

Herkese karşı genel özelliği böyleydi. Fakat Tanrı'nın kilisesine alışılmamış bir özen gösterdi ve muhtelif vilayetlerde yargıda birbirinden farklılaşan bazı kişiler vardı. O, Tanrı tarafından tayin edilmiş bazı piskoposlar gibi, papazlarının sinodlarını bir araya getirerek toplantı yaptı. Onların meclisinde olmayı ve onlarla oturmayı küçümsemedi ve Tanrı'nın barışına hizmet edenlerin tartışmalarında bulundu. Görevleri onun şahsını korumak olan muhafızlarını ve askerlerini bırakarak pek çoğunun arasından biri olarak onların ortasında yerini aldı ama Tanrı korkusuyla korundu ve sadık arkadaşlarının muhafızlığıyla kuşatılmıştı. O, hassasiyetin genel uyumundan açıkça memnun olduğu için, kusursuz bir muhakeme ve sakin, barışçıl bir huy sergilemeye yatkın olduklarını gördüğü kişiler, sert istekleri değerlendirirken, onun yüksek takdirini aldılar.

45. *Mantıksız Adamlara Hoşgörüsü*

Üstelik kendini çileden çıkaran bazılarının kavgacı olmamalarını, kendilerini kontrol etmelerini yumuşak başlı ve nazik terimler yönelterek onlara sabırla dayandı. Ve bunların bazıları tembihlerine saygı gösterdi ve vazgeçti; ama muhakeme yeteneksizliklerini ispat edenleri tamamen Tanrı'nın yönetimine terk etti ve asla herhangi birine karşı sert tedbirleri arzu etmedi. Bu yüzden muhtemel bazı kötü ruhlar, mevcut bu büyük başarıyı kıskanarak ve bu insanları menfur eylemlere sürüp imparatorun öfkesini onlara karşı uyandırabilecek eylemler yaparak, küstahça davranmayı göze alan zorbalığın en yüksek noktasına ulaşan Afrika'nın yabancılaşması doğal olarak meydana geldi. Bu kasıtlı davranışla yine de hiç bir şey kazanmadı. İmparator bu muamelelere güldü ve onların soylarının günahkâr birinden geldiğini, çünkü bunların akli başında insanların hareketleri olmadığını biliyordu, cezalandırılmaktansa merhamet edilmesi gereken akıl hastaları ya da kötü ruhların etkisi altındakiler olduğunu, delileri cezalandırmanın akılsızlık olduğunu, durumlarını anlayıp paylaşmanın en önemli hayırseverlik olduğunu bildirdi.

²⁹ Hris. Toplantı, seçilmiş üyelerden oluşan topluluk kurul (ç.n.)

46. Barbarlara Karşı Zaferler

Böylece imparator yaptığı bütün eylemleriyle her şeyi yöneten Tanrı'yı onurlandırdı ve kiliselerinin üzerinde yorulmak bilmez bir gözetim uyguladı. Ve Tanrı, her yerde düşmanları üzerinden ganimetler toplayabilmesi için bütün barbar uluslarını onun ayakları altında hizaya getirerek onu mükâfatlandırdı. Ve onu bütün insanlığın *fatih*'i olarak ilan etti ve düşmanlarına karşı dehşet saçan biri yaptı. Bu gerçekte onun doğal karakteri değildi, çünkü o, insanların en alçak gönüllüsü ve naziği ve en yardımseveriydi.

47. Bir Komploya Teşebbüs Eden Maximinus'un ve Constantinus'un İlahi Keşifle Ortaya Çıkardığı Diğerlerinin Ölümü

O, bu kadar meşgulken, ihanet niteliğinde bir komplosu tespit edilen, tahttan feragat edenlerden ikincisi, en aşağılık ölüm cezasını çekti. O, resimlerinin, heykellerinin, onurunun, şerefının ve bütün benzer alametlerinin, suç işlediği ve dine saygısızlık yaptığı her yerde yok edildiği ilk kişiydi. Ondan sonra aynı aileden başkaları da imparator'a karşı gizli komplolar oluşturma niyetinde olduğu keşfedildi ve bunların bütün niyetleri Tanrı tarafından görüntülerle mucizevî bir şekilde hizmetkârının gözleri önünde serildi.

Ona Tanrısal varlık en mükemmel şekilde belirerek ve gelecekteki birçok olayı üstü kapalı olarak belirterek kendi alametini ona sık sık lütfedip gösterdi. Gerçekte, Tanrı'nın hizmetkârına lütfetmekle memnun ettiği ilahi inayetin anlatılmaz mucizelerini kelimelerle ifade etmek imkânsızdır. Bunlarla kuşatılmış bir şekilde, tebaasının bağlılığından memnun olarak, onun yönetimi altındaki herkese mutlu bir hayat verdiğini görmekten de hoşnut olarak, ömrünün geri kalanını güvenlik içinde geçirdi; ama hepsinden önemlisi, Tanrı'nın kiliselerinin gelişen durumundan memnun olmuştu.

48. Constantinus'un Onuncu Yıldönümü Kutlamaları

O, bu durumdayken hükümdarlığına onuncu yılını tamamladı. Bu zamanda genel festivallerin kutlamasını emretti ve hepsinin kralı Tanrı'ya alevsiz ya da dumansız kurban olan şükran duaları sundu.

Ve bu görevden Doğu illerinde yapılan yağmalamaların temayülünden olmadığı kadar çok zevk aldı.

49. Licinius'un Doğu'daki Zulmü

Bu havalide, malum vahşi bir hayvanın, kötü ruhun çabalarından dolayı dindar imparatorun davranışlarının tamamen aksine etkiler yapmak için, hem Tanrı'nın kilisesini hem de illerin diğer sakinlerini rahat bırakmadığının haberini aldı. Bu yüzden Roma imparatorluğu'nun iki kısma bölünmesinde karanlık Doğu illerini kaplarken, parlak gün diğer kısmın sakinlerini aydınlatıyor gibi bütün insanlara gece ile gündüzü andırıyordu.

İkincisi Tanrı'nın elinden türlü türlü lütuf alırken, -bu lütuflar, imparatorluğun diğer bölümüne acı veren zorbanın, bütün iyiliklerden nefret edenin dayanılmaz kıskançlığını ispat ediyordu.- ve yönetiminin zenginleşmesine rağmen ve Constantinus gibi çok büyük bir imparator ile evlilik bağıyla şereflendirmesine rağmen bu dindar hükümdarın adımlarını izlememeye özen gösterdi, kâfirlerin kötü amaçlarını ve uygulamalarını taklit etmeye çalıştı, kendinden üstün olan Constantinus'la dostane ilişkileri devam ettirmektense kendi gözleriyle gördüğü yüz kızartıcı sonları olanların yolunu benimsemeyi seçti.

50. Licinius'un Constantinus'a Karşı Bir Komploya Teşebbüs Etmesi

Bundan dolayı arkadaşlık yasalarına, yeminlerin mecburiyetine, akrabalık bağlarına ve hâlihazırda var olan antlaşma şartlarına aldırmayarak, başışçısına karşı amansız bir savaşla meşgul oldu. En merhametli imparator, ona aile ilişkisinde ayrıcalıklı bir yer ve kendi geçmiş imparatorluk soyunu başışlayarak ve ona imparatorluktaki ortaklarının rütbe ve saygınlığı ile yetkilendirerek samimiyetin bir göstergesini verdiği için, kız kardeşinin elini ona sunup samimiyetin kanıtını vermişti. Ama diğeri, kendinden üstüne karşı kendini entrikalarla meşgul ederek ve kendisine iyilik edene karşı, zararına tekrar ödeme yapması için türlü yöntemler planlayarak çok ters bir yola girdi. İlk önce arkadaşlık taklidi yaparak, planlarını saklamayı başarmayı umarak, bütün bunları kurnazlık ve ihanetle sürdürdü ama Tanrı karanlıkta tertiplenen entrikaları meydana çıkarması için hizmetkârına olanak sağladı. Bir keresinde dost gibi

görünerek, bir keresinde de dini antlaşmaların korumasını iddia ederek sahtekârlığa başvurduğu daha ilk girişiminde ortaya çıktı. Sonra aniden anlaşmayı çığneyerek ve yine elçiler yoluyla bağışlanma niyaz etti, ancak en sonunda sözünü utanç verici şekilde ihlal ederek açık savaş ilan etti ve ümitsiz tutkunlukla, İmparatorun taptığı Tanrı'nın kendisine karşı silahlanmaya karar verdi.

51. Piskoposlara Karşı Licinius'un Entrikaları ve Kilise Konsillerini Yasaklaması

Ve ilk önce onlara karşı yalan suçlamalar getirmek için, aslında yönetimine karşı her bakımdan hiçbir aykırı davranışı olmadı, egemenliğine bağlı bölgelerdeki Tanrı'nın papazlarına saygı gösterenlere gizli soruşturmalar yaptı. Ve onları suçlayacak esaslı bir konu bulamadığını ve onlara karşı kendisinin bir itiraz gerekçesine sahip olmadığını anladığında, piskoposların hiçbir sebeple birbirleriyle haberleşmelerine izin vermemek için ve onlardan herhangi birinin komşu kiliseyi ziyaret edememesi için ve nihayet düzenlenen sinodların ya da müşterek sorunlar üzerine düşünen konsilin toplanmasına izin verilmemesi için bir kanun çıkardı. Şimdi bu onun kötü niyetini bize gösteren açık bir bahaneydi. Bizler ya kanuna aykırı hareket etmeye ve böylece cezaya yükümlü olmaya ya da kanunlarıyla kilisenin durumunu etkisiz bırakarak böylece sinodlar aracılığı olmadan önemli meseleler üzerinde tatminkâr bir düzenleme yapmanın imkânsız olduğu bir hale mecbur edildik. Başka durumlarda bile bu Tanrı düşmanı, Tanrı dostu hükümdarına karşı olmakta kararlı olarak bu tür yasaları çıkardı. Biri Tanrı'nın papazlarını onurlandırmak ve yargının birliğine ve barışa yardım etmek için onları bir araya getirirken; amacı, iyi olan her şeyi harap etmek olan diğeri ise genel uyumu yok etmek için bütün gayretini kullandı.

52. Hıristiyanlar'ın Sürgün Edilmesi ve Mallarına El Konulması

Ve Tanrı'nın dostu Constantinus ibadet edenlere imparatorluk saraylarına giriş özgürlüğünü ihsan etmişken; bunun çok aksi bir ruhta olan Tanrı düşmanı, onun yetkisine bağlı bütün Hıristiyanlar'ı sınır dışına attı. Onun en sadık ve içten hizmetkârları olduklarını söyleyenleri kovdu, önceki üstün hizmetleri için kendisinin bizzat bir ödül olarak onur ve ayrıcalık ihsan ettiklerini ise köle olarak önemsiz görevleri yapmaya zorladı ve sonunda kendisine verilen bir armağanmış gibi herkesin

malına el koymaya kararlı olarak, kurtarıcının adını açıkça söyleyenleri bile ölümlle tehdit etti. Ayrıca kendisi, bedensel zevklere düşkün, sürekli zina yapan ve diğer ahlaksız alışkanlıklara sahip bir tabiatta olduğu için kendi işe yaramaz kişiliğini, genel insan doğasının bir numunesi olduğunu sandı ve insanlar arasında var olan iffet ve cinsel yönden kendini tutma erdemini inkâr etti.

53. Kadınların Kiliselerde Erkeklerle Karşılaşmaması Gerektiğini Bildiren Emir

Bu yüzden erkeklerin dua evlerinde kadınlarla birlikte görülmemelerini emrettiği ikinci bir kanunu bildirdi ve kadınların kutsal ahlak okullarına gitmesini ve ya kadınların kendi cinslerine öğretmen olarak atanmasını tavsiye eden piskoposlardan talimat almalarını yasakladı. Bu düzenlemeler alaya alınırken, kiliselerin çöküşünü etkilemek anlamında bir diğerini tasarladı. Kalabalık bir halk yığını için şehirsiz bir açık havanın, duvarlarla çevrili olan dua evlerinden çok daha fazla uygun olduğunu iddia ederek, mutat insan cemaatinin, kapıların dışındaki açık olan kırsal alanda toplantı düzenlenmesi gerektiğini emretti.

54. Kurban Vermeyi Kabul Etmeyenlerin Askeri Hizmetten Kovulmaları ve Hapiste Olanların Beslenmemesi

Bu konuda da itaat etmede başarısız olarak, sonunda maskesini fırlattı ve imparatorluğun çeşitli şehirlerinde askeri mevkilerde olanların iblislere kurban vermeyi reddetmeleri durumunda şahsi komutanlıklarının ellerinden alınmasını gerektiren emirler verdi. Bu yüzden her ildeki otoritelerin güçleri, Tanrı'ya ibadet etmenin zararını çekti ve bu emri vermiş olan kişi de dindar adamların dualarından kendini mahrum bırakarak bunun zararını çekti. Ve neden hala benim, hapishanede açlıktan tükenenlere yiyecek dağıtarak ortak insani görevlere uyulmaması gerektiğinden ya da açlıktan ölen, acınacak halde olan tutsaklardan, kısacası hiç kimsenin erdemli işlerde bulunmaması gerektiğinden ve kendisi gibi olanın duygularını anlamaya sevk eden doğal hislere sahip insanların onlara küçücük bir iyilikte bulunmalarının yasaklanmasından bahsetmem gerekiyor ki? Gerçekten bu, bütün kanunlar arasında son derece ayıp ve en rezil olanıydı ve insan doğasının en kötü ahlaksızlığını bile geçen bir kanundu. Merhametli olanlarla merhamete karşı çıkanların aynı cezalara çarptırıldığı ve sadece insanlara

uygulanan en sert cezaları olan bir kanundu.

55. Licinius'un Kanun Tanımaz Yönetimi ve Açgözlülüğü

Licinius'un düzeni böyleydi. Fakat ben neden onun Romalılar'ın eski ve bilgece var olan evlilikle ya da ölümle ilgili kanunlarını yürürlükten kaldırmaya yönelik değişikliklerinden ve tebaasına baskı yapmak üzere binlerce bahane uydurarak var olanın yerine barbarca ve zulüm içeren kanunlar getirdiğinden bahsetmem gerekiyor? Bu yüzden elde edilen kazancın doymak bilmeyen hırsıyla, arazi ölçümünde en küçük parçayı gerçek boyutundan daha fazla hesaplayabileceği, yeni bir yöntem tasarladı. Gene bu yüzden kendisine, çıkarlarına uygun düşen utanç verici bir kazanç sağlayarak artık orada olmayan ve çok önceleri ölmüş olarak sınıflandırılmış ülke sakinlerinin isimlerini de kaydetti. Alçaklığı sınırsızdı ve açgözlülüğü doymak bilmiyordu. Böylelikle bütün hazinelerini altın, gümüş ve sınırsız servetle doldurduğunda, yoksulluğuna sert bir şekilde hayıflandı ve sanki Tantalos'un acısıymış gibi acı çekti. Ama kaç masum insanı sürgünle cezalandırdığından, ne kadar mülke el koyduğundan, asil doğan ve saygıdeğer karakterli, eşlerini ahlaksız köleleri yoluyla alçakça aşağılatıp kaç adamını hapsettiğinden ve yaşının bedensel ve fiziksel güçlüğü hissederek, kaç evli kadın ve bakireye kendisinin şiddet uyguladığından neden bahsetmek zorundayım? Son hareketlerindeki alçaklığının, öncekinin önemsiz görünmesine sebep olacağı için, bu konuları uzatmamam gerekiyor.

56. Sonunda Bir Zulüm Başlatmaya Girişir

Hiddetinin son çabaları kiliselere olan açık düşmanlığında ortaya çıktı ve dindar İmparator'un, arkadaşları gibi davrandığı, onun ise en kötü düşmanları olarak gördüğü piskoposların kendilerine aşırı bir düşmanlık göstererek, bu kişilere karşı saldırılarını yöneltti. Bu yüzden, elinden geldiği en büyük korkunç öfkesini bize karşı gösterdi ve bunun sebeplerini sınırlarının ötesine taşıyarak, ne kendinden önce Hıristiyanlar'a zulmetmiş olanlarla ilgili ne dinsiz davranışlarından ötürü cezalandırıp yok etmek için kendisinin toplamış olduklarıyla ilgili ve ne de ilahi bir kamçının vurmasıyla darbe indirilen bizim bu felaketlerimizi yapan kişiyi kendi gözleriyle gördüğü ve buna tanık

olarak kendisini gösterip (o her kimse) bu durumu önemsemesi gibi örnekler üzerinde derinlemesine düşünebildi.

57. Kurtlu Yumruk Şeklinde İrinli Bir Yarayla Halsiz Düşen Maximianus (C. Galerius Valerius), Hıristiyanlar'ın Lehinde Bir Ferman Çıkarması

Bu adam kiliselere saldırı başlattığından ve adil, dindar adamların kanıyla ruhunu kirleten ilk kişi olduğundan, önce vücudunu etkileyen fakat sonunda ruhuna erişen, Tanrı'nın bir hükmü karşısına çıktı. Aniden gizli bölgelerinde bir apse ortaya çıktı, bunu derine yerleşmiş yumruk şeklinde irinli bir yara takip etti ve bu hastalıklar, bağırsaktaki pek çok sayıda kurt olan, tehlikeli bir koku yayan tedavi edilemez virüslerle hızlandı. Bunun yanında, tüm bedeninin şimdi çürümeye başlayan bir durumda, anormal miktarda yağ ile aşırı derecede dolmasının yanı sıra ona yaklaşan herkese dayanılmaz ve korkunç bir görünüm sergilediği söylenir. Bunun gibi acılarla mücadele ederek, en sonunda geç de olsa kiliseye karşı geçmişteki suçlarının farkına varmak aklına geldi ve Tanrı'nın önünde günahlarını itiraf ederek, Hıristiyanlar'ın eziyetine son verdi ve kiliselerini yeniden inşa etmek için aynı zamanda onlara olağan ibadetlerini yapmalarını sağlayarak kendi adına dualar sunmayı emreden resmi bildirimler yayınlamaya hız verdi.

58. Hıristiyanlar'a Zulmeden Maximinus'un Göç Etmeye Mecbur Edilmesi ve Kendini Köle Kılığına Girerek Gizlemesi

Bu, zulmetmeye başlamış olanın maruz kaldığı cezaydı. Şu anda konuştuğumuz, bu olayların şahidi olmuş ve onları, kendi gerçek tecrübeleriyle bilen bu kişi, onların bütün izlerini derhal zihninden uzaklaştırdı ve ne birinci zorbanın cezasını ne de ikinci zorbaya uygulanmış olan ilahi yargıyı yansıttı. İkincisi suçu meslek edinmede kendinden öncekini geçmeye gerçekten gayret etti ve bizim için yapılacak yeni işkenceler bularak kendini gururlandırdı. Ne kılıç, ne çivilerle delme, ne vahşi hayvanlar ve ne de denizin derinlikleri onu doyurdu. Bütün bunlara ilave olarak, yeni bir ceza şekli keşfetti ve onların görme yeteneğini ortadan kaldırmalarını emreden bir ferman çıkardı. Böylece sadece erkekler değil kadınlar ve çocuklar da görme duyularından yoksun bırakıldıktan ve ayak eklemlerinin sakatlayıp veya dağladıktan

sonra, bu halde maden ocaklarının zahmetli işlerinin emrine verildiler. Bundan dolayı Tanrı'nın adil yargılamasıyla kısa sürede yakalanan *tiran* ve Tanrı olarak tapıldığı şeytanların yardımına ve güruhunun sayısız kalabalıktaki birliklerine güvenerek muharebeye girişmeye cesaret eden *tiran* da buydu. Bu durumda kendisini bütün Tanrısal ümitlerden yoksun hissederek, kendisine çok uğursuz gelen imparatorluk elbisesini attı, etrafındaki kalabalıkta erkekliğe sığmayan bir korkaklıkla kendisini sakladı ve güvenliği kaçmakta aradı.

Daha sonraları bir köle biçiminde, böylelikle işe yarar biçimde gizleneceğini umarak tarlalarda, köylerde gizlice dolaşmaya başladı. Etkili bir biçimde gizlenmesi gerektiğini umuyordu. Bununla beraber, Tanrı'nın kudreti ve her şeyi araştıran gözünü atlatamadı. Kalan günlerini güvenlik içinde geçirmeyi beklerken bile, Tanrı'nın ateş gibi küçük okuyla vurulup, takatsiz düştü ve bütün vücudu ilahi intikamın darbesiyle yıkılıp yok edildi. Böylece asıl yüz şekli ve yüz hatlarının izi kayboldu ve ona kuru kemikler ile iskelete benzer bir görüntüden başka bir şey kalmadı.

59. Hastalıkla Kör Olan Maximinus'un (Daia) Hıristiyanlar'ın Lehine Bir Ferman Çıkarması

Ve Tanrı'nın darbesi hala ağır bir biçimde onun üstündeydi, böylece gözleri onu tamamen kör bırakarak dışarı fırladı ve yuvalarından düştü. Ve böylece Tanrı'nın şehitleri için ilk önce onun tasarlamış olduğu tam da aynı cezayla en adil şekilde cezalandırıldı. Buna rağmen, bu acılarla bile hayatta kalarak, sonunda Hıristiyanlar'ın Tanrısı'na suçunu bağışlaması için yalvardı ve Tanrı'ya karşı günahkâr dövüşünü itiraf etti. Önceki zalimin yapmış olduğu gibi, o da sözünü geri aldı ve tecrübeyle Hıristiyanlar'ın Tanrısı'nın tek, gerçek Tanrı olduğunu şimdi öğrendiğini beyan ederek, yasalar ve düzenlemelerle, itibar ettiği tanrılara tapmadaki hatasını açık bir şekilde kabul etti. Bunlar, Licinius'un sadece diğerlerinin şahitliğinden almış olmadığı, aynı zamanda kendi kişisel bilgisiyle de sahip olduğu gerçeklerdi, ancak yine de henüz anlayışı bazı karanlık hata bulutlarıyla karartılmış gibi, aynı kötü yolda ısrar etti.

1.2. II. KİTAP

1. Aynı Piskoposların Pontos Amasya'sında Ölümüne Sebep Olan Licinius'un gizli Zulmü

Burada sözünü ettiğimiz kişi Tanrı'nın düşmanlarını bekleyen bu yıkımı sürdürmeye pervasızca devam etti ve bir kez daha inançsızca bir yönetimin sonucu olarak, kendisinin tanık olduğu şiddetli yıkımlarının bir benzeri gibi, uzun süredir sönmüş olan Hıristiyan zulmünü yeniden alevlendirdi ve kutsallıktan uzak olan bu alevi kendinden öncekilerden daha vahşi bir şekilde körükledi.

İlk önce gerçekten vahşi bir av hayvanı ya da kıvrıla kıvrıla giden bir yılan gibi Tanrı'ya karşı öfke soluyordu. Constantinus'un korkusundan, hâkimiyetine bağlı Tanrı'nın kiliselerine karşı aleni bir saldırı düzenlemeye cesaret edemedi ama gerçekte olan ölümcül bu niyetini gizli tuttu ve çeşitli illerin valileriyle, piskoposlara karşı sorumluluklar vererek onların en saygınlarını ortadan kaldırmanın yollarını buldu. Gizli ve kısıtlı önlemlerle piskoposların ölümü için çaba sarf etti. Ve acı çektikleri durumla ilgili garip şeyler vardı ve şu ana kadar duyulmadı. Pontos Amasya'sında yapılan gaddarlıklar bilinen bütün zalimlikleri geride bıraktı.

2. Kiliselerin Yıkımı ve Piskoposların Katliamı

Bu şehirdeki kiliselerin bazıları, bu zulümlerin başlangıcından beri ikinci defadır yerle bir edildiler ve diğer kiliseler ise sık sık bir arada toplanmaya veya Tanrı'ya ibadet etmeye engel olunması için birkaç bölgenin yöneticileri tarafından kapatıldı. Emirleriyle hakları açıkça çiğneten o kişi, bu hizmetleri her bakımdan kendi yararına yaptığını düşünerek kendi suçlarının fazlasıyla farkındaydı ve o, Tanrı'nın lütfunu elde etmek için bütün yaptıklarımızın ve bütün gayretlerimizin aslında Constantinus'un namına olduğuna inandırıldı. Bu aşağılık yöneticiler bunun gibi bir yolun dinsiz *tiran*'ı memnun

edeceğinden emin olarak, kiliselerin en ayrıcalıklı, yüksek rütbeli rahiplerini ölüm cezasına çarptırdılar. Buna göre, hiçbir suçu olmayan kişiler, nedensiz alıp götürülüp katiller gibi cezalandırıldılar ve bazıları vücutları parça parça kesilerek yeni bir ölüm türünün acısını çektiler ve bu gaddarca cezadan sonra, trajedi denilen, balıklara yem olarak denizin derinliklerine atılarak daha korkutucu bir şey yapıldı. Bu dehşetlerin sonucu, yine önceki gibi, dindar adamların kaçıışydı ve bir kere daha tarlalar ve çöller Tanrı'ya ibadet edenleri kabul etti. Böylece amacında başarılı olan *tiran*, Hıristiyanlar'a genel bir zulüm başlatmaya karar verdi. O amacını gerçekleştirecekti ve hiçbir şey onun bu kesin kararını engelleyemezdi. Bunun gerçekleşeceğini bilip yaklaşan kötülükten engelleyen Tanrı, karanlığın ve loş gecenin ortasında, ileriye aydınlatan bir ışık gibi parlamasını sağlayarak, imparatorluğun bu kısmında, özel rehberliğiyle hizmetkârı olan Constantinus'u yönlendirdi.

3. Constantinus'un Zulüm Tehlikesinde Olduklarından Hıristiyanlar Adına Harekete Geçirilmesi

Duyduğu kötülüklerin artık dayanılamayacak derecede olduğunu anlayarak, bilge insanlardan tavsiyeler aldı ve şiddetin kaçınılmaz bir önlemi ile kişiliğinde bulunan doğal merhametini teskinleştirerek bu kadar kötü bir şekilde eziyet edilenlerin imdadına yetişmek için hızlı davrandı. İnsan ırkının büyük kısmının güvenliği için bir kişinin ortadan kaldırılmasının dini ve kutsal bir görev olarak sayılabileceğine hükmetti. Eğer sadece hoşgörü mesajlarını dinleyip, merhametini ona layık olmayan birine ihsan ederse, bu bir taraftan, bir kişiyi şer uygulamalarından vazgeçirmek için hiçbir şeyin onu ikna edemeyeceğine ve ona yarar sağlamayacağına ve vatandaşlarına karşı öfkesinin muhtemelen sadece arttıracağına; diğer taraftan boyunduruğundan acı çekenlerin, bu yüzden ebediyen bütün özgürlük ümitlerinden mahrum bırakılabileceğine de hükmetti.

Bu düşüncelerden etkilenen imparator daha fazla gecikmeden, oldukça büyük olan böyle bir ıstıraba düşmüş olanlara koruyucu bir el uzatmaya kesin olarak karar verdi. Bu yüzden savaşla ilgili her zamanki hazırlıkları yaptı ve hem atlı hem de yaya olarak bütün kuvvetlerini bir araya getirdi. Fakat hepsi önünde daha önce de bahsetmiş olduğum gibi onun, Tanrı'ya tam olarak güvendiğinin sembolü olan bayrağı taşıdılar.

4. *Constantinus'un, Kendisini Dua Edenlerle, Licinius'un İse Kehanetlerle Savaşa Hazırlaması*

Ruhunun en sadık muhafızları olarak, devamlı yanında bulunmaları gerektiğini düşündüğü için ve kendini güvende hissetmek için dua edenlerin ihtiyacını hissedebilme ihtimaliden dolayı Tanrı'nın papazlarını da yanında aldı.

Şimdi bu *tiran*, Constantinus'un düşmanları üstündeki zaferlerinin ona Tanrı'nın işbirliğinden başka hiçbir şekilde sağlanmadığını ve yukarıda bahsedilen kişilerin sürekli olarak onunla birlikte olduklarını ve bunun yanı sıra bu hayırlı tutkunun sembolünün hem imparatorun kendisi hem de bütün ordunun önünde bulunduğunu anladığında, bu önlemleri gülünç bularak, (beklendiği gibi) aynı zamanda alay ederek ve imparator'a, din'e, hakaret eden sözlerle küfretmeyi sürdürdü.

Diğer taraftan, Mısırlı kâhinlerle gaipen haber verenleri, falcı ve büyücüleri ve Tanrı olduklarını düşündüğü papaz ve elçilerini kendi etrafına topladı. Ve kendisinden istendiğini düşündüğü kurbanları sunduktan sonra, başarılı bir savaş sonucu ile kendisi arasında tahminen ne kadar mesafe olduğunu sordu. Hepsi bir ağızdan düşmanları üzerinde kesinlikle muzaffer olacağını ve savaşın galibi olacağını söylediler ve her yerdeki kehanetler de ona çok ve hoş beyitlerle aynı başarı'yı iddia etti. Kâhinler onun zafer kazanmasını kuşların uçuşundan olumlu alâmetler çıkararak tasdik ettiler. Papazlar, kurbanlarının iç organları yoluyla bunun aynısının gösterildiğini bildirdiler. Bu temelsiz güvenceyle cesaretlenerek, çekinmeksizin ordusunun başında ilerledi ve çarpışmaya hazırlandı.

5. *Bir Mezarda Kurban Sunarken Licinius'un, Putlarla ve İsa Hakkında Söyledikleri*

Ve şimdi, saldırmaya hazır olduğunda, en iyi muhafızlarının ve en değerli arkadaşlarının kutsal saydıkları yerlerden birinde, kendisiyle buluşmalarını istedi. Bu iyi sulanmış, bol gölgeli bir bahçeydi ve içinde Tanrı saydığı çeşitli mermer heykeller vardı. Çok ince olan mumları yakıp, bunların onuruna her zamanki kurbanları sunduktan sonra, aşağıdaki şu konuşmayı yaptığı söylenir:

“Arkadaşlar ve yoldaş askerler! Bunlar bizim ülkemizin tanrılarıdır ve bunları en uzak atalarımızdan aldığımız tapınma şekliyle onurlandırıyoruz. Ama şimdi bize karşı ordusunu yönlendiren adam, atalarının dininin yanlış olduğunu ispat etmeye çalışıyor ve garip, duyulmamış bir çeşit ilahla çelinen aklıyla onurlanarak, şu aşâğılık bayrağıyla ordusunu rezil ederek, onun desteğini kollarına aldığına güvenerek, ataistik düşünceleri benimsedi ve şimdi sadece bize karşı değil, vazgeçmiş olduğu mutlak tanrılara karşı da ilerliyor. Ancak içinde bulunduğumuz şu durum hangimizin yanlış olduğunu ispat edecek ve tanrılarımızla, düşmanlarımızın saygıdeğerlik iddia ettikleri tanrı arasında bir karara varacaktır. Ya zaferin bizim olduğunu ilan edecek ve çok doğru olarak bizim tanrılarımızın gerçek kurtarıcılar ve yardımcıları olduklarını açığa çıkaracak; ya da eğer nereden geldiğini bilmediğimiz Constantinus’un bu tanrı’sı, bizim tanrısız varlıklarımıza (ki onlar pek çok bakımdan en azından sayı bakımından avantajlılar) üstünlüğünü ispat ederse, bundan sonra hiç kimseyi hangi tanrı’ya tapmak zorunda olduğu konusunda şüpheye düşürmeyecek; ama bu durumda derhal üstün olan güce bağlansın ve zaferin onurunu ona atfetsin. Şimdi alayla baktığımız bu garip tanrı’nın, gerçekten galibiyeti ispat edebileceğini varsayın, öyleyse gerçekten doğruluğunu kabul edip ona şeref vermek zorundayız ve böylelikle mumlarımızı boş yere yaktıklarımıza veda etmeliyiz. Ama eğer bizim kendi tanrılarımız galip gelirse (ki şüphesiz öyle olacak) o zaman var olan başarıyı sağlar sağlamaz, tanrıları hakir gören bu kişilere karşı, gecikmeden savaşı sürdürürelim.”

Bunların konuşulduğunu duyan bazıları tarafından bu olay çok zaman geçmeden bu tarihin yazarına bildirildiği gibi, orada olanlara hitap ettiği sözlerdir. Ve konuşmasını sona erdirince, kuvvetlerine saldırıya başlamaları için emirler verdi.

6. Constantinus’un Askerleri Licinius’a Bağlı Şehirlerden Geçerken Oralarda Görülen Bir Görüntü

Bu olaylar meydana gelirken doğüstü bir görüntünün *tiran*’ın yönetimine bağlı şehirlerde gözlenmiş olduğu söylenir. Constantinus’un ordusunun farklı birlikleri sanki zaferi kazanmış gibi öğle vakti bu şehirlerde ilerlerkenki olay onlara göründü. Gerçekte, o anda hiçbir yerde tek bir asker bile yoktu ve bu görüntü ilahi ve üstün bir gücün temsilcisinden gösterildi ve yakında olacağın belirtisi oldu. Ordular çarpışmaya hazır

olur olmaz, arkadaşlık antlaşmasının bağlarını bozmuş olan kişi çarpışmayı ilk başlatan oldu; “*Yüce Kurtarıcı tanrı*”nın adını söyleyen ve bunu askerlerine düstur olmasını sağlayan Constantinus, ilk çarpışmada onu yendi ve çok sonra olmayan ikinci bir çarpışmada çok önemli ve kati bir zafer daha kazandı, bu hayırlı ödül³⁰ ordudaki rütbelerden daha önemliydi.

7. Her Çarpışmadaki Zaferlerin Bu Haç Bayrağının Varlığından Dolayı Olması

Gerçekte bu bayrak her nerede ortaya çıktıysa, düşman onun bu zafer kazanan ordusunun önünden kaçtı. Ve imparator bunun farkına vararak, ne zaman kuvvetlerinin bir bölümünün zor durumda olduğunu gördüyse, zafer tılsımı gibi olan bu hayırlı ödülü o yöne doğru, felaketlere karşı, götürmeleri gerektiğini emretti. Sonuç olarak da onlar sanki ilahi bir ilhamla, güç ve cesaretle yenilenip savaşı kazanıyorlardı.

8. Haçı Taşımak için seçilen 50 adam

Bu yüzden, bu adamları yiğitlik, güç ve dindarlıkta en farklı olan korumalarından seçti ve bayrağın yegâne sorumluluk ve savunmasıyla onlar görevlendirdi. Omuzlarında sırayla taşıdıkları bayrağın etrafını kuşatmak ve ihtiyatla savunmanın tek görevleri olanlar, 50 adamdan az değildi. Bunlar, olayların meydana gelişinden çok sonra, bizzat İmparator’un kendisi tarafından boş zamanlarında, bu öykünün yazarına nakledildi ve gerçekten yazmaya degecek başka bir olay daha ekledi.

9. Nöbet Yerinden Kaçan Haç Taşıyıcılarından³¹ Birinin Katledilmesi, Yerinde Sadakatle Kalan Bir Diğèrinin İse Korunması

Dediğine Göre bir keresinde çarpışmanın en sıcak anında, birden bir kargaşa ve panik orduyu sarmış bayrağı taşıyan asker korku ıstırabıyla onu başka bir askere fırlatmış, böylece onu bir başkasına vermekle çatışmadan kaçıp kendini güvenceye almak istemiş. Arkadaşı derhal onu almış ve diğèri uzaklaşmış ve bayrağın bütün mesuliyetini ona bırakmış, hayatını alan küçük bir okla karnından vurulmuş. Böylece korkaklığının ve sadakatsizliğinin cezasını ödemiş ve oracıkta ölüp kalmıştır: ama

³⁰ Haç bayrağı (ç.n)

³¹ Haç Taşıyıcı: görkemli dinsel törenlerde başpiskopos’un önünde haç taşıyan kişi (ç.n.)

öbürü, hayırlı bayrağın taşıyıcısı olarak onun yerini almış, onu hayatının koruyucusu olarak bulmuş. Okların sürekli bir sağanağına tutulmasına rağmen, taşıyıcı yara almadan kalmış, bayrağın direği her türlü silaha karşı koymuş. Bu gerçekten olağanüstü bir durummuş, düşmanların okları bu direğin ince uzun çevresinde düşmüş ve hepsi orada kalmış ve böylece bayrak, taşıyıcıyı ölümden kurtarmış. Böylelikle bu hizmetle çarpışanların hiçbiri bir yara bile almamış.

Bu hikâye benim değildir, fakat diğer olayları bana anlatan İmparator'un kendi otoritesine bunun için de minnettarım ve şimdi bu ilk zaferlerini Tanrı'nın gücü sayesinde elde ederek, kuvvetlerini hareket ettirdi ve ilerlemeye devam etti.

10. Şiddetli çarpışmalar ve Constantinus'un zaferleri

Düşmanın keşif kolu, İmparator'un ilk saldırısına direnemedi, silahlarını fırlattılar ve kendilerini onun önüne atarak ayaklarına kapandılar. İnsan hayatını kurtarmaktan memnun olduğu için, bunların hepsinin canını bağışladı. Ama hala silahlı ve çatışmaya devam eden başkaları da vardı. İmparator bunları dostça tekliflerle uzlaştırmaya çalıştı, fakat bunlar kabul edilmeyince, ordusuna saldırı başlatma emri verdi. Bunun üzerine, onlar derhal döndüler ve kaçmaya başladılar ve bazıları savaş kanunlarına göre yakalanıp katledilirken diğerleri kaçış karmaşasında birbirlerinin üzerlerine düşüp bu yüzden kendi yoldaşlarının kılıçlarıyla öldüler.

11. Kaçış ve Licinius'un Büyülü Sanatları

Bu olaylar esnasında, onların kumandaları kendisini yandaşlarının yardımının olmadığı bir durumda bularak, hem düzenli hem de müttefik güçlerini kaybetmiş olarak, Tanrı olduklarını düşündüklerinin ne kadar boş bir inanç olduğunu tecrübe edip de kanıtlayarak, aslında açıkça kaçarak alçakça tüymeye çalıştı ve dindar imparator'un askerlerine onu çok yakından izlemesini yasaklamasıyla onun kendi güvenliğini sağlayabildi ve böylece ona kaçış için bir fırsat sundu. Ve bunu, onun içinde bulunduğu bu mahkûmiyetin üzerine, bundan sonra küstah ve anlamsız hırsını terketmesini sağlayabilmek ve daha akıllıca dönebilmesi umuduyla yaptı. Böylece Constantinus, aşırı olan insani duygularıyla ve geçmişteki yaralara rağmen, bunlara katlanmaya, sabretmeye razıydı ve bağışlayıcılığını en zor hak edene uzattı; ama Licinius, kötü

uygulamalarından çok uzak olmaktan ziyade, hala suç üstüne suç ilave ediyordu ve iğrençliklerine öncekilerinden daha cesurca teşebbüs etti. Yalnız bu değil, bir kere daha iğrenç büyü sanatlarıyla bir şeyleri karıştırdı, yine haddini bilmedi. Bu yüzden ona, tıpkı eski Mısır *tiran*'ına olduğu gibi 'Tanrı kalbini katılaştırmış' demek uygun olabilir.

12. *Constantinus'un Çadırında Dua Ettikten Sonra Zaferi Elde Edişi*

Fakat Licinius kendini Tanrı'ya karşı saygısızlıklara verip de, yıkımın uçurumuna doğru körcesine koşarken, diğer taraftan İmparator³², düşmanlarını ikinci bir çarpışmayla karşılaşmak zorunda olduğunu görünce, zamanını kurtarırcasına adadı. Haç çadırını dışarı, kampından uzağa kurdurdu ve zamanını orada saf ve kutsal bir tarzda, Tanrı'ya dualar ederek geçirdi. Bu şekilde kutsal kehanetin şahitlik ettiği eski peygamberlerinin örneklerini izleyerek, çadırı kamp dışında kurdu. Sadece inancına ve dini sadakatine fazlasıyla saygı duyduğu birkaçıyla birlikte bulundu. Ve düşmanla ne zaman bir çarpışma düşünse, bu alışkanlığı devam ettirdi. Daha iyi güvenliğin sağlanması konusunda bir çok şeyi ölçüp tarttı ve her şeyin ilahi istek yoluyla yönetilmesini arzuladı. Ve Tanrı'ya ciddi yakarmalar yaparak her seferinde biraz sonra onun varlığının bir alametiyle onurlandırıldı. Ve sonra, sanki ilahi, itici bir güç tarafından hareket ettirilerek, çadırdan fırlayarak ve aniden ordusuna, gecikmeden bir an önce harekete geçmeleri ve anında kılıçlarını çekmeleri emirlerini verecekti. Bunun üzerine onlar inanılmaz bir hızla zaferi garanti altına almak ve zafer ganimetlerini düşmanlarından toplamak için derhal saldırıyı başlatacak, gayretle dövüşeceklerdi.

13. *Mahkûmlara İnsancıl Davranışları*

Tanrısı şimdiye kadar onun düşüncelerinde olduğu için ve her şeyi onun isteğine göre yapmayı ve vicdanen insan hayatının sebepsiz kurban edilmesini önlemeyi arzuladığı için İmparator ve ordusu ne zaman bir çarpışma ihtimali olsa, harekete geçmeye alışmışlardı. Bu duygularından ötürü Sadece kendi tebaasını değil, düşmanlarının da korunmasını istiyordu. Bundan dolayı zafer kazanmış askerlerine mahkûmlarının doğal haklarını unutmadan, onlara insan gibi davranmalarını, canlarını bağışlamaları emrini verdi. Ve her ne zaman askerlerinin öfkesinin kontrolden çıktığını

³² Constantinus (ç.n.)

gördüyse, düşmanın hayatını kurtaran her birini belirli bir ağırlıkta altınla ödüllendirerek onların hiddetlerini büyük paralarla bastırdı. Ve imparator'un kendi sağduyusu, insan hayatının bağışlanması için onun bu rüşveti keşfetmesini sağladı, böylece çok sayıda insan hatta barbarlar bu yolla kurtarıldı ve hayatlarını İmparator'un altınına borçluları.

14. Çadırda Yaptığı Dualara Daha Geniş Bir Bakış

Şimdi bu ve bunun gibi binlerce hareket, İmparator tarafından samimiyetle ve her zaman zaten davrandığı gibi yapıldı. Ve bu savaştan önce âdeti olduğu üzere, çadırının mahremiyetinde bir köşeye çekildi ve orada zamanını Tanrı'ya dua ederek geçirdi. Bu esnada rahatlıktan ve lüks bir hayat sürme gibi şeylerden kesinlikle uzak durdu ve kendisini aç bırakarak, bedensel olarak yalvarış ve yakarıyla Tanrı'nın lütfunu niyaz ederek nefisini terbiye etti. Böylece onun muvafakatini ve yardımını alabilir ve her ne olursa olsun onun hoşuna gidebilecek planlarını gerçekleştirmeye hazır olabilirdi. Kısaca, hepsini dikkatle uyguladı ve Tanrıyla, kendi tebaasındakilerin güvenliği için aracılık ettiği kadar düşmanları için de aracılık etti.

15. Licinius'un Güvenilmez Dostluğu ve Putperestlik Alışkanlığı

Ve en son onun önünden kaçan kişi, şimdi gerçek duygularını gizledi ve dostluk anlaşmanın yenilenmesi için tekrar talepte bulundu, İmparator böyle bir şeyin uygun ve bu tür şeylerin genellikle toplum için yararlı olabileceği ümidiyle, istediğini yerine getirdi. Licinius, belirlenen şartlara boyun eğmiş gibi görünürken ve bunu yeminlerle tasdik ederken, tam bu sırada gizlice askeri bir kuvvet topladı ve barbarları bile bayrağı altına davet ederek yine savaş ve nifak tasarladı ve hatta şimdiye kadar güvenmiş olduğu tanrılar tarafından aldatılmış olduğu için başka tanrılar için etrafına bakmaya başladı. Ve üzerine alenen konuştuğu ilahların sahte olduğunu kabul etmeksizin ya da Constantinus'un tarafında olan, savaştığı Tanrıyı kabul etmeyi seçmeksizin çok sayıda yeni Tanrı aramakla, kendini gülünç duruma düşürdü.

16. Licinius Askerlerine Haç Bayrağına Saldırmamaları Konusundaki Öğüdü

Constantinus'un ordusunda bulunan ve daima zafer kazanmasını sağlayan bu bir çeşit zafer ödülünde var olan ilahi ve esrarengiz gücü daha önceden de tecrübe ettiği için ve onun, özellikle düşmanlarına karşı müthiş bir güce sahip olduğunu, onları temin ederek bayrakla olası bir çarpışmayı önlemek için askerlerini asla bayrağı karşı doğrudan saldırmamaları ve hatta gözlerini dikkatlice ona dikip bakmamaları için uyardı. Ve şimdi, bu emirleri verdikten sonra, o kişinin düşmanına karşı önceden gördüğü bir kaderi ertelemek için ve insani yönünün hala kendisini tereddütte bırakan bu insanla, mutlak bir savaş için hazırlandı. Düşman yine de, birçok Tanrı'nın yardımından emin olarak, korumaları diye düşündükleri cansız heykellerle, ölüm kokan güçlü bir askeri düzenle saldırmak için ilerledi. Diğer taraftan, dindarlık zırhıyla güvende olan İmparator, bir zamanlar düşmana korku salan ve her zarardan koruyan etkileyici ve hayat veren işaretiyle çok sayıda düşmana karşı koydu. Ve bir an için duraksadı ve mücadeleyi ilk başlatacak kişi olamayacağını onayını veren barış antlaşmasına duyduğu saygıdan, ilk önce müsamahalı davranışını korudu.

17. Constantinus'un zaferi

Ama düşmanlarının kararlılıklarında ısrar etmelerinin ve zaten kılıçlarını çekmiş olduklarının farkına varır varmaz, öfkesine engel olmadı ve tek bir emirle, düşmanın tümünü bir anda çökertti böylelikle onların ve Tanrıları'nın üzerinde büyük bir başarı kazandı.

18. Licinius'un Ölümü ve Bu Olayın Kutlanması

Sonra, savaş yasalarına göre Tanrı'nın bu düşmanları ve onu izleyenleriyle ilgilenmeye başladı ve onlara uyan cezayı verdi. Buna göre, *tiran*'ın kendisini ve Tanrı'ya saygısızlığında onu destekleyen danışmanları, birlikte haklı olarak ölüm cezasına çarptırıldı. Bundan sonra, şimdiye kadar yanlış Tanrılar'a kendinden emin bir şekilde tapıp kandırılanlar, Constantinus'un Tanrı'sını samimi bir dürüstlikle kabul ettiler. Doğru ve tek Tanrı'ya olan inançlarını açıkça itiraf ettiler.

19. Şenlikler ve Bayramlar

Ve şimdiki kâfirler böylece ortadan kaldırıldı, *tiran*'ın kasvetli bulutundan sonra güneş bir kere daha ışıltılı parladı. Roma hâkimiyetinin ayrı ayrı olan her bölgesi birbiriyle kaynaştı. Doğu ulusları Batınlılarla birleşti ve Roma İmparatorluğu'nun tamamı, bütününe hâkim tek otoriter yani tek başına yüce bir hükümdar tarafından onurlandırıldı. Şimdi dindarlık güneşinin çok parlak ışıkları şimdiye kadar karanlıkta ve ölümün gölgesinde oturmuş olanların günlerini aydınlattı. Geçmişteki hüzneler artık hatırlanmıyordu, hepsi galip hükümdarın şükranlarını kutlayarak birleşti ve onun koruyucusunu tek gerçek Tanrı olarak kabul ettiler. Böylece dindarlığın bütün erdemleriyle parlayan İmparator *Fatih*, Tanrı'nın ihsan ettiği ve ondan nefret eden veya karşı çıkanlara karşı kazandığı zaferi ifade etmek için en uygun isim olarak bu adı kendisi benimsedi. Doğunun hâkimiyetini sağlayarak ve böylece önceki gibi bir çatı altında yeniden bir araya gelerek, Roma İmparatorluğu'nu tek başına yönetti. Böylelikle Herkese Tanrı'nın egemenliğini ilk duyuran kişi olarak ve hatta kendisi, Roma dünyasının tek hükümdarı olduğu için otoritesini bütün insan ırkı üzerine yaydı. Baskıları altında hepsinin acı çektiği bu kötülerin yarattığı bütün tedirginlik artık ortadan kaldırıldı. Başları üzüntüyle eğilmiş olan adamlar şimdi gülen çehreleriyle ve ruhsal hazzı ifade eden bakışlarla birbirlerine bakıyorlardı. Dua kabileleri ve ilahilerle, onlar kendilerine söylendiği gibi her şeyden önce yüce hükümdarı, kralların kralı olan Tanrı'ya atfettiler ve sonra sürekli alkışlarla, zafer kazanmış İmparator'a ve onun en tedbirli ve dindar oğulları olan *Caesar*'a onur verdiler. Önceki ıstıraplar unutuldu ve şimdiki mutluluğun hazzıyla gelecekte de devam etmesi beklenen Tanrı'nın lütufları birbirine katılarak Tanrı'ya karşı geçmişteki bütün saygısızlıklar affedildi.

20. Papazların Lehine Constantinus'un Çıkardığı Kanunlar

Ayrıca insancıl ruhunun içine işlemeden dolayı İmparator'un emirleri, imparatorluğun diğer bölgelerinde oturanlara yapıldığı kadar, bize de ilan edildi ve Tanrı'ya karşı hürmeti yaşatan kanunları, her ulustan insanların bulunduğu illerde çok yarar sağladığı için, türlü türlü sözler verdi ve aynı zamanda Tanrı'nın kiliselerinin ihtiyaçlarına uygun tedbirleri aldı. İlk önce put'a tapmayı kabul etmemeleri sonucunda sürgüne gönderilmiş veya kendi illerinin yöneticileri tarafından evlerinden atılmış

olanlar geri çağırıldı. Sonra, aynı nedende hükümete ait mahkemelerde hizmet etmeye mahkûm edilmiş olanlar sorumluluklarından kurtarıldılar ve mülkünden mahrum bırakılmış olanlara sahip olduklarının iade edilmesi emredildi. Hatta yargılanma esnasında ‘Tanrı’ davasında metanet gösterip kendini belli edenler ve bu yüzden madenlerin zahmetli işine mahkûm edilmiş olanlar veya adaların yalnızlığında tek başına bırakılanlar ya da toplum işlerinde fazla çalışmaya zorlananlar, hepsi sorumluluklarından hemen serbest bırakıldılar. Dini sadakatlerinin askeri rütbelerinin ellerinden alınmasına mal olan diğerlerine ise ya rütbelerini geri alma ve önceki ayrıcalıklarını kullanabilme ya da bütün hizmetlerinden daimi muafiyetle, daha yerleşik bir hayatı tercih etme alternatifi bağışlandığı için, İmparator’un soylu davranışıyla bu onursuzluktan temize çıktılar. Son olarak kadınların işlerinde hizmete mecbur edilerek onurları kırılanların ve itibardan düşenlerin hepsi, geri kalanlarla aynı şekilde serbest bırakıldılar.

21. Şehitlerle ve Kilise³³ Mülkiyetiyle İlgili Kanunları

Bunlar inançlarından dolayı acı çeken insanlar için, İmparator’un yazılı emirleriyle güvence altına aldığı düzenlemelerdi ve kanunları, onların kendi mülkleri için de geniş olanaklar sağlıyordu.

Onun adını itiraf etmek için hayatlarını bir kenara atmış olan Tanrı’nın kutsal şehitlerine saygı gösterilmesi gerektiğini dikkate alarak, onların miraslarının en yakın akrabaları tarafından sahiplenmesi gerektiğini ve herhangi birinin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi durumunda, miras hakkının kiliselere verilmesi gerektiğini emretti. Dahası, satmak veya hediye etme yoluyla ne tür bir mülkiyet hazineye verilmişse cömert İmparator hazinenin kendisinin sahip olduklarıyla birlikte, onların gerçek sahiplerine iade edilmesini emretti. Bunun gibi faydalı işleri onun geniş cömertliği yaptı, böylelikle Tanrı’nın kiliselerine bağışlarda bulundu.

³³ Ecclesiastic: Kiliseye ait, Eusebios aynı zamanda *Ecclesiastical Historians* (Kilise Tarihçiliği)’in kurucusudur. (O.D.B. v.1, s.670-671) (ç.n.)

22. *İnsanların Sempatisini Kazanması*

Ama cömertliği imparatorluğun diğer uluslarına ve inançsız insanlara daha fazla ve sayısız fayda sağladı.

İmparatorluğun öbür kısmında yaşayanların imtiyazlarını duyan ve onların şanslı olan insanlarını takdis eden ve kendileri için benzer hisselerden yararlanma özlemi çeken bizim bölgemizin (Doğu) sakinleri, şimdi kendilerini bütün bu kutsamaların içinde gördüklerinden ve insanoğluna yönelik böyle bir monarşinin ortaya çıkmasının gerçekten harikulade bir olay olduğunu ve böylesini dünya tarihinin henüz kaydetmemiş olduğunu itiraf ettiklerinden fikir birliğiyle kendi mutluluklarını duyurdular. İşte bunlar onların duygularıydı.

23. *Tanrı'nın, Başarısının Mimarı Olduğunu İlan Etmesi ve Kendi Yazılı Metinleri*

Ve kurtarıcısı Tanrı'nın güçlü yardımından dolayı, bütün uluslar İmparator'un otoritesine bağlılıklarını kabul ettikleri için, cömertçe bütün borçlu olduğu kutsamaları ödedi ve kendisinin değil de onun³⁴ geçmişteki zaferlerinin yaratıcısı olduğunu bildirdi. Hem Latin hem Yunan lisanında yazılan bu bildirinin imparatorluğun her vilayetine iletilmesini sağladı. Şimdi ifadesinin tarzının mükemmelliği iki adet olan mektuplarının okunmasından bilinebilir. Biri Tanrı'nın kiliselerine; diğeri imparatorluğun birkaç şehrindeki inançsız toplumlarına gönderildi. Bir taraftan bu belgenin bir kopyasının tarihin bir konusu olarak kaydedilmesi ve böylece gelecek nesiller için korunması amacıyla, diğer taraftan şu anki öykümün gerçekliğinin bir kanıtı olabileceğinden bunların ikincisinin, şimdiki konuyla ilgili olarak buraya eklenmesinin iyi olacağını düşünüyorum. Bana ait olan güvenilir bir imparatorluk yasası kopyasından alındı ve İmparator'un kendi el yazısından imzası, yapmış olduğum ifadenin doğruluğunun kanıtını gösterir.

24. *Constantinus'un Tanrı'ya ve Hıristiyan Dinine Saygıyı Gösteren Kanunu*

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Filistin eyaletinin sakinlerine”

³⁴ Tanrının (ç.n.)

“Doğru ve sağlam duygularla en üstün varlığa karşı saygı gösteren herkese, Hıristiyan dininin kutsanmış görevlerine dikkatlice uymayı sağlayanlarla, bu dine düşmanlık ve hor görmeyle karşılık verenler arasında ne kadar engin bir fark olduğu uzun süredir kanıtlanmış, olası bir şüphenin uzağındadır. Ama günümüzde, hem bu gerçeği sorgulamanın ne kadar mantıksız olduğunun hem de yüce Tanrı'nın gücünün ne kadar kudretli olduğunun daha net kanıtlarını ve kesin örneklerini görebiliriz. Çünkü onun kutsal kanunlarını sadakatle takip edenler ve emirlerini ihlal etmekten çekinenler bol kutsamalarla ödüllendirilir ve işlerindeki muvaffakiyet için temeli sağlam ümitler bahşedilir ve bol lütuf ile ödüllendirilirler. Diğer taraftan, Tanrı'ya saygısızlık etme duygusunu yüceltenler, şeytani olan seçimlerine uygun tecrübeler yaşadı. Bütün kutsamaların kaynağı olan Tanrı'yı ne kabul etmeyi isteyen, ne de ona ibadet eden birine Tanrı'nın lütfunun gelmesi nasıl beklenebilir ki? Aslında olayların kendileri söylediklerimin bir ispatıdır.

25. Eski Zamanlardan Bir Örnek

“Olayların gidişatını ilk çağlardan günümüze doğru zihnen takip eden ve eski çağlarda olanlar üzerine derinlemesine düşünen biri, yönetiminde adaleti ve doğruluğu esas alanların yalnızca hedeflerini başarıyla sonuçlandırmadığını aynı zamanda bu güzel kökün verdiği tatlı meyve deposu gibi bir araya topladığını kesinlikle görecektir. Yine, her kim baskı veya haksızlık uygulamalarında cesur olan hatta manasız öfkelerini Tanrı'nın kendisine karşı kullanan ya da kendi yoldaşlarına karşı iyi duygular beslemeyip onları sürgün, utandırma, el koyma, katliam ya da benzer çeşitte başka ıstıraplar yapmaya cesaret eden ve bütün bunları vicdan azabı duymadan yapan ya da daha iyi bir yöne doğru düşünceleri yönetme arzusu olanların kariyerlerini gözlemlerse o zaman böyle insanların işledikleri cinayetlerle orantılı bir karşılık aldıklarını görecektir. Ve bunlar doğal olarak ve makul olarak meydana gelmesi beklenebilecek sonuçlardır.

26. Eziyet Edilenler ve Edenler

“Her eyleminde iyi niyetli olduğunu söyleyenler, düşüncelerinde sürekli olarak Tanrı korkusunu bulundurarak ve var olan mevcut korkunun ve tehlikenin gelecekteki

olası kutsanma umudundan daha ağır basmasına imkân vermeyerek --böyle insanlar bir müddet ağır yargulamaları tecrübe etmiş olabilmelerine karşın onlar için saklanan daha büyük hediyeler olduğu inancıyla desteklenerek bu acılarını kolaylıkla atlattılar ve bunlar geçmişte çektiklerinin şiddetiyle ters orantılı olarak daha göz alıcı bir parlaklık elde ettiler. Diğer taraftan bakıldığında, ya adalet prensiplerini onursuzca hiçe sayarak ya da ulu Tanrı'yı reddederek ona tapmayı sadakatle sürdürenleri en acı hakaretlere ve cezalara maruz bırakmaya cüret ettiler. Başkalarına zulmetmekten kendi içinde bulunduğu zavallı durumun farkına varmada başarısızlardı ve böyle acıların ortasında bile Tanrı'ya sadakatlerini korudukları için mutlu ve kutsanmış olanlara ve diğerlerine, ordularının kanının defalarca döküldüğünü, defalarca göç ettirildiklerini ve savaş hazırlıklarının toptan bir yıkım ve bozgunla sona erdiğini söylüyorum.

27. Zulüm Saldırganlara Nasıl Felaket Nedeni Oldu

“Tanımlamış olduğum nedenlerden dolayı çok büyük savaşlar ve harap edici yıkımlar oldu. Bu nedenle Bunu, temel hayat gereksinimleri kıtlığı ve sonucunda sefalet içinde bulunan bir kalabalık izledi. Gene bu nedenle bu dini saygısızlıkları yapan kişiler ya aşırı acıların feci ölümleriyle karşılaştılar ya da alçakça bir yaşam sürdürdüler ve onun ölümden daha kötü olacağını itiraf ettikleri için onun, işledikleri iğrenç cinayetlere ters orantılı olarak ölçülmüş bir cinayet olduğunu kabul ettiler. Her biri kendini savaşa yöneltmiş olan kör hiddete ve ilahi iradeyi yenilgiye uğratma düşüncesine göre bir ölçüde felaketin bir derecesini yaşadı. Böylece onlar sadece şimdiki hayatlarındaki belaların baskısını hissetmediler, ayrıca öbür dünyadaki cezalandırmanın en canlı korkusuyla da eziyet çektiler.

28. Tanrı'nın Constantinus'u Kutsama Papazı Olarak Seçmesi

“Ve şimdi böyle bir saygısızlıkla insan ırkına yapılan baskılara ve tamamen ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya kalan uluslara, bu kötülüklere karşı ölümcül hastalıklara güçlü ve etkili bir deva gibi tanrısallığın tertiplemediği çare ve deva neydi? (tanrısallıkla, tek başına ve gerçekten Tanrı olan, her şeye kadir ebedi ve ezeli gücün sahibi kastediliyor ve Tanrı'dan faydalar sağlayan biri en yüksek övgüyle onları kabul ettiği için kibirli sayılamaz tabii ki) Ben kendim onun seçtiği hizmetlere vasıtaydım ve

onun isteklerinin yapılmasında uygun kişi olduğum konusuna saygı duydum. Bu yüzden, uzak Britanya okyanusundan ve doğa kanunlarına göre güneşin ufku altında battığı bölgelerden başlayarak, ben ilahi gücün yardımıyla benim vasıtama aydınlanan insan ırkının Tanrı'nın kutsal kanunlarına uymaları için tekrar çağırılabilme umuduna ve aynı zamanda onun her şeye kadir ellerinin önderliğinde bizim en kutsal inancımızın büyüyebileceği umuduna galip gelen kötülüğün bilinen bütün türlerini uzaklaştırıldım ve tamamen ortadan kaldırıldım.

29. Constantinus'un Tanrı'ya Karşı Hürmet İfadeleri ve Papazlara Övgüsü

“Ben onun elinin yol göstermesiyle dedim ki: onun inayetine minnettarlığımı sunmada unutkan olmayı asla istemem. Bu yüzden, bu en mükemmel hizmetin bana özel bir armağan olarak sunulmuş olduğuna inandığım için daha şiddetli felaketlerin baskısı altında olan ve elimden daha etkili çareler bekleyen Doğu bölgelerine doğru ilerledim. Aynı zamanda, ben kendim hayatımın, her nefesimin, kısacası en derin ve gizli düşüncelerimin tamamıyla yüce Tanrı'nın lütfundan dolayı olduğuna kesinlikle ikna edildim. Şimdi ben, ilahi umut peşinde samimi olanların ve bu ümidi hayatlarına özgü ve en nüfuzlu prensipleri olarak belirleyenlerin insanlara muhtaç olmadıklarının, tam tersine yüce onurlarla kendilerini bu dünyevi aşağılık ve günahkâr şeylerden ayrı tutarak haz duyduklarının daha iyi farkındayım. Yine de ben, bunun gibi, bütün insanların bir zamanlar önlerinde uzayıp giden ağır gereksinimlerden ve herhangi bir suçlu veya adaletli sorumlulukları olmadan uğradıkları haksız cezalardan bir an önce tamamıyla kurtarılmasını kendime görev addediyorum. İlk gayesi Tanrı'ya sadakatlerinden dolayı insanlara eziyet etmek olanların hükümdarlığı boyunca metanet ve sadakatini gösteren insanların aşikâr olması, ancak yine de kişisel şan ve şerefleri onun hizmetkârı olan prensin yönetimi sırasında daha parlak ve daha lütufkâr olmaması gerektiği gerçekten ilginçtir.

30. Sürgünden, Kamu Hizmetinden ve Müklere El Konulmasından Kurtaran Bir Kanun

“Bütün kalpleriyle kendilerini adanmış oldukları Tanrı'ya hürmeti ve sadakati terk etmedikleri için, ülkelerini yabancı bir ülkeyle değiştirmiş olanların hepsine ve sonuçta farklı zamanlarda mahkemelerin zalim hükümlerine maruz kalanlara ve kamu

kayıtlarında olan, zaman geçtikçe bu görevden hariç tutulanlarla birlikte bunların hepsini bırakın, izin verin ve şimdi onlara miraslarının iade edilmesinden ve her zamanki sükûnetlerinden ötürü herkesin kurtarıcısı olan Tanrı'ya şükranlarını sunmalarını sağlayın. Tüm sahip olduklarının kaybıyla yas tutarak Gayrimenkullerinden mahrum edilmiş ve şimdiye kadar sefil bir yaşantı sürmüş olanlara eski evlerini yeniden onarmalarına, ailelerini, emlaklarını ve Tanrı'nın cömert lütfunu neşeyle almalarını sağlayın.

31. Adalardaki Sürgünlere Aynı Şekilde Serbest Bırakılmanın Bahşedilmesi

“Bundan başka, kendi istekleri dışında adalarda, alıkoyulmuş olanların hepsinin şu anki şartlardan faydalanmaları gerektiği bizim emrimizdir. Şimdiye kadar sarp dağlarla ve etrafında okyanusla çevrilmiş olanların şimdi karanlık ve ıssızlıkta yalnız kalmaktan kurtarılarak en değerli arkadaşlarını yeniden ziyaret etmekle, en büyük arzularını yerine getirebilirler. Berbat ve acınacak bir durumun ortasında sefil bir hayat sürdürmüş olanlar, beklenmedik bir kazançla kendilerini yeniden karşılayarak ve bundan böyle bütün endişeli düşüncelerini atarak bizimle birlikte hayatlarını bütün korkulardan uzak ve özgür olarak geçirebilirler. Kendimize Tanrı'nın hizmetkârı olarak inanıp ve kendimizle gurur duyduğumuz zaman, herhangi biri yönetimimiz altında korku içinde yaşabilir bunu duymak bile çok olağanüstü, hatta tamamen inanılmaz olsa da bizim görevimiz başkalarının hatalarını düzeltmektir.

32. Maden ve Kamu İşlerinde Rezilce Çalıştırılanlar

“Yine, ya madenlerin ağır işlerine veya kamu işlerine hizmete mahkûm edilmiş olanlara gelirsek, uzun süren zahmetlerinin yerine, boş vakitlerinin istedikleri gibi değerlendirmelerine, bundan böyle daha rahat bir hayat sürmelerine ve görevlerinin ardı arkası kesilmeyen zor vazifelerini kendi istekleriyle rahat bir molayla değiştirmeleri sağlayın. Ve eğer herhangi biri özgürlüğün ayrıcalığını kaybeder veya mutsuz bir şekilde onursuzluktan acı çekerse, hepsinin doğdukları ülkeye bir an önce dönmelerini ve toplumda yurt dışında uzun kalarak ayrılmış oldukları önceki konumlarına kaldığı yerden devam etmelerini sağlayın.

33. Askeri Hizmette Görev Alan Papazlar

“Bir kere daha, zalimce ve adil olmayan yöntemlerle, Tuttukları yolu izlemektense Tanrı’ya bağlılığı kabul etmeyi seçenleri sebep göstererek, onlar, önceden sahip oldukları askeri üstünlüklerinden mahrum bırakıldılar. Biz onlara ya askeri hizmette tekrar görev yapmak isteyip önceki mevkilerini almak, ya da onurlu bir terhisten sonra rahatsız edilmeden huzur içinde yaşamak şeklinde tam bir seçim özgürlüğü tanıyoruz. Maruz bırakılmış oldukları tehlikelerle karşılaştıklarında asillik ve metanet gösteren bunun durumunda olan kişilere ya barış dolu boş vakitlerle hoş vakit geçirmesine ya da önceki mevkilerine kaldıkları yerden devam etme seçeneklerinin sunulmasına izin verilmesi adil ve tutarlıdır.

34. Kadınların Kaldıkları Yerlerde İş Yapmaya Ya Da Köleliğe Mahkûm Edilen Serbest İnsanların Kurtuluşu

“Nihayet, eğer biri asil soyunun ayrıcalıklarından haksız olarak mahrum edilmişse ve kadınların kaldıkları yerlere gönderilip ve acımasız sefil bir çalışma yaptırılmışsa, ya da üstün soy’undan dolayı muaf tutulmaksızın kamu hazinesi yararına kölelikle alçaltılmak için kumaş işleri yapmaları emredilmiş olan hukuki bir karara maruz bırakılan böyle kişilere daha önceden sahip oldukları onur ve saygınlıklarını geri almalarını sağlayın. Bundan sonra sunulan özgürlükle sevininler ve mutlu bir hayat sürsünler. Birtakım haksızlık ve insaniyetsizlik ile hatta delilikle köle yapılan, özgürlükten esarete ani geçişi yaşayan ve çoğu kez alışılmamış işlerinden ağlayan özgür olması gereken insanın da bizim bu erdemli yasalarımızla tekrar özgür bir insan olarak ailesine dönmesini sağlayın ve özgürlüğe yakışan işleri araştırın ve geçmişinde kendilerini buldukları çok ağır ve çok kötü işlerde çalışmış adamın işten çıkmasına izin verin.

35. Şehitlerin ve Papazların Mülküniün ve Hatta Sürgün veya Mülküne Kanunen El Konulma Sıkıntısını Çekenlerin Mirası

“Kişilerin çeşitli hilelerle yoksun bırakılmış oldukları emlaklarını da dikkate almayı unutmamalıyız. Şayet şehitliğin asil ve ilahi çatışmasında korkusuz ve büyük bir kararlılık ile çarpışan hatta gözü pek ve azimli bir kararla çarpışmış ve talihleri

ellerinden alınmış olanlar, ya da aynısının yapıldığı, kendileri için sonsuz hazine kazanma ümidi olan pek çok papaz, ya da zalimlere vergi ya da fayda sağlamadığı için kendi ana yurtlarından sürülerek emlak kayıpları olanlar ve inançlarına ihanet edenler ve son olarak ölüm cezasından kaçıp ancak dünya mallarından mahrum olanlar varsa biz bunlar gibi tüm insanların miraslarının en yakın akrabalarına nakledilmesini emrediyoruz. Ve böyle durumlarda merhum doğal bir ölüm yaşamışsa mirasının kendine en yakın duran kişilere ait olması gerektiği açık ve makuldür.

36. Kilisenin, Akrabası Olmayanların Varisi İlan Edilmesi ve Bu Tür İnsanlardan Hediyelerin Kabul Edilmesi

“Fakat yukarıda sözü edilen mülk’e zamanı gelince sahip olmak için hayatta kalan hiçbir akrabanın olmaması gerekiyor. Şehitleri veya papazları ya da benzer bazı sebeplerle ana yurdundan sürülmüş olanları kastediyorum. Böyle durumlarda her açıdan en yakın olan kilisenin miras varisi olmasını istedik. Ve muhakkak ki, her acıyı sonuna kadar çektiklerinin uğruna, kilisenin onların varisi olma gerekliliği yanlış olmayacaktır. Şunu da ilave etmenin gerekli olduğunu düşünüyoruz, yukarıda sözü edilen kişiler bütün mülklerini karşılıksız hediye yoluyla bağışlamaları durumunda, böyle mülklere sahip olma mantıklı olarak, bu şekilde alanlar tarafından garanti edilecektir.

37. Araziler, Bahçeler veya Evler Geri Verilmesi Fakat onlardan Sağlanan Mahsul’ün geri verilmemesi

“Ve bu yasalarımızda bir ihtimalle belirsizlik olabilir, fakat herkes onun şartlarını kolaylıkla anlayabilir, herkes bu vesileyle bilsin ki, eğer şimdi daha önce sözü edilen kişilere ait olan bir arazi parçası veya bir ev veya bahçe veya herhangi bir şeye kendilerinin sahip olduklarını düşünüyorlarsa, gerçeği kabul etmeleri ve mümkün olan en az gecikmeyle sahibine geri vermeleri onlar için iyi ve faydalı olacaktır. Diğer taraftan, bazı kişilerin bu haksız sahiplikten çok fayda sağladıkları aşikâr olduğu halde, adaletin böyle kazançların sahibine geri verilmesini istediğini düşünmüyoruz. Bununla beraber onlar, bu şekilde hangi kaynaklardan ne miktarda fayda sağladıklarını açıkça bildirmeli ve geçmişteki aç gözlülüklerin bir ölçüde telafi edilebilmeleri ve yüce

Tanrı'nın bu telafiyi, pişmanlığın bir göstergesi ve günahın bağışlanması için şefkatle dilenen bir özür olarak kabul edebilmesi açısından, bu suç için bizden bağışlanmayı dilemeliler.

38. Bunlar İçin İsteklerin yapılması Durumunda olacak şey

“Ama bunun gibi mülklerin efendisi olanlar (şayet onlara böyle bir ismi tasvip etmek doğru ya da mümkün olursa) davranışlarından dolayı özür dileyerek, insanlar evlerinden zalimce sürüldüğünde, merhametsizce katledildiklerinde, vicdan azabı duymadan dışarı atıldıklarında, masum insanların mülklerinin zapt edilmesinin yaygın bir şey olduğu zaman ve zulümler ve mülkiyete el koyma aralıksız bir şekilde devam ettiği zaman, bunu kendine mal etmekten kaçınmanın kendi ellerinde olmadığına bizi temin etmeye çalışmaları imkân dâhilindedir. Eğer bazıları bunlar gibi bazı nedenlerle davranışlarını savunurlarsa ve açgözlü tavırlarında hala ısrar ederlerse, daha çok bu kötülüğü düzeltmenin yüce Tanrı mız'a hizmetimizin en karakteristik özelliği olmasından ötürü böyle bir yolun kendilerine ve hepsine ceza getireceğini bilip mantıklı olmalılardır. Böylece, geçmiş zamanda insanları almaya zorlayabilen acil ihtiyacı devam ettirmek bundan böyle tehlikeli olacaktır özellikle bundan dolayı açgözlü arzularından vazgeçirmek, hem ikna yoluyla, hem de ikaz yoluyla boynumuzun borcudur.

39. Hazinesinin; Arazileri, Bahçeleri ve Evleri Kiliselere İade Etmesi

“Ne de hazineye, bahsettiğimiz bütün bu şeylere sahip olmasına ve saklamasına izin vermelidir; ama kutsal kiliselere karşı sesini yükseltmeye girişmeksizin, belli bir süre haksız olarak korunandan, onların lehine adil bir şekilde vazgeçmelidir. Bu yüzden adil olarak kiliselere ait olduğu görülen her ne olursa olsun her şey: evler ya da tarlalar ve bahçelerden oluşan mülkler ve ya niteliği her ne ise, tam değerinde ve bütün olarak ve mala sahip olma hakkını eksiltmeden onlara geri verilmesini emrediyoruz.

40. Kiliselerin Mülkiyetine Devredilen Şehitlerin Mezarları ve Mezarlıklar

“Yine, şehitlerden geri kalanların emanetçileri olarak şerefliendirilen ve onların şanlı gidişlerinin hatırlatıcıları olmaya devam eden yerlere gelince; onların haklı olarak kiliselere ait olduklarından nasıl şüphe edebiliriz veya bu anlamdaki kararımızı

bildirmekten nasıl kaçınabiliriz? Kesin olarak, adaletsiz ve kötü adamlar tarafından yalan oyunlarla kendilerine mal edilmiş olanların, adaletin istediği gibi geri verilebilmesi ve bir kere daha kutsal kiliselerde güvenceye alınabilmesi için kutsal ruhun kılavuzluğunda, böyle görevlendirilmiş olmaktan daha cömert daha çok memnuniyet verici veya daha kârlı bir iş yoktur.

41. Kiliseye Ait olan Mülkü Satın Alanlar Ya da Hediye Olarak Alanlar, Onu Geri Vermeleri.

“Ve bütün durumları kapsamı niyetlenen bir tedarik etme sürecinde ya böyle bir mülkü hazineden satın alma hakkıyla elde edenlere ya da bir hediye tarzında onlara devredildiğinde bu âdeti devam ettirmelerine göz yummak yanlış olacağından, kazanca doymak bilmez susamışlıklarını bu şekilde temin etmekten kendini alamamış olanları bırakın ki, bu şekilde satın almalara cesaret gösterip var güçleriyle kendilerini merhametimizden uzaklaştırmalarına rağmen, onlar yine de ona yaklaşımda görgü kurallarıyla tutarlı bir davranışla hatadan kurtulabilirler. O zaman böyle bir şeye karar verilir.

42. Tanrı'ya İbadet Etmek İçin Ciddi Bir Vaaz

“Ve Tanrı'nın, aynı zamanda konsülün gücü ve birçok durumda aracılığımızla yönetmekten dolayı memnun olduğu ve sunduğu yardımı sayesinde, bundan önce tüm insan ırkını bunaltan sefaletlerin şimdi dünyanın her bölgesinden uzaklaştırıldığı, inandırıcı ve apaçık bir delille ortadadır. Bundan dolayı, en kötü ve günahkâr diyebileceğim o nesli yok eden ve tamamen ortadan kaldıran bu gücün ne denli büyük olduğunu ve bu lütfun ne kadar etkili olduğunu gözlemlemek ve ciddi anlamda üzerinde düşünmek için bu delil birey ya da toplum olarak hepimize kadar gelmiştir. İyilere yeniden neşe sağladım ve bunu bütün ülkelere yaydım ve şimdi de hem büyük bir saygıyla onurlandırılması gereken ilahi kanunu onurlandırmak hem de kendilerini bu kanunun hizmetine adayanlara hak ettiklerini vermek için tam yetki sağladım. Olayların mevcut gidişatının aydınlatılmış bir bilgi ile ve karanlık, dipsiz kuyulardan yükseldiklerinden, bundan sonra bunlar dindar kişilikleriyle tutarlı olan, saygı'yı ve onur'u sunan onun ahlaki kurallarını, icra edecekler.

Bu emri Doğu illerinde yayınlatın.”

43. Constantinus'un Kanunlarının uygulanması

Bunlar imparator'un bize hitap ettiği ilk mektubunda bulunan kararlardı. Ve bu kanunlaştırmanın şartları, *tiranların üstünlüğü* sırasında cesaretle işlenmiş olan hunharca yönetimden daha farklı bir biçimde yürütülerek hızla uygulanmaya konuldu. Yasal olarak buna yetki veren kişiler de, İmparator'un cömertliğinden yararlandılar.

44. Hıristiyanlar'ı Yönetim Görevine Yükseltmesi ve Bu Tür Mevkilerde Olan Musevi Olmayanların Kurban Vermelerini Yasaklaması

Bundan sonra İmparator çok önemli sorunlarda kendini göstermeye devam etti ve ilk önce çoğunlukla dini korumaya sadık olan valileri çeşitli illere gönderdi ve eğer birileri Musevi olmayan bir tapınma şekline bağlı kalmaya meyilli görünürse, onların kurban vermesini yasakladı. Bu kanun, il yöneticilerini rütbe ve saygınlıkta geride bırakanlara bile ve hatta en yüksek mevkiyi elinde bulundurup ve *Praetorius praefectus*³⁵ yetkisine sahip olanlara uygulandı. Eğer bunlar Hıristiyansa, meslekleriyle uygun olarak hareket etmekte serbesttiler; eğer aksi takdirde, kanun onlara putperestçe kurbanlardan kaçınmalarını buyuruyordu.

45. Kurbanı Yasaklayan ve Kilise Binalarının Büyütülmesini emreden kanunlar

Bundan kısa süre sonra, iki kanun aynı zaman dilimi içerisinde duyuruldu; bunlardan biri geçmiş zamanda her şehirde ve kasabada uygulanmış olan putperestlik gibi kötü şeyleri engelleme amaçlıydı ve hiç kimsenin putlar dikmemesi, kâhinlik ve diğer yanlış, ahmakça şeyler yapmamaları veya herhangi bir şekilde kurban sunmamalarını şart koştu. Diğer kanun ise mabetlerin çoğaltılması ve Tanrı'nın kiliselerinin uzatılıp genişletilerek büyütülmeleri emriydi. Sanki çok tanrıcılık çılgınlığının şimdi tamamen yok edilmesi bekleniyormuş gibi neredeyse bütün insanlık bundan sonra kendilerini Tanrı'nın hizmetine bağladı. Kendi kişisel dindarlığı İmparatoru, bu emirleri çeşitli illerin yöneticilerine düzenleyip yazmasına ikna etti. Ve

³⁵ Pretorian Prefecture: yöneticiyle ilgili vali ya da yüksek rutbeli memurun sorumluluğunda olan bölge, İmparatorluk muhafızlarının liderine verilen unvan (ç.n.)

kanun onlara, parayı esirgememelerini tam tersine bu ihtiyaçları bizzat imparatorluk hazinesinden almalarını ihtar etti. Benzer talimatlar çeşitli kiliselerin piskoposlarına da yazıldı ve İmparator aynısını bana iletmekten, şahsen bana hitap ettiği ilk mektup olmasından dolayı, memnundu.

46. Constantinus'un Eusebios ve Diğer Piskoposlara Kilise Yapımıyla İlgili Olarak Eyalet Yöneticilerinin Yardımıyla Eskilerinin Tamir Edilmesi ve Daha Geniş Ölçüde Yenilerinin Yapılması Talimatı Veren Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Eusebios'a

“Aziz kardeşim, tiranlığın şeytani ve kasıtlı kuralları sonuna kadar kurtarıcımızın hizmetkârlarına zulmettiğinden, kiliselere ait yapıların ihmal nedeniyle harabe haline gelmiş olduğunu ya da zamanın şiddet dolu ruhlarının saçtığı dehşet nedeniyle yeterli ilginin gösterilmemiş olduğuna inanıyor ve bunu düşünüyorum.

Ancak artık, özgürlüğe yeniden kavuşuldu. Tanrı'nın inayetiyle ve bizim aracılığımızla, o hain, devlet yönetiminden uzaklaştırıldığı için, herkesin ilahi gücün etkisini görebileceğine ve zulüm korkusu ya da inançsızlık nedeniyle yalnız yola sapanların gerçek Tanrı'yı kabul edeceklerine, gelecekte doğruluk ve dürüstlüğün hâkim olduğu bir yaşamı benimseyeceklerine inanıyoruz. Bu nedenle, başkanlık yaptığımız kiliselerle ilgili olarak, tanıdığınız diğer kiliselerin piskoposlarına papazlarına ve diyakozlarına da dahil, kilise binalarıyla gayretle ilgilenmelerini, mevcut olanların tadilatını yapmalarını ya da genişletmelerini veya gerekli olan durumlarda yenilerinin yapılmasını tembihleyin.

Ayrıca size ve sizin aracılığınızla diğerlerine çalışma için gerekenleri hem eyalet yöneticilerinden hem de Praetorius praefectus'dan isteme yetkisi veriyoruz. Bu kişiler, sizin emrinize en iyi şekilde uymaları gerektiği talimatını aldılar. Tanrı sizi korusun aziz kardeşim.” Bu emrin bir nüshası tüm eyaletlerdeki kilise piskoposlarına gönderilmişti. Eyalet yöneticileri kendilerine verilen talimatları aldılar ve İmparator'un emirlerini derhal yerine getirdiler.

47. Putperestliği Lanetlediği Bir Mektup Yazması

Tanrı'ya olan hürmeti sürekli artan İmparator, tüm eyalet halklarına kendisinden önce yetki sahibi olan atalarının düştüğü putperestlik hatasıyla ilgili olarak bir mektup yazdı. Burada tebaasını yüce Tanrı'yı kabul etmelerine ve kurtarıcıları olarak İsa'ya olan sadakatlerini söylemeye teşvik ediyordu. Kendi eliyle yazdığı bu mektubu, dinleyiciler İmparator'un sesinden duyuyorlarmış gibi hissetsinler diye Latince aslından bu eser için çevirmenin gerekli olacağı kararına vardım.

48. Constantinus'un Erdem ve Ahlaksızlık Üzerine İfadeleriyle Başlayan, Çok Tanrılılığın Yanlışlığını Anlatan Eyaletlerdeki Halkına Gönderdiği Emir

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Doğu Eyaletleri Halkına

“Doğanın egemen yasaları altındaki her şey insanoğluna ilahi düzenin önceden düşünme ve zekâsıyla ilgili yeterli bir fikir sağlıyor gibi görünüyor. Ancak akılları doğru bilginin yoluyla yönlendirilen kişiler, yalnızca mantığın doğru anlayışı ve sağgörünüün, tek gerçek erdemın etkisiyle Tanrı bilgisine ulaştığını anlayabilirler. Bu nedenle hiçbir zeki insan, pek çok insanın zıt görüşlerden etkilendiğini gördüğünde asla şaşırmaz. Erdemın güzelliği, kötülük ona zıt olarak ahlaksızlık ve aptallığı izlemeseydi işe yaramaz ve anlaşılmaz olacaktı. Biri ödülle taçlandırılırken, diğerlerinin üzerine yüce Tanrı'nın yönetimi yer almaktadır.

Ve şimdi gelecekte mutlu olma umutlarımı mümkün olduğunca açık bir şekilde sizlere göstermeye çalışacağım.

49. Constantinus'un Dindar Babası ile Diocletianus ve Maximianus Zalimleri

“Zalimlikleri nedeniyle, benden önceki imparatorların yaptıklarını onaylamıyorum. Babam, insanlık görevini adilce yerine getirmiş ve takdire değer bir hürmetle, yaptığı tüm işlerde Tanrı'yı memnun etmeye çalışmıştır. Ancak akıllarından zoru olan diğerleri insani yaklaşımlardan çok, zalimce davranmaya istekli olmuşlardır. Hükümdarlıkları süresince bu yaratılışa uygun olarak doğru öğreتيye zulmetmişlerdir. Hatta insanların hem dini hem de sıradan işlerine karşı, güvenli bir barış sürecinin ortasında, öfkesi öyle korkunç olmuştu ki, iç savaş kıvılcımlarını ateşlediler.

50. “Dürüst Adamlar” Yüzünden Kehanetler Veremediği Söylenen Apollo’nun Bir Kehanetinden Kaynaklanan Zulüm

“Bu sıralarda Apollo’nun derin ve karanlık bir mağaradan, hiçbir insan sesi aracılığı olmadan konuştuğu ve dünyadaki dürüst adamların onun doğruları konuşmasına bir engel olduklarını ve bundan dolayı üçayaklı sehpadan gelen kehanetlerin temelsiz olduğunu bildirdiği söylenir. Bu nedenle uzun saçlarını elemin simgesi olarak sarkıtıp acı çekti ve kehanetsel ruhun kaybının insanlık üzerinde sebep olacağı kötülöklere yas tuttu. Ama bunun sonuçlarını dikkate almamıza müsaade edin.

51. Constantinus Bir Gençken “Dürüst Adamlar” Hıristiyanlardır Sözüünü Zulüm Fermanını Yazandan Duyması

“En yüce Tanrı şimdi sana sesleniyorum, gençken Roma imparatorları arasında o zamanda en önemli olanı mutsuz, gerçekten olabildiği kadar mutsuz olduğu için ve zihinsel yanılmamada olmaktan şikâyet ederek, dünya üzerindeki bu dürüstlerin kim oldukları konusunda görevlilerine ciddi bir araştırma yaptırdığını ve daha sonra pagan rahiplerden birinin bunların şüphesiz Hıristiyanlar olduğu cevabını verdiğini duyduğuma şahit ol. Bu cevabı ballandırılmış bir yudum gibi sabırsızlıkla aldı ve kutsallıkları sitem etmenin ötesinde olanlara karşı, suçların cezası için takdir edilen kılıcını kınından çıkardı. Bundan dolayı derhal, kendimi bir kılıcın kana batırılmış sivri ucuyla ifade edebilir miyim acaba diyerek onlara kanlı bir ferman yayınladı, aynı zamanda yargıçlara yeni ve daha berbat cezaların bulmaları için yaratıcılıklarını zorlamalarını emretti.

52. Hıristiyanlar’a Karşı Uygulanan Türlü Türlü İşkence ve Ceza Çeşitleri

“Bir kişi, Tanrı’nın sevgili kullarının her gün nasıl bir kibirle, sürekli ve acımasız büyük bir öfkeye maruz bırakıldıklarını, o güne kadar hiçbir düşmanın saygısızlıkta bulunmadığı alçak gönüllüklerinin, kendi vatandaşlarının gösterdiği kötü muameleyle karşılaştığını görebilir. Yaş ya da cinsiyet ayrımı yapılmadan, herkese uygulanmayan, herhangi bir işkence türü veya ateşle uygulanan azap şekli var mıdır? Toprağın gözyaşı döktüğü, gökyüzünün sınırları içindeki yerler kan kirliliği yüzünden

yas tuttuğu, gün ışığıının manzara karşısında kederle kendiliğinden karardığı söylenebilir.

53. Barbarlar, Hıristiyanlar'ı Nezaketle Kabul Etmesi

“Peki, bunun sonucunda ne oldu? Barbarlar, bu zulümlere karşı kendilerinden beklenmeyen davranışlarıyla vnebilirler çünkü aramızdan kaçanları nazik bir şekilde kabul edip yanlarında tuttular ve sadece tehlikeden korumakla kalmayıp kutsal dinlerini de özgürce yaşamlarını sağladılar. Şimdi de Roma halkı, o günkü Hıristiyanlar'ın Roma topraklarından kaçıp barbarlara sığındıkları zaman, üzerlerinde oluşan lekeyi sonsuza kadar taşıyacaktlar.

54. Kehanete Göre Zulmedenlerden Nasıl Bir  Aldı

“Neden bu acınası olayların ve sonunda da dünyayı saran üzüntünün üzerinde daha fazla duruyorum? Bu korkunç suçun failleri artık yok. Korkunç bir son yaşadılar ve öteki dünyanın dibine sonsuz bir azaba mahkûm oldular. Birbirleriyle iç çatışma yaşadılar ve arkalarında ne bir ad ne de soy bıraktılar. Tanrı'ya karşı saygısızca söylenen Pythian³⁶ kâhini onlar üzerine aldaticı bir g oluşturmazaydı onların başına bu felaket asla gelmeyecekti.

55. Constantinus'un Tanrı'ya Saygısını Sunması, Haç'ı Minnetle Kabul Etmesi, Halkı ve Kiliseleri için Dua Etmesi

“Ve ulu Tanrım sana uzun süre çektikleri acılardan yordun düşen doğu halklarına, bu topraklarda yaşayan insanlara merhametli ve şefkatli olman, hizmetkârlarının aracılığıyla yeniden iyileşmelerini sağlaman için yalvarıyorum.

Her şeyin sahibi yüce Tanrım, bu duayı öylesine amaçsız etmiyorum. Senin rehberliğinde kutsal işler planladım ve başardım. Senin kutsal işaretinin önderliğinde, ordularını zafere taşıdım, ülkenin tehlikeye düştüğü her durumda, düşmana karşı ilerlerken, senin aynı sembolünü izliyorum. Bu nedenle sevgi ve korkuyla gereğince hafiflemiş bir ruhu sana adıyorum. İncancımı doğrulayan ve artıran, pek çok defa

³⁶ Eus.Puthiou (.n.)

kanıtladığın gücüne karşı büyük bir saygı duyarken, adını da gerçekten seviyorum. Zındıkların ve dinsizlerin şiddet bulaştırarak kirlettiği senin kutsal evini onarmak için tüm gücümü adadım.

56. Duasında Herkesin İsterse Hıristiyan Olabileceğini Ancak Kimseyi Zorlamayacağını Söylemesi

“Dünyanın ortak çıkarı ve insanlığın yararı için arzum, kullarının barış ve sükûnet içinde bir yaşam sürmeleridir. Bu nedenle, hala yanlış şeylerden mutlu olanlar da inananların sahip olduğu aynı barış ve sükûnetten yararlansınlar. Herkese eşit ayrıcalıkların verilmesi belki onları da doğru yola yönlendirecektir. Kimse bir diğerini rahatsız etmesin ancak herkes arzuladığı şekilde yaşasın. İlahi kurallarına itimat etmek olarak tanımladığın kutsallık ve saflık dolu bir yaşam sürdürebilecek kişiler olduğunu, doğru karar verme yetisi olanların bunu bilip emin olmasını sağla. Kendilerini bizden ayrı tutacak olanlara gelince, isterlerse kendi yalanlarından kurulu tapınakları olsun; bizim ise kendi evimiz olarak sunduğun doğruluğun görkemli binası var. Fakat belki onlar da aynı kutsamadan nasip alıp fikir birliğinden doğan mutluluğu yürekten yaşayabilirler diye dua ediyorum.

57. Yanlış Yolda Olanlara Oğlu Aracılığıyla Yol Gösteren Tanrı'ya Övgülerini Sunması

“Bizim ibadetimiz yeni bir şey değil, aslında bu inandığımız gibi kâinatın yaratılışından başlayan, senin kendi onuruna emrettiğin bir şey ve insanoğlu açıkça görülen yanlışları nedeniyle dibe çöküp yanlışlara sapmasına rağmen şeytanın gücünün tamamen üstün gelmeyeceğini gösteren oğlu'nun kişiliğinde, saf bir ışık gönderip varlığıyla ilgili tüm insanlara kanıtlar sundun.

58. Tanrı'yı Kâinatı Yönetmesinden Dolayı Yeniden Yüceltmesi

“Bunun gerçekliğini, yaptığın birçok işle gösterdin. Bizleri bağışlayıp inançlı kişiler yapan şey senin gücündür. Güneş ve ayın işlediği bir yol var. Yıldızlar yerkürenin etrafında rasgele bir yörüngede dönmüyorlar. Mevsimlerin oluşması hatasız bir kurala göre tekrarlanıyor. Toprağın katı yapısı senin sözünle meydana geldi, rüzgârlar kararlaştırılan zamanlarda güçlerini kazanıyorlar, sular hiç durmadan

akmaya devam ediyor, okyanus yerinden oynatılmayacak bir bariyerle çevrili, toprağın ve denizin sınırı içinde olan her şey harikulade ve önemli sonuçlarla düzenlenmiştir.

Böyle olmasaydı, senin kararlılığıyla düzenlenmemiş olsaydı, büyük bir farklılık ve güç ayrılığı hiç şüphesiz tüm insanlığa felaket getirirdi. Karşılıklı savaş içinde olan varlıklar fani gözlerle görülme de şu anda bile insanlığa karşı sürdürdükleri düşmanlığı daha da öldürücü noktalara getirirlerdi.

59. İyinin Devamlı Öğreticisi Olarak Tanrı'yı Övmesi

“Doğamız insanın farklı uğraşlarıyla daha fazla anlaşıldığından, düşünceleri doğru yola yönlendirilen ve gerçek erdeme yürekten adananlar, ilahi öğretinin emirlerini anladıklarından, sana çok teşekkür ederim her şeyin efendisi yüce Tanrım. Hatalarına çözüm bulunmasına izin vermeyecek kişiler olduğunda, onların bunu kendilerine değil de başka birine mal etmesine izin vermeyin. Mutlak çözüm ve erdem, herkesin erişebileceği yerde durmaktadır. Fakat saf ve kutsal dine zarar verenlerin buna erişmesine izin vermeyin. Bundan böyle ulaşılabilecek ayrılıklardan hepimiz ortak olarak yararlanabilelim: yani, barışın kutsallığından, zıt olan her şeye karşı vicdanımızı temiz tutabilme azminden.

60. İsteğine Ek Olarak Bir Tembih: Hiç Kimse Komşusunu Rahatsız Etmemeli

“Kimseye, doğruluğunu ikna olarak kabul ettiği bir şeyi başkasının zararına kullanmasına izin vermeyin; fakat komşusunun yararına olacağını anlıyor ve biliyorsa kişinin bunu komşusu için de kullanmasına izin verin. Ters olursa, kinin çabasıyla vazgeçmesini sağlayın. Bunlardan biri, insanın ölümsüzlük uğruna gönüllü çatışmaya girmesi, diğeri ise cezalandırma korkusu vererek kişiyi bu şekilde davranmaya zorlamaktadır.

Bunlar bizim sözlerimiz ve bu konular üzerinde sıradan merhametimizin söyleyebileceğinden daha ayrıntılı bir şekilde durduk. Çünkü doğru inancı gizlemek ya da ondan sapmak istemedik. Dahası kâfir tapınaklarında yapılan ayinlerin ve karanlığın tamamen yok edildiğini söyleyen birilerinin olduğunu biliyoruz. Aslında

böyle bir yok edişi tüm insanlığa önermediğimiz için, o kötülüklerin asi ruhları hala inatla bazılarının zihinlerinde insanoğlunun doğru yolu oluşturabileceği umudunu yıkmak için var olmaya devam ediyor.”

61. Arius’la İlgili Konular Nedeniyle Alexandria’da Anlaşmazlıkların Başlaması

Tanrı’nın güçlü bir habercisi gibi İmparator, bir mektubuyla tüm eyaletlere seslendi, halkın boş inançtan kaynaklanan yanlışlara karşı uyardı ve doğru inancın yolundan gitmeleri için teşvik etti. Fakat aldığı bu önlemin başarılı olmasını neşeyle beklerken, kilisenin huzurunu bozan çok ciddi bir anlaşmazlığın ortaya çıktığı haberlerini aldı. Bu haberi büyük bir kaygıyla dinledi ve kötülüğe bir çare bulmaya çalıştı. Bu kargaşanın başlama nedeni anlatıldığı gibi olabilir. Tanrı’nın kulları geliştirmekte olan doğru bir yoldaydı ve yaptıkları iyi işler giderek artıyordu. Tanrı’nın yardımıyla kilisenin her yerinde etkili olan huzurdan başka, dışardan hiçbir anlaşmazlık onları tehdit etmemişti. Ancak bir yandan, başlangıçta yavaş yavaş ilerleyen kısa süre sonra, azizlerin toplantılarında doruğa çıkan kıskançlık duygusu kutsal saydıklarımızı yıkmak için fırsat kolluyordu. Bir süre sonra bu duygu piskoposların kendilerine ulaştı ve onları, ilahi gerçekliğin öğretileri konusunda birbirlerine karşı öfkeli bir düşmanlığa büründürdü. Böylece küçük bir kıvılcımdan büyük alevler oluşmuştu ki ilk önce Alexandria kilisesinde başlayan bu yangın, tüm Mısır ve Libya’da daha sonra da Thebai’de³⁷ kadar yayıldı. Sonunda da yıkım, imparatorluğun diğer eyalet ve şehirlerine yayıldı; artık yalnızca din adamları birbirlerine karşı söz savaşı vermiyorlardı halkın kendisi de tamamen bölünmüştü, bazıları bir gruba, diğerleri başka birine bağlanıyordu. Yani bu rezalet öyle kötü bir ün yaptı ki kutsal öğretiler, inançsızların tiyatrolarında en utanç verici olaylara maruz kaldılar.

62. Aynı Arius ve Melitiusçularla İlgili

Alexandria’dakilerden bazıları inatçı bir tartışmayı sürdürüyorlardı. Mısır ve yukarı Thebai’daki diğerleri önceki anlaşmazlıkla ilgili farklı görüşteydiler, böylece her yerde kiliseler bölünmüştü. Beden bu şekilde hastalanınca Libya’nın tümü bu bulaşıcı hastalığa yakalandı ve daha uzakta bulunan diğer eyaletler de aynı hastalıktan

³⁷ Thebai: Mısırdaki bir kent (ç.n.)

etkilendiler. Alexandria'daki ihtilaf tarafları, birkaç eyaletin piskoposlarına haberciler gönderdi ki bu piskoposlar buna göre kendilerine bir taraf belirlediler ve aynı bölünmüşlüğe dâhil oldular.

63. Constantinus Barış İçin Haberci ve Bir Mektup Gönderdi

İmparator büyük bir üzüntüyle dinlediği ve kendisini etkileyen bir felaket olarak düşündüğü bu olayları öğrenir öğrenmez yanındaki Hıristiyanlardan, ağırbaşlılığını ve inancının içtenliğini iyi bildiği ve dini açıklamalarındaki cesaretiyle diğerlerinden farklı olduğunu ispatlamış birini seçti ve onu, Alexandria'daki ihtilaf tarafları arasında barış görüşmeleri yapması için gönderdi. Çatışmayı başlatanlara en gerekli ve uygun olan mektubu götürmesi için de aynı kişiyi görevlendirdi. Tanrı'nın kullarına karşı olan esirgeyici ilgisinin bir örneğini gösteren bu mektuptan onun hayat hikâyesini anlattığımız bu öyküde bahsetmek iyi olur. Mektup şu şekildeydi.

64. Constantinus'un Piskopos Aleksandros ve Papaz Arius'a mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Aleksandros ve Arius'a

“Çabalarımın yardımcısı ve tüm insanlığın koruyucusu Tanrı'yı şuanda yapmakta olduğum görevi üstlenmede iki kat fazla nedenim olduğuna şahitlik etmesini istiyorum

65. Barışla İlgili Duyduğu Sürekli Kaygısı

“Amacım öncelikle, Tanrıyla ilgili tüm milletlerin oluşturduğu farklı düşünceleri bir bütün haline getirmek ve ikinci olarak da, çok büyük bir öfkenin gücünden zarar gören dünya sistemini iyileştirmek üzere yeni düzenlemeler yapmaktı. Bu amaçları göz önünde tutarak, bunlardan birini askeri kuvvetle düzeltmeyi denerken, diğerini düşünce yoluyla başarma yolunu aradım. Ümit ettiğim gibi, Tanrı'nın tüm kuralları arasında ortak bir fikir oluşturmayı başarabilirsem, yaptıkları işlerin de inançları yönünde değişeceğinin farkındaydım.

66. Afrika'daki Anlaşmazlıkları da Gidermesi

“Pervasız havailikleriyle halkın dinini iki farklı taraf olarak parçalamaya yeltenenlerin etkisi nedeniyle, tüm Afrika'nın kabul edilmez bir delilik tarafından kuşatıldığını görünce, cezalarını sizlerin kutsal toplantılarınızı yasaklamak için uygulayan insanlığın bu ortak düşmanını kovduktan sonra, bu düzensizlikten endişelendim ve ihtilaf tarafları arasında karşılıklı uyumu yeniden sağlamada yardımcı olmanız için bazılarınızı göndermekten başka bir çözüm bulamadım.

67. Doğu'da Dinin Başlangıcı

“Tanrı'nın yardımıyla ilk olarak Doğu'da başlayan ilahi gücün ışığı ve kutsal dinin yasaları dünyayı aydınlattığından tabii ki sizlerin diğer ulusların kurtuluşlarını sağlayacak ilk kişiler olacağınıza inandım ve yardımlarınızı almaya karar verdim. Bu nedenle, değiştirilemez zaferimi ve düşmana karşı olan şüphe götürmez başarıyı sağlar sağlamaz ilk işim, başlıca bir öneme sahip olan bu amacımı gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğimi araştırmak oldu.

68. Bölünmüşlükten Duyduğu Büyük Üzüntüyü İfade Ettikten Sonra, Barışı Nasihat Eder

“Ancak, aziz dostlarım, aranızda ülkenin diğer kesimlerinde devam edenden daha acı verici ayrılıkların olduğu haberini duyunca sadece kulaklarımda değil kalbimde de bu acıyı hissettim. Çünkü diğerlerinin yanlışlarına, yardımlarıyla çözüm bulabileceğim sizler, onlardan daha çok çözüm gerektiren bir durumdasınız. Bu ayrılıkların başlama nedenini dikkatlice araştırdıktan sonra gördüm ki önemsiz ve böyle sert çatışmalara değmeyecek bir nitelikte, kendimi sizlere bu mektupla seslenmek ve aynı zamanda işbirliği yapmanıza ve zekânızı kullanmaya çağırmak zorunda hissettiğimden, barışı ve huzuru sağlayacak kişi olarak, bölünmenize müdahale etmede ilahi gücü yardıma çağırıyorum. Daha yüce bir gücün yardımıyla, beni dinleyenlerin duygularına mantıklıca hitap ederek, çatışma durumunun daha büyük olmasına rağmen bu kişilere daha iyi bir ruhun varlığını hatırlatmayı başarabileceğimi umuyorum Fikir birliğini engelleyen sebep aslında küçük ve önemsizken, bu ayrılığın kolayca ve hızlı bir şekilde gidermeye söz vermekten kendimi nasıl alıkoyabilirim?

69. Aleksandros ve Arius Arasındaki Anlaşmazlığın Nedeni ve Bu Konuların Aslında Hiç Tartışılmamış Olması Gerektiği

“Anladığıma göre mevcut anlaşmazlığın nedeni şu: siz, Aleksandros, din adamlarından ilahi kanundaki bir metinle ilgili ne düşündüklerini öğrenmek istediğinizde, ya da şöyle demeliyim, onlara hiçbir çıkar gözetmeksizin bir şey sorduğunuzda, o zaman siz Arius, asla akla getirilmemesi gereken ya da, getirilse bile dile getirilmemesi gereken bir şeyde düşüncelessly ısrar ettiniz. Bu nedenle de aranızda bölünme meydana geldi, dostluk bozuldu ve farklı guruplara ayrılan aziz insanlar da vücudu tek bir bütün olarak daha fazla koruyamadılar. İkiniz de bu konuda eşit olarak inat ettiniz ve hizmetkârınız olan ben haklı olarak size nasihatte bulunuyorum. Peki, bu nasihat nedir? Öncelikle, bu soruları bu şekilde sormak ya da yöneltildiğinde bunları yanıtlamak yanlış bir davranıştı. Herhangi bir yasal güç tarafından emredilmemiş; aksine boş zamanların yanlış değerlendirilmesiyle geliştirilmiş, belki de sadece zekâ alıştırması olarak düşünülse de, bu tartışma konularının kesinlikle, yalnızca kendi düşüncelerimizde kalması ve genel toplantılarda hemen söylenmemesi ya da başka insanlarla paylaşılmaması gerekir. Kaç kişi doğası gereği ulvi ve anlaşılması güç olan konuları doğru şekilde koruyabilir ya da onları yeterince açıklayabilir? Veyahut birisi bunu başarabilecek kadar yeterli diyelim, o zaman kaç kişiyi ikna edebilecek? Ya da, yine kim böyle çok hassas konularla uğraşırken, kendini gerçeğin tehlikeli yıkımından koruyabilir? Böyle durumlarda doğal yeteneklerimizin eksikliği nedeniyle önümüzdeki konuyu yeterince açıklayamadığımızda ya da bizi dinleyenlerin anlayışlarının yavaşlığı, söylediklerimizi yeterince anlamalarını engellediğinde bize düşen çok az konuşmaktır. Bu sebeplerden biri ya da bir kaç insanın Tanrı'ya küfretme ya da şirk koşma gibi alternatiflere yönelmelerine neden olabilir.

70. Fikir Birliğine Teşvik

“Her ikiniz de tedbirsiz soru ve düşüncelessly cevabınıza karşın birbirinizi affedin. Ayrılığınızın nedeni önemli öğretilerden ya da ilahi yasanın emirlerinden biri değil ve Tanrı'ya ibadetle ilgili aranızda meydana gelebilecek yeni bir dalalet olmamalı. Sizler aynı yargıda ve bir doğrudasınız bu nedenle birlikteliğinizin ve dostluğunuzun devam etmesi gerekir.

71. Küçük ve Önemsiz Konularda Çekişme olmamalı

“Bu küçük ve önemsiz konularda çekişmeye devam ettiğiniz sürece, bu kadar büyük bir halkın, sizin yargularınızın yönlendirmesinde olması uygun değil. Çünkü siz zaten kendi aranızda bölünüyorsunuz. Aslında bu durumun sadece yakışsız değil aynı zamanda şeytani olduğuna da inanıyorum. Ancak şöyle küçük bir örnek vererek hafızalarınızı tazeleyeceğim: Filozofların hepsi de belirli bir sisteme bağlı kalsalar da sık sık bir konuda tartıştıklarını ve belki de bilgi düzeylerinde farklılıklar gösterdiklerini biliyorsunuz. Ancak kendi ortak öğretilerinin birleştirici gücü tarafından fikir birliğinde olmaları hatırlatılıyor. Bu doğruysa, yüce Tanrı'nın elçileri olan sizlerin aynı dinin yaşanmasıyla ilgili olarak aynı fikirde olmanız daha mantıklı değil midir? Biraz daha iyi düşünüp söylediklerimi daha dikkatli değerlendirelim. Kendi aranızdaki küçük ve önemsiz konularda münakaşa eden sizlerin yüzünden ortaya çıkan aptalca sözlü farklılıklar nedeniyle kardeşlerin birbirlerine karşı düşmanmış gibi davranmaları ve saygın sinodların bayağı ayrılıklar nedeniyle parçalanmalarının doğru olup olmayacağını görelim. Bu, bayağı ve din adamlığı bilgeliğiyle ve akıl insanı olmakla tutarlı olmayan çocukça bir ihmaldir. Kendimizi iyiliklerle, şeytanın bu saptırmalarından kurtaralım. Yüce Tanrımız ve ortak kurtarıcımız hepimize aynı ışığı başıladı. Tanrı'nın bir hizmetkârı olarak bana; onun inayetiyle kullarını birlik ve dostluğa teşvik ederek, özenli çalışmalarım ve içten nasihatlerimle bu görevimi başarıyla gerçekleştirmek için izin verin. Söylediğim gibi, dinimizle ilgili tek bir inancımız olduğundan ve ilahi emir, her bölümünde size uyumu sürdürmeyi emrettiğinden, aranızda küçük ayrılığa neden olacak –çünkü bütün, sağlamlığını etkilemez- hiçbir durumun, bölünmeye ya da hizipleşmeye yol açmasına izin vermeyin. Gerçek ne olursa olsun, bu anlamsız sorunla ilgili tamamıyla fikir birliğine varmanızı umarak bunu söylemiyorum. Önemsiz meselelerden dolayı aranızda meydana gelebilecek ayrılıklar ne kadar büyük olursa olsun, sinodunuzun saygınlığı korunabilir ve vücudun tümü, kırılmadan birlik içinde olabilir. Her konuda hepimiz benzer fikirlere sahip olmayabiliriz ancak herkesin ortak bir fikir ve yargıda olduğu bir konu vardır. O zaman, ilahi güçle ilgili konularda aranızda tek bir inancın, tek anlayışın, Tanrıyla ilgili tek bir yargının olmasını sağlayın. Küçük ya da önemsiz meselelerdeki hassas tartışmalarınız nedeniyle fikir birliğine ulaşamayabileceğinizden, böyle farklılıklar,

kendi zihnimizin ve düşüncelerimizin gözetiminde olmalıdır. Ve artık, ortak muhabbetin, hakikate inancın, Tanrı'nın ve kullarının gözetiminden kaynaklanan onurun değiştirilemez bir şekilde aranızda yer almasını sağlayın. O zaman, karşılıklı arkadaşlık, sevgi ve saygı duygularını kaldığı yerden devam ettirin; insanların her zamanki kucaklaşmalarını yeniden canlandırın ve bir diğerini kabul edebilecek kadar kendi ruhlarınızı arındırın. Husumet sebepleri ortadan kaldırılıp uzlaşma sağlandığında arkadaşlığın öncekinden çok daha güzel olduğu sık sık görülmüştür.

72. Dini Kaygı Aşırılığının Göz Yaşı Dökmesine Neden Olması ve Doğu'ya Yapmayı Planladığı Yolculuğun Bu Olaylardan Dolayı Ertelenmesi

“Sakin günlerimi ve sıkıntısız gecelerimi bana geri verin. Sönmemiş ışığın neşesi, sakın bir yaşamın zevki bundan sonra benim de hakkım olsun. Ne, sürekli gözyaşlarıyla yas tutmak zorundayım, ne de kalan günlerimi barış içinde geçirebilirim. Sadık hizmetkârları olduğum Tanrı'nın kulları kendi aralarında anlamsız ve önemsiz bir münakaşadan sonra bölünmüşlerken, zihnimi huzur içinde tutmam nasıl mümkün olur? Nikomedia'yi³⁸ ziyaret edeli ve bu şehirden sonra Doğu'ya ilerlemeyi planlayalı çok olmadı. Size doğru gelmek için acele ederken ve yolun büyük bir bölümünü almışken bu olayla ilgili haberler planımı gerçekleştirmemi engelledi. Çünkü dinlemeyi güçlükle başarabildiğim bu olayları gözlerimle görmek istemedim. Anlaşmazlıklarınızın bana kapattığı doğu bölgelerinin yollarını, fikir birliğinizi sağlayarak benim için açın, sizi ve diğer tüm insanları birlikte eğlenirken görmeme izin verin, uyum ve özgürlük yeniden sağlandığı için Tanrı'ya övgü ve şükranlarınızı sunun.”

73. Bu Mektuptan Sonra da Anlaşmazlıklar Azalmadan Sürdü

Bu davranışıyla inançlı İmparator, gönderdiği mektupla Tanrı'nın evindeki huzuru yeniden sağlamaya çalıştı. Görevlendirilen mükemmel bir insan, görevini yalnızca mektubu ileterek değil ayrıca mektubu gönderen imparator'un görüşlerini yineleyerek yerine getirdi. Çünkü daha önce de söylediğim gibi bu kişi her yönden inançlı birinin özelliklerini taşıyordu. Ancak kötülük, tek bir mektupla çözüme ulaştırılamayacak kadar büyüktü, o kadar ki tarafların öfkeleri giderek artmıştı ve

³⁸ Nikomedia: bugünkü İzmit (ç.n.)

kötülüğün etkileri tüm doğu eyaletlerine yayılmıştı. Bunlar kıskançlığın ve kilisenin başarısına kıskanç gözlerle bakan kötü güçlerin yaptığı şeylerdi.

1.3. III. KİTAP

1. *Constantinus'un Merhametiyle Zalimlerin Kötülüklerinin Karşılaştırması*

Kilisedeki kutsallığa karşı olan kıskançlığın meydana getirdiği ve iyiden nefret eden güç, Constantinus'a karşı çekişmenin fırtınalı sıkıntılarını, mutluluk ve barış sürecinin ortasında artırmaya devam etti. Ancak aynı zamanda ilahi destek alan İmparator, kendine verilen görevleri aksatmadı ve acımasız *tiran*ların son zamanlarda yaptıkları zulümlere doğrudan karşı koyup, ona zıt olan tüm düşmanlara karşı zafer kazandı. İlk olarak, gerçek Tanrı'dan kendilerini uzaklaştıran *tiran*lar, her türlü baskıyla halkı yanlış tanrılara ibadete zorladılar. Constantinus, insanları sözleriyle birlikte yaptığı işlerle de bunların kötü ve hayali varlıklar oluşuna ikna edip tek gerçek Tanrı'yı kabul etmeye teşvik etti. *Tiran*lar küfürlü sözlerle İsa'yla alay ederken, Constantinus, küfür ettikleri kişiyi onlara karşı korudu ve kurtarıcının sevgisiyle yüceltti. Onlar İsa'nın hizmetkârlarına zulmettiler ve evlerinden attılar. Constantinus onları kendi evlerine yeniden yerleştirdi. *Tiran*lar halkı onursuz davranışlarla kuşatırken, Constantinus onları herkesin gözünde saygı duyulan ve imrenilecek bir duruma getirdi. İnançlı kişilerin mallarını arsızca istila edip satarlarken, Constantinus sadece halkın kayıplarını yerine koymakla kalmayıp onları sayısız hediyelerle daha da zenginleştirdi. Onlar yazılı emirleriyle kilisenin yüksek din adamlarına karşı yaralayıcı iftiralar yayarlarken, tersine Constantinus, bu insanlara kişisel onurlar vererek saygınlık kazandırıp emir ve yasalarıyla bu kişileri daha öncekinden daha yüksek mevkilere getirdi. Onlar, ibadethaneleri tamamen yıkıp yerle bir ederken, o hala ayakta olanların genişletilmesini ve masrafları imparatorluk hazinesinden karşılanarak muhteşem büyüklükte yenilerinin

yapılmasını emretti. Kutsal kayıtların yakılması ve tamamen yok edilmesini emrederlerken, Constantinus bunların nüshalarının çoğaltılmasını ve harikulade bezenmelerini emretti ki bunların masraflarını da kendi hazinesinden karşıladı. Din adamlarının herhangi bir yerde ve durumda toplanmalarını katı bir şekilde yasaklarlarken, o her bir eyaletten getirdiği din adamlarını kendi yanında topladı, kendi sarayına aldı ve hatta onları kendi evini, masasını paylaşmaya layık gördü. *Tiranlar*, şeytanları onlara kurbanlar sunarak onurlandırırken, Constantinus onların sunduklarını ve artık işe yaramayanları, bunları daha iyi amaçlar için kullanabilecek kişilere dağıttı. Onlar, *pagan* tapınaklarının görkemli bir şekilde süslemelerini emrederken, o hurafelere gösterilen saygının baş göstergeleri olan bu yapıları yerle bir ettirdi. Tanrı'nın kullarını onlar cezalara çarptırırken, Constantinus bunun öcünü *tiranlardan* aldı ve Tanrı'nın adına onları cezalandırıp kutsal şehitlerin anılarını sonsuz bir saygıyla yaşattı. Onlar, Tanrı'ya ibadet edenleri imparatorluk saraylarından çıkarırken, Constantinus onların yanındakilerden daha sadık ve adanmış olduklarını bilerek onlara güvendi ve güvenli bir ortam sağladı para hırsına kapılanlar gönüllü olarak kendilerini Tantalus'un³⁹ işkencesine maruz bırakırken, Constantinus tüm hazinelerinin kilitlerini açtı ve hediyelerini zengin ve yüce ruhlu bir cömertlikle dağıttı. Onlar kurbanlarının varlıklarını yağmalayıp ya da el koyup pek çok cinayet işlerlerken, Constantinus'un imparatorluğu süresince adalet kılıcı her yerde sallandı ve her eyalette hem halk hem de yöneticiler zorbalıkla değil, babacan bir otorite tarafından yönetildiler. Bu olayları tam anlamıyla görenle, yepyeni bir var oluş döneminin başladığını ve daha önce görülmemiş bir ışığın insanoğlunun üzerindeki karanlığın ortasından doğduğunu bilirler. Bu, inançlı imparator'u, inançsızlar sürüsüyle baş ederek onlara dayanması için gönderen Tanrı'nın işidir.

2. Constantinus'un Dindarlığı ve Haç İşaretine Açık Tanıklığı Üzerine

Bu kişilerin günahlarının daha önce emsalinin görülmediğini ve kiliseye karşı göstermeye cüret ettikleri böyle canavarlıkların dünyanın hiçbir çağında duyulmamış olduğunu düşündüğümüzde, Tanrı bizim önümüze tamamen yeni bir şey sunmuştur ve onun bu şekilde etkileri olan işleri daha önce hiç görülmemiş ve duyulmamıştır. Hangi

³⁹ Tantalus, Yunan mitolojisinde bir Lidya kralıdır. (ç.n.)

mucize, Tanrı'nın erdeminin insanoğluna armağanı olan bu imparatorumuzun üstünlüğünden daha muhteşemdir? Tüm insanların önünde, Tanrı'nın İsa'sına sürekli tanıklık etti. Hıristiyanlığı açıkça yaşamaktan çekinmek yerine, bunu en yüce onur olarak gördüğünü herkese açıkça göstermeyi istedi ki bu onur şimdi onun yüzünde kutsal bir işaret olmuştur ve onu zafere ulaştıran bir sembol olarak yüceltmiştir.

3. Altında Bir Ejderha Olan Haçın Üstünde Duran Resmi

Bunun yanında, kafasının üzerine yerleştirilmiş kutsal işaretin bir resmini ve altına da inançsızların zorbalıkları aracılığıyla Tanrı'nın Evini kirleten, insanlığın nefret dolu ve vahşi düşmanı olarak uçurumdan aşağı düşen bir ejderhayı azametli bir tablete çizdirip her yerden görülebilsin diye sarayın giriş kapısının üzerine yerleştirdi. Tanrı'nın peygamberlerinin kitaplarındaki kehanette şeytan, bir ejderha ve hilekâr bir yılan olarak tasvir edilmiştir. Bu nedenle de İmparator, kendisinin ve çocuklarının ayakları altında, bir okla yakalanıp denizin dibine atılmış bir ejderha resmini herkese göstermiştir.

Bu davranışıyla, insanoğlunun gizli düşmanını tasvir etmeyi ve başının üstündeki kutsal sembolün gücüyle kendisine, cezalandırma görevinin verildiği göstermeyi amaçlıyordu. Bu alegori resmin renkleriyle iletildi ve sanki ilahi bir gücün bu canavarla ilgili söylediği peygamberlerin kehanetlerinde “*Tanrı'nın büyük, güçlü ve korkunç kılıcını ejderhaya, uçan yilana karşı gösterecektir ve ejderhayı denizde yok edecektir*” sözlerinin gösterdiği kişi olan bu imparator'a büyük bir hayranlık duydum. Bu sözde anlatılan şey yukarı da bahsettiğim imparator'un çizdirdiği resimde gösterilmiştir.

4. Mısır'da Arius'un Neden Olduğu Anlaşmazlıklar

Bu tür sanatlarla uğraşırken, Thebai'li ve Mısırlı hiziplerle birlikte Alexandria'daki Tanrı'nın Evi'nin huzurunu bozan kıskanç güç, zihnini karıştırmaya devam etti. Her şehirde, hala piskoposlar inatla piskoposlarla çatışmaktaydılar. Halk birbirine karşı ayaklanıyordu. Bu durum neredeyse birbirleriyle şiddetli çatışmalar yaşayan, efsanevi Symplegades⁴⁰ masalına benziyordu. Bazıları dikkatsiz ve acayip

⁴⁰ Homeros'un Odysseia 12.69'da geçen, Karadeniz'de meşhur kayalıklar. (ç.n.)

davranışlar sergilemekte, mantık sınırını aşıp imparator'un heykellerine bile hakaret ettiler. Böyle durumlar onun öfkesini uyandıracak kadar büyük değildi; ama derin üzüntülere neden olmuştu. Tabiri caizse deli insanların yaptığı aptallıklardan büyük üzüntü duydu.

5. Paskalya Kutlamalarıyla İlgili Anlaşmazlık

Ancak, bundan önce başka bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştı ve kiliseye uzun süre sorun oluşturmuştu; kutsal Paskalya Yortusuyla ilgili çıkan ayrılıkları kastediyorum. Bir taraf Yahudi geleneğine bağlı kalınması gerektiğini savunurken, diğer taraf ise yanlışlığa düşenlerin ve şükranlarını sunmaktan uzak olanların yaptıklarını yapmadan kutlanmasını doğru buluyordu.

Her yerde insanlar, bu nedenle bölünüyordu ve uzunca bir süre dini gerekliliklerin yerine getirilmesi konusunda karışıklıklar çıktı (aynı yortuların kutlanma zamanıyla ilgili görüş farklılığı, bu görüşleri benimseyenler arasında çok büyük anlaşmazlıklara neden oldu: bazıları oruç tutup, dünya zevklerinden uzak duruyor ve sade bir yaşam seçerken, diğerleri zamanlarını bayram huzuruyla geçiriyordu). Hiç kimse buna bir çözüm getirebilecek bir yetide değildi, çünkü anlaşmazlık her iki tarafta da eşit bir şekilde sürüyordu. Yalnızca Tanrı bu ayrılıkları kolayca düzeltebilecekti ve Constantinus Tanrı'nın dünyadaki elçisi olarak bu iyi sonu gerçekleştirebilecek tek kişi olarak ortaya çıktı. Bahsettiğim olayları öğrenir öğrenmez ve gönderdiği mektubun Alexandrialı Hıristiyanlar üzerinde beklediği etkiyi yaşatmadığını anladığında, enerjisini zihninde topladı ve bu savaşı kilisenin huzurunu bozan gizli düşmana karşı da sonuna kadar sürdürmek zorunda olduğunu düşündü.

6. Nikaea'da⁴¹ Bir Konsil Toplanmasını Emretmesi

Bu düşmana karşı, ilahi bir ordu getiriyormuş gibi, genel bir Konsilin toplanmasını istedi ve saygılı düşüncelerini ifade ettiği mektuplarla her yerden Piskoposlara acele katılmalarını belirtti. Bu yalnızca bir emrin iletilmesiydi ancak, imparator'un iyi niyeti bunun etkili olmasında büyük bir pay sahibiydi. Bazılarının

⁴¹ Nikaea: bugünkü İznik (ç.n.)

devlet taşıtlarını kullanmalarına izin verdi, diğerlerinin ulaşımı için de pek çok at tahsis etti. Sinod için uygun bir yer seçildi ve Bithynia'nın, Nikaia (Yunanca "zafer" anlamına gelmektedir) şehrinde toplanmasına karar verildi. İmparator'un emri bildirilir bildirilmez, sanki bir yarışta, biri diğerini geçecekmiş gibi, her kes büyük bir istekle oraya ulaşmaya çalıştı. Barış umuduyla ve takdire değer bir imparator'u görmek gibi yeni ve tuhaf bir şey nedeniyle, toplantının mutlu bir sonla biteceği umudu onları buraya gelmeye sevketti. Herkes toplanınca, bunun Tanrı'nın bir işi olduğu anlaşıldı. Çünkü yalnızca düşünce değil; ülke, yer ve milletleri nedeniyle de ayrı olanlar bir araya getirilişti ve sanki seçkin çiçeklerden yapılmış bir çelenk gibi, din adamlarının oluşturduğu büyük bir topluluk tek bir şehrin duvarların içinde bir araya gelmişti.

7. Tüm Milletlerden Piskoposların Bulunduğu Genel Konsil

Avrupa, Libya ve Asya'da bulunan tüm kiliselerden, Tanrı'nın en seçkin elçileri burada toplandı. Ve Tanrı'nın tek bir evi sanki ilahi bir güç tarafından genişletilmiş gibi; Suriyelileri Kilikyalıları, Fenikelileri ve Arapları, Filistin ve Mısır'dan delegeleri, bu Thebai'liler ve Libyalılar ile Mezopotamya bölgesinden gelenleri bir arada toplamaya yetmişti. Persli bir imparator da Konsil'de bulunuyordu ve hatta İskitliyi saymayı unuttum. Pontos, Galatia ile Pamphylia⁴², Kappadokia, Asya ve Frigia en seçkin üst düzey din adamlarını göndermişti. Thrace ve Makedonya, Akhaoi⁴³ ve Achaia'nın en uzak bölgelerinde yaşayanlar bile toplantıya iştirak ettiler. Hatta ünü çok yaygın olan bir İspanyalı, büyük konsilde birey olarak yerini aldı. İmparatorluk şehrinin üst düzey din adamı yaşı nedeniyle katılmasına izin verilmedi ancak papazları toplantıda hazır bulundular ve onun yerini doldurdular. Constantinus barışla bağlanmış böyle bir çelenk oluşturan ve rakiplerine karşı kazandığı zaferler için bunu kurtarıcısına şükran göstergesi olarak sunan ilk prensti ki bu davranışı apostolik⁴⁴ zamanıyla benzerlik göstermekteydi.

⁴² Pamphylia: Antik çağda, Antalya, Perge, Aspendos, Side, Alanya kentlerini içinde barındıran bölgeye verilen ad (ç.n.)

⁴³ Akhaoi: adını günümüzde Mora, yarımadsındaki antik kentten alan Roma İmparatorluğunun bir eyaleti (ç.n.)

⁴⁴ 12 havari zamanına ait dönem (ç.n.)

8. Havariler Zamanında Olduğu Gibi Toplantı Çeşitli Ülkelerden Gelen Kişilerden Oluşması

Havariler zamanında “*her milletten dindar insanların*” toplandığı söylenir. Bunların arasında Partlar, Medler, Elamlılar ve Mezopotamya, Judea, Kappadokia, Pontos, Asya, Frigia Pamphylia, Mısır, Libya'nın Kuren'e yakınlarında yaşayanlar; Roma'da yaşayan Yahudi ve din değiştirmiş olanlar ile Giritliler ve Araplar vardı. Katılımcıların Tanrı'nın elçilerinin tümünden oluşmayan o toplantı bunun kadar büyük değildi; fakat şimdiki toplantıda, kafilerdeki papazları, Diyakozları, rahip yardımcılarını ve diğer katılımcıları hesaba katmadan sadece Piskoposların sayısı iki yüz elliyi aşmıştı.

9. İki Yüz Elli Piskopos'un önemli Özellikleri ve Yaşları

Tanrı'nın bu elçilerinden bazıları, bilgeli ve etkili söz söyleme yetenekleriyle, bazıları uzun yaşamları, sabırlı ve metanetli karakterleriyle ve diğerleri de yine tüm bu nitelikleri taşıyarak farklılık gösteriyordu. Aralarında yaşına saygı gösterilecek kişiler vardı. Diğerleri daha gençti ve akıl güçlerinin en mükemmel olduğu dönemdediler; bazıları da elçilik görevine henüz başlamışlardı. Günlük ihtiyaçlar İmparator'un emriyle bolca sağlanıyordu.

10. Saray'daki Konsil, Constantinus'un İçeri Girmesi ve Toplantıda Yerini Alması

Tartışılan konulara nihai bir çözüm için konsil'in toplanması planlanan gün geldiğinde her bir üye, büyüklükte geriye kalanlar aşar gibi görünen sarayın merkez binasında hazır bulundu. Binanın içinde her bir köşede sıralanmış pek çok koltuk vardı ve buralarda davet edilenler makamlarına göre oturuyorlardı. Konsil'in tümü uygun düzende oturduktan sonra, imparator'un gelmesi beklenirken salonda bir sessizlik hâkim oldu. Öncelikle ailesinden üç kişi sırayla içeri girdiler, daha sonra da her zaman ona eşlik eden askerleri ve muhafızları değil, sadece din arkadaşlarından oluşan bir gurup onun öncesinde geldi. Herkes imparator'un girişini gösteren bir işaret olarak ayağa kalktı ve sonunda da Constantinus mor bir kaftandan yansıyan ışıklarla pırıldayan, altın ve değerli taşların parlak ihtişamıyla süslenmiş bir kıyafetle Tanrı'nın bir habercisi gibi toplantı salonunun ortasına ilerledi. Bu onun dış görünüşüydü;

zekâsına gelince, Tanrı'ya hürmetle ve ilahi korkuyla diğerlerinden farklıydı. Bu onun yere bakan gözlerinden, yüzünün kızarmasından ve yürüyüşünden anlaşılıyordu. Geriye kalan kişisel özerliklerinde ise, oradaki herkesten heybetliydi ve vücudunun güzelliği, ayrıca tavırlarındaki ihtişamlı asalet, yenilmez güç ve kudretiyle de daha üstündü. Tüm bu incelikler, tavrındaki rahatlık ve makamına uygun sükûnetle birleştiğinde, onun zekâsal niteliklerinin tüm övgülerin üzerinde bir üstünlüğe sahip olduğunu gösteriyor. Koltukların sonuna doğru ilerlediğinde önce ayakta durdu ve onun için altından yapılmış alçak bir koltuk yerleştirildiğinde, Piskoposların işaret vermesini bekledi ve sonra oturdu. Ardından da tüm meclis aynı şeyi yaptı.

11. Piskopos Eusebios'un Sözlerinden Sonra Toplantıya Hâkim Olan Sessizlik

Konsil'in sağ başında oturan Piskopos ayağa kalkarak imparator'a hitaben şükranlarını sunan kısa bir konuşma yaptı. Yeniden yerine oturduğunda, onu bir sessizlik izledi ve herkes dikkatle imparator'a baktı. Constantinus ise sükûnet içerisinde Konsil'e mutlu bir şekilde baktı, Düşüncelerini toplayarak şu konuşmayı yaptı.

12. Barışla İlgili Olarak Constantinus'un Konsil'e konuşması

“Sizleri hep birlikte bir arada görmenin mutluluğunu yaşamak bir zamanlar, sevgili arkadaşlarım, en büyük arzumdur ve şimdi bu isteğim gerçekleşti. Kâinatın efendisi olan yüce Tanrı'ya diğer şeylerin yanında, bana her şeyin üstünde, sizleri sadece bir arada toplanmanız olarak değil, aynı zamanda hepinizi fikir birliği sağlamış olarak görmeme izin vererek bu mutluluğu bağışladığı için şükranlarımı sunmayı borç biliyorum. Kötü niyetli düşmanın bundan sonra bu mutluluğu bozmaması için dua ediyorum: kurtarıcımız Tanrı tarafından Tiranların sinsi düşmanlıklarının sonsuza dek yok edilmiş olsun, kötülükten zevk alan güçlerin, ilahi kanunları küfürlü iftiralara maruz bırakarak başka araçları bulmasınlar diye dua ediyorum. Bence Tanrı'nın evindeki iç savaş, diğer savaş ve çatışma türlerinden daha tehlikeli ve kötüdür. Bu bölünmüşlükler bana, dış karışıklıklardan daha büyük görünüyor. Tanrı'nın isteği ve işbirliğiyle düşmanlarıma karşı zafer kazandığımda, ona şükranlarımı sunmaktan ve benim aracılığım ile özgürlüklerini yeniden verdiği halkımın mutluluğuna katılmaktan başka yapabileceğim bir şey kalmamıştı. Almayı beklediğim en son haberi duyunca -

sizin bölünmüş olduğunuz haberini- bunun gerçekleştirilecek bir şey olmadığı ve benim vasıtamla bir çözüm bulunabileceği kararına vardım. Hemen sizin buraya gelmenizi istediğim haberini gönderdim. Şimdi sizin toplandığınızı görmekten mutluyum ancak benim isteklerim, hepiniz bir yargıda birleştiğinde ve aranızdaki size yakışan barış ve uyum hali Tanrı'nın hizmetine adandığında ve diğerlerine sunulduğunda tamamen gerçekleşmiş olacak. O zaman, sevgili arkadaşlar, bunu geciktirmeyin. Tek efendimiz ve kurtarıcımız olan Tanrı'nın sadık hizmetkârları ve Tanrı'nın elçileri olan sizler, bunu ertelemeyin; şu andan itibaren aranızdaki bölünme nedenlerinden kurtulun ve çekişmeden doğan karışıklıkları barış ilkelerini benimseyerek yok edin. Böyle bir davranışla aynı zamanda Tanrı'yı da en çok memnun edecek şekilde hareket etmiş olacaksınız ve sizin hizmetkârınız olan kendi şahsıma büyük bir lütufta bulunacaksınız.”

13. Bölünmüş Piskoposlar Arasında Fikir Birliğinin Sağlanmasına Önderlik Etmesi

Başka birinin çevirdiği bu sözleri Latince söyledikten sonra, konsül'de başkanlık edenlere düşüncelerini iletmeleri için söz verdi. Bu konuda bazıları, sıra onlara geldiğinde kendini savunan ve diğerlerini suçlayan komşularını suçladılar. Bu konuda her bir taraf sayısız iddialar öne sürdü ve toplantının hemen başında sert tartışmalar yaşandı. Buna rağmen imparator her birini sabırla dinledi ve her iddiayı sabırla değerlendirdi. Zaman zaman dönüşümlü olarak her bir tarafın tartışmasına katılarak, en ateşli tartışmaları bile uzlaştırdı. Aynı zamanda, herkese karşı dostça hitabı ve çok da yabancı olmadığı yunan dilini kullanarak, en sonunda hepsini tartışmalı olan her bir konu üzerimde ortak bir fikir ve yargıya ulaştırmayı başarınca kadar, kimilerini muhakeme yoluyla ikna ederek, güzel konuşanları överek ve hepsini fikir birliği konusunda ikna ederek gerçekten de cana yakın, etrafına ışık saçan biri olarak görüldü.

14. Konsilin Paskalya Yortusu ve Din İle İlgili Olarak Bildirgesi

Sonuç olarak sadece din konusunda birleşmediler, aynı zamanda da kutsal Paskalya Yortusunun zamanı konusunda da fikir birliğine vardılar. Tüm kurulun kararıyla onaylanan konular yazıya aktarıldı ve her bir üyenin imzası alındı. Kilisenin düşmanına karşı ikinci bir zafer kazandığına inanarak imparator, Tanrı'nın şerefine bir zafer bayramı kutlamalarına başladı.

15. *Hükümdarlığının Yirminci Yılı Şerefine Constantinus'un Piskoposlara Eğlence Düzenlemesi*

O sıralarda Constantinus, imparatorluğunun yirminci yılını tamamlamıştı. Eyalet halkı tarafından bu olay şerefine kutlamalar yapıldı; ancak imparator kendi, uzlaşmaya varmalarını sağladığı Tanrı'nın elçilerini davet edip bunu onlarla birlikte kutladı. Onların yoluyla Tanrı'ya uygun bir kurban sundu. İmparator'un verdiği tarif edilemeyecek kadar muhteşem ziyafette tek bir piskopos bile eksik değildi. Muhafız birlikleri ve diğer birlikler, kılıçlarını çekmiş bir şekilde sarayın girişini tuttular. Din adamları hiçbir korku duymadan böylece, imparatorluk dairesine doğru ilerleyebildiler ki bunlardan bazıları imparator'un masasına oturup ona eşlik ederken bazıları da iki tarafa yerleştirilen koltuklarına yaslandılar. İnsan, İsa'nın krallık resminin böylece gölgede kaldığını ve bunun gerçekten bir rüya olduğunu düşünebilir.

16. *Piskoposlara Hediyeler, Halka Mektuplar*

Bu muhteşem kutlamanın ardından imparator tüm konuklarını nazik bir şekilde ağırladı. Cömertçe, her birine mevkisine göre verdiği kişisel hediyelere yenilerini ekledi. Ayrıca toplantıda bulunmayanlara da kendi eliyle yazdığı mektupla konsilin tutanaklarıyla ilgili bilgi verdi. Bu mektubu, önemli bir belge olarak hikâyemde yazacağım.

17. *Nikaea'daki Konsille İlgili Constantinus'un Kiliselere gönderdiği Mektup*

“CONSTANTINUS AUGUSTUS'tan Kiliselere.

“İmparatorluğun başarısında Tanrı'nın yardımlarının bizim lehimize olduğunu gördükten sonra, çabalarımın ilk amacının din birliği, sevgi samimiyet ve yüce Tanrı'ya ibadetle, Katolik kilisesini oluşturan son derece ayrıcalıklı insanların arasında duygu birliğini korumak olmalıdır kararına vardım. Bu amaç etkin ve kesin bir şekilde gerçekleştirilmediğinden, hepsi olmasa da en azından Piskoposların büyük çoğunluğunun bir araya gelmesi ve en kutsal dinin uygulanmasıyla ilgili tüm hususların görüşülmesi bekleniyordu. Benim de aranızdan biri olarak katıldığım (sizlerin hizmetkârınız olmaktan büyük mutluluk duyduğumu inkâr edemem) mümkün olduğunca

çok toplantı yapıldı. Her şeyi gören Tanrı'nın onaylayabileceği, birlik ve uyumu sağlayarak kararlar ortaya çıkıncaya kadar, dinle ilgili daha başka tartışmalara ya da uyuşmazlıklara olanak kalmaması diye, her bir sorun üzerinde uzun uzun görüşüldü.

18. Paskalya Yortusuyla İlgili Yahudilerin Uygulamalarına Karşı Varılan Fikir Birliğinden Bahsetti

“Bu toplantıda kutsal Paskalya günüyle ilgili sorun tartışıldı, katılımcılar ortak olarak, bu yortunun herkes tarafından, her yerde, aynı günde kutlanması gerektiği kararına vardılar. Ölümsüzlük umutlarının meydana çıktığı bu yortunun aksatılmadan, belirlenen bir düzende herkes tarafından kutlanmasından başka bize daha çok yakışan ve onur veren ne olabilir ki? Her şeyden önce kutlama sırasında, ellerini çok büyük günahlarla kirleten ve hak ettikleri şekilde ruh körlüğüyle cezalandırılan Yahudilerin uygulamalarının takip edilmesi anlamsız bir şey olarak görüldü. Onların geleneklerini terk ettiğimizde bu düzeni, gelecek kuşaklara, öfkenin hâkim olduğu günlerden bu günlere kadar sürdürdüğümüz kutlamaları daha doğru bir yöntemle aktarabilecek güçteyiz. Nefret uyandıran Yahudi kalabalığıyla ortak bir şeyimiz olsun. Kurtarıcımız bizlere farklı bir yol sunmuştur. Meşru ve şerefli bir yol kutsal dinimize açık bir şekilde uzanıyor. Sevgili kardeşlerim, oy birliğiyle bu yolu benimseyelim ve onların yaptıklarına katılmaktan uzak duralım. Bizim bunu kutlamamızın, onların öğrettikleri olmadan imkânsız olduğunu söyleyerek övünmeleri çok gülünç. Efendilerini öldürmekle suçlu olduktan beri, mantıkla değil kontrolsüz bir öfkeyle yönetilen içlerindeki deli ruhun etkisiyle hareket eden bu kişiler nasıl doğru karar verebilirler? Dolayısıyla, diğerleriyle birlikte bu yönden de doğruyu kavrama yetisine bile sahip değiller ki zaten bu sorunu doğru değerlendirmediklerinden Paskalya'yı bazen aynı yıl içinde iki defa kutluyorlar. Yanlışlığı kabul edilen bir yolda olan bu kişileri o zaman niçin izleyelim? Bu bayramı aynı yıl içinde iki defa kesinlikle kutlamamalıyız. Bu nedenlerin hala yeterli olmadığını kabul ederek, siz aziz dostlarıma düşen, saf ruhlarınızın, bu kötü insanların gelenekleriyle kirletilmemesi için çabalamak ve dua etmektir. Böyle dini bir bayramın kutlanması gibi önemli bir olayda çelişkili kararların alınmasının yanlış olduğunu da göz önünde tutmalıyız. Kurtarıcımız bize kurtuluş günümüzün anısına bir bayram bıraktı, en kutsal tutkusunun gününü kastediyorum. Katolik kilisesinin tek olması

gerektiğini emretti ancak kilise üyeleri pek çok ve farklı yerlere dağılmalarına rağmen Tanrı'nın buyruğuyla var olan tek bir güçten besleniyorlar. Birileri kendi belirledikleri günlerinde oruç tutarken, diğerlerinin bayram neşesinde olmasının; Paskalya günlerinin ardından yine bazıları ziyafet ve eğlence de olurken, diğerlerinin oruç tutmakla uğraşıyor olmasının nasıl büyük bir rezalet ve yanlış olduğunu siz de görün. O zaman bu uygulamanın uygun bir şekilde düzeltilmesi ve tek bir güne indirilmesi gerektiği ilahi gücün (hepinizin açıkça görebildiğine inandığım) emridir.

19. Dünyanın Daha Büyük Bir Bölümünde Var Olan Örneğin Uygulanması Tavsiyesi

“Efendilerini öldüren akraba katili o milletle ortak hiçbir şeyimizin kalmaması için bu konunun çözümlenmesi gerekiyor ki bu düzenleme Dünyanın tüm Güney, Kuzey bölgelerinde ve Batı kiliselerinin ve Doğudaki bazılarının uyguladığı yöntemle tutarlıdır. Bu nedenlerin tümü, düşünülen mevcut durumun benimsenmeye değer olduğunu göstermektedir. Roma şehri ve Afrika'da, tüm İtalya, Mısır, İspanya, Fransa, Britanya, Libya ve Yunanistan'ın tamamında, Asya ve Pontos'un Piskoposluk bölgelerinde ve Kilikya'da tam bir fikir birliğiyle yerine getirilen uygulamaları siz aziz dostlarımla memnuniyetle kabul edeceği umuduyla bu kararın sizlerin onayıyla karşılanması gerektiğini düşünüyorum. Kiliselerin sayısının yalnızca, saydığım bölgelerde diğer yerlerden çok daha fazla olduğunu değil, aynı zamanda hangi mantıklı nedenin gerektiği ve Yahudilerin yalan davranışlarına dâhil olmaktan kaçınma konusunda birlik olunması gerektiğini de dikkate almalısınız. Söylemek istediğimi kısaca anlatmak gerekirse, ortak bir yargıyla, kutsal Paskalya yortusunun tek ve aynı günde gerçekleştirilmesi kararına varıldı. Bir yandan böyle kutsal bir konuda fikir ayrılıklarının olması uygun değilken, diğer yandan aptallıklardan ve yanlışlardan uzak bir yol izlenmesi kesinlikle en iyi çözümdür.

20. Konsil Kararlarına Uyulması Tembihi

“O halde, bu gerçek ilahi emri gönülden uygulayın ve onu aslında Tanrı'nın bir hediyesi olarak görün. Kutsal Piskopos Toplantılarında alınan karar, ilahi emrin bir göstergesi olarak düşünülmelidir. Bu tutanakları, sevgili arkadaşlarımla, sizlere ulaştığı andan itibaren yukarıda bahsettiğim düzenlemeyi ve kutsal günün uygun olarak

kutlanmasını kendiniz benimsemekle birlikte diğerlerine de bildirmekle yükümlüsünüz. Ne zaman ki uzun süredir arzuladığım sizlerin sevgisini kazanırım, kutsal bayramı sizlerle birlikte aynı gün kutlayabilirim ve aynı şekilde şeytanın zalim gücünün bizlerin çabaları ve ilahi yardımla yok edildiğini gördüğümde, inancınız barışınız ve uyumunuz her yerde büyüdüğü zaman kesinlikle sizlerle birlikte eğlenebilirim. Tanrı sizi korusun sevgili arkadaşlarım.”

İmparator bu mektubun bir nüshasını her bir eyalete gönderdi ki buralarda bunu okuyanlar, düşüncelerinin ve Tanrı'ya olan inancının saf içtenliğini sanki bir aynadaymış gibi görebilmişlerdir.

21. Ayrırlarken Uyumu Sürdüremeleri Konusunda Piskoposlara Tavsiyesi

Ve artık konsil dağılmak üzereyken Constantinus, Piskoposların kararlaştırdıkları bir günde onu görmelerini istedi ve geldiklerinde onlara huzurun korunmasında dikkatli olmalarını, içlerinden biri bilgelik ve güzel konuşmada herkesten önce bilirse, onu kıskanmak yerine, hepsi adına ortak bir üstünlük olduğu için saygı duyarak aralarında çekişmeye yol açacak tartışmalardan uzak durmalarını tavsiye ettiği bir veda konuşması yaptı. Diğer bir yandan gerçek üstünlüğe karar vermek Tanrı'nın ayrıcalığı olduğundan, daha yetenekli olanlarının, daha aciz arkadaşlarıyla ilgili ön yargıda bulunmamalarını ve her konuda mükemmelliğin çok nadir rastlanan bir vasıf olduğunu hatırlayarak kendilerinden zayıf olanlara nazikçe lütufta bulunmaları gerektiğini hatırlattı. Her bir kişi, diğerlerinin küçük kusurlarına hoş görüyle yaklaşmaktan, yardım sever olmaktan ve insanlığın zayıflıklarına göz yummaktan kaçmaması gerektiğini, Tanrı'ya küfretmeye her an hazır kişilere alay konusu olacak fırsatların verilmemesi için karşılıklı uyum en iyi şekilde sağlanmasını, aslında Tanrı'nın adını korumak için her şeyi yapmamız gerektiğini ve bunu da davranışlarımızla onları etkileyemezsek başaramayacağımızı, şahadetin herkes için mutluluk bağışladığının gayet farkında olduğumuzu çünkü bunu duyan bazılarının yalnızca bedensel ihtiyaçları için gerekli olan materyalleri güvence almaktan memnunken, diğerlerinin de üstünlüklerini korumayı düşündüklerini, bazılarının şefkatlerini kendilerine iyi davrananlara yöneltirken, hediyelerle onurlandırılan diğerlerinin, yine kendilerine lütufta bulunanları sevdiklerini fakat şahadet kelimesini

gerçekten isteyen çok az kişi ve doğrunun bir arkadaşını bulmanın çok nadir bir şey olduğunu, bir doktor gibi her vakaya bakmak ve her birinin ruh sağlığının kazanılmasına çalışmak gerektiğini, böylece koruma öğretisi herkes tarafından kabul edilebilir olduğunu hatırlattı. Bunlar onun uyarılarının ilk bölümüydü ve sonunda da herkese Tanrı'ya kendi adına yakarmalarını emretti. Hepsine veda ederken kendi ülkelerine dönmelerine izin verdi. Bunu büyük bir zevkle yaptılar ve imparator'un huzurunda var olan fikir birliği devam etti. Uzun süredir ayrı olanlar, aynı vücudun organlarıymış gibi birbirlerine bağlandılar.

22. Bazılarının Gitmesine İzin Vermesi Diğerlerine Mektuplar Yazması ve Hediyeler Dağıtması

Bu başarısı sonucunda neşe ile dolan imparator, konsilde bulunmayanlara bu memnun edici neticeleri mektup yoluyla bildirdi. Ayrıca imparatorluğunun yirminci yıl dönümü kutlamalarını onurlandırmaktan mutluluk duyacak olan hem şehirdeki hem de taşradaki halka bol para bağışlanmasını emretti.

23. Huzuru Sağlamaları İçin Mısırlılara Mektup Yazması

Herkes huzur içinde yaşarken, yalnızca Mısırlılar arasında bir kez daha imparator'un huzurunu bozan ama öfkesini uyandırmayan amansız bir çekişme sürüyordu. İmparator ihtilaf taraflarına baba gibi, daha doğrusu Tanrı'nın peygamberleri gibi saygıyla davrandı ve onları yeniden huzuruna çağırdı, yine arabuluculuk yaptı ve onları hediyelerle şerefliendirdi. Görüşmenin sonucunu da mektupla bildirdi. Konsil kararlarını onayladı ve uyum için içtenlikle mücadele etmeleri ve kilisenin dikkatini başka yönlere çekmemelerini; aksine ilahi kararın düşüncesini göz önünde bulundurmalarını emretti. İmparator bu emirleri kendi el yazısıyla yazdığı bir mektupla gönderdi.

24. Piskoposlara ve Halka Sık Sık Dini İçerikli Mektuplar Yazması

Bunların yanında benzer konular üzerinde çok sayıda yazdıkları vardır. Bazılarında piskoposlara Tanrı'nın evlerinin üstünlüklerini korumaları konusunda emirler veriyor, bazen de üç defa kutsanmış bu kişi kiliselerdeki halka, onları kendi

kardeşleri ve yandaşları diye tanımlayarak hitap ediyor. Anlattığımız hikâyenin bütünlüğünü bozmamak için bu mesajlara belki daha sonra yer verebiliriz.

25. Kurtarıcımızın Dirildiği Kutsal Yer Olan Kudüs'te Bir Kilisenin Yapılmasını Emretmesi

Bunların ardından inançlı imparator kendini Filistin eyaletinde gerçekleşen kaydetmeye değer başka bir işe verdi. Peki, bu iş neydi? Kurtarıcımızın dirilişinin gerçekleştiği kutsanmış yeri, herkes için kutsal ve dikkat çekici bir konuma getirmenin kendisine düştüğü kararına vardı. Böylece hemen, orada bir ibadethanenin yapılmasını emretti ve bunu sadece kendi aklının güdümüyle değil, kurtarıcının kendisinden etkilenen bir ruhla gerçekleştirdi.

26. Kutsal Mezarın Dinsizlerin Putları ve Süprüntüleriyle Kirletilmesi

Işık saçan bir meleğin gökyüzünden inip üzerinde durduğu ve taş kalpliler ile var olduğu sanılan tek gücün aslında ölümler arasında olduğunu zannedenlerin üzerine taş yuvarladığı ve kadınlara da mutlu haberler verdiği, aradıklarının canlı olduğuna onları ikna ederek taşlaşmış inançsızlıklarını yok ettiği yer olan ilahi ölümsüzlüğün anıtını unutulmuşluğun karanlığına itmek isteyen dinsiz kişilerin (aslında bunların aracılığıyla kötülüklerin tüm soyunu demeliyim) çabası yok edildi. Sinsi ve inançsız insanlar, bu kutsal mağarayı insanların gözleri önünden tamamen kaldırmayı düşündüler. Böylece, aptalca davranarak, gerçeği istedikleri gibi belirsizleştirebileceklerini sandılar. Bunun için uzak bir yerde pek çok işçi ile getirdikleri o yeri tamamen örttüler. Sonrasındaysa, istenilen yüksekliğe gelince taşlarla döşediler ve bu kutsal mağarayı bu tümseğin altında gizlediler. Amaçlarının istedikleri gibi gerçekleştiğini düşünerek buranın üzerine Venüs olarak adlandırdıkları kirli ruh için putların yerleştirildiği bir tapınak inşa ederek ve burada nefret uyandıran saygısız ve lanetli sunular sunarak bu yerin üzerine gerçekten korkunç bir ruhlar mezarı hazırladılar. Kutsal mağarayı bu iğrenç pisliklerin altına gömmedikçe amaçlarına gerçekten ulaşmış olmayacaklarını düşünüyorlardı. Zavallılar! Ölüme karşı zafer kazanmış ve dünya üzerinde doğduktan sonra cennete doğru her zaman ki yolunu alırken parlayan güneşi bile hiçbir insanın göremediği, kişinin, onların bu çabasından haberdar olmamasının imkânsızlığını kavrayamadılar. Hala büyük bir

parlaklıkla ışık saçan ve bedenleri değil insan ruhlarını aydınlatan gücü, dünyayı zaten kendi ışığının etkisiyle dolduruyordu. Ancak, bu kötü ve Tanrı'ya saygısız insanları doğruya karşı kullandıkları bu planları uzun süre devam etti. Yöneticilerin, askeri komutanların ve hatta imparatorların bir tanesinin bile bu cüretkâr saygısızlıkları yok etmeye gücü yetmedi. Yalnızca her şeyin efendisinin yardımını alan o tek kişi bunu yok etti. İlahi gücün önderliğinde yaptığı gibi hareket ederek, ne bahsettiğimiz kutsal yerin kutsal yerin düşmanların planlarıyla her türlü pislğin altına gömülü olarak ve ihmal ile terk edildiğini görmeye razı olabilir ne de bu suçu işleyenlerin kötü niyetlerine boyun eğebilirdi. Bu nedenle Tanrı'dan yardım isteyerek, buranın tamamen temizlenmesini ve düşman tarafından en çok kirletilmiş olan kısımlarına ilahi yardımın büyüklüğünü gösteren sembollerin yerleştirilmesini emretti. Emirleri yerine getirildiğinde, hile ile yapılan yerlerin o gururlu ünleri yerle bir oldu, heykeller ve bunların temsil ettiği kötü güçlerle birlikte bu sapkınlık yerleri de yok edildi.

27. Constantinus'un Put Mabedinin Malzemelerinin ve Toprağın Uzak Bir Yere Götürülmesini Emretmesi

İmparator'un isteği bununla bitmedi. Yıkılanların hem taş hem de kereste olan malzemelerinin hepsinin bir yerden mümkün olduğunca uzaklara götürülüp atılmasını söyleyen daha başka emirler de verdi ve bunlar da ivedilikle yerine getirildi. Ancak imparator bununla da memnun olmadı ve büyük bir kutsal istekle ateşlenmiş gibi bu yerin derin bir şekilde kazılmasını ve şeytani ibadetlerle kirletilmiş olan toprağın da çok uzak bir yere taşınmasını emretti.

28. Kutsal Mezarın Keşfi

Bu da hiç bekletilmeden gerçekleştirildi. Üsteki toprağın altındaki gerçek zemin görünür görünmez, tüm beklentilerinin aksine, kurtarıcının dirilişinin kutsal anıtı ortaya çıktı. Bu kutsal mağaranın karanlığa gömülü kalıp yeniden gün ışığına çıkması ve bu manzaraya şahit olanlara bu yerde bir zamanlar meydana gelen mucizelerin açık ve görünür bir delilinin, kurtarıcının dirilişinin, her hangi birinin anlatımından daha açık tanığını sunarak kurtarıcımızın yaşama tekrar dönüşüyle bir benzerlik göstermektedir.

29. Hem Eyalet Yöneticilerine Hem de Piskopos Makarios'a Bir Kilisenin Yapılmasıyla İlgili Mektubu

Yazdığım belgelerden hemen sonra, imparator gerçek inançlı bir ruha sahip ve aynı zamanda bol para bağışlayan emirlerini gönderdi ki bunlarda Tanrı'ya ibadete layık olan zenginlik ve soyluluk derecesinde bir ibadethanenin, kurtarıcımızın mezarının yanına yapılması gerektiği söyleniyordu. Bu amaç bir süredir aklıdaydı ve sanki daha üstün birinin yardımıyla, bunun daha sonra gerçekleşeceğini önceden görmüştü. Böylece Doğu eyaletlerinin yöneticilerine, bol ve hiçbir şeyi esirgemeyen bir harcamayla asil ve görkemli eserin tamamlanmasını emretti. Ayrıca Kudüs'teki kiliseye o sırada başkanlık eden Piskoposa da dinin kurtarıcı öğretisini açıkça belirttiği şu mektubu gönderdi.

30. Constantinus'un kurtarıcının Kilisesinin Yapımıyla İlgili Makarios'a Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Makarios'a

“Hiçbir dil gücünün anlatmaya yeterli görünmediği olay kurtarıcının güzelliğidir. Uzun süre önce yeraltına gömülen kutsal tutkusunun anıtı, herkesin ortak düşüncesi olan kişinin ortadan kaldırılmasıyla özgür kılıp hizmet kullarına yeniden götürülünceye kadar çok uzun yıllar bilinmeden kalmış olması takdiri aşan bir gerçektir. Tüm dünyada akıllı olarak kabul edilen insanlar çabalarını birleştirip bu olaya layık bir şey söylemeleri gerekseydi, bunu yapmada en küçük bir başarı gösteremezlerdi. Aslında bu mucizelerin doğası insan aklının sınırlarını aşar. Çünkü tanrısal şeyler insani işlerden daha üstündür. Bu nedenlerden dolayı ilk ve tek istediğim, gerçek otorite her gün yeni mucizelerle kendini gösterirken, ağır başlılık ve samimi birliktelikle hepimizin ilahi kural için ittifak olmamızdır. Özellikle sizlerin, her yerde açıkça görüleceğine inandığım güce ikna olmanızı diliyorum. Kısacası o kutsal yeri ilahi önderliğin altında görkemli bir yapıyla donatmaktan daha büyük bir arzum yok. Tanrı katında baştan beri kutsal sayılan ve kurtarıcımızın tutkusuna açık bir işaretini gün ışığına çıkardığı için daha da kutsal olan bu yerin üzerinde bir zamanlar var olan o pis inançların ağırlığından kurtuldum.

31. Duvarlarının, Sütunlarının ve Mermerlerinin Güzelliğiyle Bu Yapı Dünyadaki Tüm Kiliselerden Üstün Olması Gerektiği

“Sadece kilisenin kendisinin bütün bir yapı olarak, güzellikte tüm kiliselerden üstün olması için değil, ayrıca binanın ayrıntılarının da imparatorluk sınırları içindeki şehirlerde bulunan en güzel yapılardan daha mükemmel olması için gerekli düzenlemeleri ve hazırlıkları sizlere bırakıyorum. Binanın ayrıntıları, yapımı ve dekorasyonu ile ilgili, Praetorius praefectus vekili olan arkadaşımız Dracilianus⁴⁵ ve eyalet yöneticisinin görevlendirildiğini belirtmek istiyorum. Verdiğimiz talimatla usta ve işçilerin, ayrıca işin yapımı sırasında sizin gerekli olacağını düşündüğünüz her şeyin sağlanması onlara aittir. Planı iyice inceledikten sonra, sütunlar ve mermerle ilgili olarak karar verecekleriniz özellikle değerli ve dayanıklı şeyler olmalı. Gerekli olduğu miktarda ve türde malzemenin, gerektiği türde her bir taraftan temin edilebilmesi için bize yazılı bilgi göndermeyi göz ardı etmeyin çünkü dünyanın en görkemli yapısının layığıyla dekora edilmesi gerekir.

32. Çatının Güzelleştirilmesi, İşçi ve Malzemelerle İlgili Yöneticilere Talimatlar Vermesi

“Kilisenin tavanıyla ilgili olarak sizce aynalı tavan mı olmalı yoksa başka türden bir işçilikle mi tamamlanmalı, bunu bilmek istiyorum. Aynalı tavan kabul edilirse, altınla da süslenebilir. Aziz Piskopos, daha önce bahsettiğim kişilere ne kadar işçi ve usta, ne kadar para gerektiğini mümkün olduğunca erken haber vermelisiniz. Ayrıca sadece mermer ve sütunlarla ilgili değil, size de en güzelinin aynalı tavan olduğu gelirse bununla ilgili de bize geciktirmeden bir haber göndermeyi ihmal etmeyin. Tanrı sizi korusun sevgili kardeşlerim!”

33. Kurtarıcının Kilisesi, Kitab-ı Mukaddes'te Kehanet Edilen Yeni Kudüs'ün Yapılması

İmparator'un mektubu bu şekildeydi ve talimatları hemen yerine getirildi. Buna göre kurtarıcının çektiklerine tanık olan yerde, efendilerini öldürme suçunun kara lekesiyle, ilahi adaletin halkına en şiddetli perişanlığı yaşattığı, çok ünlü olan eskisinin

⁴⁵ P.L.R.E. 1, s. 271. (ç.n.)

karşısına yeni Kudüs inşa edildi. Bu şehrin karşısına, İmparator, kurtarıcının ölümüne karşı kazandığı zaferin anısına büyük ve görkemli bir anıt diktirmeye başladı. İlahi kaynaklı yazılarda, hakkında pek çok delil sunulan bu yapı, Peygamberlerin kehanetlerinde söyledikleri ikinci ve yeni Kudüs olabilir.

Çalışmanın bütünlüğünün bir parçası olarak ilk önce, mağaranın kendisini ve üzerinde ışık saçan meleğin, ilki kurtarıcıda gerçekleşen yeniden yaratılışı herkese duyurduğu büyük anıtı donattı.

34. Kutsal Mezarın Tasviri

Bütünün en önemli parçası olan bu anıt, her şeyden önce az sayıda sütunlarla güzelleştirilmiş, en güzel dekorasyonlarla savurgan olmayan bir şekilde zenginleştirilmiş ve imparator tarafından büyük bir istekle yaptırılmış ihtişamlı bir yapıdır.

35. Atrium⁴⁶ ve Portiko'ların⁴⁷ Tasviri

Bir sonraki amacı ise, o yerde büyük genişlikte ve gökyüzünün havasına açılan bir alandı. Bunu parlak taşlı döşemeyle donattı ve üç tarafını uzun Portikoyla kapattı.

36. Kilise Duvarlarının, Tavanının Dekorasyonunun ve Yıldızlı Gövdenin Tasviri

Mağaranın karşı yönü olan Doğu tarafına, kilisenin kendisi yapıldı. Hem enine hem de boyuna geniş bir yüksekliğe uzanan asil bir eser. Bu eserin iç tarafında, yerler farklı renklerden oluşan mermer plaklarla döşeliydi. İyi yerleştirilmiş parlak taşlarla ışıldayan duvarların dış yüzeyi ise mermerden aşağı kalır yanı olmayan bir ihtişam sergiliyordu. Çatısına gelince, kışın yağmurdan koruması amacıyla dışı kurşunla kaplanmıştı. Ama panel işiyle tamamlanmış iç tarafı ise kilisenin üzerinde engin bir deniz gibi, bir dizi bölmelere ayrılmıştı ve tamamen saf altınla kaplanmış olması binanın tamamının güneş ışığı gibi parlamasına yol açıyordu.

⁴⁶ Atrium: İç Avlu(Saltuk, 1989). (ç.n.)

⁴⁷ Portiko: 1. Antikitede sütunlu caddeyi iki yandan sınırlayarak oluşturulan, arkasından dükkanların yer aldığı üstü örtülü yaya yolu niteliğinde arkad. 2. Antik yapılarda revak niteliğinde kullanılan, çatısı sütunlarla taşınan hol(Saltuk, 1989). (ç.n.)

37. Her İki Taraftaki Çift Portikolar'ın ve Üç Doğu Kapısının Tasviri

Bunlardan başka, her bir yanda uzunluğu kiliseyle bir olan yüksek ve alçak sütunlu iki Portiko bulunuyordu ve bunlar da altınla bezenmişti. Kilisenin dış tarafındaki Portikolar büyük direklerle destekleniyorken, iç tarafındakiler yüzeyi güzelce süslenmiş taş kümelerine dayanıyordu. Tam Doğuda yer alan üç kapı, kiliseye gelen insanların içeri alınması amacıyla yapılmıştı.

38. Yarım Kürenin, On İki Sütunun ve Kâselerinin Tasviri

Bu kapıların karşısında, kilisenin tepesine ulaşan, bütününün baş tarafında yarım küre bulunmaktaydı. Burası on iki sütunla çevriliydi (kurtarıcımızın havari sayısına göre) ki bunlara da imparator'un kendisinin Tanrı'ya görkemli bir sunu olarak sunduğu büyük gümüş kâselerle süslenmiş havarilerin baş harfleri yazılmıştı.

39. Avlunun Arkadların⁴⁸ ve Sundurmaların Tasviri

Diğer aşamada, kilisenin önündeki girişlere giden alanı kaplayan avluyu kapattırdı. Bu, önce avluyu, sonra her iki taraftaki portikoları ve son olarak da avlunun kapısını kapsıyordu. Bunlardan sonra, açık Pazar yerinin ortasında, dışarıdaki geçen insanlara, şaşkınlık uyandıracak içeriye bir bakmalarına olanak sağlayacak giriş kapıları yapıldı.

40. Constantinus'un Sunularının Sayısı

İmparator bu tapınağın, kurtarıcının dirilişi için göze çarpan bir anıt olarak yaptırdı ve imparatorluğa yakışır bir ihtişamla bezedi. İfade edilemez güzellikte sayısız sunularla ve çeşitli malzemelerle zenginleştirdi. —altın gümüş ve değerli taşlar ki bunların büyüklük sayı ve çeşitleriyle ilgili ustalıklı ve detaylarla yapılan düzenlemelerini anlatacak kadar şu anda vaktimiz yok.

41. Beytullahim ve Zeytin Dağında Kiliselerin İnşa Edilmesi

⁴⁸ Arkad: Sütunlarla taşınan duvara bağlı veya ayrı, üstü örtülü, uzunlamasına gelişmiş mekân(Saltuk, 1989). (ç.n.)

Aynı ülkede bulunan, kutsal mağaranın bulunduğu başka yerler de keşfetti ve bunları da büyük bir ihtişamla süsledi. Birinci olayda, kurtarıcımızın ölümlü bir bedende doğmayı kabul ettiği Tanrı'nın huzuruna ilk çıkışına sahne olan yeri yüceltti ve ikinci büyük mağaradaki durumdaysa, bir dağın tepesinden gökyüzüne yükselişi anısını kutsadı. Bu yerler için saygısını sunarken aynı zamanda da insanoğluna böyle değerli bir lütfun başlanmasında katkısı olan annesinin anısını da bakileştirdi.

42. Constantinus'un Annesi Augusta Helena, Bu Yeri İbadet Amaçlı Ziyaret Ettikten Sonra, Bu Kiliseleri yaptırması

Her şeyin efendisi Tanrı'ya dini görevlerini yerine getirmeye karar verdikten ve hem çok güçlü bir imparator olan kendi oğlu adına, hem de yıllar geçmesine rağmen ortak bir bilgelik derecesi gösteremeyen ancak ilahi ayrıcalıklı *Caesarlar* olan onun oğulları yani kendi torunları adına dualarla şükranlarını sunmanın ona düştüğünü düşünerek gene bir insanı andıran bir şevkle bu kutsal toprağı ziyaret etmek için acele etti. Aynı zamanda imparatorluğa özgü bir merakla doğu eyaletlerini, şehirlerini ve halklarını ziyaret etmek istedi. “*Ayağını bastığı yerde ibadet edelim*” sözüne uyarak, kurtarıcının ayağının yere gerekli saygıyı sunduktan sonra, gelecek nesillere dindarlığının bir neticesini miras bıraktı.

43. Beytullahim'deki Kiliselerle İlgili Notlar

Helena, Zaman geçirmeden, biri kurtarıcının doğumunun gerçekleştiği büyük mağarada, diğeri de göğe yükseldiği dağda olan iki kiliseyi taptığı Tanrı'ya adadı. “*Tanrı bizimle*” diyen kurtarıcı, dünyanın bir mağarasında doğmayı kabul etmiş ve doğduğu yere İbraniler tarafından *Beytullahim* adı verilmiştir. İnançlı imparatoriçe, bu kutsal çocuğu doğuran kadının sıkıntı çektiği yeri az bulunur anıtlarla yüceltti ve kutsal mağarayı mümkün olduğunca ihtişamlı bir şekilde güzelleştirdi. İmparator'un kendisi de daha sonra buraya olan saygısını cömert sunularıyla gösterdi ve annesinin ihtişamına, pahalı gümüş ve altın hediyeler ile nakışlı asmalar ekledi. Ayrıca imparator'un annesi insanoğlunun kurtarıcısının göğe yükselişinin anısına Zeytin Dağı'nda zirveye kutsal bir tapınak ve kilise yaptırarak haşmetli bir yapı yükseltti. Aslında gerçek tarih, kurtarıcısının gizli vahiyleri müritlerine bu mağarada söylediğini bildiriyor. İmparator

burada da efendilerin efendisine saygısını çeşitli ve pahalı sunularla gösterdi. Dindar imparator'un dindar annesi Helena *Augusta* iki büyük mistik mağaraya kurtarıcının şerefine, kutsal arzusunun kanıtı olarak, oğlunun imparatorluk gücünden yardım alarak sonsuza dek anımsanmaya layık bu iki asil ve ihtişamlı ibadet anıtlarını inşa ettirdi. Bu yaşlı kadın çok geçmeden çalışmasının semeresini aldı. Yaşamının tümünü, hatta son zamanlarını bile büyük bir refah içinde geçirdikten, sözü ve eylemleriyle ilahi emirlere bağlılığını pek çok defa gösterdikten, sonunda da beden ve akıl gücü zayıflamadan rahat ve sakin bir hayat sürdükten sonra, Tanrı'dan, dindar davranışına uygun bir ölümü ve şu andaki iyi işlerinin ödülünü aldı.

44. Helena'nın Cömertliği ve Faydalı İşleri

İmparatorluk gücünün görkemiyle doğu eyaletlerine yaptığı seferi sırasında, birkaç şehirde yaşayanlara topluca ve kendine ulaşan kişilere bağışladıklarıyla pek çok defa cömertliğini gösterdi. Aynı zamanda eli açıklıkla askerler arasında dağıttığı bahşişler de cömertliğinin göstergesiydi. Ancak çıplak ve kimsesiz yoksullara verdiği hediyeler özellikle daha çoktu. Bazılarına para bazılarına kıyafetler verdi. Bazılarını hapisten, bazılarına madenlerdeki zor koşullardaki köleliklerinden serbest bıraktı. Bazılarını haksız baskıdan kurtarıırken, bazılarının sürgünden geri dönmelerini sağladı.

45. Helena'nın Kilisedeki Dindar Tutumu

Helena'nın karakteri bahsettiğim işlerle ünlenirken Tanrı'ya ibadetini de ihmal etmiyordu. Tanrı'nın evine sık sık giderdi ve aynı zamanda küçük şehirlerdeki kiliseleri unutmadan bu ibadethaneleri muhteşem sunularla süsledi. Kısacası, bu takdire şayan kadın, basit ve sade kıyafetle, ibadet edenlerin arasına karışırken ve Tanrı'ya ibadetini aynı dindar tutumla yaparken görülüyordu.

46. Vasiyetini Hazırladı ve Elli Yaşında Öldü

Sonunda elli yaşına vardığında ve ayrılığına çok az kaldığında, uzun yaşamının sonunda son vasiyetini, imparator ve dünyanın tek hükümdarı olan biricik oğlu ve dünyanın her yerinde sahip olduklarını bıraktığı oğlunun *Caesar*larına yani torunları için hazırladı. Vasiyetini yazdıktan sonra, bu üç kez kutsanmış kadın, yanında duran ve

ona bakıp ellerini tutan şanlı oğlunun huzurunda öldü. Gerçeği doğru kavrayanlara göre üç kez kutsanmış biri ölü olarak görülmez aksine fani dünyadan ilahi bir var oluşa gerçek bir değişimi ve geçişi yaşar. Bozulmayacak ve melek gibi bir öz olarak değişen ruhu kurtarıcısının huzuruna alınmıştır.

47. *Constantinus'un Annesini Gömüştü ve Sağlığında Onu Onurlandırışı*

Bedeni de imparatorluk şehrine giderken büyük bir muhafız kafilesiyle eşlik edilerek özel saygı sembolleriyle onurlandırdı ve asil bir mezara konuldu. Hem kendi dindar işleri hem de böyle mükemmel ve takdir edilesi bir evlat doğurduğu için ebedi bir anımsanışa layık alan imparatorumuzun annesinin son günleri bu şekildeydi. Diğer nedenlerle birlikte, evlada yakışır hürmeti de Constantinus'un karakterinin kutsanmışlığının sebebidir (daha önce böyle olmamasına rağmen). Annesi kendi etkisiyle Tanrı'nın öyle samimi bir kulu oldu ki baştan beri sanki insanlığın kurtarıcısından talimat alıyormuş gibi görünüyordu; bunun yanında onu imparatorluğun saygın makamlarıyla tamamen onurlandırdı ki her eyalette ve her bir askeri birimde *Augusta* ve *İmparatoriçe* unvanlarıyla anılıyordu. Ayrıca annesinin resmini de altın paraların üzerine bastırmıştı. Hatta imparatorluk hazineleri üzerinde kendi isteği ve sağduyusuna göre kullanıp dağıtabilme yetkisi verdi ki bu kıskanılabilir ayrıcalığı da yine oğlunun elleriyle kazanmıştı. Constantinus'un ününe ün katan niteliklerinin arasına kesinlikle çocukların anne-babasına gösterdiği üstün derecedeki sevgisini de katabiliriz. Böylece imparator Filistin'de yukarıda bahsettiğim asil çalışmalarını gerçekleştirdi ve aslında her eyalette daha önce hiç görülmemiş oranda yeni kiliseler yaptırdı.

48. *Şehitlerin Onuruna Kiliseler Yaptırması ve Constantinopolis'te Putperestliği Yok Etmesi*

Adını verdiği şehri özel bir onurla ayrıcalıklı hale getirmeye kararlı olarak yalnızca şehrin içini değil çevresini de hem şehitlerin anıtlarıyla hem de en görkemli diğer binalarla süsledi ve aynı zamanda şehitlerin anısını yüceltip, şehri onların Tanrı'sına adadı. İlahi bilgelikle dolu olarak, kendi adıyla diğerlerinden ayrılan şehir her türlü putperestlikten arındırmaya karar verdi ve böylece yalnız bir şekilde Tanrı olarak ünlenenlerin tapınaklarında hiçbir heykele tapılmayacak ve kanla kirletilen sunaklar

olmayacak; ateşe atılan kurbanlar, şeytan bayramları, boş inananlara inananların yaptığı diğer hiçbir tören olmayacaktı.

49. Saraydaki Haç ve Meydanlardaki Çeşmelerinde Daniel Tasvirleri

Diğer bir yandan, pazaryerinin ortasında, kutsal kehanetleri inceleyen iyi bildiği, iyi çoban ile altın tabaklarıyla göz kamaştırın Daniel'in⁴⁹ aslanlarıyla birlikte tasvir edildiği resimlerin bulunduğu çeşmeler de görülebilirdi. İmparator'un ruhunu öyle bir ilahi aşk sarmıştı ki imparatorluk sarayındaki ana binada altın kaplı aynalı tavanın ortasında sergilenen geniş bir tablette çeşitli değerli taşlardan oluşan altından yapılmış. Kurtarıcımızın Tutkusu'nun bir sembolünü yerleştirdi. İmparator bu sembolün, imparatorluğun tek koruyucusu olarak görülmesini amaçlamıştı.

50. Nikomedia ve Diğer Şehirlerde Kiliseler Yaptırması

Adını veren şehri donattıktan sonra, Bithynia'nın başkentini, kendisinin ve Tanrı'sının düşmanlarına karşı kazandığı zaferin anısına, kurtarıcısının onuruna kendi imkânlarıyla heybetli ve ihtişamlı bir kilise yaptırarak diğerlerinden ayrıldı. Ayrıca başka eyaletlerin önemli şehirlerini büyük güzellikte kutsal binalarla donattı ki bunların arasında adını Antiokheia'dan⁵⁰ alan ve Doğu'nun metropolis'inde, imparatorluğun o tarafının başı olarak orada Tanrı'nın hizmetine adanmış, görülmemiş güzellikte ve büyüklükte bir kilise de vardı. Yapının tamamı, içinde sekizgen şeklinde bir kilisenin çok büyük bir yükseltiye ulaştığı, yüksek bir duvarla çevrelenmiş ve her yanı pek çok odalarla, iç bahçelerle, alçak ve yüksek binalarla sarılmış; bütünü bol miktarda altın, pirinç ve diğer pahalı malzemelerle süslenmiştir.

51. Mambre'de Bir Kilisenin Yapılmasını Emretmesi

İmparator'un emriyle yapılan önemli ve kutsal binalar bu şekildeydi. Ancak, çok önceden dünyada olan aynı kurtarıcının yıllar önce Mambre vahasının yakınındaki Filistin'in kutsal insanlarına, ilahi huzura çıkışını bildirdiğini öğrenince, bu şekilde görünen Tanrı'nın onuruna orada bir ibadethanenin yapılmasını emretti. İmparator'un

⁴⁹ Daniel: Aziz Daniel (Kapadokya çevresinde yaşamış bir din adamı). (ç.n.)

⁵⁰ Antiokheia: Antakya (ç.n.)

verdiği emir hemen, eyalet yöneticilerine, bireysel olarak yazılan ve kararlaştırılan işin bir an önce tamamlanmasını emreden bir mektupla bildirildi. Ayrıca bu hikâyenin yazarına da gönderdiği mektubun bir nüshasını bu çalışmaya eklemenin dini zevki ve önemli çalışması hakkında sadece bir fikir vermesi amacıyla iyi olacağını düşündüm.

52. Mambre Hakkında Constantinus'un Eusebios'a Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Makarios ve Filistin'in diğer tüm piskoposlarına.

“Gerçek bir dindar olan kayınvalidem tarafından, içinde bir mektubu şimdiye kadar sizin farkına varmadığınız, dinsiz insanların bıraktığı aptallığı bildirdiği hiç de önemsiz olmayan bir vilayet bırakıldı, böylece gözden kaçmış olan suçlu davranış bizim imkânlarımızla geç de olsa düzeltilebilir ve bir çözüme kavuşturulabilir. Kutsal yerlerin korkunç pisliklerle kirletilmesi kuşkusuz büyük bir saygısızlıktır. Peki, sevgili arkadaşlarım, aklınıza gelmese de bahsettiğim bu insan, dini görevini yapma duygusuyla bunu açığa çıkarma güdüsüyle dolmasaydı ne olacaktı?

53. Kurtarıcının İbrahim'e Burada Görünmesi

“Adını İbrahim'in yaşadığı Mambre vahasından alan bu yerin boş inançların kölesi olmuş insanlar tarafından mümkün olan her türlü yolla kirletildiğine, bu insan beni ikna etti. Hepsinin tamamen yok edilmesi gereken putların, oraya yakın bir sunak olan ve sürekli kirli kurbanların sunulduğu o ağacın yerinde dikilmiş olduğunu bildirdi. Bu uygulamaların zamanımızın özelliklerine uymadığı ve buranın kutsallığına layık olmadığı açıkça görüldüğünden siz aziz dostlarımın, arkadaşımız şanlı Komes Akakios'un⁵¹ benden bir mektupla yukarıda bahsettiğim yerde bulunan putların hepsinin yıkılmasını, sunağın tamamen yıkılmasını ve bu emirlerimden sonra burada hala öyle saygısızlık yapan herhangi biri olursa, ağır cezalara çarptırılması talimatları aldığını bilmesini istiyorum. Bu yerin kirletilmemiş bir yapıyla donatılmasını bildirdik, yani bir kiliseyle; böylece burası kutsal insanların toplanabileceği uygun bir yer olabilir. Bu arada emirlerimden herhangi biri ihlal edilecek olursa, vakit kaybetmeden

⁵¹ P.L.R.E. I, s. 6 (Acacius 4), Yaklaşık 326-30 yılları arasında Filistin'de askeri idareci (comes veya dux). (ç.n.)

bize bir mektupla bildirin ki biz de o kişiyi yasayı ihlal eden biri olarak en şiddetli tutumla cezalandıralım. Yüce Tanrı'nın İbrahim'e burada görüldüğünü ve onunla konuştuğunu göz ardı etmeyiniz. İlahi yasanın ilk uygulaması da burada başladı. Tanrı ilk burada iki melekle birlikte İbrahim'e kendini gösterdi. Tanrı insanlara ilk burada görüldü. Tanrı burada İbrahim'e soyunun geleceğiyle ilgili söz verdi ve bu sözü hemen yerine getirdi. Burada onu büyük bir milletin atası olacağını önceden haber verdi. Bu nedenlerden dolayı, buranın yalnızca tüm pisliklerden sizlerin özenli çalışmalarıyla arınmış olarak kullanmasının, aynı zamanda kutsallığın yeniden kazandırılmasının doğru olacağını düşünüyorum. Böylece Yüce Tanrı'ya, kurtarıcımıza ve her şeyin efendisine hizmetten başka bir şey yapılmasın. Siz aziz dostlarım, özellikle Tanrı'ya ibadetle ilgili olan dileklerinizi yerine getirmeye istekli olmanızı bekliyorum (ki bundan eminim) bu hizmetle alakalı olmak da yine sizlere düşüyor. Tanrı sizi korusun, sevgili kardeşlerim.”

54. Tapınakların ve Putların Her Yerde Yok Edilmesi

İmparator, tüm bu şeyleri kurtarıcının gücüne şükran için yaptı ve kurtarıcı Tanrı'sını yüceltmeyi ebedi amacı haline getirdi. Diğer bir yandan, kâfirlerin bu inançlarından doğan yanlışları aşılamak için her yolu kullandı. Bazı şehirlerdeki tapınakların kapıları imparator'un emriyle söküldüğünden, girişleri kötü havaya maruz kaldı; diğerlerinin kiremitleri atıldı ve çatıları yıkıldı. Gene diğerlerinden, İlkçağların boş inançlarının övüldüğü kutsal piriç heykeller yeniden imparatorluk şehrine getirilip kamuya açık alanlarda gösterildi; böylece burada bir Pythian, orada bir Sminthialı Apolla izleyenlerin aşılanmalarına maruz kaldılar. Delfi'den gelen üç ayaklı sehphalar hipodroma ve Helicon Musaları da bizzat saraya konuldu. Kısacası, adını veren şehrin her yeri, her eyalette adaklar sunulan ve boş inançların aldatılmış kurbanların, bunları sayısız adaklar ve yanmış kurbanlarla uzun süre boş bir şekilde Tanrı olarak adlandırdıkları, en usta işçilikle yapılmış piriç heykellerle doldu ki bu insanlar, en sonunda imparator, onların tapınaklarının gülünç şeyler ve görenlerin eğlence konusu yapacağı şeyler olarak gösterdiğinde, yanlışlarını terk ettiler. Altından yapılanlara gelince, onlarla farklı ilgilendi. İmparator, dikkatsiz insan yığınlarının, altın ve gümüşten yapılmış boş ve çocukça olan bu korkunç baş belası yanlışlarla dolduğunu

anladığında, karanlıkta yürüyen birinin ayağına takılan taşlarla benzeyen bu şeylerin yok edilmesine ve sonra da herkese, suda ve engelsiz olan etkileyici bir yolun açılmasına karar verdi. Bu kararı aldıktan sonra, kötülüğün yok edilmesi için askere ya da herhangi bir askeri güce gerek olmadığını düşündü; sadece birkaç arkadaşı bu iş için yeterliydi ve basit bir ifadeyle onların her birini eyaletlere gönderdi. Böylece İmparator'un dindar niyetinden ve Tanrı'ya olan kendi kişisel inançlarına olan güvenle, bu eski yanlışı her şehir ve ülkede yok etmek için sayısız kabile ve ulusun arasından geçtiler. Küçümseme ve alaylarla, papazlardan, Tanrılarını karanlık gizli yerlerinden gün ışığına çıkarmalarını emrettiler; sonra da bunların süslerini çıkardılar ve boyalı dış yüzeyin altındaki çirkin gerçeği herkesin gözü önüne koydular. Son olarak da değerli görünen malzemeleri kazıyarak çıkarıp, değerini anlamak için ateşte erittiler ve değersiz olan kısımlarını da utançlarının anısına boş yerlere tapınanlara bıraktılar. Bu sırada, takdire şayan prensimiz de, bahsettiklerimize benzer işlerle meşguldü. Cansız, pahalı putların söylediğimiz gibi değerli malzemelerini sökerken aynı zamanda mitolojinin bunaklarının Tanrı olarak taptığı pirinçten yapılanlara da saldırdı ve onları iplerle bağlatıp yerlerinden sürükletti.

55. *Phoenikia*⁵² Aphaka'daki Put Tapınağının Yıkılması ve Ahlaksızlıkların Yok Edilişi

İmparator'un bir sonraki işi, ışığında imparatorluk bakışlarını, saklı bir şeylerin hala var olup olmadığını görmek için etrafa diktığı parlak bir malzeme yakmak oldu. Keskin bakışlı bir kartalın gökyüzünde uçarken, topraktaki en uzak cisimleri bile o yükseklikten görebildiği gibi, imparator da öyle yaptı ve kendi güzel şehrinin imparatorluk sarayında otururken bir saat kulesinden Phoenikia eyaletindeki ruhların ölümcül tuzağını fark etti. Bu, bir şehrin ortasında ya da kamuya açık bir alanda ya da sık geçilen bir yolda olmayan, Lübnan Dağı'nın zirvesinde Aphaka'da, Venüs adıyla bilinen iğrenç bir şeytana adanmış bir bahçe ve tapınaktı. Bu, kadına özgü şeylerle bedenini yıpratmak gibi her türlü pisliğin öğretildiği adanmış kadınların kötülük okuluydu. Burada erkekler -ki bu adı hak etmiyorlar- cinsiyetlerinin saygınlığını unutmuşlardı ve kadınsal davranışlarıyla şeytanı memnun ediyorlardı. Bu tapınakta ayrıca, diğer korkunç ve şeytani şeylerin yanı sıra kadın ticareti ve zina suçları da

⁵² Phoenicia: Fenike (ç.n.)

yasanın kontrolünden uzak bir şekilde işleniyordu. Burada şeytani işler herhangi birinin gözetiminden uzak olarak kontrolsüz kalıyordu. Çünkü iyi karakterli hiç kimse bu yerleri ziyarete cüret edemiyordu. Bu olaylar, öngörüsü sayesinde araştıran ve böyle bir tapınağın gün ışığını hak etmediğini düşünerek bu binanın orada sunulan şeyleriyle birlikte tamamen yıkılması emrini veren yüce imparatorumuzun dikkatinden kaçamadı. İmparatorluk emrine uyularak kirli boş inancın bu tapınma yerleri derhal yıkıldı ve burayı temizlemek için askerler kullanıldı. Şimdiye kadar putperestler gibi, hiçbir kısıtlama olmadan yaşayanlar artık. İmparator'un cezalandırma tehlikesiyle kendilerini kontrol etmeyi öğrendiler.

56. Aegae'deki Aesculapius Tapınağının Yıkılması

Bilgeymiş gibi görünenlerin, Kilikya'da tapınılan ve iyileştirici gücün sahibi olarak binlerce kişinin saygı gösterdiği, geceyi onun tapınağında geçirenlere bazen görünen bazen de hastalıkları iyileştiren -asında aksine, ruhları yerle bir eden- aldatılmış ibadetçilerini gerçek kurtarıcıdan ayırıp, yanlış yola sokan şeytanla ilgili pek çok sapkınlıktan dolayı imparator, hem kendi yaptıklarıyla tutarlı hem de kendisinden başkasına ibadet edilmesini istemeyen Tanrı'ya ve Gerçek Kurtarıcıya olan görevini yerine getirmek amacıyla bu tapınağın da yerle bir edilmesini emretti. Bu emre hemen uyarak, bir askeri birlik asil filozofların beğenisini kazanan tapınağı, içindeki -ne şeytan ne de Tanrı olan, aslında ruhları aldatan, her yaştan insanı yıllarca yoldan çıkartan bir hilekâr olan- görünmez sakiniyle birlikte yerle bir etti. Başkalarına her türlü tehlike ve felaketten kurtaracaklarını vaat eden kişi -efsaneye göre- çakan şimşeğin kıvılcımlarıyla yanarken kendini kurtaracak hiçbir yol bulamadı. İmparatorumuzun yaptıklarında inanılması güç ya da aldatıcı olan hiçbir şey yoktu. Kurtarıcısının açıkça görülen gücünün yardımıyla, diğerleri gibi bu tapınağı da yıktırdı. Böylece önceki aptallıklardan geriye tek bir iz bile kalmadı.

57. Putperestlerin Puta Tapmayı Bırakıp, Tanrı Bilgisine dönmeleri

Boş inançların kölesi olanlar, yanılgılarının sergilenişini kendi gözleriyle gördüklerinde, tapınakların ve putların yıkımlarını izlediklerinde, bazıları İsa'nın kurtarıcı öğretilerine yönelirken diğerleri, önce bunu yapmayı reddetmelerine rağmen,

babalarından kazandıkları aptallığı ahlaksızlık olarak gördüler ve uzun süredir Tanrı olarak kabullendikleriyle aşağılayıcı bir şekilde alay ettiler. Tapındıkları, dışı güzel olan ancak altında pislikten başka bir şey olmayan nesnelere gördüklerinde, başka nasıl düşünebilirlerdi ki? Bunların altında ya hileli bir şekilde büyücülerin kurnazlıklarıyla süslenmiş ölü insan kemikleri ya da kuru kafalar veya iğrenç pisliklerle dolu paçavralar, ya da saman ve sap yığınları bulundu. Cansız putların içinde tüm bu şeyleri gördüklerinde kendi ve babalarının aptallıklarının farkına vardılar. Özellikle ne tapınakların gizli yerlerinde ne de heykellerin kendilerinde herhangi bir yaşayanın bulunmamasıyla, umdukları gibi ne Tanrı ne peygamber, ne şeytan ne de kâhin, yani belirsiz bir gölge bile görünmedi. Her bir kasvetli büyük mağaraya, gizli yere imparatorun görevlendirdiği kişiler zorlanmadan eriştiler; ulaşılamayan gizli odalar, tapınaklardaki en iç mabetler askerlerin ayakları altında çiğnendi, putperestlerin dünya üzerinde yıllardır var olan zihinsel körlükleri herkes tarafından açıkça görüldü.

58. Heliopolis'teki Venüs Tapınağını Yıkıtırıp Bu Şehirdeki İlk kiliseyi Yaptırması

Bahsettiğim işlerle birlikte, her bir eyalette yaptığı düzenlemeler de imparator'un başarıları arasında sayılabilir. Bunu, ahlaksız zevkleri seçkin unvanlarla yüceltenin karılarına ve kızlarına arsız bir şekilde zina yaptırdıkları Phoenikia şehri olan Heliopolis'i örnek verebiliriz. İmparator şimdi özünde alçakgönüllülük ve iffet olan ve önceki yapılanları yasaklayan yeni bir kanun koymuştu. Bunun yanında sanki Tanrı tarafından bu sonuç için görevlendirilmiş gibi, iffetin temel ilkelerini herkese öğretebileceğini belirten teşvik mektupları gönderdi. Bu tür insanlarla haberleşmemeyi küçüklük saydı ve onları Tanrı bilgisine yönlendirmeye çalıştı. Aynı zamanda söylediklerini yaptığı işlerle de pekiştiriyordu. Bu şehirde bile büyük ve görkemli bir kilise yaptırdı böylece daha önce hiç duyulmamış ve görülmemiş bir olay gerçekleşmiş oldu. Boş inançların tamamen terk edildiği bu şehir de, artık papaz ve diyakozlarıyla bir kilisenin ayrıcalığını elde etti. Halkı da Yüce Tanrı'nın hizmetine adanmış bir piskoposun gözetimi altına girdi. Dahası burada da, mümkün olduğunca çok kişi doğru yola sevk edilebilir umuduyla yoksulların ihtiyaçları için pek çok yardım yapıldı, böylece onları "*Yalanda da doğrudan da olsa, İsa'yı va'z edelim*" diyen yüce kişinin

sözleriyle hareket eder gibi onları kurtuluş öğretilerini öğrenmeye davet etmeyi arzuluyordu.

59. *Antiokheia'da Eustathius'un Yarattığı Huzurluk*

Bu olaylarla gelen mutluluğun ortasında ve tüm imparatorluk boyunca her yerde ve yolda Tanrı'nın Evi gelişmekteyken, iyinin yıkımını görmek için fırsat kollayan kıskanç güç, belki bizim kargaşa ve karışıklıklarımızdan dolayı sinirlenen imparator sonunda bizden uzaklaşır umudu içinde, kendini bir kez daha içinde bulunduğumuz refah durumuyla savaşıma hazırladı. Bu nedenle Antiokheia'da korkunç bir çatışmayı ateşledi ve oradaki kilisede neredeyse şehrin tamamen yok olmasına neden olan bir dizi trajik felaketler medyana geldi. Kilise üyeleri iki karşıt gruba ayrıldı; içlerinde görevlilerin ve askerlerin bile bulunduğu halk, çekişmelerin kılıçla karara bağlandığı bir duruma doğru sürüklenirken, değil imparator'un memnuniyetsizlikten kaynaklanan dehşeti, Tanrı'nın yardımı bile insanların öfkelerini kontrol edemedi. Bu durumda bile imparator, bir ruh doktoru, bir koruyucu gibi davranarak büyük bir sabırla gerektiğinde çözüm olarak ikna yolunu kullandı (bir elçi olarak). Bir elçi olarak Kontluk unvanıyla onurlandırılanlardan en sadık ve uygun olan birini aralarına gönderdi. Aynı zamanda sürekli mektuplar göndererek onları sakin olmaları gerektiğini nazikçe söyledi ve gerçek dindarlığın gereklerine uygun davranmalarını emretti. Bu şikâyetlerini dile getirdikten sonra, sonraki mektuplarında bu olayın iyi taraflarını, karışıklığın nedeni olan kişiden duyduğunu belirterek davranışlarını maruz gördüğünü yazdı. Her zamankinden farklı öğretisi ve talimatlarla dolu olan bu mektupları, suçlanan kişilerin karakterlerine leke sürmeyecek olsalardı bu esere dâhil edebilirdim. Bu nedenle, eski yakınıların yeniden canlanmasını istemeyerek bunları yazmayacağım ve yalnızca herkesin arasındaki huzur ve barışın sağlanmasından duyduğu memnuniyetini ifade edenlerini çalışmama ekleyeceğim. Bu mektuplarında imparator, müdahalesiyle başka bir bölgenin yöneticiliği sahiplenme isteklerine karşı kendilerini uyardı ve kilisenin kullanımına uygun olarak kurtarıcının bu makama uygun gördüğü başka bir kişiyi piskoposları olarak seçmeye teşvik etti. Mektubu daha sonra, aşağıdaki gibi halka ve piskoposlara okundu.

60. *Constantinus'un Antiokheia Halkına Yöneltiği Eusebios'u Kaesareia'dan Çekmemeleri, Yerine Başka Birini Seçmeleri Yönündeki Mektubu*

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Antiokheia halkına.

“Zeki ve akıllı insanlar için aranızda var olan uyumu görmek ne kadar güzel! Ve ben kendim, arkadaşlarım, sizleri hem dini duygulardan hem sizin hayat tarzınızdan ve kendi adıma zevk aldığımdan dolayı sonsuz bir şefkatle seviyorum. Doğru anlayış ve yerinde sağduyu doğrultusunda size yakışan ne olabilir? Doğruya bağlı kalmamız, başkalarının nefretini kazanmak yerine kendi güvenliğinizi arttırdığını söylemem şaşılacak bir şey olmaz. Tanrı'nın yardımıyla doğruluk ve dürüstlük yolunda O'nun kutsal ve saf ailesine dâhil olabilmek için yürüyen aynı mizaçtaki kardeşler arasında, tüm insanlığın kurtuluşu için boyun eğmekten onurlu daha ne olabilir? Özellikle de, ilahi yasanın ilkeleri sizlere daha iyi bir yol sunarken ve varacağınız yargının doğru onayı almasını isterken. Şaşırmış olabilirsiniz ve söylevimdeki girişin ne anlama geldiğini kavramakta zorlanmış olabilirsiniz. Nedenini hiçbir şey gizlemeden anlatacağım. Yazdıklarımızı okuyunca benim de iyi tanıdığım, ilmine ve ılmınlığına saygı duyduğum Kaesareia Piskoposu Eusebios'a son derece övgü dolu gözlemlerden, sizlerin onu bağladığınızı ve onu kendinize mal etme isteğinizi anladığımı kabul ediyorum. Doğrunun öğütlerini tüm olarak uygulamak için uğraşırken, benim bu durumdan memnun olacağımı nasıl düşünürsünüz? Sizin bu isteğinin bende ne tür bir kaygı yarattığını düşünebiliyor musunuz? Kurtarıcının sözleri ve emirleriyle bizlere olması gereken bir yaşam modeli sunun kutsal din, sen, kazanma hırsına hizmet etmeyi reddetmeseydin kendin bile insanların günahlarına güçlükle dayanacaktın! Bence, ilk amacı huzuru korumak olan kişi zaferin kendisinden bile üstündür ve nerede birinin tercihine açık, doğru ve onurlu bir yol sunuluyorsa şüphesiz hiç kimse bunu benimsemekten çekinmeyecektir. O zaman, arkadaşlarım soruyorum, niçin kendi seçimlerimiz başkalarına zarar verecek şekilde oluyor? Niçin kendi itibarımızı yok edecek bu arzulara göz diyoruz? Sevginize ve saygınıza layık bulduğunuz kişiye kendim de son derece saygı duyuyorum; ancak herkes için eşit derecede bağlayıcı ve otorite olan emirleri tamamen göz ardı etmek doğru değildir. Rakip adayların iddialarını düşünerek sadece tek kişinin değil, pek çoğunun bu insanla kıyaslanmaya

değer olduğunu kabul etmek doğru olacaktır. Hiçbir şiddet ve huzursuzluk kilisenin saygınlığını alt üst etmediği sürece, onlar da diğerinden geri kalmış olmayacak ve her yerde aynı saygıya değer görüleceklerdir. Bu kişinin vasıflarıyla ilgili yapılmış bir çalışmanın diğerlerinin zararına olması mantıklı mıdır? Herkes için ortak olan davranış standardıyla ilgili korkmadan doğruyu söyleyecek olursak kendi aralarında önemli ya da az önemli gözüyle bakılsalar da tüm kilise kararları, ilahi emirlerin alınması ve yerine getirilmesi konusunda eşit derecede muktedir olduğundan bir kişi hiçbir şekilde diğerinden aşağı değildir. Yazılanlar bu şekildeyse, bu din adamını alıkoymakla değil onu izinden etmekle suçlanacaksınız. Yaptığının adaletle değil şiddetle nitelendireceğini söylemeliyiz. Diğerleri tarafından genel olarak ne düşünülürse düşünülün bu davranışın size karşı yapılan suçlamalara gerekçe sağlayacağını ve en çok zarar verecek türden kavgalı huzursuzlukları tetikleyeceğini sanıyorum. Çobanlarının koruyucu ilgisi azaldığında ve kendilerini onun her zamanki güdümünden yoksun görürlerse, korkak sürüler bile dişlerinin gücünü gösterebilir. Bu gerçekten, böyle olursa, düşüncelerimde yanılmıyorsam, pek çok önemli faktör kendini hemen göstereceğinden, maksadınızda ısrarcı olursanız aranızdaki karşılıklı güzel duyguların ve sevginin azalıp azalmayacağı konusu öncelikli düşünceniz olmalı. İkinci olarak hiçbir çıkarı olmadan aranıza öğütler sunmak amacıyla gelen kişi şimdi Tanrı katında ona sunulan ödülü aldı; adil yönetime yaptığı tanıklıkla görülmemiş bir ödül kazandığını unutmayın. Son olarak da her zamanki doğru kararlarınıza uygun olarak ihtiyacınız olan kişiyi seçmede her türlü kavgacı ve gürültülü yaygaradan kaçınmak adına size yakışan özeni göstermelisiniz ki böyle bir yaygara yanlış olur ve zıt elementlerin çarpışmasından kıvılcım ve alevler yükselir. Tanrı'yi ve sizi memnun etmek ve sizin iyi dilekelerinizle orantılı olarak kendini memnun etmek isteyerek artık kendinizi kirletilmiş seslerden arındırıp yerine geminize ilahi yaşam değerlerini alarak, güzel ahlak ve uyumu getirdiğinize ve söylenebileceği gibi, demir bir dümenle göğün ışığıyla aydınlatılmış yolunuzda ilerlediğinize göre, sizi ve sizin sessiz nezaket limanınızı sevdiğimi söylüyorum. Gemiden sintine suyu atıldığına göre artık, bozulmaz malları alın ve bundan sonra yararlanabildiğiniz nimetlerin güvencesi için dikkatli olun öyle ki gelecekte düşüncesiz ya da kötü yönetilmiş arzuların güdümüne karşı herhangi bir önlem almamış ya da ilk fırsatta aceleyle elverişsiz bir yola girmiş olabilirsiniz gibi görünebilirsiniz. Tanrı sizleri korusun sevgili kardeşlerim.”

61. Antiokheia Piskoposluğunu Reddettiği İçin İmparator'un Eusebios'a Yazdığı Övgü Mektubu

İmparatorun, Antiokheia piskoposluğunu reddettiğim için bana yazdığı mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Eusebios'a

“Mektubunuzu dikkatle okudum ve kilise düzeninin emrettiği kurala uyduğunuzu gördüm. Tanrı'ya memnun eden ve Havariler geleneğine uygun olana bağlı kalmak gerçek dindarlığın bir kanıtıdır. Bunun adına kendimizi mutlu hissetmeniz için bir nedeniniz var öyle ki tüm dünyaya göre, herhangi bir kilisenin gözetimini almaya layık birisiniz. Herkesin hissettiği sizi kendilerine mal etme tutkusu, şüphesiz ki kıskanılmalı talihinizi bu açıdan artırmaktadır. Ancak kararı Tanrı'nın emirlerine ve kilisenin havariler geleneğine uymak olan siz aziz dostumun Antiokheia'daki kilisenin piskoposluğunu reddetmekle ve Tanrı'nın isteğiyle yönetimini aldığınız ilk kilisede kalmak istemekle çok iyi yaptınız. Hem Antiokheia halkına hem de bu sorunla ilgili bana danışan papazlıktaki meslektaşlarınıza bu konuda mektup yazdım. Hangileri olduğunu siz aziz dostumun kolayca sezeceği mektupları okuduktan sonra, adalet onların isteklerine ters olduğu için, ilahi bir rehberliğin altında onlara mektup yazdım. Bu kararın Antiokheia'daki kilisede onaylayabilmesi için sizin de onların toplantılarında hazır bulunmanız gerekecek. Tanrı sizi korusun sevgili kardeşim.”

62. Constantinus'un Konsil'e Yazdığı Eusebios'un Kaesareia'dan Alınışını Tasvip Etmeyen Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Theodotos, Theodoros, Narkissos, Aetios, Alpheos ve Antiokheia'daki diğer Piskoposlar'a

“Siz, aziz piskoposlar tarafından yazılan mektupları dikkatle okudum ve papazlıktaki meslektaşınız Eusebios'un aldığı akıllıca kararı son derece doğru buluyorum. Kısmen sizin mektuplarınızla, kısmen de şanlı comeslerimiz Akakios ve Strategios'unkilerle olayın şartları hakkında bilgilendirildikten sonra yeterli bir araştırmanın ardından, Antiokheia halkına, Tanrı'ya memnun edecek ve kilisenin yararına olarak yolu izlemelerini tavsiye eden bir mektup yazdım. Bunun bir nüshasını,

sizler adaletin amacına destek olarak halka ne yazmayı uygun gördüğümü bilesiniz diye şu anki mektubuma eklenmesini emrettim. Mektubunuzda sizler tarafından onaylanan ve halkın seçimiyle aynı olan Kaesareia'nın aziz Piskoposu Eusebios'un Antiokheia'daki kiliseye başkanlık etmesi ve yönetimi üstlenmesi önerisini gördüm. Eusebios'un bu konuyla ilgili yazdığı kendi mektupları kilise'nin emirlerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu gösteriyor. Siz aziz piskoposların benim düşüncelerimi de bilmeleri gerekir. Kapadokya'nın Kaesareia şehrinin bir vatandaşı olan papaz Euphronius ve Alexandria'daki Aleksander tarafından papaz olarak tayin edilen Arethusa'lı Georgios'un inancına güvenilir insanlar olduğunu öğrendim. Siz aziz piskoposlara, bu kişileri veya piskoposluk mertebesine layık gördüğünüz başka birilerini önerirken, Havariler geleneğine uygun bir usulle bu kanunun karara bağlanması gerektiğini söylemek doğru olur. Bu durumda aziz piskoposlar, kilise kuralı ve apostolik geleneğe göre, gerçek dini kuralların gerektirdiği bir şekilde bu seçimi yürütebileceklerdir. Tanrı sizleri korusun sevgili arkadaşlarım!”

63. Dalayetleri Ortadan Kaldırma Yolundaki Arzusunu Göstermesi

İmparator'un kilise yöneticilerine her şeyin ilahi dinin onuruna yapılmasını bildiren şeyleri bu şekildeydi. Bu vasıtayla, bölünmüşlüğü ortadan kaldırdıktan ve Tanrı'nın Evi'nde birlik sağlandıktan sonra insanoğlunun tehlikeli düşmanı olarak diğer inançsız insanların kökünü kazımanın ona düştüğünü düşünerek bu defa farklı bir sorumluluğu yerine getirdi. Bunlar, dini kurallara uygun görünen sahte kılıkları altında tüm şehirleri berbat eden toplumun musibetleriydi. Kurtarıcımızın uyarıcı sesiyle “*sahte peygamberler ve aç kurtlar*” adını verdiği insanlardı: “*Size kurt postuyla görünen ancak aslında aç kurtlar olan sahte peygamberlerden sakının. Yaptıklarıyla onları tanıyabilirsiniz*”. Bazı eyaletlerin yöneticilerine gönderilen bir emirle, böyle suçluların hepsinin kökünü kazıttı. Bu emrin yanı sıra, onları samimi bir tövbeye teşvik ederek onlara, Tanrı'nın gerçek evinde hala güvenli bir liman bulabilecekleri konusunda uyararak bir mektupla hitap etti. O zaman bu mektupla onlara nasıl hitap ettiğini dinleyelim.

64. Dalalet İçinde Olanlara Constantinus'un Fermanı

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Yanlış yolda olanlara

“Şimdiki kanunla artık, siz Novatianusçular, Valentinianusçular, Marcionusçular, Paulusçular⁵³ ve siz Kataphrygialılar (Montanusçular) denilenler ve gizli toplantılarınız aracılığıyla dalalet icat eden ve destekleyen siz hepiniz, öğretileriniz, birçok yalan ve beyhudelikle, yıkıcı ve zararlı yanlışlarla birbirine, ayrılamaz şekilde geçtiğini anlayın; sizin yüzünüzden sağlıklı ruh, hastalığın pençesine düşüyor ve canlı, sonsuz ölümün avı oluyor. Doğrunun ve yaşamın düşmanları, ondan nefret eden ve yıkımla aynı grupta yer alan sizler! Tüm fikirleriniz gerçeğe zıt fakat boş şeylerden farksız, gülünçlükler ve hayal ürünleriyle dolu ve sizler bunlarla yalanlar uyduruyor, günahsızlara baskı yapıyor ve gün ışığının aydınlatıcı gücünü insanlardan saklıyorsunuz. Dindarlık maskesine bürünerek her şeyi kirletiyorsunuz; art niyetsiz, saf vicdanlarda ölümcül yaralar açıp, tabiri caizse, gün ışığını onların gözlerinden kaçıyorsunuz. Verebileceğimden daha fazla zaman gerektiren, bahsettiğim günahlarınızın ayrıntılarını neden vereyim? Günah listeniz öyle uzun ve kabarık; hepsi öyle nefret edilesi ve iğrençler ki hepsini anlatmaya tek bir gün az gelir. Her bir kötülüğü anlatmakla kişinin inancının içtenliğini ve tazeliğini zedeleyebileceğinden insanların kulaklarını ve gözlerini böyle bir konudan başka bir şeye yöneltmek iyi olacaktır. O zaman neden hala bu çoğalan şeytanlığa sabır gösteriyorum; özellikle de gereğinden fazla gösterilen merhamet, emin olan insanların bu baş belası hastalığa yakalanmasına sebep olabilecekken?

65. Dalalet İçindekilerin Toplantı Yerlerinin Dağıtılması

“Tehlikeli yanlışlarınıza daha fazla sabır gösterilemeyeceğinden artık hiçbirinizin bir arada toplanmaya yeltenmemesi konusunda sizi uyaran bu emri veriyoruz. Olağan toplantılarınızı yaptığınız yerlerden uzaklaştırılmanızı emrettik ve bu açıdan düşüncem yalnızca umumi değil ayrıca özel ev veya yerlerdeki boş inançlı ve anlamsız toplumların yapılmasını yasaklamaktır. Hakiki ve saf dini kucaklamaya istekli

⁵³ Yöneten piskoposların adlarıyla anılan yerler. (ç.n.)

olanlarınız, Katolik Kilisesi'ne girmenin ve bunu kutsal kardeşlikle birleştirmenin yolunu alın, bununla hakikat bilgisine varabilirsiniz. Her durumda, saptırılmış anlayışlarınız şu anki mutluluğumuza karışmayı ve mahvetmeyi bırakmalıdır, hizipliğin ve dalaletin saygısız ve zavallı çift başlılığını kastediyorum. Eskiden gelecek nimetlerin umudunda olanları, tüm düzensizlik ve yanlışlardan doğru yola, karanlıktan aydınlığa, beyhudelikten hakikate, ölümden kurtuluşa yeniden getirmeye çalışmak Tanrı'nın izniyle yaşayacağımız refaha layık bir amaçtır. Bu çözümün etkili bir şekilde uygulanması için daha önce de söylediğim gibi boş inançlarınız için yapılan toplantılarda bir araya geldiğiniz noktaların kapatılmasını ki buralarla dalalet içindekilere ait olan tüm ibadethaneleri -ki bu isme layıkça- kastediyorum ve hiç zaman kaybedilmeden Katolik kilisesine katılmasını emrettik. Diğer yerler kamu hizmetinde kullanılacak ve ileriki toplantılarınıza hiçbir olanak bırakılmayacak, böylece bu günden itibaren yasadışı hiçbir toplantınızı herhangi bir özel ya da umumi yerde gerçekleştirilmeye cüret edemeyeceksiniz. Bu emri herkese duyurun.”

66. Dalalet İçinde Olanların Aralarında Yasak Kitaplar Bulunması, Pek Çoğunun Katolik Kilisesine Götürülmesi

Bu kişilerin gizli yerleri imparatorun emriyle dağıtıldı ve besledikleri yabancı hayvanlar kaçırıldı (dinsiz öğreticisinin baş müelliflerini kastediyorum). Aldatılmış kişilerden, imparator'un tehditlerle sindirdiklerinden bazıları, gerçek düşüncelerini saklayarak, gizlice kiliseye yaklaştı. Kitapların aranmasını izleyen bir emirle şeytani ve yasaklı sanatları icra edenler bulundu ve bu kişiler kendilerini kurtarmak için her türlü gerçeği gizlemeye hazırды. Ancak gönülden ve samimiyetle daha iyi bir umuda sarılan diğerleri de vardı. Bu sırada bazı kiliselerin yüksek din adamları sıkı araştırmalarını sürdürüyordu; sahte kılık değiştirmelerle girmeye çalışanları tamamen reddediyorlar. İçtenlikle gelenler bir süre sınıyor ve yeterli denemeden sonra cemaatten sayılıyorlardı. Bunlar dalaletle suçlananlara yapılan muamelelerdi; ancak dinsiz öğretileri artık sürdürmeyenler, daha önce sapkın akıl hocalarının etkisiyle bütünden ayrılmış olanlar kolayca ve vakit kaybetmeden kabul edildi. Pek çok insan, yabancı bir toprakta kaldıktan sonra kendi ülkelerine yeniden dönüyor gibiydi; kiliseyi uzun süre ayrı kaldıkları, şimdi büyük bir mutluluk ve memnuniyetle döndükleri bir anne gibi

görüyorlardı. Vücudun tüm organları bir araya gelmiş ve uyumlu bir bütünde birleşmişlerdi. Hiçbir yerde dalalet ve hizipleşme kalmazken bir bütün olan Katolik Kilisesi, güçlü bir ışıkla parladı. Bu zor işi başarmanın itibarını, önünde gidenlerin içinden yalnızca Tanrı'nın koruduğu imparatorumuz, kendine atfetti.

1.4. IV. KİTAP

1. *Pek Çok Kişiyi Terfi ve Hediyelerle Şerefliendirmesi*

Çeşitli yönlerden kurtarıcının öğretilerini ilerletmekle meşgulken dünyevi işleri de ihmal etmemişti. Bu açıdan da her eyaletteki halka birbirini izleyen çeşitli bağışlarda bulunmaktan yorulmadı. Bir yandan tebaasının refahı için bir baba gibi kaygılandığını gösterirken, diğer yandan da kendi tanıdığı olan bireyleri de çeşitli onur nişanları vererek ayrıcalıklı duruma getiriyordu. Kendi mallarını her fırsatta asil bir ruhla bağışlamaktaydı. Hiç kimse imparatorundan bir şey talep etmezdi ancak istediği herhangi bir şeyi alamayan kimse de yoktu. Hiç kimse ondan bir lütuf beklemezdi ve böyle bir beklentinin boş olduğunu görürdü. Bazıları hediyelerini para, diğerleri de toprak olarak alırdı; bazıları *Praetorius praefectus*'luğa bazıları senatoya, diğerleri de konsüllükle ilgili mevkilere atandılar; bazıları eyalet yöneticilerine atanırken, diğerleri de birinci, ikinci ya da üçüncü derece kont yapıldı. Sayısız durumlarda “*Şanlılık*” unvanları ve diğer pek çok ayrıcalıklar verildi. Daha fazla kişiye kendi yardımlarının sembollerini verebileceği yeni mevkiler oluşturdu.

2. *Vergilerin Dörtte Birinin Alınmaması*

Mutluluk ve refahı ne boyutta sağladığı, uygulanmasında en yararlı ve evrensel olan ve hala minnetle hatırlanan tek bir örnekten anlaşılabilir. Toprak için ödenen yıllık verginin dörtte birini kaldırdı ve toprak sahiplerine bağışladı. Bu yıllık azalmayı

hesaplarsak çiftçilerin her dört yılda bir ürünlerinin vergisinden muaf olduğunu görüyoruz. Yasayla getirilip güvence altına alınan bu ayrıcalık, imparator'un cömertliğinin sadece bu kuşakta değil, onların çocuklarında ve torunlarında da devam etmesine olanak sağladı.

3. Daha Ağır Olan Vergilerin Eşitlenmesi

Bazı kişiler önceki imparatorların yaptırdığı toprak ölçümlerinde yanlışlık olduğunu gördüler ve malların haksız yere vergilendirildiğini şikâyet ettiler. Bu olayda da adalet ilkeleri çerçevesinde hareket ederek, vergi eşitlemeleri ve şikâyette bulunanların dokunulmazlığını sağlamaları için görevliler gönderdi.

4. Parasal Kaynaklı Davalarda Kaybedenlere Kendi Özel Kaynaklarından Yaptığı Yardım

Adli hâkimlik durumlarında, verdiği karardan dolayı kaybeden taraf, kazanan davacıdan daha mutsuz ayrılmasın diye, bazen kendi toprağını bazen de kendi parasından kaybeden tarafa bağışlıyordu. Bu davranışla kendi huzuruna çıktığı için kaybeden kişi de kazanan kadar bu durumdan memnun ayrılmasına dikkat ediyordu; ne şartlarda olursa olsun hiç kimse onunla konuştuğundan sonra keyifsiz ve üzgün ayrılmamalıydı. İki taraf da dava yerinden memnun ve neşeli yüzlerle ayrılırken imparator'un düşünceli cömertliği tüm dünyada hayranlık uyandırıyor.

5. Kurtarıcımızın İşaretiyle Yenilen İskitlerin Fethi

Aklıma gelmişken kısa da olsa barbar milletleri Roma egemenliğine nasıl aldığını, asla teslim olmayan İskit ve Sarmat kabilelerine boyun eğdiren ve Roma hâkimiyetini tanımaya zorlayan ilk kişi olduğunu neden anlatmıyorum ki? Kendisinden önceki imparatorlar aslında İskitlere vergi ödüyorlardı ve Romalılar yıllık ödemeler nedeniyle kendilerini onların hizmetkârları kabul ediyorlardı ki, bu imparatorumuzun daha fazla katlanamayacağı ve seleflerinin yaptığı ödemeleri sürdürmenin zafer dolu kariyerleriyle ters olduğunu düşündüğü onur kırıcı bir durumdu. Kurtarıcısının yardımına olan tam inancıyla sancağını bu kez de bu düşmanlara karşı kaldırdı ve kısa süre de hepsine diz çöktürdü. Egemenliğine şiddetle karşı çıkanlara askeri güç

kullanırken, diğler yandan da, geri kalanını da akıllıca yürütölen elçiliklerle yatıştırdı. Onları kuralsız ve yabancı yaşamdan, düzen ve medeniyet durumuna getirerek ıslah etti. İskitler nihayet Roma egemenliğini kabul etmeyi öğrendiler.

6. Kölelerinin İsyanı Sonucunda Sarmatların Ele Geçirilmesi

Sarmatlara gelince Tanrı kendisi, onları Constantinus'un emri altına soktu ve barbarca kibirleriyle şişinen bir milleti hizaya getirdi. İskitlerin saldırılarına uğrayınca düşmanı püskürtmek için kölelerini silahlandırdılar. Bu köleler önce istilacıları yendi, sonra da silahlarını efendilerine yönelterek onları kendi topraklarından sürdüler. Topraklarından sürölen Sarmatlar tek güvenlik umutlarının Constantinus'un himayesi olduğunu gördüler; bilinen alışkanlığı insanların hayatlarını kurtarmak olan imparator, hepsini Roma imparatorluğu sınırları içine aldı. Hizmet edebilenleri kendi askerlerine dâhil etti; geriye kalanlarına da kendi geçimleri için ekip diksinler diye toprak tahsis etti böylece önceki felaketlerinin, yabancı barbarlığın yerine Roma hürriyetinden yararlandıklarını ve bunun mutlu bir sonuç doğurduğunu kabul ettiler. Böylelikle Tanrı, kendi egemenliğine çok çeşitli kavimleri ekledi.

7. Farklı Barbar Milletlerin Elçilerinin İmparator'dan Hediyeler Alması

Tüm milletlerden elçiler kabul etmesi için imparator'a en değerli hediyeleriyle sürekli geliyorlardı. Bazen kendim imparatorluk sarayının girişinde duruyor ve gelen barbarlardan oluşın dikkat çekici bir sıra görüyordum. Bu insanlar birbirlerinden kıyafetleri ve üzerlerindeki dekorasyonlarıyla ayrılıyordu; aynı şekilde, saç ve bıyıklarıyla da farklıydılar. Görünüşleri vahşi ve korkunç, vücut yapıları kocaman, bazılarının cildi kırmızı, bazılarının kar gibi beyaz ve diğlerlerinin de karışık bir renkteydi. Bahsettiğim insanların içinde Blemmyan kabilelerinden, Hintli ve Habeş "oldukça ayrı, insanoğlunun en uzak olanı", soyundan olanlar vardı. Hepsi de bir törende gibi, kendi toplumunda en çok saygı gören hediyelerini imparator'a sundular; kimisi altın ve çiçeklerle nakşedilmiş altın taçlar sunarken, kimisi atlarla göründüler; diğlerleri de kalkan ve uzun mızraklar ile ok ve yaylarla imparator'a hizmet ve müttefiklik önerdiler. Bu hediyeleri getirenleri zenginleştirecek cömertlikte kabul ederek ayrı ayrı alıp dikkatlice kenara koydu. Aralarındaki en asil olanlarını Roma

İmparatorluğunda vazife vererek onurlandırdı ki bunların pek çoğu o zamandan beri aramızda yaşam sürmeyi tercih ettiler ve ana vatanlarına dönmeyi hiç düşünmediler.

8. Ülkesindeki Hıristiyanlar Adına Bir Elçi Gönderen Pers Kralına da Mektup Yazması

Pers Kralının da barış ve dostluk teminatı olarak bir elçi ile hediyeler göndererek Constantinus ile bir anlaşma yapma isteğini gördükten sonra, bu anlaşmanın görüşleri sırasında imparator hediyeleri kabul ederkenki ihtişamıyla, onu ilk onurlandıran kraldan daha üstündür. Pers'te Tanrı'nın evinin çok sayıda olduğunu ve pek çok insanın İsa'nın etrafında toplandığını duyduğunda bu haberdan memnun bir şekilde amacı her milletten insanı korumak olan biri olarak o ülkede refahın sağlanmasından kendini sorumlu tuttu.

9. Augustus Constantinus'un Pers Kralı Sapor'a yazdığı ve İçinde Tanrı'ya ve İsa'ya Olan İncanın Yer Aldığı Mektubu

Pers Kralına mektubunun bir kopyası:

“İlahi dini kabul ederek, hakikatin yol gösterici ışığından faydalanan biriyim; hakikat ışığının rehberliğinde, ilahi din bilgisinde ilerledim. Hareketlerimin de gösterdiği gibi, onun en kutsal din olduğunu açıkça söylüyorum. En yüce Tanrı'ya yaklaşmayı öğretenin bu ibadetin olduğunu söylüyorum. İlahi Güç'ün yardımıyla, okyanusun sınırlarından başlayarak sırasıyla dünyadaki her millette güven umudu uyandırdım; böylece zalim ve zorbalara kölelik yaparak ve günlük ıstırapların baskılarına boyun eğerek neredeyse tamamen yok olanlar benim vasıtamla çok mutlu bir yaşama kavuştular. Sonsuza kadar yücelteceğim ve hatırlayacağım bu Tanrı'nın varlığını kabul ediyorum. Bu Tanrı'yı saf ve art niyetsiz fikirlerle düşünmeyi seviyorum.

10. İmparator'un, Putların Yanlışlığını Açığa Vurması ve Tanrı'yı Yüceltmesi

“Tanrı'ya diz çökerek yalvarıyorum; kurbanların kanlarından, pis ve iğrenç kokularından, topraktan çıkan büyümlü alevlerden korkuyla çekinirim; bu ayinler; kirli, saygısız ve dinsiz boş inançların hepsi atıldı ve putperest milletlerin çoğuna -neredeyse tümüne- cehennem azabı verildi. Her şeyin efendisi; sevgi dolu nezaketi ve insanların ihtiyaçlarını gözetmede herkesin yükselişi için ortaya çıkardığı nimetlerin, birbirlerinin şehvetlerine hizmet için saptırılmasına katlanamaz. İnsandan tek istediği, aklın saflığı

ve kirlenmemiş bir ruh; erdem ve dindarlığı bu değerle ölçer. Alçak gönüllülük ve nezaketten memnun kalır; uysalı severken kavgacıdan nefret eder; inanca sevinir, inançsızlığı cezalandırır; onun sayesinde tüm cüretkâr güçler yıkılır ve kibrin küstahlığından intikamını alır. Kibirli ve kendini beğenmişler tamamen devrilirken alçakgönüllü ve bağışlayıcı olanlar ödüllendirilir; öyle ki adil bir şekilde yönetilen bir krallığı yardımıyla son derece yüceltir ve güçlendirir, sağgörülü bir kralı barışın sükûneti içinde yaşatır.

11. Tiran ve Acı Çektirenlere karşı ve Valerianus'un Tutsaklığıyla Üzerine

“Bu tek Tanrı'yı her şeyin düzenleyicisi ve yaratıcısı olarak kabul etmekle yanılmadığıma inanıyorum sevgili kardeşim; yanlıştın deliliğiyle kötü yola sapan otorite sahibi pek çok selefim, bunu inkâra cüret etti. Ancak öyle korkunç ve yıkıcı bir cezaya çarptırıldılar ki sonraki nesillerin tümü, onların felaketlerini, onların yolundan gitme arzusunu taşıyanlara en etkili uyarı olarak gördüler. Bunların arasında, ilahi öfkenin şimşekleriyle buradan sürülen ve sizin topraklarınıza kovulan, yüzkaralarıyla sizin ünlü zaferinize daha da ün katmasını sağlayanların olduğuna inanıyorum.

12. Zalimlerin Çöküşüne Şahit Olduktan Sonra, Artık Hıristiyanlar'ın Yaşadığı Barışla Sevindiğini Bildirmesi

“Böyle insanların bahsettiğim şekilde cezalandırılışlarının kendi zamanımızda herkese duyurulmuş olması güzel bir olay. Son zamanlarda, saygısız emirleriyle Tanrı'nın kullarına rahat vermeyenlerin sonlarına kendim şahit oldum. Bu nedenle Tanrı'ya sonsuz şükranlarımı sunuyorum; mükemmel inayetiyle katsal buyruğunu yerine getirenler, barışın yeniden kazanılmasıyla mutlu olmuşlardır. Her şeyin en güzel ve en güvenli şekilde yaratıldığına ikna oldum çünkü bunu, onların saf ve inançlı dini hizmetleri ve onun ilahi karakteriyle ilgili olarak tüm insanların O'nun etrafında toplanma konusunda vardıkları ortak yargı sayesinde Tanrı, bahsetmiştir.

13. Ülkesindeki Hıristiyanlar İçin Duyduğu Şefkatten Bahsetmesi

“İsteğimle uyumlu olan, Pers bölgelerinde şu anda adlarına konuştuğum insanların –Hıristiyanlar'ı kastediyorum– var olduğu haberini nasıl bir zevkle

dinlediğimi tahmin edin. Hem sizin hem de onların refah içinde yaşamaları ve sizin ve onların yararlandığı nimetlerin eşit ölçüde olması için dua ediyorum. Her şeyin yaratıcısı ve efendisi yüce Tanrı'nın şefkatini ve inayetini göreceksiniz. Gücünüz çok büyük olduğundan, bu insanları sizin korumanıza bırakıyorum; dindarlığınızla tanındığınızdan, onları size emanet ediyorum. Her zamanki insanlığınız ve nezaketinizle onları mutlu edin; inancınızın bu kanıtıyla hem kendinize hem de bize sonsuz yarar sağlayacaksınız.”

14. Constantinus'un İçten Duaları Hristiyanlar'a Barışı Sağlaması

Böylece, Dünya milletleri tek bir pilotun ustalığıyla yollarında ilerlerken ve Tanrı'nın hizmetkârı olarak yöneten birinin idaresini kabullenirken, Roma imparatorluğunun barış ortamı bozulmadan devam etti ve her sınıftan tebaası sakin, huzur dolu bir yaşam sürdü. Aynı zamanda dindar insanların dualarının, genel refahın sürdürülmesinde çok büyük katkılarına olduğuna ikna olan imparator, kendini böyle dualara mecbur hissetti. Tanrı'nın inayeti ve yardımı için yalnızca kendisi yakarmadı, ayrıca kilisenin din adamlarını onun adına dua etmesi için görevlendirdi.

15. Para ve Resimlerinde Kendisini Dua Eder Halde Resmettirmesi

Ruhunun ilahi dinin gücüyle ne kadar etkilendiğini, suretinin imparatorluğun altın paralarına Tanrı'ya dua ederken olduğu gibi gözleri yukarıda olarak basılmasını emrettiği olayla anlayabiliriz. Roma dünyasının her yerinde bu para geçerli oldu. Ayrıca bazı şehirlerde sarayların giriş kapılarının üzerine tam boy resimleri yerleştirildi; gözler gökyüzüne kalkmış ve eller dua eder gibi açık.

16. Put Tapınaklarında Kendine Benzeyen Madeni Levhaların Bulunmasını Kanunla yasaklaması

Resim vasıtasıyla da kendisini her zamanki gibi Tanrı'ya dua ederken tasvir ettirdi. Aynı zamanda kesin bir yasayla hiçbir put tapınağında kendisinin herhangi bir suretinin bulunmasını yasakladı; böylece yasaklanmış boş inançların yanlışlarından kendi kişiliğine leke sürülemeyecekti.

17. Sarayda Dua Etmesi ve Kitab-ı Mukaddesi Okuması

Dindarlığının yüce kanıtları onun sarayını nasıl Tanrı'nın evi gibi biçimlendirdiğini ve orada toplananları da şevkle doldurduğunu; kutsal kitabı eline alıp kendini o ilahi kehanetleri incelemeye adanmış; sonrasında da sarayındaki tüm üyelerle birlikte her zaman dualar okuduğunu belirtenlerden anlayabiliriz.

18. Lord's Day'in⁵⁴, Genel Bir İbadet Gününün Olmasını Emretmesi

Belirli bir günün dua için özel olmasını emretti: her şeyin ilki ve başı olan efendimizin ve kurtarıcımızın gününü kastediyorum. Tüm ev halkının bakımını, Tanrı'nın hizmetine adanmış, ağırbaşlı yaşam şekli ve diğer erdemlerle diğerlerinden ayrılmış diyakozlar ile diğer papazların sorumluluğuna verildi; kendisine bağlılıkta ve sevgide güçlü, güvenilir muhafızı dini uygulamalar için bir öğretmen buldu ve onun gibi efendimizin kurtuluş gününü yüceltti ve o gün sevdiği ibadetleri yaptı. İçten dileği insanoğlunun tümünü Tanrı'ya ibadete yöneltmek olduğundan aynı şey bu kutsanmış prens tarafından tebaasındaki bütün sınıflara önerildi. Roma imparatorluğu'nun tüm vatandaşlarına efendimizin gününü kutlamalarını ve ayrıca şabattan önceki günü de, insanlığın kurtarıcısının o gün başardığı şeyin anısına, yüceltmelerini emretti. Amacı tüm ordusuna, kurtarıcısının gününü (adını ışıktan ve güneşten alan “Pazar⁵⁵ günü”) şevkle onurlandırmayı öğretmek olduğundan aralarında bulunan inançlıları, Tanrı'nın evinde yapılan ibadete katılmaları ve hiçbir engelle karşılaşmadan bu görevlerini yerine getirebilmeleri için serbest bıraktı.

19. Pagan Askerlerine Bile Pazar Günü Dua Etmelerini Emretmesi

İlahi gücü hâlâ görmeyenlerle ilgili de, her Pazar günü şehrin yanında açık bir alanda toplanıp işaretle birlikte, daha önceden öğrendikleri bir olayı Tanrı'ya sunmalarını emreden bir kanun çıkardı. Onlara, güvenlerinin yalnızca mızraklarına, zırhlarına ya da beden gücüne dayanmaması gerektiğini, yüce Tanrı'yı her iyiliği ve zaferin kendisini veren olarak kabul etmeleri, onu “zaferin mimarı”, “koruyucu”, “esirgeyici” ve “yardımcı” olarak adlandırıp yücelterek, dualarını sunmak zorunda

⁵⁴ Lord's Day: Tanrı'ya ibadet için ayrılmış bir gün (Pazar günü). (ç.n.)

⁵⁵ Pazar= Sunday (sun:güneş, day:gün) (ç.n.)

olduklarını söyledi. Tüm birlikleri tarafından okunacak duayı, imparator'un kendisi hazırladı ve şu sözleri Latin dilinde söylemelerini emretti:

20. Constantinus'un Askerlerine Verdiği Dua

“Yalnızca seni Tanrı biliriz; seni efendimiz olarak kabul ediyor ve yardımına sığıntıyoruz. Senin yardımınla kazandığımız zaferlerle, düşmanlarımızdan daha güçlüyüz. Yaptığın yardımlar için şükranlarımızı sunuyor ve ileriki mutluluklarımız için sana güveniyoruz. Hep birlikte sana dua ediyor, bizi, imparatorumuz Constantinus'u ve onun inançlı oğullarını güven ve huzur içinde yaşatman için yalvarıyoruz.” İşte bu, askerlerinin Tanrı'ya sundukları duaydı.

21. Kurtarıcının Haç İşaretinin Askerlerin Kalkanlarına Kazınmasını Emretmesi

Sadece bununla kalmadı ve ayrıca, kurtuluş sembolünü, askerlerin kalkanlarına bastırdı. Bundan sonra, savaş sırasında kuvvetlerinin altın imgelerle değil haçlı sancaklarla ilerlemelerini emretti.

22. Duasındaki Şevk ve Paskalya Kutlamalarını Yüceltmesi

Kutsal dinimizin sırlarını paylaşan biri olarak imparator, her gün belli bir saatte sarayın iç odalarından birine kapanır ve orada Tanrıyla yalnız kaldığında alçak gönüllü yakarışıyla diz çöker ve ihtiyacı olan nimetler için yalvarırdı. Ancak özellikle kutsal Paskalya Kutlamalarında dini çalışmaları iki kat artardı, bedeninin ve beyninin tüm enerjisiyle tefsir görevlerini yerine getirirdi ve bu yortunun kutlanması konusunda herkesle yarıştırdı. Kutsal günün gecesinde de, şehrin her yerinde büyük mumlar yaktırarak gündüz gibi aydınlatırdı. Bu mumların yanında meşaleler de ışıklarını her tarafa saçardı, böylece bu mistik geceye, o günün ötesinde parlak bir ihtişam verilirdi. Gün doğar doğmaz, kurtarıcımızın inceliklerine taklit ederek her ulustan, eyaletten, halktan tebaasına ellerini cömertçe açtı ve hepsine bol para bağışladı.

23. Putperestlere Özgü İbadetleri Yasaklaması Fakat Şehitleri ve Kilise Bayramlarını Yüceltmesi

Tanrı'ya ibadeti bu şekildeydi. Aynı zamanda, hem sivil hem asker, İmparatorluk sınırları boyunca tüm halkı, putperest tapınmalara karşı her şeyde engeller ve her türlü kurban sunmanın yasaklandığını gördü. Pazar gününün kutlanmasını emreden bir yasa da çıkarılıp tüm eyaletlerin yöneticilerine gönderildi ki bu kişiler imparator'un emriyle şehitlerin anısına olan günlerini imparator'un isteğine uygun olarak gereklerinin yerine getirilmesiyle görevlendirildiler.

24. Kendisini Kilise Dış İşlerinden Sorumlu Bir Piskopos Olarak Tanımlaması

Bir keresinde Piskoposlarla birlikteyken benim yanımda, “Sizler kilise içinde yetkileri olan piskoposlarsınız, ben de Tanrı'nın emriyle kilise dışındaki her şeyle sorumlu olan bir Piskoposum” diyerek “kendisi de bir piskopos” ifadesinin dolaşmasına neden olması sebepsiz değildi. Onları kendisinde olduğu gibi inançlı bir yaşam için teşvik etti.

25. Kurbanların, Mistik Ayinlerin, Gladyatörlerin Dövüşlerinin ve Ahlaksız Nil İbadetinin Yasaklanması

Bu isteğiyle uygun olarak, herkese putlara kurban sunmayı, kâhinlere danışmayı, simgeler yaptırmayı ya da gladyatörlerin kanlı kavgalarıyla şehirlerin kirletilmesini yasaklayan emir ve yasalar koydu. Mısırlıların özellikle de Alexandria'dakilerin nehirlerini, kadınca davranan erkeklerden oluşan bir papazlıkla yüceltme gelenekleri olduğundan, hiç kimse bundan böyle aynı pislikle lekelenmesin diye, kirlenmiş sınıfın tamamının ortadan kaldırılmasını emreden başka bir yasa çıkarıldı. Boş inançlara kapılanlar, bunun sonucu olarak artık nehrin her zamanki taşkınının olmayacağını düşünürken Tanrı, imparator'un yasasını onayladığını her şeyi onların beklentilerinin tamamen tersinde geliştirerek göstermiştir. Kirli davranışlarıyla şehirleri lekeleyenler daha fazla görünmediler; ancak nehir öncekinden daha fazla yükselmiş gibi, bereketli akıntılarıyla taşı. Bu olay, kandırılmış insanların, pislikten dönmelerini ve refahlarını yalnızca iyi olan her şeyin vericisine atfetmelerini tembihler gibiydi.

26. Çocuksuz İnsanlarla İlgili Olan Yürürlükteki Kanunun ve Vasiyet Yasasının Yeniden Düzenlenmesi

Her eyalette imparator tarafından bu türden pek çok şey bahşedildi. Bunların arasında, tamamen yeniden şekillendirilen ve daha eşit bir temele oturtulan yasalar örnek olarak gösterilebilir. Reformun özellikleri kolay ve kısa bir şekilde açıklanabilir. ocuğu olmayanlar, onları potansiyel suçlular olarak değerlendiren ve acımasız olan eski yasaya göre, mirasla geçen mal cezasıyla cezalandırılıyordu. İmparator bunu yürürlükten kaldırarak bu vaziyettekilerin miras bırakabileceklerine karar verdi. Yasayı kasıtlı olarak ihlal edenlerin suçlarının hak ettiği cezalara çarptırılmalarını söyleyerek adalet ilkeleriyle ilgili meseleleri düzenledi. Ancak kendisi, bedensel kısırlıkları nedeniyle umutları konusunda hayal kırıklığına uğrayan, evlada özlem duyan çok sayıda kişiye çocuk yapmayı reddeder. Bazılarının da çocuk istemelerinden değil, felsefeye olan sevgilerinin onların evliliğe karşı olmasına yol açmasından dolayı çocukları yoktur. Tanrı'nın hizmetine adanmış kadınlar da saf ve lekesiz bakireliklerini sürdürmüş; kendilerini, ruh ve bedenlerini tamamen dindar bir yaşama adanmışlardır. Bu durum cezalandırılmayı mı yoksa takdir ve övgüyü mü hak etmeli? Bu durumu arzulamak başlı başına şerefli bir davranıştır ve bunu sürdürmek de tek başına olan doğanın gücünden üstündür. Kısırlıkları nedeniyle ümitleri yok olan insanlar cezayı değil merhameti hak ediyor ve kendilerini daha yüce bir emele adayınlar da cezalandırılmayı değil takdir edilmeyi gerektirir. Ölmek üzere olan insanların vasiyetleri ile ilgili olarak da eski yasa, son nefeslerinde bile olsa vasiyetlerin kesin sözcüklerle ifade edilmesini emrediyor ve takip edilmesi gereken kesin şekil ve şartları belirtiyordu. Bu uygulama merhumun isteklerinin tam olarak yerine getirilmesini engelleyen hileli girişimlere yol açıyordu. İmparatorumuz bu istismarların farkına varır varmaz bu yasayı da ölmek üzere olan kişilerin son dileklerini ve istedikleri şartları ister yazılı isterlerse mümkün olduğunca az kelime ile güvendikleri uygun bir tanığın huzurunda olmak kaydıyla sözlü olarak da ifade etmelerine izin verilmesini bildirerek yeniden şekillendirdi.

27. Diğer Yasaların Arasında Hiçbir Hıristiyan'ın Bir Yahudi'ye Köle Olamayacağını Emretmesi ve Konsillerin Kararlarının Geçerliliğini Onaylaması

Kurtarıcının kurtardığı insanların, peygamberleri ve efendilerinin kendisini öldürmüş olanlar tarafından kölelik boyunduruğu altına alması doğru olmayacağından hiçbir Hıristiyan'ın bir Yahudi efendinin köleliğinde kalmamasını emreden bir yasayı da yürürlüğe koydu. Bundan böyle, biri bu durumlarda görülürse köle azat edilecek ve efendisi de cezalandırılacaktı.

Ayrıca imparator, piskoposların sinodlarda aldıkları kararlarını onayladı ve eyalet yöneticilerinin piskoposların emirlerini yürürlükten kaldırmalarını yasakladı. Tanrı'nın papazlarını ne olursa olsun herhangi bir hekimden, görevliden daha değerli saydı. Tebaasının yararı için bunu ve bunun gibi binlerce yasa çıkardı; ancak bunların ayrıntılarını verecek kadar zamanımız yok; fakat yüce Tanrı'nın adanmış bir hizmetkârı olarak kendini nasıl sabahtan akşama kadar yarar sağlayacak şeyler bulmaya verdiğini ve herkese karşı nasıl eşit şekilde nazik olduğunu anlatmalıyım.

28. Kiliselere Hediyeleri, Bakirelere ve Yoksullara Bağışları

Cömertliğini en çok Tanrı'nın evlerine karşı gösteriyordu. Bazı durumlarda toprak bağışladı, bazılarına ise yoksul, yetim ve dullara yardım dağıttı; bunların yanında çıplak ve muhtaçlara kıyafet sağlama konusunda daha çok özen ve öngörülülük gösterdi. Ancak yaşamlarını din felsefesi çalışmalarına adayanları, en özel onurlu değerlerinden ayrı tuttu. Tanrı'nın en kutsal bakire kilisesine olan saygısının ve böyle insanların kendilerini adadığı Tanrının, onların ruhlarında onlarla birlikte olduğuna emindi.

29. Constantinus'un Söylev ve Söylemleri

Aklını ilahi bilgiyle doldurmak için bazen uykusuz geceler geçiriyordu. Zamanın çoğunu genelde, halka sunduğu söylemlerini hazırlamakla harcıyordu. Tebaasını onların mantıklarına hitap ederek yönetmenin ve her açıdan otoritesine bağlılığı sağlamanın kendisine düştüğünü düşünüyordu. Bazen bir imparator'un bir filozof görevini sürdürebileceğini duyma umuduyla kendisi, katılımın yüksek olduğu bir meclis toplardı.

Konuşması sırasında kutsal konulara değinildiği zaman hemen ayağa kalkar, ciddi bir görünüşle bastırılmış ses tonuyla saygılı bir şekilde, denetçilerini ilahi öğretinin gizlerinde bir şeylere başlatırdı. Onu tezahüratla selamladıklarında, mimikleriyle onları gözlerini gökyüzüne kaldırmaları ve takdirlerini yalnızca yüce Tanrı için sunmaları, hayranlık ve övgüyle onu yüceltmeleri için yönlendirirdi. Konuşma konularını genellikle bölerdi. Çok tanrılığın yanlışlığını gösterir sonra da putperestlerin boş inançlarının yalnızca hile ve dinsizliğin bir kisvesi olduğunu kanıtlardı. Sonrasındaysa, Tanrının tek egemenliğini belirtir oradan da Tanrının genel ve özel inayetine geçerdi. Kurtuluş dönemine gelerek, gerekliliğini ve olayın doğasına uyumu gösterirdi, sırasıyla ilahi yargının öğretisine girerdi. Burada para hırsı, şiddet yanlısı, kazanma hırsının kölesi olanları aşağılayarak özellikle dinleyicilerin en çok vicdanlarına hitap ederdi. Yani orada buluna ahbablarından bazılarının yere inmiş gözlerle suçluluğun bilincine varmalarına, sözlerinin kamçısını hissetmelerine neden olurdu. En açık etkileyici sözlerle, Tanrıya yaptıklarıyla ilgili verecekleri bir hesapları belirtildi. Dünyanın imparatorluğunu ona, Tanrının verdiğini ve herkesin bir gün aynı şekilde kendi yaptıklarının hesabını her şeyin yüce efendisine vereceklerini hatırlatırdı. Sürekli ifadesi, tembihleri, uyarıları ve açıklamaları bu şekildeydi. Kendisi de bu duyguları gerçek inancın güveni içinde hisseder ve dile getirirdi; ancak dinleyicileri pek fazla öğrenme eğiliminin de değildi ve nasihatlere kulakları kapalıydı; sözlerini büyük alkışlarla karşılıyor ancak doymak bilmez hırslarıyla kandırılıp bunları görmezden geliyorlardı.

30. Aç Gözlü Birinin Önüne Bir Mezar Ölçüsü Çizmesi ve Onu Utanca Boğması

Bir keresinde sarayındakilerden birine şunları söyledi: “*Aşırı isteklerimizi, arkadaşım, nereye kadar götürebiliriz?*” daha sonra da elinde bir mızrak bulunan bir insan figürünün boyutlarını çizerek devam etti: “*Dünyanın tüm zenginliklerini ya da dünyanın kendisini kazanmış olsan da en sonunda çizdiğim bu küçük noktadan daha fazlasını, tabii o da seninse, götüremeyeceksin.*” Bu kutsanmış prensin sözleri ve hareketleri böyleydi ve hiç kimseyi, kötü yolundan döndürmeyi başaramadığı zamanlarda olayların gidişatı, uyarılarının yalnızca söz olmaktan öteye gidip daha çok ilahi kehanetler gibi olduğunu gösteren deliller sunuyordu.

31. Aşırı Merhametinden Dolayı Alay Edilmesi

Suç işlemekten caydıracak ölüm cezası korkusu olmadığı, imparator hep merhamet eğiliminde olduğu ve eyalet yöneticilerinden hiçbiri suçlara uygun cezalar vermedikleri için imparatorluğun genel yönetiminde, suç derecesinde azalma olmadı. Adil ya da adaletsiz olarak kendi karar vermesiyle herkese izin vermediği bu izni kendim yalnızca gerçekleri kaydetmek için isterim.

32. Constantinus'un Azizler Meclisine Yazdığı Söylevi

İmparator söylevlerini Latin dilinde yazardı ve bunlar Yunancaya bu özel göreve atanan tercümanlar tarafından çevrilirdi. Çevrilen bu söylevlerden birini örnek alarak, hiç kimsenin bu tanıklığının yalnızca bir övgü olduğunu düşünmesine sebep bırakmamak amacıyla bu çalışmaya ekleme niyetindeyim ki bu örnekle “Azizler Meclisi”ne yazdığı ve Tanrının evine adadığını kast ediyorum.

33. Eusebios'un Kurtarıcımızın Mezarı Şerefine Yaptığı Konuşmasını Ayakta Dinlemesi

Takdire şayan bu prensin huzurunda yaptığım bir hareketimden bahsetmeden geçemeyeceğim. Bir defasında, onun dindarlığından emin olmanın verdiği güvenle cesaretlenerik, kurtarıcımızın mezarı hakkında bir konuşma yapmak için izin istedim. Bu isteğe hemen yanıt verip, o kadar kişinin arasında sarayın içinde ayağa kalktı ve herkesle birlikte dinledi. Beyhude bir çabayla ona, yanında duran tahta oturması için işaret ettim; aynı dikkatle, söylemimin konularını tartmayı sürdürdü ve içerdiği teolojik öğretilerin doğruluğuna şahitlik ettiğini belirtti. Bir süre sonra sözler oldukça uzadığından sonlandırmak arzusundayım; ancak buna izin vermedi ve sonuna kadar gitmem konusunda cesaretlendirdi. Yeniden oturması için işaret ettiğimde kendi açısından memnun olmadı ve Tanrıyla ilgili öğretilerin yer aldığı bir konuşmayı dikkatsizce ve ilgisiz bir konumdayken dinlemenin doğru olmadığını söyledi. Bu davranış yine onun için iyi ve yararlı oldu çünkü dini hakikatler dinlenirken ayakta durmak bir saygı göstergesidir. Söylemimi sonlandırdıktan sonra eve döndüm ve olağan işlerime yeniden devam ettim.

34. Eusebios'a Paskalya ve Kitab-ı Mukaddes Nüshalarıyla İlgili Mektup Yazması

Her zaman Tanrının evlerinin refahı konusunda dikkatli olan imparator, kutsal kehanetlerin çoğaltılmasıyla ve kutsal paskalya yortusu konusunda ilgili bir mektupla bana hitap etti. Yortunun mistik önemini göstermek konusunda kendimi ona adamıştım; beni onurlandırdığı yanıtında bana yazdıklarını aşağıdaki mektubu okuyarak görebilirsiniz.

35. Constantinus'un Eusebios'a Paskalya Konusunda Yaptığı Söylevini Öven Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Eusebios'a

“İsa'nın sırlarından layığına söz etmek ve paskalya yortusu, başlangıcı, önemli olup zor şartlarda kazanılmasıyla ilgili uyumsuzluğu uygun bir şekilde açıklamak aslında güç ve dilin anlatmaya yetmeyeceği bir konudur. Tanrı'nın işlerini tam olarak anlatmak bunları kavrayabilmiş olanların da elinde değildir. Ancak ilminize ve şevkinize hayranlıkla bakıyorum. Eserlerinizi yalnızca kendim büyük bir zevkle okumadım ayrıca sizin arzunuz olduğu gibi kutsal dinimize içten inanan pek çok insana da ulaştırılması için talimat verdim. Büyük bir medeniyetle karşıladığımız katkılarınızı gördükten sonra artık, çalışmalarınıza diğer dönemlerden yararlanarak başladığımızı söylediğiniz eserlerle bizleri daha sık sevindirmenizi bekliyoruz. Bu nedenle sizi mutut uğraşlarınızı teşvik etmek için istekli birini görevlendiriyorum. Varılan bu önemli yargı, eserlerinizi Latinceye çeviren –bu versiyonun, eserin kendi mükemmelliğiyle eşit olması imkânsız olmasına rağmen– kişinin, bu konuda her açıdan yeterli olduğunun bir delilidir. Tanrı sizi korusun sevgili kardeşim.” Bu konuda yazdığı mektup böyleydi ve kiliselerde okunması için Kitab-ı Mukaddes'in çoğaltılmasıyla ilgili olanı da şu şekildedir.

36. Constantinus'un Kitab-ı Mukaddes'in Nüshaları İle İlgili Eusebios'a Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Eusebios'a

“Tanrı'nın yardımlarıyla çok sayıda insan kendisini, adımla çağırılan şehirdeki kutsal kiliseyle birleştirdi. Diğer tüm alanlarda refah konusunda şehir hızla geliştiğinden, kiliselerin sayısının da arttırılması gerekli görünüyor. Bu konudaki kararına tamamen hazırlıklı olunuz. Kilise eğitimi için sağlanması ve kullanılması en

gerekli şey olan Kitab-ı Mukaddes'in 50 nüshasının hazır parşömele okunaklı, uygun ve taşınabilir bir şekilde işinde iyi olan profesyonel yazıcılar tarafından yazılmasını sağlamamız konusunda sizi bilgilendirmenin yerinde olacağını düşündüm. Piskoposluk bölgesi catholicuslar da siz aziz dostum tarafından bu nüshaları hazırlanmasında gerekli görülen her şeyin sağlanması konusunda dikkatli olması talimatını aldı ve bunların mümkün olduğunca kısa sürede tamamlanmasını sağlamak size düşüyor. Bu mektupla birlikte, iki resmi binek arabasına bunların ulaştırılması için kullanma yetkiniz var. Bu düzen sayesinde nüshalar tamamlandığında benim kontrolüm için kolayca ulaştırılabilecek ve kilise diyakozlarından birini bu hizmetle görevlendirebilirsiniz ki bu kişi buraya ulaştığında cömertliğimin nimetlerinden yararlanabilecektir. Tanrı sizi korusun sevgili kardeşim!"

37. Nüshaların sağlanması

İmparator'un verdiği emirler bu şekildeydi ki verildikten sonra görev hemen yerine getirildi ve üç dört katlı muhteşem ve iyi yapılmış ciltler gönderdik. Bu olay, imparator'un yazdığı ve içinde, ülkemizin yaşayanlarının hurafelere daha çok adanmış olduğu Constantia şehrinin din sayesinde eski putperestliklerin bırakmak zorunda kaldığı haberlerinden duyduğu mutluluğu ve davranışlarını onayladığını belirten diğer bir mektupla tasdik edildi.

38. Pazar Kenti Olan Gazze'nin, Hıristiyanlık Dinini Yaşadığı İçin Bir Şehir Yapılması ve Constantia Adını Alması

Koruyucu dinleri kucaklayan Filistin eyaletine şu anda Constantia olarak bilinen yer, hem Tanrının yardımı hem de imparator'dan gelen özel bir onurla ki burası ilk defa şehirlik mertebesine yükselerek bir dindar kardeşinin adıyla önceki adının değiştirilmesi sonucu daha onurlu bir isim alarak diğerlerinden ayrıcalıklı bir duruma geçti.

39. Phoenicia'daki Bir Yerin de Şehir Yapılması ve Diğer Şehirlerde Putperestliğin Ortadan Kaldırılıp Kiliselerin İnşa Edilmesi

Benzer değişiklikler bazı başka şehirlerde de gerçekleştirildi. Örneğin ismini imparator'dan alan Phoenicia'nın bir kentinde yaşayanlar, sayısız putlarını ateşe atıp

yerlerine kurtarıcı dini ilkelerini benimsediler. Diğer eyaletlerde, hem şehirlerde, hem de taşrada yaşayan pek çok insan esirgeyen Tanrı bilgisini öğrendikten sonra samimi birer dindar oldular. Bugüne kadar kutsal saydıkları her türlü değersiz cisimleri yok ettiler; azametli tapınak ve mabetleri hevesle yıktılar; önceki düşüncelerini ya da yanlışlarını terk edip tamamen yeni kiliseler yapmaya başladılar ve tamamladılar. Bu dindar prensin yaptıklarının ayrıntılarını pek fazla bilmiyorum, yalnızca onunla arkadaşlık etme şerefine nail olmuş kişiler bilebilirler; ancak yaşamının son günlerini yazmaya başlamadan önce kendi bildiğim olayları kısaca anlatarak mutlu olacağım.

40. Hükümdarlığının Otuzuncu Yılında Üç Oğluna Caesarlık Unvanları Vererek Kudüs'teki Kiliseyi Vakfetmesi

Bu zamana kadar hükümdarlığının 30. yılı tamamlanmıştı. Bu dönemde, üç oğlu farklı zamanlarda imparatorlukta meslektaşları olarak kabul edildiler. Birincisi, babasının adını alan Constantinus bu payeyi hükümdarlığının onuncu yılı sırasında kazanmıştı. Büyükbabasının adıyla çağrılan ikinci oğul Constantius yirminci yılında *Caesar* ilan edilirken, ismi kararlı ve ciddi karakterini ifade eden üçüncüsü Constans aynı mevkiye babasının hükümdarlığının otuzuncu yıldönümünde erişti. Evlatlarından üç dindar oğul –bir Teslis gibi– yetiştirdikten ve her on yıllık dönemde onları imparatorluk yetkisine dâhil ettikten sonra, otuzuncu yıldönümü kutlamalarının her şeyin tek efendisine şükran sunmak için uygun olduğunu ve aynı zamanda, ihtişamıyla Kudüs'te yaptırdığı kilisenin ona adanmasının gerçekleştirilebileceğine karar verdi.

41. Bu Strada Mısır'da Ortaya Çıkan Uyuşmazlıklar Nedeniyle Tyros'da Bir Konsilin Toplanmasını Emretmesi

Güneşin parlak ışıklarını engelleyen kara bir bulut gibi, tüm iyiliklerin düşmanı olan kıskançlık, Mısır'daki kiliselerin huzurunu bozmak için yine anlaşmazlıklar çıkararak, bu bayram neşesini mahvetmeye çalıştı. Tanrı'nın yardım ettiği imparatorumuz bir kez daha çok sayıda piskopostan oluşan bir sinod topladı ve onları silahlanmış bir birlik, Tanrı'nın ordusu gibi, bu kötü niyetli ruha karşı durmaya çağırdı ve önce tartışmaları çözümlenmek sonrasında da yukarıda bahsedilen kutsal yapının adanışını gerçekleştirmek amacıyla onlara tüm Mısır ve Libya'dan, Asya'dan,

Avrupa'dan bu meclise katılmalarını emretti. Tanrı'nın yasaının vurgulayarak, uyuşmazlık içindekilerin uzlaşmaya varmadan ve karşılıklı barışı sağlamadan sunularını yasakladığında, onlara, karşılıklı kin duyguları beslerlerken ona ibadet etmeye hakları olmadığını hatırlatarak, Phonicia'nın başkentinde anlaşmazlıklarını gidermelerini de emretti. Bunlar imparator'un sürekli aklında canlı tuttuğu ilkelerdi ve bunlara bağlı olarak şu mektupta şu anki görevlerini tam bir uyum ve birlik içinde yerine getirmelerini tembihledi.

42. Constantinus'un Tyros'daki Konsile Mektubu

“MUZAFFER, BÜYÜK, AUGUSTUS, CONSTANTINUS'tan Tyros'daki Kutsal Konsile

“Zamanımızın refahıyla en tutarlısı ve uygunu Katolik kilisenin birlik içinde kalması ve İsa'nın hizmetkârlarının şu anda tüm lekelerden uzak kalması olacaktır. Ancak, uğursuz ve korkunç çekişme hırsıyla yönetilerek (inançlarına layık olmayan bir yaşamı kasıtlı olarak sürdürmekle suçlamayacağım) bence, kötülüklerin en tehlikelisi olan genel bir düzensizlik yaratmaya çalışanlar var. Vakit kaybetmeden bir araya gelip (zaten şu anda olduğu gibi) korunmaya ihtiyacı olanları savunmak; tehlikedeki kardeşlerimiz için çözüm bulmak, bölünmüş üyelere fikir birliğini hatırlatmak, hâlâ imkân varken yanlışları düzeltmek için bir sinod oluşturmanızı istiyorum; böylece tuhaf ve üzücü bir anormallikle birkaç kişinin bozduğu uyumu pek çok eyalette yeniden sağlayabiliriz. Herkesin aynı şekilde yüce Tanrı'nın bu durumdan memnun olacağını bildiğini ve huzuru yeniden sağladığımızda bunun size büyük bir şeref vereceğini düşünüyorum. Duruma uygun bir tavırla, ibadet ettiğimiz kurtarıcının bizden özellikle istediği gerçek içtenlik ve inançla bir araya gelerek vakit kaybetmeden meydana gelen bölünmeleri yok etmektir. Kendi adıma, dindarlığım konusunda hiçbir şüphe yoktur. Mektuplarınızla dikkatimi çektiğiniz her şeyi zaten yaptım. Katılmalarını istediğiniz piskoposlara, görüşlerinize katılabileceklerini bildirdim. Konsüllük rütbesinde biri olan ve hem sizinle birlikte konsile iştirak etmek zorunda olan din adamlarına hatırlatacak hem kendisi de orada tutanakları denetlemek özellikle de düzenin korunması için orada bulunacak olan ve bir Konsül rütbesinde olan Dionysius'u görevlendirdim. Olacağını zannetmiyorum ama herhangi bir durumda emrime uymamaya cüret eder ve katılmayı

reddederse o kişiyi, imparatorluk emriyle cezalandırması ve o kişiye doğrunun savunulmasıyla ilgili imparator'un emirlerine karşı gelmenin kendisine yakışmayacağını öğretmesi için bir haberci görevlendirilecek. Düşmanlıkla ya da taraftar olarak ön yargısız bir şekilde, dini ve apostolik düzene uygun olarak, bilerek ya da bilmeyerek yapılan yanlışlar için çözüm üretmek siz aziz dostlarıma düşüyor; böylece kiliseyi her türlü lekeden arındırmış, kaygılarımı gidermiş ve şu anda bölünmüş durumda olanlara barışın nimetlerini yeniden sağlayarak kendiniz için en yüksek onuru kazanmış olacaksınız. Tanrı sizi korusun sevgili arkadaşlarım!”

43. Eyaletlerin Tümünden Gelen Piskoposlar Kudüs'teki Kilisenin Adanışına Katılması

Bu emirler yerine getirildikten hemen sonra, acil bir uyarıyla başka haberci geldi. Haberci, konsile katılan piskoposlara, imparator'un emirlerini ve piskoposların vakit kaybetmeden, Kudüs'e doğru yola çıkmalarını bildirdi. Bununla birlikte, hepsi de Phoenicia eyaletinden yola çıktılar ve varış yerlerine doğru ulaşım araçlarını kullanarak ilerlediler. Kudüs, her eyaletten gelen seçkin din adamlarının toplanma noktası olmuştu ve tüm şehir, Tanrı'nın hizmetkârlarından oluşan büyük bir kalabalıkla dolmuştu. Makedonyalılar, metropollerinin piskoposunu⁵⁶ göndermişlerdi; Pannonialılar ve Moesialılar Tanrı'nın hizmetkârları arasında en genç olanlarıydı. Pers'ten gelen kutsal kehanetlerde uzman bir din adamı da oradaydı. Bithynialı ve Thrakialı⁵⁷ piskoposlar varlıklarıyla konsili onurlandırdılar. Ne Kilikya'dan gelen aydınlar ne de Kappadokia'luların her şeyin ötesinde ilim ve güzel söz söyleme yeteneğiyle ayrılan önderleri eksikti. Kısacası tüm Suriye ve Mezopotamya, Phoenikia ve Arabistan, Filistin, Mısır ve Libya'yla Thebai sakinleri, Tanrı'nın elçilerinin güçlü kalabalığının oluşmasına katkıda bulundu. Bir imparatorluk eskortu da katılmış ve imparator'un adına bayramın ihtişamını artırmaları adına saraydan memurlar da gönderilmiştir.

44. [Piskoposların (ç.n.)] *Notarius Marianus Tarafından Kabulleri, Yoksullara Para Dağıtımı ve Kiliseye Sunular*

Bu memurların önderleri imparator'un en yararlı adamıydı ki bu kişi *tiranların* söz sahibi olduğu zamanlarda dindarlığıyla dikkat çekmiş ilahi emirleri bilen, inanç ve

⁵⁶ Selanik Makedonya metropol kenti olarak kabul ediliyordu. (ç.n.)

⁵⁷ Thrace: Trakya. (ç.n.)

din konusunda ünü yayılan biriydi ve böylece şimdiki tutanakların düzenlenmesi görevini hak etmiştir. İmparator'un emirlerine son derece bağlı olarak, meclisi ince misafirperverlikle karşıladı ve son derece muhteşem bir eğlence ve ziyafet sundu. Ayrıca çıplak, yoksul ve hayatın gereksinimlerinden ve yiyecekten yoksun olan her cinsiyetten insanlara bol miktarda para ile kıyafet dağıttı. İmparatorluğun sunduğu adak ve sunularla kiliseyi de zenginleştirilip güzelleştirildi ve verilen görevleri başarıyla tamamladı.

45. Toplantıdaki Piskoposların ve Bu Çalışmanın Yazarı Eusebios'un Çeşitli Söylemleri

Bu sırada kutlama hem dualarla hem de dindar imparator'un, insanlığın kurtarıcısına kendini adayışını öven ve onun anısına diktirdiği bu yapının ihtişamını yücelten Tanrı'nın elçilerinin söylemleriyle daha da şaşırtıcı olmuştu. Kimisi dinimizin kutsal öğretileri üzerine yaptığı söylevleriyle orada bulunanların kulaklarına bayram ettirdi. Kimisi kutsal kitabımız Kitabı Mukaddes'ten parçalar yorumlayıp altında yatan anlamları açıkladılar; Tanrı'nın evi pek çok nimetin verilmesine aracı olduğu için imparator ve onun dindar oğulları için barış ortamı dileyen dualarla Tanrı'ya yapılan mistik hizmet ve kansız kurbanlar gibi çabalar yetersizdi. Böyle görkemli bir törende bu ayrıcalığa layık olmasa da ben de çeşitli konuşmalar yaptım ki bunların bir kısmında imparatorluk yapısının detaylı tasvirinin bulunduğu yazılardan açıklamalar yaptım bir kısmında da temsil ettiği resimlere uygun öngörülerini bir araya getirmeye çalıştım. İmparator'un hükümdarlığın otuzuncu yılında adanış kutlamaları bu şekilde eğlenceliydi.

46. Daha Sonra Eusebios'un Constantinus'un Huzurunda Kurtarıcının Kilisesinin Tasviri İle Bir Otuzuncu Yıl Konuşmasını Yapması

Kurtarıcımızın kilisenin yapısını, kutsal mağarasının şeklini, eserin ihtişamını, altın gümüş ve değerli taşlardan oluşan sayısız sunuları, elimden geldiği kadarıyla anlattım ve uygun olan bir zamanda bu çalışmaya ekleyeceğim ayrı bir tez çalışması olarak imparator'a sundum. Adını alan şehre yolculuğumdan hemen sonra imparator'un huzurunda yaptığım otuzuncu yılla ilgili söylevimi de ekleyeceğim. Yüce Tanrı'yı imparatorluk sarayında yüceltmem için sunulan ikinci fırsattı. Bu olayda inançlı

dinleyicim, büyük bir zevk aldı, daha sonra orada bulunan kişilerle birlikteken bunu doğruladı ve onlara her türlü payeliği verdi.

47. *Constantinus'un Hükümdarlığının Yirminci Yılında Nikaia'da Konsül Toplanması, Otuzuncu Yılında Kudüs'te Kilisenin Adanması*

Bithynia'nın ünlü Nikaia şehrinde topladığı birincisinden sonra imparator'un Kudüs'te topladığı ikincisi bildiğimiz en büyük sinoddu. Birincisi, zaferin adını taşıyan şehirde, düşmanlarına karşı kazandığı başarısı için şükranlarını sunmak amacıyla hükümdarlığının yirminci yılında toplanan zafer meclisiydi. Her şeyi veren Yüce Tanrı'ya barış adağı olarak kurtarıcımızın mezarındaki kiliseyi adadığı otuzuncu yıldönümüne bu toplantı, büyük bir görkem kattı.

48. *Constantinus'un Kendisini Aşırı Öven Birine Öfkelenmesi*

Artık tüm bu törenler tamamlanmış ve imparator'un ilahi özellikleri, evrensel övgünün odağı olmuştu ki onun huzurunda Tanrı'nın papazlarından biri ona bu dünyada mutlak ve evrensel bir imparatorluğa layık görüldüğü ve kader onu diğer dünyada Tanrı'nın oğlunun imparatorluğunu paylaşmaya yönelttiği için kutsanmış olduğunu söylemeye yeltenmişti. Ancak Constantinus bu sözleri öfkeyle karşılamış ve bu şekilde konuşmak yerine şimdiki yaşamda ya da sonrakinde Tanrı'nın bir hizmetkârı olmaya değer görebilmek için kendi adına samimiyetle dua etmesini söylemiştir.

49. *Oğlu Caesar Constantius'un Evlenmesi*

Çok önceleri evlenen birinci oğlunun ardından imparatorluğun otuzuncu yılı tamamlandığında ikinci oğlunun da nikâhını kıydı. İmparator'un kendisinin bizzat katıldığı kadınların ve erkeklerin birbirlerinden uzakta ve ayrı gruplar halinde, her iki cinsiyetten misafirlerin görkemli bir misafirperverlikle eğlendiği coşkulu ve gösterişli bir kutlamaydı. Pahalı hediyeler de aynı şekilde şehirler ve insanlar arasında cömertçe dağıtıldı.

50. Hintli Elçi ve Hediyeler

Bu sırada Doğu'nun uzak bölgelerinde yaşayan Hintlilerden, yanlarında getirdikleri farklı değerli taşlardan ve bize yabancı olan hayvan türlerinden oluşan hediyeleriyle elçiler geldi. İmparator'a sundukları bu hediyelerle, egemenliğinin Hint okyanusuna kadar yayıldığını belirtirken resim ve heykellerle ona saygılarını sunan ülkelerinin prensleri de imparatorluğunu ve üstün otoritesini kabul etmişlerdi. Böylece, hükümdarlığının başlangıcında Batı okyanusundaki Britanyalıların yaptığı gibi Doğu Hindistanlılar da şimdi onun egemenliğine girmişti.

51. Constantinus'un İmparatorluğu, Politika ve Din Konusunda Eğittiği Üç Oğlu Arasında Paylaşması

Dünyanın farklı uçlarına kadar hâkimiyetini kurduktan sonra, babalık mirasını dağıtırmış gibi egemenliği altındaki tüm yerleri üç oğlu arasında paylaştırdı. En büyüğüne büyük babasının olan tarafı, ikinciye Doğu İmparatorluğunu ve üçüncüye de bu iki parçanın arasında bulunan ülkeleri taksim etti. Çocuklarının ruhları için yararlı ve değerli olacak miraslar bırakmak isteyerek, onların gerçek dini ilkelerle yetiştirilmesi konusunda çok dikkatli olmuştur ki bu konuda kutsal şeylerin bilgisinde onlara rehber olmuş ve inancı sağlam insanları onlara öğretmen olarak atamıştı. Aynı zamanda dünyevi konularda başarılı olmuş eğitmenler de tahsis etmişti; bunların bazılarıyla savaş sanatını öğreniyorlarken bazılarıyla politika konusunda, diğerleriyle de hukuk konularında çalışıyorlardı. Her birine; piyade, savaşçı, muhafız ve her türlü askeri güçten oluşan bir imparatorluk maiyeti verilmiş; sırasıyla kumandanlar, yüksek rütbeli subaylar ve yüzbaşılar tarafından kumanda edilmişlerdi ki bu kişilerin savaşçı yeteneklerini ve oğullarına olan bağlılıklarını imparator daha önceden biliyordu.

52. Olgunluğa Eriştikten Sonra Oğullarına İnanç Konusunda Rehber Olması

Caesarlar, acemilik yılları boyunca kamu işleriyle ilgili olarak uygun danışmanlardan yardım aldılar; ancak olgunluk yaşlarına eriştiklerinde yalnızca babalarının öğrettikleri yetiyordu. Yanında olduklarında onlara kendi tecrübelerinden örnekler veriyor ve kendisinin gittiği inançlı yolu izlemelerini tembihliyordu. Yanında değilse onlara imparatorluktaki konumlarına yakışan davranışın kurallarını mektupla

veriyordu ki bunlardan birincisi ve en önemlisi zenginlikten yani imparatorluğun kendisinden çok her şeyin mutlak hâkimi olan Tanrı'ya ibadet ve Tanrı bilgisine değer vermektir. Sonunda imparatorluğun kamu idaresini, kontrol edilmeden yönetmelerine izin verirken Tanrı'nın eviyle ilgili konularla ilgilenmelerini ve İsa'nın ilkelerini korkmadan açık bir şekilde kabul etmelerini istedi. Zorunlu oldukları için değil, kendi erdemleriyle eğitildikten ve bağlılığa yönlendirildikten sonra oğulları, Tanrı'nın hizmetine samimi olarak dikkatlerini adayarak ve sarayda bile tüm ev halkı üyeleriyle birlikte kilisenin emirlerine uyarak babalarının tembihlerinden çok daha fazlasını yerine getirdiler. Babalarının öngörülerini oğullarının yanında bulunan herkesin Hıristiyan olması yönündeydi ve böylece sadece onlar değil en yüksek rütbeli askerler ve kamu işlerini yürütenlerin hepsi de aynı inancı yaşayan insanlardı. İmparatorlar, mutlak bir savunmaya olduğu gibi kendini Tanrı'nın hizmetine adanmış kişilere güveniyordu. Üç defa kutsanmış prensimiz bu düzenlemelerini tamamlayıp imparatorluk boyunca huzur ve düzeni sağladıktan sonra, tüm nimetlerin sahibi Tanrı, onu daha iyi bir hayata geçirmenin zamanı geldiğine karar verdi ve doğaya borcunu ödemesini istedi.

53. Yaklaşık Otuz İki Yıl Hüküm Sürdükten ve Altmış Yılda Fazla Yaşadıktan Sonra Hala Sağlam Bir Bedenin Olması

Hükümdarlığını birkaç ay eksikle otuz iki yılda tamamladı ve tüm yaşamı bu sürenin yaklaşık iki katı olan bir zaman dilimine yayılmıştı. Bu yaşında da hala sağlam ve çevik, kusursuz bir bedeni, asil bir çehre ve her gayrete eşit gücü vardı, böylece askeri çalışmalara katılabiliyor, yolculukların yorgunluğuna katlanabiliyor, savaşa girebiliyor ve fethettiği düşman bölgelerinde anıtlar dikebiliyordu, tabii bunların yanında kansasız zaferler de kazanıyordu ki bunlarla onun karşısında olanlar üzerinde de genellikle zafer elde ediliyordu.

54. Hırs ve İkiyüzlülük İçin Aşırı Yardımseverliğini İstismar Edenler

Böylece akli nitelikleri mükemmelliğin en üst seviyesine erişmişti. Aslında karakterinin her yönden kusursuzluğuyla herkesten ayrılmıştı ama en çok da yardımseverliğiyle ve kendi suçlarını imparator'un sabrına mal eden kötülük peşinde olan insanların alçakça davranışlarının sonucu gibi birçok yönden onu eleştiren bir

erdemle diğlerlerinden ayrılırdı. Aslını söylemek gerekirse, bu zamanlarda ortaya çıkan çok büyük kötülöklere kendim şahit oldum, toplumun tüm kesimlerinden avlar bulan açgözlölerin şiddetini ve karakersiz kişileri, kiliseye sızıp Hıristiyan adını ve karakterini alanların rezil derecede ikiyüzlölüklerini kastediyorum. Kendi yardımseverliğı ve kalbinin iyiliğı, inancının gerçekliğı ve karakterinin doğırluğı, samimi merhamet görünüşünü kurnazca sürdüren bu sözde Hıristiyanlar'ın yaptıklarına güvenmesine neden oldu. Bu tür kişilere olan güveni onu, bazen kendine yakışmayan davranışlara itti ki bununla birlikte kıskançlık onun karakterinin mükemmelliğine gölge düşürmek için avantaj sağlıyordu.

55. Yaşamının Son Günlerinde Çeşitli Türlerde Yazılar Hazırlamaya Koyulması

Ancak bu suçlular kısa bir süre sonra ilahi cezaya çarptırıldılar. İmparatorumuza dönersek, çeşitli konularda söylemler hazırlamaya, halka sık sık söylevler sunmaya ve dinleyicisine dinin kutsal öğretilerini öğretmeyi sonuna kadar sürdürdü. Ayrıca alışkanlık olarak politik ve askeri konularda yasalar yapmakla da yani insanoğlunun refahı için gerekli olabilecek her şeyi yapmakla uğraşıyordu. Ölümünden kısa bir süre önce her zamanki dinleyicilerinin önünde bir cenaze nutuğı sundu. Bu nutuğun sonunda ruhun ölümsüzlüğünden, dini bir yaşamı sürdürmüş olanların durumundan ve Tanrı'nın, onu sevenler için sakladığı nimetlerden söz etti. Diğler bir taraftan, inançsızların nihai yıkımlarını kesin bir dille anlatarak, ilahi olandan farklı bir yol izleyenlerin sonlarının ne olacağını bol ve kesin örneklerle ortaya koydu. Onun bu konularda söyledikleri etrafındakilerin vicdanlarına öyle dokunmuş olmalı ki duydukları ile ilgili fikirlerini sorduğı, özgüveni olan filozoflardan biri, sözlerinin doğırluğunu kabul etti ve çok tanrılığa inanmayla ilgili ortaya koyduğı iddialara isteksizce de olsa övgüler sundu. Ölümünden önce arkadaşlarıyla yaptığı bunun gibi konuşmalarla imparator sanki daha mutlu bir yaşama götürecektir olan yolunu düzleştirip hazırlıyor gibiydi.

56. Perslere Karşı Bir Seferde Piskoposları ve Kilise Şeklinde Bir Çadırı Yanında Götürmesi

Şu anda yazdığım şeyin vuku bulduğı zamanlarda Doğı'da bazı barbarların ayaklandığını duyunca, imparator bu düşmanı zapt etmenin hala kendisine düştüğünü

gördü ve Perslere karşı bir sefer düzenlemeye karar verdi. Askeri kuvvetlerini hemen harekete geçirdi ve aynı zamanda da kendine eşlik etmelerinin ve Tanrı'ya hizmet için gerekli yardımcılarını yanında götürmenin iyi olacağı düşüncesiyle bu seferini sarayda bulunan piskoposlara ilettili. Onun kafilisinde yer almayı seve seve kabul edeceklerini, onu yalnız bırakmayı düşünmediklerini ve onun adına Tanrı'ya yakararak onunla ve onun için savaşacaklarını bildirdiler. İsteğine verilen bu yanıtla sevinerek yürüyüş planlarını onlara açıkladı; sonra da kilise şeklinde çok görkemli bir çadırı yaklaşan savaşta kendi kullanımını için hazırlattı. Burada tüm zaferleri veren Tanrı'ya dua etmek için piskoposlarla bir araya gelmeyi amaçlıyordu.

57. Perslerden Bir Elçiyi Kabul Etmesi ve Paskalya Kutlamasında Gece Nöbetini Diğerleriyle Birlikte Tutması

İmparator'un savaş hazırlıklarını duyan ve onun askerleriyle çarpışmaktan korkan Persler, barış isteğiyle bir elçi gönderdiler. Zaten barış yanlısı olan imparator tarafından bu öneriler hemen kabul edildi ve o insanlarla dostça ilişkilere başlandı. Bu sırada büyük Paskalya bayramı da gelmişti. Bu nedenle Tanrı'ya pek çok dualar sundu ve geceyi diğerleriyle birlikte uyanık olarak geçirdi.

58. Constantinopolis'te Havariler Anısına Kilise Yapılması

Bunun ardından, adını veren şehirde havarilerin anısına bir kilise yaptırmaya girişti. Bu yapıyı oldukça yüksek yaptırdı ve temelinden çatısına çeşitli renklerden mermer plaklarla donatarak dekore ettirdi. Ayrıca tavanını da oldukça titiz bir işçilikle doldu ve her tarafını altınla kaplattı. Binayı yağmurdan koruyan çatısı ise kiremit yerine pirinçten yapılmıştı ve burası da altına benzemişti. Böylece uzaktan bakanların gözünü kamaştıran güneş ışınlarını yansıtıyordu.

59. Aynı Kilisenin Tasviri

İmparator'un güzelleştirilmesinden memnun kaldığı kilisenin ihtişamı bu şekildeydi. Bina, dört yanı Portikolarla biten geniş bir alanla kaplıydı. Bu Portikolar alanı ve kilisenin kendisini çeviriyordu. Bunların bitişiğinde banyoları ve gezinti

yerleriyle görkemli odalar, ayrıca buranın sorumlularının kalacağı pek çok daire bulunuyordu.

60. Bu Kiliseye Kendi Anıt Mezarını da Yaptırması

İmparator bu binaları kurtarıcımızın havarilerinin anısını sürekli kılmaya adanmıştı. Ancak bu yapıyı dikmesinin başka bir amacı da vardı. Bu önce kimsenin bilmediği daha sonra herkesin öğrendiği bir amaçtı. Aslında bu yeri kendi ölüm ihtimali nedeniyle seçmişti. Vücudunun havarilerle aynı unvanı paylaşacağını ve onlar birlikte, ölümden sonra bile bu yerde onların onuruna yapılan adanışların konusu olacağını büyük bir inançla umuyordu. Havarilerin onurunu ve anısına yaptırdığı sütunlar gibi, bu kiliseye on iki tane tabut yerleştirip ortalarına da, her iki tarafında altışar tabut olacak şekilde kendisininkini koydurttu. Söylediğim gibi bedeni için onurlu bir huzur mekânı sağlamıştı ve bu kararını çok önceden gizlice verdikten sonra şimdi bu kiliseyi havarilere adanmıştı ki onların anısına yaptığı şeyin, onun ruhuna daha az faydalı olmayacağına inanıyordu. Tanrı onu uzun süredir beklediği ve arzuladığı konuda hayal kırıklığına uğratmadı. Paskalya yortusunun ilk ibadetlerini tamamladıktan ve efendimizin bu kutsanmış gününü kendisini ve herkesi neşelendiren ve sevindiren bir şekilde geçirdikten sonra bu işleri gerçekleştirmesine yardım eden ve son nefesinde bile ibadetini büyük bir zevkle devam ettiği Tanrı, onu daha iyi bir boyuta geçirme zamanının geldiğine karar verdi.

61. Helenopolis'te Hastalanması ve Vaftiziyle İlgili Duaları

Öncelikle, sonrasında bir hastalığa sebep olan hafif bir rahatsızlık yaşadı. Bunun sonucunda şehrindeki sıcak kaplıcalara gitti ve sonrasında annesine adını veren şehre ilerledi. Burada şehitler kilisesinde zaman geçirip Tanrı'ya yakarışlarda ve dualarda bulundu. Yaşamının nihayet sonuna geldiğini anladığında, önceki yaptıklarının günahlarından arınma vaktinin de geldiğini düşündü. Çünkü ölümlü bir insan olarak ne hatalar yapmış olursa olsun, ruhunun mistik sözlerin ve kutsal vaftiz suyunun etkisiyle bunlardan temizleneceğine inanıyordu. Bu düşüncelerle, kilisenin döşemelerine diz çökerek Tanrı'ya yakarışlarda ve itiraflarda bulundu. Burada ilk defa dua ederken

ellerinin zorlandığını hissetti. Bunun ardından Nikomedia'nın varoşlarına kadar ilerledi ve orada piskoposları yanına çağırıp şu sözleri söyledi.

62. Constantinus'un Piskopostan Onun İçin Vaftiz Töreni Düzenlemesini İstemesi

“Büyük bir istekle ve Tanrı'nın kurtarmasını elde etme konusunda dualarım ve arzumla çoktandır beklediğim zaman geldi. Ölümsüzlük verecek mührün nimetinden de yararlanabileceğim saat geldi ki bu saat kurtuluş mührünü alabileceğim bir saattir. Bunu kurtarıcımızın vaftiz edildiği yer olan Ürdün Nehri'nin sularında yapmayı düşündüm; ancak bizim için neyin uygun olacağını bilen Tanrı, burada yapmam gerektiğini istedi. O zaman vakit kaybetmeden bunu gerçekleştirin. Varlığımı burada sürdürmem, O'nun kullarıyla ilişki içinde olmam ve O'nun bir kulu olarak onlarla dua ederken birleşmem, yaşamın ve ölümün efendisinin isteğiyle oldu. Bundan böyle O'nun hizmetine yakışan bir yol izleyeceğim.” Bunları söyledikten sonra din adamları her zamanki gibi kutsal törenler düzenledi ve gerekli talimatları vererek, mistik düzenin bir paylaşımcısı yaptılar. Constantinus, İsa'nın şehitlerine adanan bir kilisede yeniden hayat verilen ve günahlarından arınan ilk hükümdardı; vaftizin ilahi mührüyle onurlandırıldıktan sonra ruhen mutlu oldu, yenilendi ve ilahi ışıkla doldu. Ruhu içten inancı nedeniyle sevinç içinde ve Tanrı'nın gücünün açık belirtisiyle hayret içindeydi. Törenin sonunda ışık kadar parlak imparatorluk elbiselerine büründü ve artık mor kıyafetler giymeyi reddederek saf beyaz bir koltuğa yaslandı.

63. Vaftizinden Sonra Tanrı'ya Şükranlarını Sunması

Daha sonra sesini yükseltip Tanrı'ya şükranlarını sundu; sonunda şunları söyledi: *“Artık gerçekten kutsandığımı biliyorum. Ölümsüzlüğe değer bulunduğuma ve ilahi ışıktan yararlanabilecek biri olduğuma eminim.”* Sonrasında kendisinin yararlandığı nimetlere yabancı olanların mutsuz hallerine acıdığını belirtti: Ordunun kumandan ve subayları ölüm ihtimali üzerine gözyaşları ve dövünmeyle ve günlerinin uzatılabilmesi için ettikleri dualarıyla huzuruna gelince, onları artık gerçek yaşamın sahibi olduğuna ikna etti. Kendisinin dışında hiç kimsenin Tanrı'nın verdiği nimetlerin değerini bilemeyeceğini söyledi: Tanrı'ya gidişini ertelemektense bir an önce gerçekleştirmek istiyordu. İmparatorluk şehrinde yaşayan Roma halkına yıllık bir bağış

vasiyet ederek gerekli işlerini tamamlamaya koyuldu. İmparatorluğu; aile mirası gibi kendi çocukları arasında paylaştırdı; kısacası her dağıtımı kendi keyfine göre yaptı.

64. Pentecost⁵⁸, da Öğle Vakti Constantinus'un Ölümü

Tüm bu olaylar çok önemli bir bayram sırasında gerçekleşti. Yani yüce ve kutsal Hamsin Törenini kastediyorum. Bu yedi haftalık ve kitabı mukaddesin doğruladığı ortak kurtarıcımızın gökyüzüne yükseldiği ve Kutsal Ruh'un insanlar arasına indiği bir günle biten bir zaman dilimidir. Bu bayram sırasında imparator, bahsettiğim ayrıcalıkları kazandı ve bayramların bayramı diyebileceğimiz son gün, fani kalıntılarını fani arkadaşlarına bırakarak, O'nu koruyan ve seven Tanrı'nın dostluğuna ulaşarak, Tanrı'nın huzuruna gün ortasında alındı. Bu Constantinus'un fani boyuttan ayrılışıydı. Bu olayın ardından gelişenleri görelim.

65. Askerlerin ve Subayların Matemleri

Orada toplanan savaşçı askerler ve muhafızlar hemen giysilerini yırtıp kendilerini yere attılar, kafalarını vurup yas tuttular ve ağlayıp ağıtlar söylediler. Soylu efendilerini ya da çocuklarıymış gibi babalarını çağırıyorken, komutanları ve yüzbaşlıları ona, koruyucuları ve bağışlayıcıları diye hitap ediyorlardı. Kendilerini terk eden çobanlarının ardından yas tutmak için bir sürü gibi saygılı bir şekilde sıralandılar. Şehrin her tarafında insanlar deli gibi koşuyorken kimisi kalplerinin acısını çığlıklarla ifade ediyor kimisi acıdan şaşkına dönmüş görünüyor ve herkes için ortak bir nimetten mahrum kalmış gibi hissederek ağlıyordu.

66. Bedenin Nikomedia'dan, Constantinopolis'teki Saraya Götürülmesi

Bunun ardından askerler bedenini koltuğundan kaldırıp, morla kaplanmış bir tabuta koydular ve kendi ismiyle anılan şehre götürdüler. Burada imparatorluk sarayının ana odasında yüksek bir yere yerleştirip etrafını dünyanın başlangıcından beri hiç kimsenin güneş ışığı altında bile görmediği görkemli bir manzara sunan altın şamdanlarda yanan mumlarla çevrelediler. İmparator'un bedeni imparatorluk sarayının

⁵⁸ Pentecost: Hıristiyanlıkta Hamsin Yortusu, Gül Paskalyası, Hamsin Bayramı. (ç.n.)

ana odasının ortasında, hükümdarın simgeleri taç ve mor cübbesinin bulunduğu yüksek dinlenme-yeri'nde uzanmıştı ve gece gündüz nöbet tutan insanlarla çevrelenmişti.

67. Comes ve Diğer Subaylar'ın Ölümünden Önce Olduğu Gibi Aynı Şekilde Onu Yüceltmeleri

En yüksek rütbeli subaylar, kontlar ve daha önce de imparatorlarına saygı gösteren yöneticilerin tümü de bu görevi hiç değiştirmeden sürdürdüler; ölümünden sonra bile belirli zamanlarda odaya girip hala canlı olarak oradaymış gibi diz çöküp selamladılar. Ondan sonra, senatörler görüldü ve şerefli yerlerde görevli olanların hepsi de aynı saygıyı sundular. Bunları töreni izlemek için eşleri ve çocuklarıyla birlikte gelen her kesimden kalabalıklar izledi. Bu saygı sunmalar, oğulları gelip babalarının cenaze töreniyle ilgileninceye kadar bedenini korumaya karar veren askerler tarafından uzunca bir süre devam etti. Hiçbir ölümlü bu kutsanmış prens gibi ölümünden sonra bile hükümdarlığını sürdürmemiş ve hayattayken olduğu gibi aynı saygıyı görmemiştir. Bugüne dek yaşamış olanların içinde yalnızca o, Tanrı'dan bu ödülü aldı. Tüm hükümdarların içinde ulu Tanrı'yı ve İsa'sını yücelten tek kişi oldu ki Tanrı da bu durumdan memnundur ve bu fani kalıntıları bile, ölümünden sonra insanlar arasında imparatorluk otoritesini sürdürdü. Ruhunun yaşadığı ölümsüz ve sonsuz imparatorluğu kavramaktan yoksun olanlara da bu gösterilmiştir. Bunlar, burada gerçekleşen olaylardır.

68. Ordunun, Augustus Unvanını Bundan Böyle Oğullarına Verme Kararı

Bu sırada yüksek rütbeli subaylar, emirleri altında bulunan birliklerden, imparator'a olan bağlılıkları ve sevgileri uzun süredir bilinen kişileri seçtiler ve bu olayın haberini iletmeleri için *Caesar*lara gönderdiler. Bu görevi hemen yerine getirdiler. İmparatorların öldüğü, imparatorluğun her yerinde öğrenen askerler sanki üstün bir güç tarafından uyarılmışlar gibi, büyük hükümdarları hala yaşıyormuş gibi Roma dünyasının hükümdarları olarak oğullarından başkasının düşünülemediği kararında birleştiler ve hemen sonra da artık onların artık *Caesar* değil; her birinin Augustus unvanıyla onurlandırılmaları gerektiği kararına vardılar ki bu unvan imparatorluğun en üstün gücünü gösteriyordu. Bunlar ordunun aldığı önlemlerdi ve bu

kararları birbirlerine mektuplarla iletiler böylece imparatorluğun her tarafında *legionların*⁵⁹ bu ortak kararı aynı anda öğrenildi.

69. Roma'da Constantinus İçin Yas ve Ölümünden Sonra Resimlerle Ona Sunulan Saygı

İmparatorluk şehrinde imparatorun öldüğü haberi duyulması üzerine, Roma senatosu ve halkı haberi tüm felaketlerin en ağır ve acı vereni olarak hissettiler, çok aşırı bir şekilde yas tuttular. Hamamlar ve pazarlar kapatıldı. Halk gösterileri ve boş insanların yaptığı tüm eğlenceler kesildi. Bu zamana kadar lüks ve rahat içinde yaşayanlar artık sokaklarda hüznün içinde yürüyordu; herkes Tanrı'nın sevdiği ve imparatorluk makamına gerçekten layık biri olarak merhumun adını yüceltmekte bir olmuştu. Üzüntüleri yalnızca sözlerinde ifade edilmiyordu; ölümünden önceki aynı saygıyla onun anısına adanan resimlerle de onu yüceltiyorlardı. Bu resimler cennetin bir temsiliydi ve imparator'u, semavi bir tonozun üzerinde ilahi bir konaktayken tasvir ediyordu. Ayrıca, yalnızca oğulların imparator ve Augustus olabileceklerini ilan ettiler ve içten bir şekilde imparatorlarının bedenini almalarına ve imparatorluk şehrinde cenaze törenini gerçekleştirebilmelerine izin verilmesi için yalvardılar.

70. Oğlu Constantius Tarafından Constantinopolis'te Gömülmesi

Tanrı'nın onurlandırdığı imparator'un anısına saygılarını sundular. Ancak Şu zaman'a kadar ikinci oğlu, babasının cenaze törenine ona adını veren şehirde gerçekleştirmeye başladı. Önünde askeri düzen içindeki müfrezelerin, arkasında büyük kalabalığın, etrafı savaşçı askerler ve ağır silahlı piyadelerle çevrili bedeninin bulunduğu cenaze olayını kendisi yönetiyordu. Alay, kurtarıcımızın havarilerine adanan kiliseye vardığında, tabut orada mezara konuldu. Genç İmparator Constantius'un merhum bu babasına hem orada olmasıyla, hem de bu kutsal töreni gerçekleştirerek sunduğu onur bu şekildeydi.

71. Constantinus'un Cenazesi Üzerine Havariler Kilisesindeki Kutsal Görev

Askeri kabileyle birlikte Constantius'un çekilmesinin ardından kalabalık bir grup ve inançlı insanların tümünün oluşturduğu cemaatin tümüyle birlikte Tanrı'nın elçileri

⁵⁹ Legion: Roma ordusunda Alay. (ç.n.)

öne geldiler ve dualar ederek ilahi ibadet ayinlerini gerçekleştirdiler. Bu sırada bedeni yüksek ve gösterişli bir anıtın üzerinde yatan bu kutsanmış prensin karakteri için övgüler sunuldu ve tüm kalabalık, Tanrı'nın papazlarıyla birlikte onun ruhu için gözyaşlarıyla dua okudular ve inançlı merhumun isteğine uygun olan bir görevi yerine getirdiler. Bu açıdan da Tanrı yine hizmetkârına yaptığı iyiliği, yalnızca imparatorluğun devamını sevgili oğullarına vererek değil, ayrıca üç kere kutsanmış ruhunun dünyevi ibadethanesiyle de göstermiştir ki burasının kendi samimi arzusuna göre, havarilerin anıtlarını paylaşmasına izin verilmiş, onların adlarının onuru ve Tanrı'nın kullarıyla ilişkilendirilmiş, kutsal emirlerin ve mistik görevlerin yerine getirilmesiyle yüceltilmiş ve azizlerin dualarında yer edinebilmiştir. Ayrıca, yeniden hayat bulmuş gibi evrensel bir egemenlik sürdürerek ve "Muzaffer", "Büyük", "Augustus", Roma dünyasının hükümdarı adlarının devam ettirerek imparatorluk gücüne ölümünden sonra bile sahip olmayı sürdürmüştür.

72. Anka

Onu Mısır'ın, söylendiğine göre türünün tek örneği olan, kendini güzel kokuların arasında öldürüp, kendi küllerinden yeniden doğan ve daha önceki görünüşüyle yükselip uçan kuşuyla kıyaslayamayız. Onun yerine, o, tek bir tohumdan çoğalan ekilmiş buğday gibi, Tanrı'nın yardımıyla bol ürün verip tüm dünyaya meyvesiyle yayılan kurtarıcısına benziyordu. Kutsanmış prensimiz de kendisinden sonra gelen oğullarıyla çoğaldı. Onun heykelleri de oğullarıninkiyle birlikte her eyalette dikildi ve Constantinus adı, fani hayattan ayrıldığından sonra bile sahiplenip yüceltildi.

73. Constantinus Gökyüzüne Yükselir Halde Paralara Basılması

Ayrıca şu şekilde madeni para birimi de basıldı. Bir yüzünde kafası tamamen örtülmüş olarak kutsanmış prensimizin resmi vardı; ters yüzünde ise dört atla çekilen bir savaş arabasının sürücüsü olarak oturmuş imparator ve onu gökyüzüne almak için aşağıya doğru uzanmış bir el görünüyordu.

74. Yücelttiği Tanrı'nın da Karşılığında Onu Yüceltmesi

Bunlar, yüce Tanrı'nın Constantinus'da bizlere açıkça sunduğu kanıtlardı ki o tüm hükümdarlar içinde Hıristiyanlık inancını açıkça benimsemiş tek kişiydi. Tanrı kendisine ve İsa'sına ibadet etme ayrıcalığını kazanmış olanlarla, bunun tersi bir yol izleyip onun kilisesine saldırmaya cüret ederek düşmanlığını kazananlar arasında ne büyük bir farklılık göstermiştir. Düşmanlığını kazananlar, her defasında öfkesinin göstergesi olarak felaket getiren sonlarla karşılaştılar; ancak Constantinus'un ölümü herkese onun ilahi sevgisinin açıkça bir kanıtı olarak sunuldu.

75. Tanrı'ya İbadette Bütün Önceki İmparatorları Geride Bırakması

Tanrı'ya ibadette Roma İmparatorlarının arasında zirvede olarak, tek başına cesurca İsa'nın Doktrinlerini tüm insanlığa duyurarak, ondan önce kimsenin yapmadığı bir şekilde tek başına Kiliseyi onurlandırarak, tek başına Çok tanrılılığın hatalarını dile getirerek ve her türlü putperestliği kırarak ayakta durabildi. Gene yalnız başına yaşamı boyunca ve ölümünde başka hiç kimse tarafından da erişildiği söylenemeyecek o kadar onurlu işler sundu ki Yunanlılar ya da Barbarlar, hiç kimse, eski Romalıları onunla kıyaslamaya değer olduğunu söyleyemez.

BÖLÜM II

KRONOLOJİ

Barnes (1982) Diocletianus'tan başlayıp Constantinus'un oğullarına kadar gelen Augustus ve Caeisarların listesini kronolojik bir listeye bize sunmuştur.

2.1. İlk dörtler erki

Diocletianus Augustus 20 Kasım 284; tahttan çekilmesi 1 Mayıs
(C.Aurelius Valerius 305
Diocletianus)

Maximianus Caeisar 21 Temmuz 285; Augustus 1 Nisan 286; (M.
Aurelius Valerius tahttan çekilmesi 1 Mayıs 305
Maximianus)

Constantius Caeisar 1 Mart 293
(M. Flavius Valerius
Constantius)

Galerius Caeisar 1 Mart 293

2.2. İkinci dörtler erki

Constantius Augustus 1 Mayıs 305; Ölüm 25 Temmuz 306

Galerius Augustus 1 Mayıs 305

Severus
(Flavius Valerius
Severus) Caeisar 1 Mayıs 305

Maximinus
(Caius Galerius
Valerius Maximinus) Caeisar 1 Mayıs 305

2.3. Constantinus'un Ölümünden Carnuntum toplantısına kadar (Kasım 308)

Galerius Augustus

Severus Constantius'un yerine Augustus; tahttan çekilme 307 baharı

Maximinus Caeisar

Constantinus babasının birlikleri tarafından Augustus ilan
(Flavius Valerius edilmesi 25 Temmuz 306 sonra Galerius
Constantinus) tarafından Kaesarlık'a atanır; Maximianus tarafından Augustusluk'u 307, sonradan Galerius onu tanımaz

2.4. Carnuntum toplantısından Galerius'un ölümüne kadar

Galerius	Augustus; ölümü 311'in Nisan sonu veya Mayıs başı
Licinius (Valerius Licinianus Licinius)	Augustus 11 Kasım 308
Maximinus	Caesar; 309'ların başlarında Galerius tarafından <i>filius Augustorum</i> unvanı verildi; ordusu tarafından Augustus ilan edilmesi 310
Constantinus	a. Doğuda: Caesar; sonra <i>filius Augustorum</i> ; sonra Augustus b. Batıda: Augustus

2.5. Galerius'un ölümünden Maximinus'un ölümüne kadar

Maximinus	Augustus; ölüm Temmuz 313
Constantinus	Augustus; Kasım 312'de Roma Senatosu tarafından kıdemli imparator olarak ilan edildi
Licinius	Augustus

2.6. Maximinus'un ölümünden Licinius'un yenilgisine kadar

Constantinus	Augustus
Licinius	Augustus; tahttan çekilmesi 19 Eylül 324
Crispus (Flavius Julius Crispus)	Caesar 1 Mart 317
Licinius (Valerius Licinianus Licinius)	Caesar 1 Mart 317
Constantinus (Flavius Claudius Constantinus)	Caesar 1 Mart 317

2.7. Constantinus'un tek Augustus olduğu dönem

Constantinus	Augustus; ölüm 22 Mayıs 337
Crispus	Caesar; idamı Mayıs 326
Constantinus	Caesar
Constantius (Flavius Julius Constantius)	Caesar 8 Kasım 324
Constans	Caesar 25 Aralık 333

(Flavius Julius
Constans)

Dalmatius
(Flavius Julius
Dalmatius) Caeisar 18 Eylül 335; öldürülmesi 2 Ağustos-9
Eylül 337

2.8. Constantinus'un oğulları

Constantinus Augustus 9 Eylül 337; öldürülmesi 340 baharı

Constantius Augustus 9 Eylül 337; ölümü 3 Kasım 361

Constans Augustus 9 Eylül 337; öldürülmesi 18 Ocak 350'den kısa
bir süre sonra olmuştur

SONUÇ

Eusebios, Constantinus'un hayatını anlattığı *Vita Constantini*'de onun kişiliğiyle ilgili ayrıntılı bilgiler sunmuştur. Constantinus'un hayatıyla ilgili yıllarca süregelen ve devam eden tartışmaların kaynağını burada görmek mümkündür. Constantinus'un Hıristiyanlığı seçmesinden ölüm döşeğine kadar, birçok konu tarihçilerin araştırmalarına konu olmuştur. Bir Constantinus araştırması yapıldığında Eusebios, başvurulması gereken temel kaynaklardan biri olduğu için Tarihçilerin kaçınılmaz olarak faydalandıkları bir yazardır.

Bu değerli eserin dilimizde olmaması büyük bir eksiklikti. Constantinus'u daha yakından tanıyabilmemize olanak sağlayan Eusebios'un orijinal metnine sadık kalabilmek adına bazı ufak değişiklikler yapılırken daha kolay anlaşılması açısından bazı ufak nüanslar Eusebios'un yazdıklarından farklı yazıldı.

KAYNAKÇA

ANTİK KAYNAKLAR

- Eusebius. (1975). *Vita Constantini. (Über Das Leben Des Kaisers Konstantin)*. (Herausgegeben Von: Friedhelm Winkellmann) (Akademia Verlag: Berlin)
- Excerpta Valesiana. (2008). (*Valesius Seçkileri*), (çev. Turhan Kaçar). İstanbul: Kabcacı Yayınevi
- Herodotos. (2004). *Herodot Tarihi*. (çev. Müntekim Ökmen). İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları
- Homeros. (1997). *Odyseia*. (çev. Azra Erhat). İstanbul: Can Yayınları.
- Lactantius. (1994). *De Mortibus Persecutorum. (Of The Manner in Which The Persecutors Died, Tr. Zalimlerin Ölümü Üzerine)*. (Trans. J. Vanderspoel). Ante Nicene Fathers c.7 Edinburgh
- Richardson, Ernest Cushing. (1991). Blessed Emperor Constantine Philip Schaff and Henry Wace (Eds.), *Nicene and Post-Nicene Fathers (481-559)*. (2. Edition). Edinburgh: Wm. B. Eerdmans Publishing Company.
- Zosimus. (2006). *New History. (Nea Historia)*. (Trans. Ronald T. Ridley). Canberra: Printed by Central Printing, Australian National University. (Australian Association for Byzantine Studies, Canberra),

MODERN KAYNAKLAR

- Alföldi, Andrew. (1984). *The Conversion of Constantine and Pagan Rome*. (Trans. Harold Mattingly). London: Oxford University Press.
- Arnold, William, R. (1930). The Relation of Primitive Christianity to Jewish Thought and Teaching. *The Harvard Theological Review*. Vol. 23. No. 3. (s. 161-179).
- Barker, Ernest. (1995). *Bizans Toplumsal ve Siyasal Düşünüüü*, (çev. Mete Tunçay). Ankara: İmge Kitabevi

- Barnes, Timothy, D. (1981). *Constantine and Eusebius*. London: Harvard University Press.
- Barnes, Timothy, D. (1984). Constantine's Prohibition of Pagan Sacrifice. *The American Journal of Philology*. Vol. 105. No. 1. (s. 69-72)
- Barnes, Timothy, D. (1984). *Early Christianity and the Roman Empire*. London: Variorum Reprints.
- Barnes, Timothy, D. (1973). Lactantius and Constantine. *The Journal of Roman Studies*. Vol. 63. (s. 29-46).
- Barnes, Timothy, D. (1982). *The New Empire of Diocletian and Constantine*, Cambridge University Press.
- Baynes, Norman, H. (1925). Three Notes on the Reforms of Diocletian and Constantine. *The Journal of Roman Studies*. Vol. 15. (s. 195-208)
- Baynes, Norman, H. (1958). *The Byzantine Empire*. London: Oxford University Press
- Bradbury, Scott. (1994). Constantine and the Problem of anti-Pagan Legislation in the Fourth Century. *Classical Philology*, Vol. 89, No.2 (s.120-193).
- Brothers, A. J. (1972). Diocletian's Palace at Split. *Greece & Rome*. 2nd. Ser., Vol. 19, No. 2 (s.175-186).
- Brown, Peter. (2000). *Geç Antik Çağda Roma ve Bizans Dünyası* (çev. T. Kaçar). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (Eserin orijinali 1999'da yayımlandı).
- Cameron, Averil. Garnsey, P., (Eds.). (1971) *The Cambridge Ancient History* , U.S.A:Cambridge University Press.
- Cameron, Averil. (1983). Constantinus Christianus, *The Journal of Roman Studies*. Vol. 73. (s. 184-190).
- Cheyne, Jean-Claude. (2008). *Bizans Tarihi*. (çev. İsmail Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Çelik, Mehmet. (1999). *Siyasal Sistem Açısından Bizans İmparatorluğu'nda Din-Devlet İlişkileri*. İzmir: Akademi Kitabevi
- Drake, Harold, A. (2000). *Constantine and The Bishops*. United States of America: The Johns Hopkins University Press.

- Drake, Harold, A. (2006). The Impact of Constantine On Christianity. In Noel Leinsk (Eds.), *The Age of Constantine* (s. 111-136). United States of America: Cambridge University Press.
- Drake, Harold, A. (1988). What Eusebius Knew: The Genesis of the “Vita Constantini”. *Classical Philology*. Vol. 83. No.1 (s. 20-38).
- Edwards, M. J. (2005). Constantine’s Donation to the ‘Bishops and Pope of the City of Rome’. *Journaş of Theological Studies*, NS, Vol. 56, Pt 1.
- Ehrhardt, Arnold. (1962). Christianity before the Apostles’ Creed. *The Harvard Theological Review*. Vol. 55. No. 2. (s. 73–119).
- Elliott, Thomas, G. (1987). Constantine’s Conversion: Do We Really Need It?. *Phoenix*, Vol. 41, No.4. (s. 420-438)
- Elliott, Thomas, G. (1991). Eusebian Frauds in the “Vita Constantini”. *Phoenix*. Vol. 45. No. 2. (s. 162-171).
- Fowden, Garth. (1988). Between Pagans and Christians. *The Journal of Roman Studies*. Vol. 78. (s. 173-182).
- Gibbon, Edward. (1987–1989). *Roma İmparatorluğu’nun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi 3 cilt* (çev. Asım Baltacıgil) (BFS Yayınları, İstanbul).
- Grant, Robert, M. (2000). *Roma’dan Bizans’a*. (çev. Z. Zühre İlkelen). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Grant, Robert, M., (1988). The Apostolic Fathers’ First Thousand Years. *Church History*. Vol.57, Supplement: Centennial Issue. (s.20-28)
- Grant, Robert, M. (1980). *Eusebius As Church Historian*. New York: Oxford University Press.
- Harl, Kenneth. W. (1990). Sacrifice and Pagan Belief in Fifth-and Sixth-Century Byzantium. *Past and Present*. No.128. (7-27)
- Haugaard, W. P. (1960). Arius: Twice a Heretic? Arius and The Human Soul Of Jesus Christ. *Church History*. Vol.29, No.3, (s.251-263).
- Hollerich, Michael J. (1989). Myth and History in Eusebius’s “De Vita Constantini”: “Vit. Const. 1.12” in Its Contemporary Settings. *The Harvard Theological Review*, Vol. 82, No. 4 (s. 421-445).
- Hollerich, Michael, J. (1990). Religion and Politics in the Writings of Eusebius: Reassessing the First “Court Theologian”. *Church History*. Vol. 59. No.3. (s. 309-325).

- Hunt, David. (1998). *The Successors of Constantine*. The Cambridge Ancient History. A., Cameron, P., Garnsey., (Eds.), (s.1-43). U.K: Cambridge University Press.
- İplikçioğlu, Bülent. (1997). *Eski Batı Tarihi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Jones, A.H.M., Martindale, J.R., Morris, J. (1971). *Prosopography of the Later Roman Empire*. United States of America: Cambridge University Press.
- Kaçar, Turhan. (2003). Ebioniteler'den Arius'a: Eskiçağ Doğu Hıristiyanlığında İsa teolojisi tartışmaları. Ankara Üni. İlahiyat Fakültesi Dergisi. Yıl: 2003. Sayı: 2.
- Kaçar, Turhan. (2004). *Üsküdar Savaşları ve Bizansın Temelleri*. Üsküdar Sempozyumu I. Bildiriler s.2-28. İstanbul.
- Kazhdan, A. P., Talbot, A. M., Cutler, A., Gregory, T. E., Sevchenko, N. P. (Ed.). (1990). *The Oxford Dictionary of Byzantium* (3 cilt). New York: Oxford University Press
- Leadbetter, Bill. (2002). "Constantine and The Bishop: The Roman Church in the Early Fourth Century" *The Journal of Religious History* 26/1, 1-14.
- Lemerle, Paul. (1994). *Bizans Tarihi. (Historie de Byzance)*. (çev. Galip Üstün). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Levtchenko, M. V. (1999). *Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Bizans Tarihi*. (çev. Maide Selen). İstanbul: Özne Yayınları
- Mango, Cyril, A. (1980). *Byzantium: The Empire of New Rome*, New York: Charles Scribner's Sons
- McGiffert, Arthur, Cushman. (1909). The Influence of Christianity upon the Roman Empire. *The Harvard Theological Review*. Vol. 2. No. 1. (s. 28-49)
- Morris. John. (1953). Early Christian Orthodoxy. *Past and Present*. No.3. (s. 1-14)
- Ostrogorsky, George. (1986). *Bizans Devleti Tarihi*. (çev. Fikret Işıltan). Ankara: T.T.K.
- Pears, Edwin. (1909). The Campaign against Paganism A. D. 324. *The English Historical Review*. Vol. 24, No. 93. (s. 1-17).
- Saltuk, Secda. (1989). *Arkeoloji Sözlüğü*. İstanbul:İnkılap yayın evi
- Seston, W. (1947). Constantine as a 'Bishop'. *The Journal of Roman Studies*, Vol.37, Parts 1-2, (s.127-131)

- Storch, Rudolph, H. (1971). The 'Eusebian' Constantine. *Church History*. Vol. 40, No.2, (s.145-155)
- Tekin, Oğuz. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vasiliev, Alexander, Alexandrovich, (1952). *History of the Byzantine Empire*. Madison: TheUniversity of Wisconsin Press.
- Vogt, Joseph. (1961). *İmparator Konstantin ve Hıristiyanlık, İlkçağ Tarihi ve Dünya Tarihi*. (çev. Ufuk Esin). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Wilken, R. L. (1970). Toward a Social Interpretation of Early Christian Apologetics. *Church History*. Vol.39, No.4, (s.437-458).
- Wolfson, Harry, A. (1958). Philosophical Implications of Arianism and Apollinarianism. *Dumbarton Oaks Papers*, Vol.12, 3,5,28.

ÖZGEÇMİŞ

04/12/1982 Adıyaman/Çelikhan doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Çelikhan Barbaros ilkokulu ve Malatya Yalçın Koreş İlköğretim Okulunda tamamladım. Malatya Gazi Lisesi'nde 1999'da dil bölümünden mezun oldum. 2001'de Balıkesir Üniversitesi Turizm İşl. ve Otelcilik Y. O. Turist Rehberliği bölümünü kazandım ve 2005'te mezun olarak Profesyonel Turist Rehberliği kimlik kartımı almaya hak kazandım. Aynı sene içerisinde Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi bölümünden yüksek lisans kazandım ve 2008'de mezun oldum.